Гузориши заминавии даври панҷуми мониторинги ислоҳоти зиддикоррупсионӣ дар Тоҷикистон

Нақшаи Истанбулии амалҳои мубориза бо коррупсия

OECD

© СҲИР, 2024.

Ин нашр дар ҷаласаи пленарии Шабакаи зиддикоррупсионии СҲИР барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ (ШЗК) 18 сентябри соли 2024 мувофиқа карда шуд.

Ҳуҷҷати мазкур, ҳар гуна маълумот ва харитаҳои ба ин ҷо дохилшуда ба мавқеъ ё истиқлолияти ягон ҳудуд, муайян кардани сарҳадҳои давлатӣ ва хатҳои сарҳадӣ ё номи ягон ҳудуд, шаҳр ё минтақа таъсир намерасонанд.

Дизайни муқова: Дар заминаи © Angelique Portrait Photography LTD асос ёфтааст.

Атрибутсия 4.0 Байналмилалӣ (CC BY 4.0)

Нашри мазкур мутобиқи иҷозатномаи байналмилалии Creative Commons Attribution 4.0 дастрасӣ мешавад. Бо истифода аз ин кор шумо ба шартҳои ин иҷозатнома розӣ мешавед. Дар баробари истифода аз ин нашр, шумо бо шартҳои ин иҷозатнома (https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) ризо мешавед.

Атрибутсия – шумо бояд ба асар истинод намоед.

Тарҷума – бояд ба асари аслӣ истинод кард, тағйирот дар маводи аслро нишон дод ва матни зеринро илова кард: Дар сурати ихтилофи байни асари аслӣ ва тарҷума танҳо матни аслии асар қобили эътибор ҳисобида мешавад.

Мутобиқат - бояд ба асари аслӣ истинод кард ва матни зеринро илова намуд: Ин мутобиқсозии нашри аслии СҲИР мебошад. Андешаҳое, ки дар ин мавод мутобиқшуда баён шудааст ва далелҳои дар он истифода шудааст набояд ҳамчун баёнгари назари расмии СҲИР ё кишварҳои узви он гузориш дода шаванд.

Маводҳои шахсони сеюм - иҷозатнома маводҳои шахсони сеюмро, ки дар асар ҷой дода шудааст, дар бар намегирад. Ҳангоми истифода бурдани чунин мавод барои гирифтани иҷозат аз тарафи сеюм ва ҳар гуна даъвоҳо вобаста ба вайрон кардани ҳуқуқи муаллиф масъул мебошед.

Шумо набояд логотипи СҲИР, муайянкунии визуалӣ ё тасвири муқоваро бидуни иҷозати мустақим истифода баред ё фарз кунед, ки СҲИР истифодаи онро маъқул медонад.

Дилхоҳ баҳсҳое, ки дар робита ба иҷозатномаи мазкур ба миён меоянд, аз рӯи Тартиби арбитражи палатаи доимии суди ҳакамии (ПДСҲ) соли 2012 ҳал карда мешаванд. Макони гузаронидани арбираж Париж (Фаронса) мебошад. Шумораи ҳакамҳо бояд яксон бошад.

Дар бораи СҲИР
Созмони Ҳамкориҳои Иқтисодӣ ва Рушд (СҲИР) як созмони байналмилалӣ аст, ки барои эҷоди сиёсатҳои беҳтар барои зиндагии беҳтар кор мекунад. Бо такя ба таҷрибаи бештар аз 60-сола, СҲИР бо тарафҳои манфиатдор ва шаҳрвандон барои муқаррар кардани стандартҳои байналмилалӣ бар асоси далелҳо ва пайдо кардани роҳҳои ҳалли мушкилоти иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва экологӣ ҳамкории зич дорад. Ҳадафи асосии СҲИР - муқаррар кардани стандартҳои байналмилалӣ ва дастгирии татбиқи онҳо, кӯмак ба кишварҳо дар кушодани роҳ ба суи ҷомеаҳои қавитар ва одил мебошад. Маълумоти бештарро дар сомонаи www.СҲИР.org. пайдо кунед.

Дар бораи Шабакаи зиддикоррупсионӣ барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ
Шабакаи зиддикоррупсионӣ барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ (ШЗК) - барномаи минтақавии Гурӯҳи кории СҲИР дар мубориза бо порахӯрӣ мебошад, ки соли 1998 таъсис ёфтааст. Он давлатҳои ширкаткунандаро дар талошҳояшон дар самти пешгирӣ ва муқовимат ба коррупсия тавассути гузаронидани шарҳ дар сатҳи кишварҳо, таъсиси шабакаҳои мутахассисон-кормандони соҳавӣ ва расонидаи кӯмаки техникӣ ба кишварҳои мушаххас дастгирӣ мекунад. Маълумоти бештарро дар сомонаи - https://www.СҲИР.org/en/networks/anti-corruption-network-for-eastern-europe-and-central-asia.html. пайдо кунед.

Муқаддима

Ин гузориш дар чаҳорчӯби даври 5-уми мониторинги Нақшаи Истанбулии амалҳои муқовимат ба коррупсия (НИА), барномаи пешбари арзёбии коршиносони Шабакаи зиддикоррупсионии СҲИР барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ (ШЗК) таҳия шудааст. Нақшаи Истанбулии амалҳо (НИА), ки соли 2003 оғоз шуд, ислоҳоти зиддикоррупсиониро дар Озарбойҷон, Арманистон, Гурҷистон,[1] Қазоқистон, Қирғизистон, Ҷумҳурии Молдова, Муғулистон, Тоҷикистон, Ӯзбекистон ва Украина тавассути гузоришҳои ҳамаҷониба ва мунтазами коршиносон дастгирӣ мекунад. Дигар кишварҳои минтақаи ШЗК, кишварҳои аъзои СҲИР, созмонҳои байналмилалӣ ва шарикони ғайридавлатӣ дар татбиқи НИА ҳамчун коршиносон ва донорон иштирок мекунанд.

Барои даври нави 5-уми мониторинги НИА (2023-2026), ШЗК арзёбии коршиносонро аз рӯи нишондиҳандаҳои самарабахшӣ истифода мебарад. Пас аз ба итмом расидани лоиҳаи озмоишӣ, Методикаи бознигаришудаи арзёбӣ барои даври 5-уми мониторинги НИА (СҲИР, 2022[1]) ва тавсияҳои методии дахлдор (СҲИР, 2022[2]) аз ҷониби Гурӯҳи роҳбарикунандаи ШЗН дар моҳи ноябри соли 2022 ба тасвиб расид. Аввалин шарҳҳо дар доираи даври 5-уми мониторинг дар соли 2023 дар Озарбойҷон, Арманистон, Ҷумҳурии Молдова ва Украина бо дастгирии Иттиҳоди Аврупо.[2] Шарҳҳои даври 5-уми мониторинги Қазоқистон, Қирғизистон, Тоҷикистон, Ӯзбекистон ва Муғулистон дар соли 2024 бо дастгирии Бюрои байналмилалии мубориза бар зидди маводи мухаддир ва ҳифзи тартиботи ҳуқуқии Департаменти давлатии ИМА (INL) дар ҳамкорӣ бо Бонки Аврупоии Таҷдид ва Рушд (БАТР) гузаронида шуданд.

Ба гурӯҳи мониторинги даври 5-уми мониторинги Тоҷикистон инҳо шомил шуданд: ҷаноби Александр Абакумов (Украина), ҷаноби Сабуҳӣ Алиев (Озарбойҷон), хонум Наталя Петрова (коршиноси мустақил, Украина), хонум Стела Русу (Молдова), ҷаноби Тато Урҷумелашвили (коршиноси мустақил, Гурҷистон). Ба ҳайати дастаи Котибот ҷаноби Эрекле Урушадзе (Роҳбари гурӯҳи мониторинг), хонум Александра Ониско таҳлилгари оид ба масъалаи зиддикоррупсия, хонум Оксана Гус (таҳлилгари сиёсат, Раёсати идоракунии давлатии СҲИР) ва хонум Ирина Сочай (ёвари маъмурӣ).

Идораи ҳамоҳангсоз аз Тоҷикистон Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия буд. Ҳамоҳангсозӣ ва гузаронидани мониторинг аз ҷониби Тоҷикистон ҷаноби Султонзода Сулаймон Саид – директори Агентӣ, ҷаноби Расулӣ Барот – муовини аввали директори Агентӣ, хонум Нигора Муқимӣ – сардори Раёсати муқовимат ба коррупсияи Агентӣ, ҷаноби Рабизода Диловар – муовини сардори Раёсати муқовимат ба коррупсияи Агентӣ, ҷаноби Қосимзода Маъруф – муовини сардори Раёсати тафтишотии Агентӣ, ҷаноби Абдулманонзода Абдулмӯъмин – сардори шуъбаи коргузорӣ ва қабули мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқии Агентӣ, ҷаноби Асилзода Парвиз – муовини сардори Раёсати таҳлил, иттилоот ва омори Агентӣ, ҷаноби Наҷмиддинзода Муҳиддин – муфаттиш оид ба парвандаҳои махсусан муҳими Раёсати мубориза бо ҷиноятҳо дар соҳаи андоз ва фаъолияти соҳибкории Агентӣ, сарнозирони Раёсати муқовимат ба коррупсияи Агентӣ ҷаноби Раҳмонзода Фаромарз, ҷаноби Файзуллозода Баҳрулло ва хонум Акрамзода Ёсуман. Аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон дар раванди мониторинг намояндагони Суди Олӣ, Прокуратура, Агентии хариди давлатии мол, кор ва хизматрасонии назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, Агентии хизмати давлатӣ, Кумитаи андоз, Вазорати адлия, Вазорати молия ва Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон ва Вазорати корҳои дохилӣ низ иштирок карданд. Мониторинги Тоҷикистон моҳи ноябри соли 2023 оғоз шуд.

Гурҷистон аз ширкат дар даври панҷуми мониторинги НИА худдорӣ кард.

Шарҳи Украина ба далели ҷанги густурдаи Русия алайҳи Украина бо пӯшиши кам гузаронида шуд.

© СҲИР 2024

Ҳамоҳангсози миллии Тоҷикистон дар моҳи феврали соли 2024 ба пурсишнома бо маводҳои ҳамроҳикунанда посуххо пешниҳод кард. Сафар ба кишвар (ш. Душанбе) рӯзҳои 15-19 апрели соли 2024 баргузор гардида, 12 ҷаласаи мавзӯӣ бо намояндагони мақомоти давлатӣ ва ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ, аз ҷумла доираҳои тиҷоратӣ, созмонҳои байналмилалӣ ва созмонҳои ғайридавлатиро дар бар гирифт.
Мақомот 29 июли соли 2024 вобаста ба лоиҳаи аввали гузориш тавзеҳот пешниҳод карданд. Ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ низ доир ба лоиҳаи гузориш фикру мулоҳизаҳои худро баён карданд. Пас аз машваратҳои дуҷониба дар моҳи сентябр гузориши мониторинги Тоҷикистон дар ҷаласаи ШЗК 18 сентябри соли 2024 баррасӣ ва мувофиқа карда шуд.

Гурӯҳи мониторинг ба мақомоти давлатии Тоҷикистон барои ҳамкории хуб дар тӯли мониторинг, аз ҷумла ба кормандони Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия изҳори сипос мекунад. Гурӯҳи мониторинг инчунин аз намояндагони сохторҳои давлатӣ ва созмонҳои ғайриҳукуматии Тоҷикистон барои суҳбати ошкоро ва созанда дар ҷараёни сафар ба кишвар ва машваратҳои минбаъда изҳори сипос мекунад.

Гурӯҳи мониторинг ба Дафтари барномаҳои Созмони Амният ва Ҳамкорӣ дар Аврупо (САҲА) дар Душанбе барои кӯмакаш дар ташкили вохӯриҳо бо созмонҳои ғайридавлатӣ ва дигар ҷонибҳои манфиатдор изҳори сипос мекунад. Мониторинги Тоҷикистон дар соли 2024 бо дастгирии молиявии Бюрои байналмилалии мубориза бар зидди маводи мухаддир ва ҳифзи тартиботи ҳуқуқии Департаменти давлатии ИМА (INL) ва дар ҳамкорӣ бо Бонки Аврупоии Таҷдид ва Рушд (БАТР) гузаронида шуд.

Давраи ҳисоботӣ (инчунин давраи арзёбӣ) барои ин гузориши мониторинг - соли 2023 мебошад.

Тоҷикистон ба НИА соли 2023 шомил шуд. Ҳама гузоришҳои қаблии НИА дар сомонаи ШЗК дастрасанд - https://www.СҲИР.org/en/networks/anti-corruption-network-for-eastern-europe-and-central-asia.html.

© СҲИР 2024

Мундариҷа

Пешгуфтор 3

Ихтисораҳо 8

Методология 9

Хулоса 10

1 Сиёсати зиддикоррупсионӣ 15

Нишондиҳандаи 1.1. Сиёсати зиддикоррупсионии ба далелҳо асосёфта ва мубрам аст 16
Нишондиҳандаи 1.2. Таҳияи сиёсати зиддикоррупсионӣ фарогир ва шаффоф аст 20
Нишондиҳандаи 1.3. Сиёсати зиддикоррупсионӣ самарабахш татбиқ мешавад 21
Нишондиҳандаи 1.4. Ҳамоҳангсозӣ, мониторинг ва арзёбии татбиқи сиёсати зиддикоррупсионӣ таъмин карда мешаванд 22
Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 26

2 Бархӯрди манфиатҳо ва эъломияи дороиҳо 27

Нишондиҳандаи 2.1. Қонунгузории самарабахш дар бораи идоракунии бархӯрди манфиатҳо қабул карда шуд 28
Нишондиҳандаи 2.2. Қоидаҳо вобаста ба бархӯрди манфиатҳо ба таври муносиб дар амал татбиқ карда мешаванд 34
Нишондиҳандаи 2.3. Талабот дар бораи эъломиякунии дороиҳо ва манфиатҳо шахсони мансабдори давлатии дорои хавфи баланди коррупсиониро фаро мегирад, доираи васеи иттилоотро дар бар гирифта, шаффоф ва дар шакли рақамӣ амалӣ карда мешавад 36
Нишондиҳандаи 2.4. Санҷиши объективӣ ва самарабахши эъломияҳо бо истифода аз санксияи боздоранда таъмин карда мешавад 42
Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 46

3 Ҳимояи хабаррасонҳо 47

Нишондиҳандаи 3.1. Ҳимояи хабаррасонҳо дар қонун кафолат дода шудааст 48
Нишондиҳандаи 3.2 Механизмҳои самарабахш, ки дар амал татбиқ кардани ҳимояи хабаррасонҳоро таъмин мекунанд 53
Нишондиҳандаи 3.3. Мутобиқи қонун мақоми махсуси ҳимояи хабаррасонҳо дорои ваколатҳои мушаххас мебошад ва он дар амал кор мекунад 55
Нишондиҳандаи 3.4. Низоми ҳимояи хабаррасонҳо кор мекунад ва маъмулан ҳимоя пешниҳод карда мешавад 58
Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 59

© СҲИР 2024

4 Поктинатӣ дар тиҷорат 60

Нишондиҳандаи 4.1. Шӯрои ширкатҳое, ки дар биржа арзишу эътибор доранд ва ба таври кушод савдо мекунанд, барои назорати низоми идоракунии хавфҳо, аз ҷумла хавфҳои коррупсионӣ масъул мебошанд 62

Нишондиҳандаи 4.2. Ошкор намудан ва нашр кардани маълумот дар бораи молик – бенефитсиарони (манфиатгирони) ҳамаи ширкатҳои дар кишвар бақайдгирифташуда, инчунин санҷиши ин маълумот ва татбиқи муҷозот (санксия) барои вайрон кардани қоидаҳои дахлдор таъмин карда мешавад 63

Нишондиҳандаи 4.3. Механизми баррасии шикоятҳои ширкатҳо вобаста ба вайрон кардани ҳуқуқи онҳо вуҷуд дорад 66

Нишондиҳандаи 4.4. Давлат поктинатии сохтори идоракунӣ ва фаъолияти корхонаҳои давлатиро таъмин менамояд 69

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 73

5 Поктинатӣ дар хариди давлатӣ 74

Нишондиҳандаи 5.1. Низоми харидҳои давлатӣ фарогирии ҳамаҷониба дорад 75

Нишондиҳандаи 5.2. Низоми харидҳои давлатӣ рақобатро пешбинӣ мекунад 79

Нишондиҳандаи 5.3. Санксияи боздоранда ва мутаносиб мутобиқи қонун муқаррар карда шудаанд ва дар амал барои вайрон кардани қонун вобаста ба харид татбиқ карда мешаванд 80

Нишондиҳандаи 5.4. Хариди давлатӣ шаффоф аст 83

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 86

6 Мустақилияти ҳокимияти судӣ 87

Нишондиҳандаи 6.1. Таъйини судяҳо бар асоси хусусиятҳои шахсӣ ва ивазнопазирии онҳо мутобиқи қонун ва дар амал кафолат дода мешавад 88

Нишондиҳандаи 6.2. Таъйини раисони суд, сарфароз намудани судяҳо бо мукофотҳо ва буҷети мақомоти судӣ ба мустақилияти судҳо таъсири манфӣ намерасонад 97

Нишондиҳандаи 6.3. Мақом, ҳайат, ваколат ва фаъолияти Шӯрои судяҳо мустақилият ва поктинатии судяҳоро кафолат медиҳад 102

Нишондиҳандаи 6.4. Судяҳо тавассути тартиби обективии қабули қарорҳо ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд 106

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 110

7 Мустақилияти мақомоти прокуратура 112

Нишондиҳандаи 7.1. Прокурори генералӣ ба таври шаффоф ва объективӣ ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешавад 114

Нишондиҳандаи 7.2. Таъйин, баланд бардоштан дар мансаб ва масъулияти прокурорҳо ба тартиботи одилона ва возеҳ асос ёфтаанд 118

Нишондиҳандаи 7.3. Буҷети мақомоти прокуратура, мукофот ва арзёбии самарабахш будани кори прокурорҳо худмухторӣ ва мустақилиятро кафолат медиҳад 127

Нишондиҳандаи 7.4. Мақом, ҳайат, вазифа ва фаъолияти Шӯрои прокурорҳо мустақилияти мақомоти прокуратураро кафолат медиҳад

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 130

8 Муассисаҳои махсусгардонидашудаи зиддикоррупсионӣ 131

Нишондиҳандаи 8.1. Тахассуси зиддикоррупсионии муфаттишон ва прокурорҳо таъмин карда мешавад 133

Нишондиҳандаи 8.2. Вазифаҳои ошкор, пайгирӣ, идоракунӣ ва баргардонидани дороиҳои ғайриқонунӣ аз ҷониби шахсони мансабдори махсус амалӣ карда мешаванд 138

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 8.3. Таъйини роҳбарони мақомоти махсусгардонидашудаи тафтишоти зиддикоррупсионӣ ва мақомоти прокуратура шаффоф ва ба хусусиятҳои шахсӣ асос ёфта, мӯҳлати кори онҳо бо қонун ҳифз карда мешавад 140
Нишондиҳанда 8.4. Мақомоти махсусгардонидашудаи тафтишотӣ ва прокуратура вобаста ба муқовимат ба коррупсия дорои ваколатҳои мувофиқ буда, шаффоф фаъолият мекунанд 144
Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 146

9 Ба ҷавобгарӣ кашидан барои ҷиноятҳои коррупсионӣ 148

Нишондиҳандаи 9.1. Таъмини ҷавобгарӣ барои ҷиноятҳои коррупсионӣ 149
Нишондиҳандаи 9.2. Ҷавобгарии шахсони ҳуқуқӣ барои ҷиноятҳои коррупсионӣ дар қонун пешбинӣ шудааст ва дар амал татбиқ мегардад 158
Нишондиҳандаи 9.3. Чораҳои мусодира дар парвандаҳои вобаста ба ҷиноятҳои коррупсионӣ дар амал татбиқ карда мешаванд 161
Нишондиҳандаи 9.4. Ҷиноятҳои коррупсионии сатҳи баланд ба таври фаъол ошкор ва мавриди таъқиб қарор дода мешаванд 163
Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ 167

Истинод 169

ГРАФИКҲО

ҶАДВАЛ

© СҲИР 2024

Ихтисораҳо

АКС	Шабакаи зиддикоррупсионӣ барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ
ШД	Ширкати давлатӣ
КМГ	Кодекси мурофиавии граждании
КВД	Корхонаи воҳиди давлатӣ
ДММ БМТ	Департамент мониторинги молиявии назди Бонки Миллии Тоҷикистон
ҚХД	Қонун дар бораи хариди давлатӣ
БМ	Бархӯрди манфиатҳо
КИК	Кодекси идоракунии корпоративӣ
СҒД	Созмонҳои ғайридавлатӣ
САҲА	Созмони амният ва ҳамкорӣ дар Аврупо
СҶШ	Созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ
СММ	Созмони Милали Муттаҳид
СҲИР	Созмони ҳамкории иқтисодӣ ва рушд
МҚД/МТ/МПСҚО	Муқомат ба қонунигардонии (расмикунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда, маблағгузории терроризм ва маблағгузории паҳнкунии силоҳи қатли ом
ҶТ	Ҷумҳурии Тоҷикистон
ВАО	Воситаҳои ахбори омма
СА	Соҳаи арзёбӣ
СПД	Нақшаи Истанбулии амалҳои муқовимат ба коррупсия
КҶ	Кодекс ҷиноятӣ
КМҶ	Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ
ФАТФ	Гурӯҳи татбиқи чораҳои молиявии мубориза бар зидди пулшӯӣ

© СҲИР 2024

Методология

Даври панҷуми мониторинги Нақшаи Истанбулии амалҳо (НИА) аз методологияе истифода менамояд, ки ба нишондиҳандаҳои самарабахшӣ асос ёфтааст. Ҳадафи асосии онҳо – таъмини беғаразӣ, пайдарпайӣ ва шаффофияти арзёбиҳои кишварҳо мебошад. Методологияи арзёбии 5-уми мониторинги НИИ ва Тавсияҳои методологии дахлдор ба стандартҳои байналмилалӣ ва таҷрибаҳои беҳтарин, инчунин таҳлили давраҳои қаблии мониторинги НИА бо нишон додани дастовардҳо ва мушкилот дар минтақа асос ёфтаанд (Созмони ҳамкории иқтисодӣ ва рушд, 2020[3]). Нишондиҳандаҳо сиёсати зиддикоррупсионӣ, пешгирӣ ва ҷавобгарии ҷиноятӣ барои коррупсия бо таваҷҷӯҳи махсус ба татбиқи амалии қонунгузории зиддикоррупсионӣ ва чораҳои ба ҷавобгарӣ кашидан, махсусан дар сатҳи баландро арзёбӣ мекунанд.

Методологияи арзёбии даври 5-уми мониторинг нӯҳ соҳаи арзёбӣ бо чор нишондиҳанда дар ҳар соҳа ва шумораи муайяни меъёрҳоро барои ҳар нишондиҳанда дар бар мегирад. Барои эътирофи пешрафт дар сатҳи бештар мушаххас, меъёрҳо ба унсурҳо тақсим карда шуданд.

Шумораи ҳадди аксари имконпазири холҳо дар ҳар соҳаи арзёбӣ 100 холро ташкил медиҳад. Нишондиҳандаҳо вазни баробар доранд (ҳадди аксар 25 хол). Меъёрҳо дар доираи як нишондиҳанда ба ҳамдигар баробар мебошанд. Шумораи дақиқи ҳадди аксари имконпазири холҳои ба меъёр таъйиншаванда аз шумораи умумии меъёрҳои ба нишондиҳанда дохилшуда вобаста аст (яъне шумораи умумии холҳо барои нишондиҳанда (25 хол) ба шумораи умумии меъёрҳои нишондиҳандаи дахлдор тақсим карда мешавад).

Ҳар меъёр ва унсурҳои он (ҳамчун "A", "B", "C", "D" ва ғайра рақамгузорӣ карда шудаанд) бо се методи гуногун ба таври алоҳида арзёбӣ карда мешаванд. Сатҳи самарабахшии ҳар соҳаи арзёбӣ бо ҷамъ кардани холҳои ҳамаи меъёрҳо мувофиқи шкалаи дар поён овардашуда муайян карда мешавад (Ҷадвали 1). Холҳо аз рӯи соҳаҳои арзёбӣ ҷамъ карда намешаванд.

Ҷадвали 1. Сатҳи самарабахшӣ аз рӯи соҳаҳо

САТҲИ САМАРАБАХШӢ	A НИҲОЯТ БАЛАНД	B БАЛАНД	C МИЁНА	D ПАСТ
ХОЛҲО	76-100	51-75	26-50	<25

© СҲИР 2024

Шарҳи мухтасар

Дар гузориши мазкур фаъолияти зиддикоррупсионӣ дар Тоҷикистон аз рӯи натиҷаҳои Методологияи арзёбии даври 5-уми мониторинги НИА таҳлил карда мешавад, ки нӯҳ соҳаи арзёбиро дар бар мегирад. Давраи арзёбӣ барои гузориши мазкур соли 2023 аст.

Сиёсати зиддикоррупсионӣ. Дар Тоҷикистон Стратегияи давлатии муқовимат ба коррупсия барои давраи то соли 2030 ва Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалисозии Стратегия барои марҳалаи аввал (2021-2025) дар соли 2021 тасдиқ карда шудааст. Ҳарчанд Стратегия ба стратегияҳои қаблии муқовимат ба коррупсия барои солҳои 2008-2012 ва солҳои 2013-2020 такя мекунад, дар он мустақиман нишон дода нашудааст, ки то чӣ андоза ҳадафҳои қаблан амалинашуда дар ҳуҷҷати амалкунандаи барномавӣ нигоҳ дошта мешаванд. Стратегия як қатор манбаъҳои маълумоти воқеиро барои таҳияи ҳадафҳо ва чораҳои ҳуҷҷати сиёсати зиддикоррупсионӣ инъикос мекунад, вале ин манбаъҳо бояд бештар систематикӣ ва ба натиҷа нигаронидашуда бошанд. Дар баробари ин, таҳияи сиёсати зиддикоррупсионӣ бояд бештар фарогир бошад ва барои таъмини шаффофият талошҳои баъдӣ зарур мебошанд. Мутобиқи гузориш дар бораи мониторинг, ки аз ҷониби Ҳукумат пешниҳод карда шудааст, чораҳои дар давраи ҳисоботӣ пешбинишуда сатҳи баланди амалисозӣ доштанд. Ҳарчанд вазифаҳои ҳамоҳангсозӣ ва мониторингро Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин менамояд, гурӯҳи мониторинг тавсия медиҳад, ки барои иҷрои ин вазифаҳо захираҳои иловагӣ ҷудо карда шаванд.

Бархӯрди манфиатҳо ва эъломияҳои дороиҳо. Дар Тоҷикистон низоми мукаммали танзими бархӯрди манфиатҳо вуҷуд надорад. Қонунгузорӣ таърифи бархӯрди манфиатҳоро муайян намуда, номгӯи маҳдудиятҳоеро пешниҳод мекунад, ки бо иҷрои вазифаҳои давлатӣ алоқаманд мебошанд. Дар баробари ин, ӯҳдадориҳо ва механизмҳои танзими бархӯрди манфиатҳо, инчунин ҷавобгарӣ барои вайронкунии он ба қадри кофӣ муайян карда нашудаанд. Қоидаҳои вуҷуддошта дар амал татбиқ карда намешаванд. Эъломияҳои даромад ва амвол пешбинӣ карда шудаанд, вале онҳо эъломиякунониии бархӯрди манфиатҳоро дар бар намегиранд. Низоми эъломиякунонӣ дар Тоҷикистон самарабахш эътироф карда намешавад, зеро он нашри маълумот аз эъломияҳо, махсусан эъломияи сиёсатмадорон ва мансабдорони воломақоми давлатӣ ва тафтиши пурра будан ва эътимоднокии маълумоти пешниҳодшавандаро пешбинӣ намекунад. Инчунин зарур аст, ки талаботи пур кардани эъломия барои даромад ва амволи зану шавҳар ва фарзандони шахсони мансабдор паҳн карда шавад. Барои тафтиши эъломияҳо кормандони махсус вуҷуд надоранд ва худи тафтиши эъломияҳо ба ошкор кардани бархӯрди манфиатҳо ё сарватмандшавии ғайриқонунӣ нигаронида нашудааст. Дар Тоҷикистон лоиҳаҳои қонунҳое таҳия карда шудаанд, ки ба эҷоди механизмҳои ҳуқуқии истифодаи эъломияҳо барои муайян кардани бархӯрди манфиатҳо ва сарватмандшавии ғайриқонунӣ нигаронида шудаанд, аммо онҳо дар давраи мониторинг қабул нашуда буданд.

Ҳимояи хабаррасонҳо. Дар ҳоли ҳозир қонунгузории Тоҷикистон ҳимояи хабаррасонҳоро мутобиқи методологияи мониторинг ва стандартҳои дахлдори байналмилалӣ таъмин намекунад. Дар қонунгузории Тоҷикистон мафҳумҳое ба монанди “хабаррасон” ва “хабаррасонӣ” вуҷуд надоранд. Дар қонунҳо барои шахсони хабардиҳанда дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд ҳимояи муайян пешбинӣ шудааст. Бо вуҷуди ин, ин ҳимоя танҳо дар доираи мурофиаи ҷиноятӣ сурат мегирад.

© СҲИР 2024

Поктинатӣ дар тиҷорат. Дар ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон кодекси идоракунии корпоративӣ вуҷуд надорад, ки ба ҳамаи ширкатҳо татбиқшаванда бошад. Дар қонунгузории Тоҷикистон мафҳуми молик – бенефитсиар (манфиатгир) мавҷуд аст, ки ба стандартҳои байналмилалӣ мувофиқат мекунад ва аз ширкатҳо ифшои маълумоти дахлдорро талаб мекунад. Бо вуҷуди ин, қонун намудҳои маълумотеро муайян намекунад, ки ширкатҳо бояд дар бораи моликон-бенефитсиарҳои худ пешниҳод кунанд ва гурӯҳи мониторинг ҳеҷ гуна далеле ба даст наовардааст, ки маълумот дар амал ҷамъоварӣ карда мешавад. Феҳристи дастраси оммаи ширкатҳо маълумоти моликияти бенефитсиариро дар бар намегирад. Санксия барои вайрон кардани талаботҳои қонун дар ин соҳа татбиқ карда нашудаанд. Дар Тоҷикистон муассисаи махсус (берун аз низоми судӣ) барои баррасии шикоятҳои ширкатҳо дар мавриди вайронкунии ҳуқуқҳои онҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ вуҷуд надорад. Дар ҳайати Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, инчунин дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон воҳидҳое вуҷуд доранд, ки ваколати онҳо ба ваколати бизнес-омбудсмен монанд мебошад. Бо вуҷуди ин, ҳеҷ кадоме аз воҳидҳо ба меъёри “муассисаи махсус” оид ба мониторинги Нақшаи Истанбулии амалҳо (НИА) мувофиқат намекунад. Дар Тоҷикистон муқаррароти қонуние вуҷуд надорад, ки барои таъмини интихоби шаффоф ва рақобатпазири аъзоёни шӯроҳои директорон ва роҳбарони корхонаҳои давлатӣ ё дохил кардани аъзоёни мустақил ба ҳайати шӯроҳои онҳо пешбинӣ шудаанд. Бузургтарин корхонаҳои давлатии кишвар барномаҳои дохилии муқовимат ба коррупсия доранд, вале ин барномаҳо ба андозаи кофӣ муфассал нестанд ва як қатор унсурҳои муҳимро дар бар намегиранд. Ин ширкатҳо дар бораи ҷанбаҳои асосии фаъолияти худ маълумот нашр намекунанд.

Поктинатӣ дар харидҳои давлатӣ. Қонуни Тоҷикистон “Дар бораи хариди давлатӣ” корхонаҳои давлатӣ ва харидҳои ғайримахфӣ дар бахшҳои мудофиа ва амниятро дар бар мегирад. Шартномаҳои мустақим ҳиссаи ниҳоят ками арзиши умумии харидҳои давлатиро дар Тоҷикистон ташкил медиҳанд, дар ҳоле ки шумораи миёнаи дархостҳо барои як тендер зиёд аст. Ҳадди арзиш барои хариди молҳо паст аст. Дар Тоҷикистон қоидаҳо дар бораи бархӯрди манфиатҳо барои хизматчиёни давлатӣ вуҷуд доранд, ки ба хариди давлатӣ иштирок мекунанд, аммо онҳо марҳилаи банақшагирии харидро дар бар намегиранд ва дар соли 2023 санксия дахлдор дар амал татбиқ нашудаанд. Дар Қонун ҳамчунин қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо барои иштироккунандагони харидҳои давлатӣ аз тарафи бахши хусусӣ муқаррар карда шудаанд, вале қонунгузории дуюмдараҷае, ки барои татбиқи онҳо зарур мебошад, дар тӯли давраи арзёбӣ вуҷуд надошт. Санксия барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ дар бахши хариди давлатӣ низ дар амал татбиқ нашудаанд. Қонун аз хариди давлатӣ хориҷ кардани шахсонеро талаб мекунад, ки барои коррупсия маҳкум карда шудаанд, аммо дар соли 2023 ҳолатҳои хориҷ кардан аз хариди давлатӣ вуҷуд надоштанд. Қонун мавҷудияти низоми электронии хариди давлатиро пешбинӣ мекунад, ки он дар амал барои ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор дастрас аст. Низоми хариди электронӣ нақшаҳои харидро дар бар гирифта, тамоми раванди харидро фаро мегирад. Дар система ҳамчунин имконияти пешниҳоди шикоятҳо ба таври электронӣ пешбинӣ карда шудааст, аммо он дар давраи арзёбӣ ягон бор истифода нашудааст. Дар мавриди дастрасии иттилоот дар бораи хариди давлатӣ барои аҳолӣ, дар ҳоли ҳозир система иттилооти ҳамаҷонибаро танҳо то марҳилаи бастани шартномаҳо дар бар мегирад. Иттилооте, ки дар системаи харидҳои электронӣ мавҷуд аст, мумкин аст ройгон дастрас карда шавад, вале он дар формати бо мошин хондашаванда нашр карда намешавад.

Мустақилияти ҳокимияти судӣ. Дар Тоҷикистон ҷиҳати таъмини истиқлолияти молиявии низоми судӣ ва баланд бардоштани сатҳи шаффофият дар раванди таъйини судяҳо чораҳои назаррас андешида шудаанд. Бо вуҷуди ин, мустақилияти ҳокимияти судӣ ба сабаби таъсири шохаҳои иҷроия ва қонунгузори ҳокимият ба ҷараёни таъйини судяҳо маҳдуд аст, ки ин таҳдиди таъсири сиёсиро ба судяҳо ба вуҷуд меорад. Ҳамчунин, шаффофияти таъйини ибтидоӣ ва баъдии судяҳо бояд боз ҳам беҳтар карда шавад, то ки интихоби одилона ва объективии номзадҳо дар ҳамаи марҳилаҳои фаъолияти судяҳо таъмин карда шавад. Барои ин, меъёрҳои интихоб бояд муфассал бошанд, махсусан дар бораи тафтиши поктинатӣ ва росткорӣ.

© СҲИР 2024

Барои кам кардани таъсири раисони судҳои болоӣ ва мақомоти сиёсии ҳокимияти давлатӣ бояд мақоми аз ҷиҳати институтсионалии мустақили идоракунии судӣ ҷорӣ карда шавад, зеро дар Тоҷикистон ҳеҷ кадоме аз мақомоте, ки ба масъалаҳои идоракунии судӣ таъсир мерасонанд, аз ҷумла Коллегияи тахассусии судяҳо ба мафҳуми мақоми идоракунии судӣ мувофиқат намекунад. Тартиби ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани судяҳо дар Тоҷикистон дар қонун ба таври муфассал танзим карда шудааст. Бо вуҷуди ин, амалҳое бояд ба таври дақиқ муайян карда шаванд, ки боиси ҷавобгарии интизомӣ шуда метавонанд.

Мустақилияти мақомоти прокуратура. Тартиби таъйин намудани прокурори генералӣ дар Тоҷикистон ба сабаби мавҷуд набудани тартиби озмун ва мақоми мустақил барои арзёбии номзадҳо ба андозаи кофӣ шаффоф нест. Ҳарчанд қонун асосҳои пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардани прокурори генералиро пешбинӣ кардааст. Ба тартиби мазкур шохаҳои иҷроия ва қонунгузори ҳокимият таъсир мерасонанд, зеро қарорҳо дар бораи таъйин ва аз вазифа озод кардани прокурори генералиро Президент бо розигии парлумон бидуни эълон кардани сабабҳои чунин қарорҳо қабул мекунад. Ба кор қабул кардани прокурорҳо ва пешравии баъдии онҳо дар мансаб берун аз тартиботи озмун амалӣ карда мешавад, ки барои салоҳияти васеъ дар қабул кардани қарор имконият медиҳад. Дар бораи амалҳое номуайянӣ вуҷуд дорад, ки метавонанд боиси ҷазои интизомӣ шаванд. Маблағгузории давлатии мақомоти прокуратура кофӣ ба ҳисоб меравад, вале сатҳи мукофотдиҳӣ ба прокурорҳо ба ҳифзи иловагӣ ниёз дорад. Дар кишвар мақоми худидоракунии прокурорҳо вуҷуд надорад, ки ин ба равандҳои кадрӣ ва тартиботи арзёбии самарабахшии кори прокурорҳо таъсири манфӣ мерасонад. Ташкил намудани Шӯрои прокурорҳо, ки аз прокурори генералӣ ва ҳокимияти иҷроия мустақил хоҳад буд, барои таъмини мустақилияти прокурорҳои алоҳида ва дар маҷмӯъ прокуратура муҳим мебошад.

Муассисаҳои махсусгардонидашудаи зиддикоррупсионӣ. Қонунгузории Тоҷикистон ба тағйироту иловаҳо ниёз дорад, то ки салоҳиятҳо барои тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ дар байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия ба таври дақиқ муайян карда шаванд. Дар амал, Агентӣ, сарфи назар аз мақоми он, барои тафтиши коррупсия масъулияти асосиро бар дӯш надорад. Илова бар ин, тахассуси прокурорҳо оид ба таъқиби ҷиноятии ҷиноятҳои коррупсионӣ вуҷуд надорад. Дар Тоҷикистон бояд дар мақомоти тафтишотӣ ва прокуратура тахассуси дақиқи институтсионалӣ ва функсионалӣ бо воҳидҳои алоҳидае ҷорӣ карда шавад, ки пеш аз ҳама ба тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ машғул шаванд. Ҳамчунин, дар Тоҷикистон ягон мақом ё шуъбаи махсус вуҷуд надорад, ки танҳо ба ошкор кардан ва идоракунии дороиҳои ғайриқонунии дар натиҷаи амалҳои коррупсионӣ бадастомада машғул бошад. Гурӯҳи мониторинг ба ҳукумат тавсия медиҳад, ки тақсимоти ваколатҳоро барои боз ҳам ба таври бештар самарабахш муайян кардан, пайгирӣ намудан ва баргардонидани даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастомада, аз ҷумла даромадҳои коррупсионӣ баррасӣ намояд.

Ба ҷавобгарӣ кашидан барои ҷиноятҳои коррупсионӣ. Дар Тоҷикистон ҳанӯз дар қонунгузории ҷиноятӣ вобаста ба ҷиноятҳои коррупсионӣ камбудиҳои назаррас вуҷуд доранд, ки омилҳои боздоранда аз коррупсияро ба сабаби набудани ҷавобгарии ҷиноятӣ ва мутаносибан татбиқи санксия барои баъзе ҷиноятҳои дорои хусусияти коррупсионӣ суст мекунад. Сарфи назар аз мавҷудияти таҷрибаи мусодираи асбобҳо ва даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ, набудани татбиқи баъзе аз намудҳои мусодира ҳамчунин самарабахшии талошҳои давлатро барои муқовимат ба коррупсия зери шубҳа мегузорад.

Ғайр аз ин, ҳанӯз ҷавобгарии шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ ҷорӣ карда нашудааст, ки ин имконияти давлатро дар муқовимат ба коррупсия дар бахши корпоративӣ маҳдуд месозад.

© СҲИР 2024

Шумораи ками тафтишоти парвандаҳои коррупсионӣ дар сатҳи баланд эътимоди ҷомеаро ба фаъолияти зиддикоррупсионии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ коҳиш медиҳад. Гурӯҳи мониторинг ба таври қатъӣ тавсия медиҳад, ки раванди ҷамъоварӣ ва интишори омори вобаста ба татбиқи қонун беҳтар карда шавад, тартиботи мусодира бознигарӣ карда шуда, қонунгузории ҷиноятӣ бо мақсади таъмин намудани тафтишоти самарабахши парвандаҳои коррупсионӣ ва таҳлили таҷрибаи татбиқи қонун дар бахши коррупсия такмил дода шавад.

Дар Ҷадвали 2 сатҳҳои самарабахшии Тоҷикистон дар ҳамаи соҳаҳои арзёбӣ ва холҳои умумӣ дар ҳар соҳаи арзёбӣ бар асоси шкалаи зерин нишон дода шудаанд:

Ҷадвали 2. Сатҳи самарабахшӣ ва холҳои Тоҷикистон аз рӯи соҳаҳои арзёбӣ

Соҳаи арзёбӣ	Сатҳи самарабахшӣ	Холҳо
СО-1: Сиёсати зиддикоррупсионӣ	Баланд	63.3
СО-2 Бархӯрди манфиатҳо ва эъломияи дороиҳо	Паст	5.6
СО-3 Ҳимояи хабаррасонҳо	Паст	0.0
СО-4 Поктинатӣ дар тиҷорат	Паст	6.1
СО-5 Поктинатӣ дар хариди давлатӣ	Баланд	69.6
СО-6 Мустақилияти ҳокимияти судӣ	Миёна	28.1
СО-7 Мустақилияти мақомоти прокуратура	Паст	11.5
СО-8 Муассисаҳои махсусгардонидашудаи зиддикоррупсионӣ	Паст	0.0
СО-9 Ба ҷавобгарӣ кашидан барои ҷиноятҳои коррупсионӣ	Миёна	33.7

© СҲИР 2024

График 1. Самарабахшии фаъолияти зиддикоррупсионӣ дар Тоҷикистон аз рӯи соҳаҳои арзёбӣ

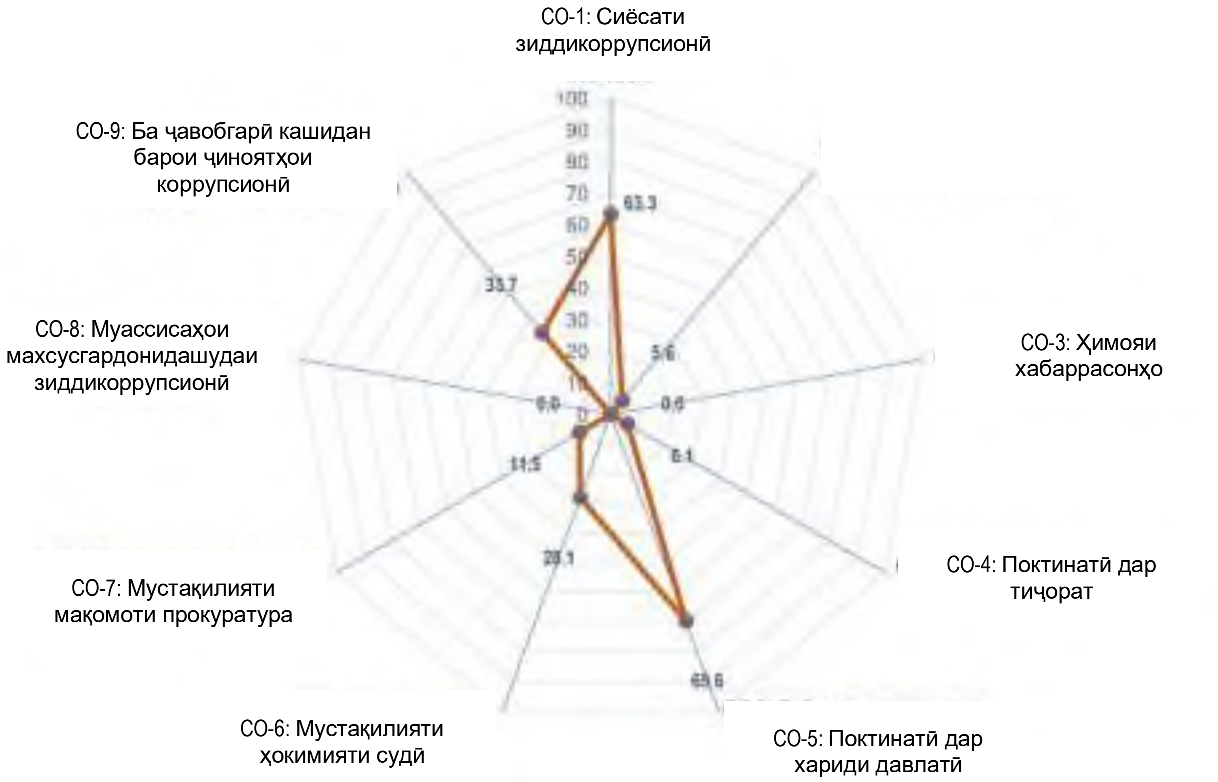

© СҲИР 2024

1 Сиёсати зиддикоррупсионӣ

Дар Тоҷикистон Стратегияи давлатии муқовимат ба коррупсия барои давраи то соли 2030 ва Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалисозии Стратегия барои марҳалаи аввал (солҳои 2021-2025) дар соли 2021 тасдиқ карда шудааст. Ҳарчанд Стратегия ба стратегияҳои қаблии муқовимат ба коррупсия барои солҳои 2008-2012 ва солҳои 2013-2020 такя мекунад, дар он мустақиман нишон дода нашудааст, ки то чӣ андоза ҳадафҳои қаблан амалинашуда дар ҳуҷҷати амалкунандаи барномавӣ нигоҳ дошта мешаванд. Стратегия як қатор манбаъҳои маълумоти воқеиро барои таҳияи ҳадафҳо ва чораҳои ҳуҷҷати сиёсати зиддикоррупсионӣ инъикос мекунад, вале ин манбаъҳо бояд бештар систематикӣ ва ба натиҷа нигаронидашуда бошанд. Дар баробари ин, таҳияи сиёсати зиддикоррупсионӣ бояд бештар фарогир бошад ва барои таъмини шаффофият талошҳои баъдӣ зарур мебошанд. Мутобиқи гузориш дар бораи мониторинг, ки аз ҷониби Ҳукумат пешниҳод карда шудааст, чораҳои дар давраи ҳисоботӣ пешбинишуда сатҳи баланди амалисозӣ доштанд. Ҳарчанд вазифаҳои ҳамоҳангсозӣ ва мониторингро Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон таъмин менамояд, гурӯҳи мониторинг тавсия медиҳад, ки барои иҷрои ин вазифаҳо захираҳои иловагӣ ҷудо карда шаванд.

© СҲИР 2024

Расми 1.1. Сатҳи самарабахшии сиёсати зиддикоррупсионӣ – баланд

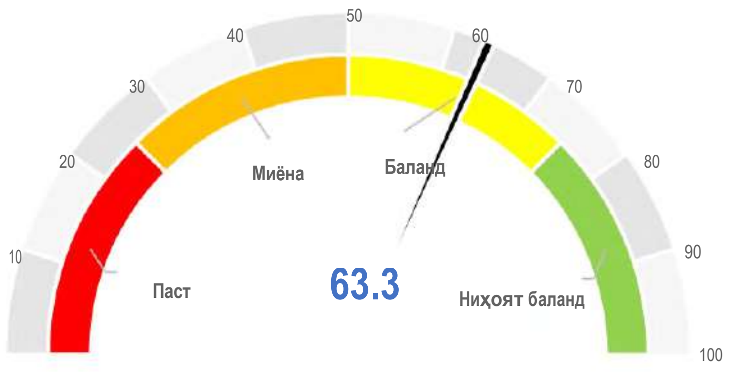

Графики 1.2. Сатҳи самарабахшии сиёсати зиддикоррупсионӣ аз рӯи нишондиҳандаҳо

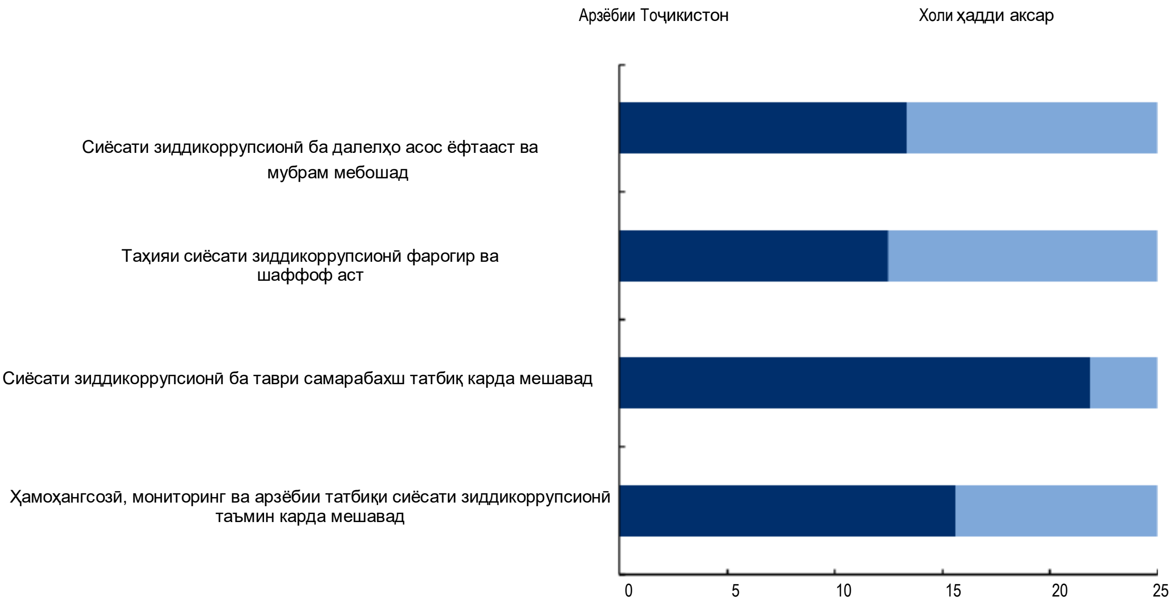

Нишондиҳандаи 1.1. Сиёсати зиддикоррупсионӣ ба далелҳо асос ёфтааст ва мубрам мебошад

Муқаддима

Стратегияи муқовимат ба коррупсия дар Тоҷикистон барои солҳои 2021-2030 ва Нақшаи чорабиниҳо барои марҳилаи аввал барои солҳои 2021-2025 идомаи талошҳо дар самти муқовимат ба коррупсияро нишон дода, идомаи стратегияҳои қаблӣ барои солҳои 2008-2012 ва солҳои 2013-2020 мебошад. Дар Стратегия ҳадафҳои муқовимат ба коррупсия муайян карда шуда, даҳ самт пешбинӣ карда шудаанд, ки асоси Нақшаи амалисозии Стратегияро барои солҳои 2021-2025 ташкил медиҳанд. Дар Стратегия ҳадафҳои муқовимат ба коррупсия муайян карда шуда, даҳ самт пешбинӣ карда шудаанд, ки асоси Нақшаи амалисозии Стратегияро барои солҳои 2021-2025 ташкил медиҳанд.

© СҲИР 2024

Арзёбии мувофиқат ба нишондиҳанда

Барои гузаронидани ислоҳоти зиддикоррупсионӣ ва ҳифз намудани натиҷаҳои онҳо, сиёсати зиддикоррупсионии ба далелҳо асосёфта зарур аст. Ҳуҷҷатҳои муайянкунандаи самти сиёсат бояд ҳамчун воситаҳои амалӣ барои таҳияи харитаи роҳи дақиқи ислоҳот, муайян кардани афзалияти захираҳо ва ҳавасмандгардонии фаъолияти мақомоти иҷрокунанда, ҷалби ҷомеа ва баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ дар бораи дастовардҳо, мушкилот ва натиҷаҳои чунин ислоҳот истифода шаванд. Гурӯҳи мониторинг чунин меҳисобад, ки дар маҷмӯъ Стратегияи муқовимат ба коррупсияи Тоҷикистон ба далелҳо асос ёфтааст. Бо вуҷуди ин, зарур аст, ки робитаи сабабу натиҷаи байни маълумоти оморӣ, арзёбии хавфҳо (риск) ва чораҳои афзалиятдори муқовимат ба коррупсия, ки дар Стратегия ва Нақша тартиб дода шудаанд, ба таври дақиқ пайгирӣ карда шавад. Ғайр аз ин, зуд-зуд таҷдид кардани Нақша, инчунин дақиқтар муайян кардани нишондиҳандаҳои натиҷаҳо ва буҷет тавсия дода мешавад.

Меъёри 1.1.1.

Барои таҳияи вазифаҳо ва чораҳое, ки дар ҳуҷҷатҳои сиёсати соҳавӣ дохил карда шудаанд, манбаъҳои зерини иттилоот (далелҳо) истифода шудаанд, ки дар худи ҳуҷҷатҳои сиёсати соҳавӣ ё маводҳои ҳамроҳикунандаи онҳо инъикос ёфтаанд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Таҳлили амалисозии ҳуҷҷатҳои қаблии сиёсати соҳавӣ (агар мавҷуд бошанд) ё таҳлили вазъи коррупсия дар кишвар	✓
B. Арзёбии хавфҳои коррупсионӣ дар кишвар дар маҷмӯъ ё дар бахшҳои алоҳида	✓
C. Гузоришҳои мақомоти давлатӣ, ба монанди Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия, мақоми олии давлатии аудит ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ	✓
D. Таҳқиқот, таҳлил ё арзёбӣ, ки аз тарафи ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ, аз ҷумла созмонҳои байналмилалӣ омода карда шудаанд	✓
E. Таҳқиқоти аҳолӣ, намояндагони бизнес, коргарон, коршиносон ё гурӯҳҳои дигар	✓
F. Омори маъмурӣ ё судӣ	✓

Стратегияи давлатии муқовимат ба коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 (Стратегия) ва Нақшаи чорабиниҳо барои амалисозии Стратегияи давлатии муқовимат ба коррупсия барои солҳои 2021-2025 (Нақша) бо дарназардошти як қатор маълумотҳо таҳия карда шудаанд. Стратегия (Боби 1) истинод ба Стратегияи қаблии солҳои 2008-2012-ро дар бар мегирад ва дар он таъсири умумии мусбати Стратегия барои солҳои 2013-2020 таъкид карда мешавад; бо вуҷуди ин, маълум нест, ки аз Стратегияи қаблӣ кадом сабақҳо омӯхта шудаанд ва чӣ гуна онҳо ба Стратегияи кунунӣ таъсир расонидаанд. Дар сархати 2-и Боби 3-и Стратегия шарҳи васеи ҳуқуқвайронкуниҳои ҷиноятии ба коррупсия алоқаманд пешниҳод шудааст. Дар бандҳои 25, 34, 42, 46 ва 87-и сархати 2 таҳлили шароити содир намудани ҷиноятҳои коррупсионӣ зикр карда шудааст, вале истинод ба таҳлил вуҷуд надорад. Истифодаи маълумоти зикршуда ва таҳлили ҳадди ақали дар матни Стратегия дохилшуда барои иҷрои **унсури A** кофӣ аст.

© СҲИР 2024

Бо вуҷуди ин, гурӯҳи мониторинг чунин мешуморад, ки алоқаи байни арзёбии стратегияи қаблӣ ва таҳлили вазъи коррупсионӣ дар кишвар бояд аз нуқтаи назари сабақҳои омӯхташуда ва таъсир ба стратегияи ҷорӣ ба таври дақиқ таҳлил карда шавад.

Дар мавриди **унсури B**, дар Стратегия (сархати 9, Боби 3) ва Нақшаи чорабиниҳо (саҳ. 66) арзёбии хавфҳои коррупсионӣ ҳамчун яке аз чораҳои асосии пешгирии коррупсия баррасӣ карда мешавад. Стратегия истинодҳо ба хавфҳои коррупсионии соҳавӣ, махсусан дар соҳаҳои маориф ва тандурустиро дар бар мегирад ва ҳамин тавр ба талаботи унсури B ҷавобгӯ мебошад. Бо вуҷуди ин, гурӯҳи мониторинг тавсия медиҳад, ки бо мақсади асосдор кардани Стратегия арзёбии бештар систематикии хавфҳои коррупсионӣ гузаронида шавад.

Стратегия аз ҷониби гурӯҳи кории дохилиҳукуматие таҳия карда шудааст, ки дар моҳи феврали соли 2020 ташкил карда шуда, аз ҷониби Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамоҳанг карда мешавад ва аз намояндагони Прокуратураи генералӣ, Вазорати адлия, Вазорати рушди иқтисод ва савдо, Маркази миллии қонунгузорӣ, Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва Агентии хизмати давлатӣ иборат мебошад. Саҳми ин ҷонибҳои манфиатдор дар Стратегия инъикос ёфтааст (масалан, бандҳои 33, 56, 59 ва 67-и сархати 2), ки риояи **унсури C**-ро таъмин мекунад.

Эътилофи ҷомеаи шаҳрвандӣ барои шаффофият ва муқовимат ба коррупсия, созмони байналмилалии САҲА ва намояндагони доираҳои илмӣ барои Стратегия ва Нақшаи амалисозии он тавсияҳои хаттӣ пешниҳод намуданд. Ин мувофиқати ҳадди ақалро **бо унсури D** таъмин мекунад. Ҳангоми таҳияи Стратегия Конвенсияи СММ бар зидди коррупсия ва тавсияҳои Созмони ҳамкории иқтисодӣ ва рушд дар доираи Нақшаи амалҳои Истанбул оид ба муқовимат ба коррупсия барои кишварҳои Аврупои Шарқӣ ва Осиёи Марказӣ дар назар гирифта шудаанд (бандҳои 15-18, сархати 1). Бо вуҷуди ин, гурӯҳи мониторинг ба зарурати ҷалби доираи васеи намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ дар таҳияи ҳуҷҷатҳои сиёсати зиддикоррупсионӣ ва ба таври равшану возеҳ инъикос намудани саҳми ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ дар Стратегия таъкид мекунад. Дар Стратегия ва Нақшаи чорабиниҳо натиҷаҳои таҳқиқотҳои миллӣ (масалан, банди 90, банди 3) (**унсури E**), махсусан ҳангоми таҳлили коррупсия дар соҳаҳои маориф ва тандурустӣ (бандҳои 41-47, сархати 3) истифода шудаанд. Ғайр аз ин, онҳо асосан ба маълумоти оморӣ такя кардаанд, масалан, ҳангоми таҳлили ҷиноятҳои вобаста ба андоз (бандҳои 48-60, сархати 3) (**унсури F**).

Дар маҷмӯъ, таҳияи Стратегия ва Нақшаи чорабиниҳо ба далелҳо ва ҳамкории ҷонибҳои манфиатдори гуногун асос ёфтааст. Бо вуҷуди ин, дар ҳуҷҷатҳо бояд таҳлили сабақҳои омӯхташуда аз стратегияҳои қаблӣ, маълумоти оморӣ ва таҳқиқотҳо беҳтар карда шавад. Илова бар ин, гузаронидани машваратҳои бештар фарогир бо ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ ва арзёбии систематикии хавфҳои коррупсионӣ тавсия дода мешавад.

Меъёри 1.1.2.

	Арзёбӣ
Нақшаи чорабиниҳо на камтар аз як маротиба дар се сол тасдиқ ё тағйир дода мешавад.	X

Ҳуҷҷатҳои сиёсӣ бояд воситаҳои амалӣ ва воқеӣ барои амалисозии ислоҳоти зиддикоррупсионӣ бошанд. Онҳо бояд мунтазам бознигарӣ ва таҷдид карда шаванд. Ин меъёр тасдиқ намудани нақшаи чорабиниҳои муқовимат ба коррупсия ё ворид кардани тағйироту иловаҳо ба он ҳадди ақал дар ҳар се солро талаб мекунад. Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалисозии Стратегия барои давраи чор сол, яъне солҳои 2021-2025 қабул карда шудааст. Он ҳангоми амалисозӣ таҷдид карда нашудааст ва аз ин рӯ ба меъёри 1.1.2 мутобиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 1.1.3.

Ба ҳуҷҷатҳои сиёсӣ дохил мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Вазифаҳо, чораҳо бо мӯҳлатҳои маҳдуд ва мақомоте, ки барои иҷрои онҳо масъуланд	✓
B.	Нишондиҳандаҳое, ки натиҷаҳоро нишон медиҳад	X
C.	Нишондиҳандаҳое, таъсиррро нишон медиҳад	✓
D.	Буҷети ҳисобшуда	X
E.	Манбаи маблуғгузорӣ	✓

Стратегия ва Нақшаи амалисозии он ҳадафҳо, меъёрҳо, мӯҳлатҳои амалисозӣ ва муассисаҳои масъулро дар бар мегиранд. Аз ин рӯ, онҳо ба талаботҳои ҳадди ақал аз рӯи **унсури A** мувофиқат мекунанд. Бо вуҷуди ин, дар ҳуҷҷатҳои сиёсати соҳавӣ, махсусан дар мавриди ҳамоҳангӣ ва сатҳи амалҳои мушаххас, як қатор камбудиҳо вуҷуд доранд. Дар Стратегия “мақсадҳо” ва “вазифаҳо” тавсиф карда мешавад, дар ҳоле ки "принсипҳо"-и Стратегия муайян карда нашудаанд (Боби 2). “Самтҳои” Стратегия (Боби 3) қисман тавсифи арзёбии мушкилот (бандҳои 1 ва 2) ва чораҳои ҷавобии сиёсатро дар бар мегирад ва онҳо на ҳамеша бо ҳам алоқаманд мебошанд. Ҳамчунин, тавсия дода мешавад, ки Нақшаи амалисозӣ Стратегияро ба таври пайдарпай инъикос кунад. Дар Нақшаи амалисозӣ метавон чорабиниҳоро ба таври бештар муфассал тавсиф намуда, боз як сатҳи дигари вазифаҳои мушаххасро дохил кард. Мӯҳлатҳои бештар муфассали амалисозии чорабиниҳо тавсия дода мешаванд.

Нишондиҳандаҳои натиҷаҳо ба Нақшаи амалисозӣ дохил карда нашудаанд. Бинобар ин, талаботҳои **унсури B** иҷро карда нашудаанд. Нақша таъсирро муайян мекунад ва аз ин рӯ ба **унсури C** мувофиқат мекунад. Масалан, дар банди 14 “Ҷорӣ намудани усулҳои нави хариди давлатӣ” “рушди рақобат дар байни таъминкунандагон ва баланд бардоштани сатҳи самарабахшии хариди давлатӣ” ҳамчун натиҷаи интизорраванда пешбинӣ шудааст; банди 24 “Соддасозии тартиботи маъмурӣ дар соҳаи фаъолияти соҳибкорӣ тавассути татбиқи барномаҳои ҳадафманди зиддикоррупсионӣ” барои натиҷаи “ташкили минтақаи озоди иқтисодӣ, ҷалби сармояҳои мустақим”. Бо вуҷуди ин, нишондиҳандаҳои бештар мушаххас мумкин аст таҳия карда шаванд, то равшан гардад, ки чорабиниҳои банақшагирифташуда чӣ гуна ба натиҷаҳои интизорравнада оварда мерасонанд. Буҷети ҳисобшуда (**унсури D**) вуҷуд надорад, дар ҳоле ки манбаъҳои маблағгузорӣ **(унсури E**) нишон дода шудаанд.

Дар маҷмӯъ, ҳарчанд ҳуҷҷатҳои стратегӣ ба таври ҳадди ақал ба аксарияти талаботҳо ҷавобгӯ бошанд ҳам, бояд равиши бештар мувофиқ ва системавӣ оид ба робитаи Стратегия ва Нақшаи амалисозии он таҳия карда шавад. Гурӯҳи мониторинг тавсия медиҳад, ки дар оянда барои чорабиниҳои Нақша нишондиҳандаҳои мушаххастар таҳия карда шаванд, зеро тарзҳои баёни феълӣ барои тафсир имкониятҳои зиёдро фароҳам оварда, на ба натиҷаҳои ниҳоӣ, балки ба тавсифи чорабиниҳои гузаронидашуда (натиҷаҳои миёнамуддат) нигаронида шудаанд. Барои амалисозии бомуваффақият тавсифи бештар муфассали чорабиниҳо ва вазифаҳо, мӯҳлатҳо ва буҷет зарур аст.

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 1.2. Таҳияи сиёсати зиддикоррупсионӣ фарогир ва шаффоф аст

Муқаддима

Раванди машварат оид ба Стратегия ва Нақша дар давраи душвори пандемияи COVID-19 сурат гирифт, ки баргузории вохӯриҳои рӯ ба рӯро душвор гардонд. Маълумоти вобаста ба муқовимат ба коррупсия дар сайти Агентӣ ба забонҳои тоҷикӣ ва русӣ дар дастрасии кушод гузошта мешавад. (https://anticorruption.tj/)

Арзёбии мувофиқат ба нишондиҳанда

Ин нишондиҳанда ба таҳияи сиёсати зиддикоррупсионии фарогир, муштарак ва шаффоф мусоидат мекунад. Дар маҷмӯъ, новобаста аз пандемия, кӯшишҳо барои машварат бо ҷонибҳои гуногуни манфиатдор анҷом дода шуданд. Дар натиҷа, ин кӯшишҳо хеле пароканда ва ғайрирасмӣ буданд. Бинобар набудани далелҳои хаттӣ мувофиқ будани меъёрҳои ин нишондиҳандаро маҳдуд мекунад.

Меъёри 1.2.1.

Ҳуҷҷатҳои зерин дар Интернет нашр мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Лоиҳаи ҳуҷҷатҳои сиёсӣ	✓
B.	Ҳуҷҷатҳои сиёсии тасдиқшуда	✓

Ҷиҳати таъмини таҳияи сиёсати зиддикоррупсионии фарогир, муштарак ва шаффоф, нишондиҳандаи мазкур дастрасии бемаҳдудияти аҳли ҷомеаро ба лоиҳаҳо ва ҳуҷҷатҳои сиёсии қабулшуда пешбинӣ мекунад. Дар вақти мониторинги сомонаи Агентӣ танҳо ҳуҷҷатҳои қабулшудаи барномавӣ – Стратегия ва Нақшаи татбиқ (**унсури B**) дастрас буданд. Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия (Агентӣ) хабар дод, ки лоиҳаҳои (**унсури A**) ҳарду ҳуҷҷатро дар давоми ду моҳ зимни машваратҳои ҷамъиятӣ дар моҳи октябри соли 2020 нашр кардааст. Лоиҳаҳои ҳуҷҷатҳо дар сомонаи қаблии Агентӣ дастрас аст, ки барои мувофиқат ба меъёр кифоя аст. Аммо гурӯҳи мониторинг тавсия медиҳад, ки дастрасӣ ба лоиҳаи Стратегия ва Нақшаи татбиқ дар ҳамон сомона, ба мисли ҳуҷҷатҳои дахлдор таъмин карда шавад.

© СҲИР 2024

Меъёри 1.2.2.

Аз руи лоиҳаҳои ҳуҷҷатҳои сиёсӣ машваратҳои оммавӣ гузаронида мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Бо додани вақти кофӣ барои фикру мулоҳизаҳои ҷавобӣ (на камтар аз 2 ҳафта пас аз нашр)	X
B. Пеш аз қабул, ҳукумат барои шарҳҳое, ки ба ҳуҷҷат дохил карда нашудаанд, тавзеҳ медиҳад	X
C. Тавзеҳот оид ба шарҳҳое, ки ба ҳуҷҷати сиёсӣ дохил нашудаанд, дар интернет нашр мешаванд	X

Ин меъёр гузаронидани машварати оммавиро пешбинӣ менамояд — силсила мубоҳисаҳо бо иштироки ҷонибҳои гуногуни манфиатдор барои муҳокимаи лоиҳаҳои ҳуҷҷатҳои сиёсӣ ва гирифтани фикру мулоҳизаҳои ҷавобӣ. Машваратҳои оммавӣ дар Тоҷикистон мутобиқи моддаи 35 Қонун дар бораи санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ пешбинӣ шудаанд. Аз ин рӯ, машварат имкони пешниҳоди фикру мулоҳизаҳои ҷавобиро дар муддати 30 рӯз аз лаҳзаи эълони лоиҳа пешбинӣ мекунад. Аммо ба гурӯҳи мониторинг истинодҳо ё ҳуҷҷатҳо пешниҳод карда нашудаанд, то ки гурӯҳ далели гузаронидани машваратҳои оммавиро тасдиқ кунад. Намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ, ки гурӯҳи мониторинг бо онҳо мулоқот дошт, изҳор доштанд, ки аз баргузории машваратҳои оммавӣ хабар надоранд. Ҳамин тавр, ҳар се ҷузъи **меъёри 2.2.** далели дар амал риоя кардани онҳоро тасдиқ намекунад.

Нишондиҳандаи 1.3. Сиёсати зиддикоррупсионӣ ба таври самарабахш татбиқ мешавад

Муқаддима

Мониторинги иҷрои Нақшаи амалҳо оид ба муқовимат ба коррупсия дар соли 2023 гузаронида шуд ва Агентӣ гузориши мониторингро нашр кард.

Арзёбии мувофиқат ба нишондиҳанда

Ҳадафи ин меъёр ҳавасмандгардонии иҷрои самарабахши ӯҳдадориҳои мақомоти давлатӣ, ки дар ҳуҷҷатҳои сиёсати зиддикоррупсионӣ (стратегияҳо ва нақшаҳои амалҳо) инъикос ёфтаанд ва банақшагирии воқеӣ дар оғози давраи татбиқи сиёсат мебошад. Гузориши мониторинги Агентӣ дар бораи иҷрои Стратегия барои соли 2023 сатҳи нисбатан баланди татбиқро нишон медиҳад, дар ҳоле ки гурӯҳи мониторинг тавсия медиҳад, ки дар арзёбии оянда ба нишондиҳандаҳои мушаххаси натиҷа таваҷҷӯҳи бештар дода шавад.

© СҲИР 2024

Меъёри 1.3.1.

	Арзёбӣ
Мувофиқи гузоришҳои мақомоти давлатӣ, чораҳое, ки барои соли қаблӣ пешбинӣ шуданд, пурра иҷро гардиданд.	75%

Эзоҳ: Шумораи холҳои кишвар аз рӯи ин меъёр ҳамчун фоизи чораҳои пурра иҷрошуда муайян карда мешавад, ки барои соли дахлдор ба нақша гирифта шудааст, мутобиқи гузоришҳои мақомоти давлатӣ муайян карда мешавад (усули арзёбӣ 3). Мисол, агар соли гузашта 70 фоизи чораҳои пешбинишуда пурра иҷро шуда бошанд, пас кишвар 70 фоизи шумораи ҳадди аксари холҳоро аз рӯи ин меъёр ба даст меорад.

Мутобиқи гузоришҳои солонаи мониторинги таҳиянамудаи Агентӣ аз 20 чорае, ки то охири соли 2023 амалӣ карда мешуданд, 15-тоаш амалӣ карда шудааст, ки 75% мувофиқат ба меъёри 1.3.1-ро таъмин менамояд. Арзёбии умумии иҷрои Нақшаи чорабиниҳо нишон медиҳад, ки аз 70 чора барои солҳои 2021-2025 дар давраи мониторинги СҲИР дар моҳи апрели соли 2024 36% пурра ва 56% қисман иҷро шудаанд.

Меъёри 1.3.2.

	Арзёбӣ
Ҳиссаи чораҳои зиддикоррупсионӣ, ки бинобар набудани маблағгузорӣ амалӣ нашудаанд, аз 10 фоизи шумораи умумии чораҳои дар давраи баррасӣ пешбинишуда зиёд нест.	✓

Меъёри мазкур санҷиши иловагии банақшагирии дурусти молиявиро дар амалисозии сиёсати зиддикоррупсионӣ таъмин менамояд. Дар гузориш оид ба мониторинги Нақшаи амалисозии Стратегия барои соли 2023 таъхир дар раванди қонунгузорӣ сабаби асосии иҷро нашудан ё қисман иҷро шудани чорабиниҳо номбар шудааст. Дигар сабабҳо дар саҳифаҳои 13-16-и гузориш баён карда шудаанд. Ҷустуҷӯи манбаъҳои маблағгузорӣ сабаби пурра иҷро нагардидани зербандҳои 11, 26, 50 ва 61-и Нақша мебошад. Зимни боздиди гурӯҳи мониторинг Агентӣ хабар дод, ки ба сабаби набудани маблағ таҳқиқоти сотсиологӣ гузаронида нашудааст (банди 69). Бо вуҷуди ин, нишондиҳандаҳои мазкур аз 10 фоизи ҳадди муқаррарнамудаи меъёр зиёд намебошанд (5 аз 70).

Нишондиҳандаи 1.4. Ҳамоҳангсозӣ, мониторинг ва арзёбии татбиқи сиёсати зиддикоррупсионӣ таъмин карда мешаванд

Муқаддима

Шӯрои миллии муқовимат ба коррупсия (аз соли 2010) мақоми миллии машваратӣ оид ба ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ дар татбиқи чораҳои пешгирӣ ва муқовимат ба коррупсия дар Тоҷикистон мебошад. Ба Агентӣ вогузор карда шудааст, ки ҳар сол мониторинги ҳамаҷонибаи амалисозии Стратегия ва Нақшаи чорабиниҳоро баргузор намояд.

Арзёбии мувофиқат ба нишондиҳанда

Ин нишондиҳанда арзёбӣ менамояд, ки оё вазифаҳои ҳамоҳангсозӣ ва мониторинг дар сатҳи қонунгузорӣ муқаррар карда шудаанд ва оё онҳо дар амал таъмин шудаанд ё не.

© СҲИР 2024

Гурӯҳи мониторинг ҳамоҳангсозии дохилиҳукуматиро мусбат арзёбӣ намудааст, вале тавсия медиҳад, ки барои ин вазифаҳо захираҳои иловагӣ ҷудо карда шаванд. Ҳамзамон, гурӯҳи мониторинг тавсия медиҳад, ки ҷалби васеътари ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ дар таҳия, мониторинг ва татбиқи сиёсати зиддикоррупсионӣ таъмин карда шавад.

Меъёри 1.4.1.

Вазифаи ҳамоҳангсозӣ ва мониторинг таъмин карда мешавад:

	Унсур	Арзёбӣ
	Вазифаи ҳамоҳангсозӣ ва мониторинг дар сатҳи марказӣ бар асоси санади меъёрӣ ба зиммаи кормандони махсусгардонидашуда (котибот) вогузор карда мешаванд ва ин кадрҳо дар амал	✓
B.	Кормандони махсусгардонидашуда (котибот) ваколат доранд, ки маълумотро талаб кунанд ва гиранд, иштирок дар маҷлисҳои ҳамоҳангсозӣ талаб кунанд, пешниҳоди гузориш вобаста ба амалисозии чораҳоро талаб намоянд	✓
C.	Кормандони махсусгардони нидашуда (котибот) барои иҷрои вазифаҳои дахлдор захираҳо дорад	✓
D.	Кормандони махсусгар донидашуда (котибот), маъмулан ба мақомоти иҷрокунанда дар татбиқи сиёсатҳо роҳнамоии методӣ ё машваратҳои амалӣ пешниҳод мекунад	✓

Шӯрои миллии муқовимат ба коррупсия (аз соли 2010) мақоми миллии машваратӣ оид ба ҳамоҳангсозии фаъолияти мақомоти давлатӣ ва ҷалби ҷомеаи шаҳрвандӣ дар татбиқи чораҳои пешгирӣ ва муқовимат ба коррупсия дар Тоҷикистон мебошад. Мутобиқи гузоришҳои пешниҳоднамудаи Агентӣ, Шӯро барои беҳтар намудани фаъолияти вобаста ба муқовимат ба коррупсия дастурҳо медиҳад. Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон (Агентӣ) фаъолиятҳои вобаста ба корҳои таҳлилӣ, пешгирӣ, ошкорсозӣ ва тафтиши саривақтии ҷиноятҳои коррупсиониро ҳамоҳанг месозад. Бо ин мақсадҳо дар назди Агентӣ Шӯрои ҳамоҳангсозии фаъолияти субъектҳои муқовимат ба коррупсия амал мекунад.

Ба Агентӣ вогузор карда шудааст, ки ҳар сол мониторинги ҳамаҷонибаи амалисозии Стратегияро баргузор намояд. Нақшаи чорабиниҳо мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” ва Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 августи соли 2021, № 222. Агентӣ натиҷаҳои мониторингро ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Шӯрои миллии муқовимат ба коррупсия пешниҳод менамояд. Шӯрои миллии муқовимат ба коррупсия ва Агентӣ назорати амалисозии Стратегия ва Нақшаи чорабиниҳо барои амалисозии онро таъмин мекунанд. Мутобиқи иттилооти мақомот, ду корманди Агентӣ барои мониторинг масъул мебошанд. Ба гурӯҳи мониторинг дастурҳои вазифавии нозири асосӣ ва нозири калони Раёсати муқовимат ба коррупсияи Агентӣ пешниҳод карда шуданд, ки барои ҳамоҳангсозӣ ва мониторинг масъул мебошанд ва ин мавҷудияти кадрҳои тахассусиро тасдиқ мекунад (**унсури А**).

Кормандони Агентӣ дорои ваколатҳои умумӣ барои дархост ва гирифтани иттилоот мутобиқи банди 7-и Қонун “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон” мебошанд. Ғайр аз ин, Қарори №222 вазоратҳо, идораҳо ва мақомоти маҳаллии ҳокимияти давлатиро ӯҳдадор менамояд, ки ба Агентӣ иттилоотро дар бораи амалисозии Стратегия ва Нақшаи чорабиниҳо пешниҳод намоянд.

© СҲИР 2024

Қонун “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” ба Шӯро вазифаи ҳамоҳангсозии мақомоти давлатӣ ва ҷомеаи шаҳрвандиро (моддаи 12) вогузор менамояд, дар ҳоле ки Агентӣ ҳамоҳангсозии фаъолияти субъектҳои муқовимат ба коррупсияро дар соҳаи муқовимат ба коррупсия иҷро мекунад (банди 4-и моддаи 4. 9), ки ба талаботҳои **унсури B** мувофиқат мекунад.

Ҳарчанд ҳайати ду нафаре, ки барои ҳамоҳангсозӣ ва мониторинг масъул мебошанд, бисёр маҳдуд аст, бо дарназардошти тафсилоти ками ҳадафҳо ва нишондиҳандаҳо дар Нақшаи чорабиниҳо, онро метавон барои иҷрои **унсури C** кофӣ ҳисобид. Илова бар ин, дар эзоҳи Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалисозии Стратегияи давлатии муқовимат ба коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 барои марҳилаи якум (солҳои 2021-2025) гуфта мешавад, ки иҷрокунандагони аввал барои амалисозии бандҳои нақшаи мазкур масъул мебошанд ва дар мавриди зарурат гурӯҳҳои кории байниидоравиро ташкил медиҳанд ва аз рӯи бандҳое, ки онҳо иҷрокунандагони асосӣ мебошанд, якҷо бо ин иҷрокунандагони муштараки иҷрокунандагони умумӣ иттилоотро омода ва пешнишод мекунанд. Бо дарназардошти он ки аз 70 банди Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалисозии Стратегия 22 вазорату идораҳои кишвар иҷрокунандагони аввал мебошанд ва мақомоту муассисаҳои дигар иҷрокунандагони муштарак ҳисобида мешаванд, ки ба Агентӣ иттилооти васеъ ва ҳуҷҷатҳои заруриро пешниҳод менамоянд, мутаносибан, захираҳои кормандони махсус барои амалӣ намудани ваколатҳои онҳо кофӣ мебошанд.

Агентӣ дар бораи тақрибан 1000 робити мутақобила бо дигар мақомоти давлатӣ оид ба масъалаҳои амалисозии Нақшаи чорабиниҳо ва баргузор намудани 58 семинар оид ба баланд бардоштани сатҳи огоҳӣ дар бораи Нақшаи чорабиниҳо (масалан, семинар барои омӯзгорон) хабар дод, ки ба **унсури D** мувофиқат мекунад. Масалан, вохӯриҳо оид ба татбиқи Стратегия бо Вазорати тандурустӣ, намояндагони мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳри Душанбе, Бонки миллии Тоҷикистон ва ғайра гузаронида шудаанд. Агентӣ ҳамчунин дастуру пешниҳодҳои хаттӣ ба Вазорати маориф, Вазорати мудофиа, Кумитаи андози назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, мақомоти маҳаллӣ ва ғайра пешкаш намудааст. Гурӯҳи мониторинг натавонистааст бо дастурҳои илмию амалӣ оид ба тартиб ва усулҳои татбиқи Стратегияи давлатии муқовимат ба коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои давраи то соли 2030 шинос шавад.
Нақшаи чорабиниҳо оид ба амалисозии он дар марҳилаи якум (барои солҳои 2021-2025), ки бо фармони Директори Агентӣ аз 27 сентябри соли 2021, №18 тасдиқ шудааст.

Меъёри 1.4.2.

Назорати иҷрои сиёсат дар амал таъмин карда мешавад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Гузориши мониторинг на камтар аз як маротиба дар як сол таҳия карда мешавад	✓
B. Гузориши мониторинг ба нишондиҳандаҳое асос ёфтааст, ки натиҷаҳоро нишон медиҳанд	X
C. Гузориши мониторинг маълумотро дар бораи ҳаҷми маблағе, ки барои татбиқи чораҳои сиёсат сарф шудааст, дар бар мегирад	X
D. Гузориши мониторинг дар интернет нашр шудааст	✓

Агентӣ гузориши солона дар бораи мониторингро барои солҳои 2022 ва 2023 пешниҳод намуд, ки мутаносибан дар солҳои 2023 ва 2024 нашр карда шудааст, бинобар ин кишвар ба меъёр (**унсури A)** мувофиқат мекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 1.4.3.

Арзёбии татбиқи сиёсат дар амал таъмин карда мешавад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Гузориши арзёбӣ ҳадди ақал дар охири ҳар давраи сиёсат таҳия карда мешавад	✓
B. Гузориш дар бораи арзёбӣ ба нишондиҳандаҳое асос асос ёфтааст, ки таъсирро нишон медиҳанд	X
C. Гузориш дар бораи арзёбӣ дар Интернет нашр шудааст.	✓

Бо дарназардошти он ки дар Нақшаи чорабиниҳо нишондиҳандаҳои мушаххаси чамъбастӣ вуҷуд надоранд, сохтори гузориш ба 70 банди Нақшаи чорабиниҳо бо тавсифи умумии фаъолиятҳо барои ҳар банд (**унсури B**) мувофиқат мекунад. Дар гузориш маълумот дар бораи маблағҳои сарфшуда барои амалисозӣ дохил карда нашудааст (**унсури C**). Гузориш дар шабакаи Интернет нашр карда шудааст (**Унсур D**). Ҳукуматҳо бояд мунтазам самарабахшӣ ва таъсири сиёсатҳои худро арзёбӣ намуда, ҳамчунин нишондиҳандаҳои таъсирро барои муайян кардани ҳадафҳо ва андозагирӣ намудани натиҷаҳои ноил шудан ба онҳо истифода баранд. Барои Тоҷикистон Стратегияи қаблӣ солҳои 2013-2020-ро дар бар мегирифт. Гузориши васеи алоҳида оид ба арзёбии стратегияи қаблӣ ба забони тоҷикӣ тартиб дода шуда (**унсури A**), нашр карда шуда буд (**унсури C**). Гурӯҳи мониторинг далелҳои онро ба даст наовардааст, ки гузориш ба нишондиҳандаҳои таъсир асос ёфтааст, тавре ки ин дар **унсури B** талаб карда мешавад.

Меъёри 1.4.4.

Дар раванди мониторинг ва арзёбӣ ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ ҷалб карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ ба воҳӯриҳои ҳамоҳангсозии мунтазам карда мешаванд, то пешрафти пешрафти татбиқи сиёсатро назорат кунанд	✓
B. Гузориши мониторинг шарҳҳои хаттии ҷонибҳои манфиатдори ғайриҳукуматиро инъикос мекунад.	X
C. Гузориши арзёбӣ арзёбии иҷрои сиёсатеро, ки аз тарафи ҷонибҳои манфиатдори ғайриҳукуматӣ таҳия шудааст, инъикос мекунад.	X

Ин меъёр ба иштироки ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ дар мониторинг ва арзёбии сиёсати зиддикоррупсионӣ мусоидат мекунад. Тавре ки интизор меравад, он хусусияти фарогир хоҳад дошт. Агентӣ бо Дафтари САҲА дар гузаронидани мониторинги зиддикоррупсионии ҷомеаи шаҳрвандӣ бо ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ ҳамкорӣ намуд.[3] Аз чор маърӯзае, ки дар ин чорабинӣ пешниҳод карда шуданд, ду маърӯза ба баррасии раванди татбиқи Нақшаи амалисозии Стратегияи муқовимат ба коррупсия дар соҳаи сохтмон ва низоми судӣ бахшида шуда буд.

[3] https://www.osce.org/ru/programme-office-in-dushanbe/556539.

© СҲИР 2024

Бояд зикр намуд, ки созмонҳои ғайридавлатие, ки дар вохӯрӣ бо гурӯҳи мониторинг иштирок намудаанд, таъкид карданд, ки вохӯриҳои ҳамоҳангсозӣ ба таври доимӣ гузаронида намешаванд. Дар баробари ин, мақомоти давлатӣ чанд ҷаласаи комиссияҳои ҷамъиятиро баргузор карданд, ки дар онҳо мониторинги пешрафти амалисозии сиёсат мавриди баррасӣ қарор гирифт (протоколҳои ҷаласаҳо ба гурӯҳи мониторинг пешниҳод карда шуданд). Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба унсури А мувофиқат мекунад. Гурӯҳи мониторинг ягон хулоса ва далели хаттии саҳми ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатиро ба даст наовардааст (**унсури В**) ва мутаносибан арзёбиҳои ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ дар гузориш оид ба арзёбии амалисозии Стратегия (**унсури С**) инъикос наёфтаанд. Гурӯҳи мониторинг далелҳои чунин маводҳои хаттиро бо тасдиқи он ба даст наовардааст, ки маводҳо/арзёбиҳои ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ дар гузоришҳои дахлдор инъикос ёфтаанд.

Замима 1.1. Таҷрибаи пешқадам – Комиссияҳои ҷамъиятӣ оид ба пешгирии коррупсия

Бо мақсади фароҳам овардани шароит барои назорати ҷамъиятӣ аз болои қабул кардани қарорҳо аз ҷониби мақомоти ҳокимияти давлатӣ ва худидоракунӣ дар назди мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ комиссияҳои ҷамъиятӣ оид ба пешгирии коррупсия бо ҷалби намояндагони зиёиён, рӯҳониён, собиқадорони ҷанг ва меҳнат, соҳибкорон ва дигар намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ ташкил карда шудаанд. Ин комиссияҳо назорати ҷамъиятиро аз болои иҷрои барномаҳои қонунгузорӣ ва муқовимат ба коррупсия, нақшаҳои Шӯрои миллии муқовимат ба коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ менамоянд. Комиссияҳо дар байни аҳолӣ ва мақомоти давлатӣ ҳамкории устувор, доимӣ ва мутақобилан судмандро ба роҳ монда, ҳамчунин фаъолияти онҳоро дар татбиқи чораҳои зиддикоррупсионии идоракунии давлатӣ ҳамоҳанг мекунанд.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Мутобиқи созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ (СҶШ), ки дар вохӯрӣ бо гурӯҳи мониторинг иштирок намудаанд, Стратегияи муқовимат ба коррупсия дар маҷмӯъ самтҳо ва чораҳоеро инъикос мекунад, ки барои пешгирӣ ва муқовимат ба коррупсия дар Тоҷикистон бояд андешида шаванд. Бо вуҷуди ин, онҳо қайд карданд, ки ҷомеаи шаҳрвандӣ дар раванди таҳияи Стратегия имконияти кофӣ барои баёни назари худ надошт. Мутобиқи намояндагони созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ, онҳо хабар надоштанд, ки лоиҳаҳои Стратегия ва Нақшаи чорабиниҳо барои машваратҳои ҷамъиятӣ нашр карда шудаанд. Ғайр аз ин, намояндагони созмонҳои ғайридавлатӣ қайд карданд, ки ҷаласаҳои ҳамоҳангсозӣ оид ба мониторинги раванда амалисозии сиёсати зиддикоррупсионӣ ба таври доимӣ гузаронида намешаванд.

Аз тарафи дигар, намояндагони ҷомеаҳои соҳибкорӣ таъкид карданд, ки чораҳои пешбинишуда дар Нақшаи чорабиниҳо ҷиҳати аз байн бурдани коррупсия дар бахши бизнес мувофиқи мақсад мебошанд, вале дар амалисозии онҳо камбудиҳо вуҷуд доранд.

© СҲИР 2024

2 Бархӯрди манфиатҳо ва эъломияи дороиҳо

Дар Тоҷикистон низоми ҳамаҷонибаи танзими бархӯрди манфиатҳо вуҷуд надорад. Дар қонунгузорӣ таърифи бархӯрди манфиатҳо ва номгӯи маҳдудиятҳое пешниҳод карда мешаванд, ки ба иҷрои вазифаҳои давлатӣ алоқаманд мебошанд. Дар баробари ин, ӯҳдадориҳо ва механизмҳои танзими бархӯрди манфиатҳо, инчунин ҷавобгарӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳо ба қадри кофӣ муайян карда нашудаанд. Қоидаҳои амалкунанда дар амал татбиқ карда намешаванд. Эъломияҳои даромадҳо ва амвол пешбинӣ карда шудаанд, вале онҳо эъломияи манфиатҳоро дар бар намегиранд. Низоми пешниҳоди эъломия дар Тоҷикистонро наметавон самарабахш арзёбӣ намуд, зеро он нашри иттилоъот аз эъломияҳо, махсусан эъломияҳои сиёсатмадорон ва мансабдорони воломақом, инчунин тафтиши пурра будан ва эътимоднокии маълумоти пешниҳодшавандаро пешбинӣ намекунад. Ҳамчунин, зарур аст, ки талаботи пур кардани эъломияи даромадҳо ва амволи зану шавҳар ва фарзандони шахсони мансабдор паҳн карда шавад. Барои тафтиши эъломияҳо кормандони махсус вуҷуд надоранд ва худи тафтиши эъломияҳо ба ошкор кардани бархӯрди манфиатҳо ё сарватмандшавии ғайриқонунӣ нигаронида нашудааст. Дар Тоҷикистон лоиҳаҳои қонунҳое таҳия карда шудаанд, ки ба эҷоди механизмҳои ҳуқуқии истифодаи эъломияҳо барои муайян кардани бархӯрди манфиатҳо ва сарватмандшавии ғайриқонунӣ нигаронида шудаанд, аммо онҳо дар давраи мониторинг қабул нашуда буданд.

© СҲИР 2024

График 2.1. Сатҳи самарабахшӣ дар соҳаи бархӯрди манфиатҳо ва эъломияи дороиҳо – паст

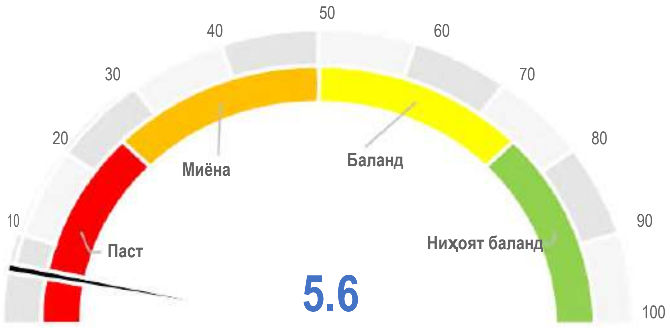

График 2.2. Сатҳи самарабахшӣ дар соҳаи бархӯрди манфиатҳо ва эъломияи дороиҳо аз рӯи нишондиҳандаҳо

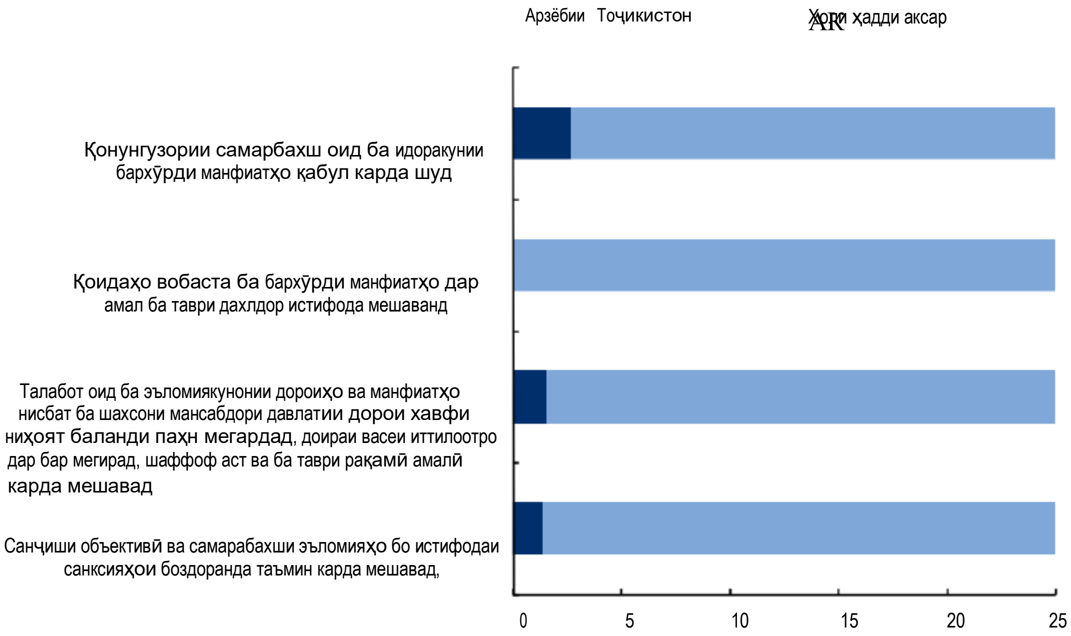

Нишондиҳандаи 2.1. Қонунгузории самарабахш оид ба идоракунии бархӯрди манфиатҳо қабул карда шуд

Муқаддима

Дар Тоҷикистон бархӯрди манфиатҳо бо қонунгузории умумӣ ё махсуси зиддикоррупсионӣ, кодексҳои ахлоқ ва қонунгузории ҷиноятӣ муайян ва танзим карда мешавад. Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” таърифи бархӯрди манфиатҳо пешниҳод карда шудааст.

© СҲИР 2024

Баъзе қоидаҳои танзим ва танзими бархӯрди манфиатҳо дар “Кодекси одоби хизматчии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон” тавсиф карда шудаанд ва “пешгирӣ кардан аз бархӯрди манфиатҳо” аз ҷумлаи принсипҳои умумии ахлоқ мебошад. Ҳангоми боздиди мониторингӣ, сандаҳои меъёрии ҳуқуқии бунёдии идоракунии бархӯрди манфиатҳо дар марҳилаи таҳия қарор доштанд. Қоидаҳои идоракунии бархӯрди манфиатҳо барои судяҳо дар Тоҷикистон метавонанд ҳамчун асос барои таҳияи заминаи меъёрии ҳуқуқии пайдарпай ва бештар ҳамаҷониба ҷиҳати танзими умумии бархӯрди манфиатҳо барои хизматчиёни давлатӣ ва категорияҳои махсуси шахсони мансабдор хизмат кунанд.

Арзёбии мувофиқат ба нишондиҳанда

Дар Тоҷикистон заминаи асосии меъёрии ҳуқуқӣ оид ба идоракунии бархӯрди манфиатҳо вуҷуд дорад (масалан, таъриф ва ӯҳдадориҳои асосӣ), вале он барои эҷоди низоми самарабахш кофӣ нест. Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” таърифи бархӯрди манфиатҳо, инчунин номгӯи маҳдудиятҳое пешниҳод карда шудаанд, ки бо иҷрои вазифаҳои мансаби давлатӣ ё мансаби ба он баробар алоқаманд мебошанд. Дар баробари ин, дар қонун фарқияти равшану возеҳи байни бархӯрди манфиатҳои воқеӣ, эҳтимолӣ ва зоҳирӣ вуҷуд надорад. Дар Қонун “Дар бораи хизмати давлатӣ” номгӯи ӯҳдадориҳои асосӣ ва намудҳои ҷавобгарии интизомии хизматчии давлатӣ, аз ҷумла дар бораи ҳал накардани бархӯрди манфиатҳо пешбинӣ шудааст. Бо вуҷуди ин, қонунгузорӣ муайян намекунад, ки кадом намуди ҷавобгарӣ барои кадом рафтори мушаххас пешбинӣ шудааст. Дар Кодекси одоби хизматчии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон “пешгирӣ аз бархӯрди манфиатҳо” дар қатори принсипҳои умумии ахлоқ номбар карда шудааст, вале механизмҳои равшани пешгирӣ ё бартараф кардани ҳолатҳои бархӯрди манфиатҳоро дар бар намегирад. Масалан, мувофиқи Роҳнамои Созмони ҳамкории иқтисодӣ ва рушд оид ба бархӯрди манфиатҳо, вариантҳои ҳалли мусбат ё идоракунии низоъ метавонад амалҳоеро дар бар гирад, ба монанди мусодира ё барҳам додани ҳиссаи иштироки шахси мансабдори давлатӣ; даст кашидани мансабдори давлатӣ аз иштирок дар раванди қабул кардани қарорҳо; маҳдуд кардани дастрасии шахси мансабдор ба иттилооти муайян; интиқоли мансабдори давлатӣ барои иҷрои вазифаи озод аз низоъ; азнавтақсимкунии вазифаҳо ва ӯҳдадориҳои хизматчии давлатӣ; гузашт кардан аз манфиатҳои ба ҳам мухолиф дар созишномаи “боварии беасос”-и воқеӣ; истеъфои шахси мансабдори давлатӣ аз иҷрои вазифаи ба ҳам мухолифи шахси воқеӣ; ва/ё истеъфои шахси мансабдори давлатӣ аз вазифаи давлатиаш.

Меъёри 2.1.1.

Қонунгузорӣ дорои мафҳумҳои зерин мебошад ва нисбат ба шахсони мансабдори давлатӣ мутобиқи стандартҳои байналмилалӣ татбиқ мегардад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Бархӯрди воқеӣ (воқеӣ) ва эҳтимолии манфиатҳо	X
B. Манфиатҳои хусусӣ, ки ҳар гуна афзалиятҳои моддӣ ё ғайримоддӣ барои шахси мансабдор, аъзои оилаи ӯ, хешовандони наздик, дӯстон, дигар шахсон ё созмонҳоеро дар бар мегирад, ки шахси мансабдор бо онҳо робитаҳои шахсӣ, сиёсӣ ё дигар робита дорад	X
C. Бархӯрди зоҳирии (намоёни) манфиатҳо.	X

© СҲИР 2024

Дар моддаи 1-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” бархӯрди манфиатҳо ҳамчун ҳолати “ҳолати манфиатдории шахсии субъектҳои ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд, ки ҳангоми иҷрои вазифа метавонад боиси ба амал омадани ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ гардад ва ба манфиатҳои шахси воқеӣ, ҳуқуқӣ, ҷомеа ва давлат зарар расонад” муайян карда шудааст. Ин таъриф дар байни бархӯрди манфиатҳои воқеӣ ва эҳтимолӣ ба таври возеҳ фарқ намегузорад ва аз ин рӯ ба талаботи асосии **унсури А** мувофиқат намекунад.

Дар ҳамин модда манфиати шахсӣ ҳамчун “ҳар гуна манфиате, ки ба қонеъ гардонидани эҳтиёҷоти моддию ғайримоддии шахс равона карда мешавад” муайян карда шудааст. Таърифи мазкур норавшан аст ва ҳамаи унсурҳои дар меъёр пешбинишударо дарбар намегирад (дар бораи манфиатҳои аъзоёни оила, хешу табор ва дигар шахсони алоҳида ва созмонҳо зикр карда нашудааст). Чунин таърифи васеъро дар амал татбиқ кардан душвор аст. Тоҷикистон ба **унсури В** мувофиқат намекунад. Дар моддаи 24 “истифода аз мақоми хизматии худ дар ҳалли масъалаҳое, ки ба манфиатҳои шахсӣ, хешовандон ё шахсони сеюм алоқаманданд” ҳамчун ҳуқуқвайронкуние, ки ки барои коррупсия шароит ба вуҷуд меоваранд, бидуни истинод ба мафҳуми бархӯрди манфиатҳо муайян карда шудааст. Мафҳуми бархӯрди зоҳирии манфиатҳо вуҷуд надорад (**унсури С**).

Ҳамин тавр, ҷиҳати таъмини замина барои танзими бархӯрди манфиатҳо тавсия дода мешавад, ки таърифҳои мафҳумҳои асосии бархӯрди манфиатҳо дар қонунгузорӣ пешниҳод карда шаванд. Зимни боздид мақомот қайд карданд, ки корҳо оид ба эҷоди сохтори умумии бештар мувофиқи идоракунии бархӯрди манфиатҳо идома доранд, ки аз ҷониби гурӯҳи мониторинг ташвиқ карда мешавад.

Меъёри 2.1.2.

Қонунгузорӣ нақшҳо ва масъулиятҳои зеринро барои пешгирӣ ва танзими бархӯрди манфиатҳои вобаста ба вазъият муқаррар мекунад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Масъулияти шахси мансабдор оид ба хабар додан дар бораи бархӯрди вуҷуддошта ё эҳтимолии манфиатҳо	✓
B. Масъулияти шахси мансабдор дар бораи худдорӣ аз қабули қарор то танзими бархӯрди манфиатҳо	X
C. Масъулияти роҳбарон ва мақомот/бахшҳои махсусгардонидашуда вобаста ба танзими бархӯрди манфиатҳое, ки дар бораи он ба онҳо хабар доодаанд ё онҳо бо роҳҳои дигар ошкор кардаанд	X

Моддаи 28-и Қонун “Дар бораи хизмати давлатӣ” хизматчии давлатиро вазифадор мекунад, ки дар ҳолатҳое, ки “агар манфиати шахсии хизматчии давлатӣ барои иҷрои уҳдадориҳои мансабӣ монеа гардад, ё ба манфиати давлатӣ мухолифат кунад ва ё боиси дигар ҳолатҳои бархӯрди манфиатҳо гардад”, бояд ба роҳбари мақоми давлатӣ, ки барои таъйин ва озод намудани ӯ аз мансаб салоҳият дорад, хабар диҳад (**унсури А**). Моддаи мазкур ҳамчунин вазифадор мекунад, ки ҳолатҳои бархӯрди манфиатҳо дар раванди иҷрои ӯҳдадориҳои вазифаӣ истисно карда шаванд, аммо дар ҳоли ҳозир ӯҳдадории дақиқи худдорӣ аз қабул кардани қарорҳо вуҷуд надорад (**унсури В**). Кодекси одоби хизматчии давлатӣ принсипҳои поквиҷдонӣ ва беғаразиро барои “татбиқи идоракунии самарабахш, роҳ надодан ба бархӯрди манфиатҳо” пешбинӣ мекунад.

© СҲИР 2024

Мутобиқи моддаи 14-и Кодекси одоб хизматчии давлатӣ вазифадор аст, ки ҷиҳати роҳ надодан ба бархӯрди манфиатҳо, танзими ҳолатҳои пайдошудаи бархӯрди манфиатҳо чора андешад ва ҳаракатҳоеро, ки ба таъсири манфиатҳои шахсӣ, молу мулкӣ (молиявӣ), тиҷоратӣ ва дигар манфиатҳо иртибот доранд ва барои бовиҷдонона иҷро кардани ӯҳдадориҳои мансабӣ монеа мешаванд, истисно намояд.

Ӯҳдадории мушаххаси роҳбарон барои танзими бархӯрди манфиатҳо, ки дар бораи он зердастон ба онҳо хабар додаанд ё худи онҳо мустақилона муайян кардаанд, вуҷуд надорад (**унсури С**). Дар дастурамалҳои вазифавии роҳбарони воҳидҳои сохтории Агентии хизмати давлатӣ қоидаҳои умумии назорат бо мақсади пешгирии коррупсия, инчунин ӯҳдадории ба таври хаттӣ хабар додан ба роҳбари Агентии хизмати давлатӣ ва/ё мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар сурати ошкор намудани ҳолатҳои коррупсия пешбинӣ шудаанд. Ҳамчунин, танзими бархӯрди манфиатҳо ба ӯҳдадории бевоситаи мақоми махсус – Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия дохил мешавад. Моддаи 19-и Қонун "Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон" ба Агентӣ ваколат додааст, ки ба шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ бо роҳу усулҳои бартараф кардани сабабу шароитҳои ба коррупсия ва бархӯрди манфиатҳо мусоидаткунанда дастуру пешниҳодҳои хаттӣ ирсол намояд. Дастурҳо ва пешниҳодҳои Агентӣ ҳатмӣ мебошанд ва дастурҳо дар тӯли 10 рӯз ва пешниҳодҳо дар тӯли 1 моҳ бояд баррасӣ карда шаванд.

Меъёри 2.1.3.

Қонунгузорӣ усулҳои зерини танзими бархӯрди манфиатҳо вобаста ба вазъиятро пешбинӣ менамояд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Интиқол ё бартараф кардани манфиати молумулкӣ аз ҷониби шахси мансабдор	X
Рад кардани шахси мансабдор аз мансаб ё вазифае, ки манбаи бархӯрди манфиатҳо мебошад ё ба воситаи дигар бартараф кардани манфиати шахсӣ	X
C. Даст кашидани шахси мансабдор аз иштирок дар раванди дахлдори қабули қарор	X
D. Маҳдуд кардани дастрасии шахси мансабдор ба иттилооти муайян	X
E. Гузаронидани шахси мансабдор ба мансабе, ки дар он бархӯрди манфиатҳо	X
F. Азнавтақсимкунӣ (таҷдиди назар кардани) вазифаҳо ва функсияҳои шахси мансабдор вуҷуд надорад	X
G. Иҷрои вазифаҳо таҳти назорати беруна	X
H. Истеъфо ё озод кардани шахси мансабдор аз мансаби хизмати давлатӣ	X

Усулҳои танзими бархӯрди манфиатҳо вобаста ба вазъият, ки дар қонунгузорӣ пешбинӣ шудаанд, ба **унсурҳои А-Н**-и меъёр мувофиқат намекунанд. Дар Кодекси одоби хизматчии давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон "роҳ надодан ба бархӯрди манфиатҳо" аз ҷумлаи принсипҳои умумии ахлоқ дар моддаи 3 ва моддаи 14 зикр карда шудааст, аммо механизмҳои равшанеро дар бораи чӣ гуна пешгирӣ кардан ё танзим намудани ҳолатҳои бархӯрди манфиатҳо дар бар намегирад.

© СҲИР 2024

Дар қонунгузорӣ ӯҳдадориҳо (ниг. Меъёри 2.1.2), баъзе усулҳои пешгирӣ (масалан, дар моддаи 26(1)-и Қонун "Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон") ва ҳолатҳое пешбинӣ шудаанд, ки қабул ба хизмати давлатиро истисно мекунанд (моддаи 16-и Қонун "Дар бораи хизмати давлатӣ"), ҷавобгарии интизомӣ (моддаи 32-и Қонун "Дар бораи хизмати давлатӣ"), вале на усулҳои танзими бархӯрди манфиатҳо. Баъзе усулҳои танзими бархӯрди манфиатҳо барои категорияҳои махсуси шахсони мансабдор, ба монанди судяҳо пешбинӣ шудаанд (ниг. Меъёри 2.1.5.), ки метавонанд барои таҳияи усулҳои умумии танзими бархӯрди манфиатҳо дар оянда ҳамчун намуна хизмат кунанд.

Дар вохӯриҳои миссияи мониторингӣ намояндагони ҳукумат хабар доданд, ки дастурамалҳои мансабии хизматчиёни давлатӣ бархӯрди манфиатҳоро ба таври ҳатмӣ танзим мекунад. Бо вуҷуди ин, дар Қоидаҳои таҳияи дастурамалҳои мансабии хизматчиёни давлатии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқвайронкуниҳо, аз ҷумла ҳуқуқвайронкунии ба коррупсия алоқаманд ё вайрон кардани Кодекси одоб номбар карда шудаанд, ки боиси ҷавобгарии интизомӣ мешаванд. Намунаҳои пешниҳодшудаи дастурамалҳои мансабӣ усулҳои танзими бархӯрди манфиатҳоро дарбар намегиранд.

Меъёри 2.1.4.

Қонунгузорӣ усулҳои зерини танзими бархӯрди манфиатҳоро вобаста ба вазъият пешбинӣ мекунад:

Унсур	Арзёбӣ
А. Усулҳои махсуси танзими бархӯрди манфиатҳо барои мақомоти коллегиалии давлатӣ	X
В. Усулҳои махсуси танзими бархӯрди манфиатҳо барои мансабдорони болоӣ, ки роҳбари бевосита надоранд	X

Дар Кодекси одоб тартиботи махсуси баррасии маводҳо дар бораи вайрон кардани қоидаҳои Кодекси одоб пешбинӣ шудаанд, ки яке аз онҳо роҳ додани бархӯрди манфиатҳо аз ҷониби мақомоти коллегиалии давлатӣ (банди 46) (**унсури А**) ва барои мансабдорони болоӣ мебошад, ки роҳбарони мустақим надоранд (банди 47) (**унсури В**). Ҳамзамон, усулҳои танзими бархӯрди манфиатҳои вобаста ба вазъият пешбинӣ нашудаанд, ки ба меъёр мувофиқат намекунад.

Меъёри 2.1.5.

Қоидаҳои махсус ё дастурамалҳои расмӣ оид ба бархӯрди манфиатҳо вуҷуд доранд, ки барои мавридҳои зерин пешбинӣ шудаанд:

Унсур		Арзёбӣ
А.	Судяҳо	✓
В.	Прокурорҳо	X
С.	Вакилони парлумон	X
Д.	Аъзоёни ҳукумат	X
Е.	Аъзоёни мақомоти намояндагии маҳаллӣ ва минтақавӣ (шӯроҳо)	X

Барои арзёбии мутобиқат ба меъёри 2.1.5, гурӯҳи мониторинг мавҷудияти қоидаҳои махсусро барои категорияҳои номбаршудаи шахсони мансабдор тафтиш кард.

© СҲИР 2024

Дар ҳоле ки баъзе қоидаҳои умумӣ оид ба бархӯрди манфиатҳо, ки дар меъёрҳои 2.1.1-2.1.3.пешбинӣ шудаанд, метавонанд нисбат ба ҳамаи шахсони мансабдори давлатӣ татбиқ карда шаванд, категорияҳои алоҳидаи шахсони мансабдор татбиқи қоидаҳои дигарро талаб мекунанд, ки мақоми махсус ва вазифаҳои онҳоро инъикос мекунанд. Яъне, кофӣ нест, агар қоидаҳо ё дастурамалҳои махсус муқаррароти умумии қонунгузориро дар бораи бархӯрди манфиатҳо такрор кунанд.

Судяҳо (унсури A): Қонуни конститутсионӣ "Дар бораи судҳо", инчунин Кодекси одоби алоҳида принсипҳои асосии танзими бархӯрди манфиатҳоро дар байни судяҳо муайян мекунанд. Моддаҳои 18-21-и Кодекси мурофиавии гражданӣ ҳолатҳои рад кардан ва худрадкунии судяҳоро танзим мекунад, аз ҷумла дар ҳолатҳое, ки судя дар баррасии қаблии парванда бо дигар нақшҳо (масалан, ҳамчун прокурор) иштирок карда бошад, агар хеши шахсони иштироккунанда дар парванда бошад, шахсан ба таври мустақим ё ғайримустақим ба натиҷаи парванда манфиатдор бошад. Ҳамчунин, шахсони дорои муносибатҳи хешутаборӣ аъзои суд шуда наметавонанд. Мутобиқи моддаи 61-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ (КМҶ) судя наметавонад дар баррасии парванда иштирок кунад, агар ӯ, хешовандони наздики ӯ бевосита ё бавосита ба ҳалли парванда манфиатдор бошанд; ҷабрдида ё хеши айбдоркунанда, айбдоршаванда ё ҳимоятгар бошад.

Прокурорҳо (унсури B): Асосҳо барои рад кардан мутобиқи моддаи 61-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ (КМҶ) ҳамчунин ба прокурорҳо дахл доранд: прокурор наметавонад дар мурофиаи ҷиноятӣ иштирок намояд, агар ӯ ё хешовандони ӯ шахсан ё ба таври ғайримустақим ба парванда манфиатдор бошанд; ҷабрдида ё хеши айбдоркунанда, айбдоршаванда ё ҳимоятгар бошад. Бо вуҷуди ин, дар КМҶ қоидаҳои махсуси танзими бархӯрди манфиатҳо ҳангоми амалӣ намудани дигар ваколатҳои прокурорҳо берун аз доираи мурофиаи ҷиноятӣ пешбинӣ нашудааст. Тавре ки Кодекси алоҳидаи одоб ё принсипҳои танзими бархӯрди манфиатҳо пешбинӣ нашудаанд, Тоҷикистон ба унсури B мувофиқат намекунад.

Вакилони парлумон (унсури C): Мутобиқи Қонуни конститутсионӣ "Дар бораи вазъи ҳуқуқии узви Маҷлиси миллӣ ва вакили Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон" вакилони парлумон савганд ёд мекунанд, ки "манфиатҳои миллату давлатро аз ҳама болотар мегузорнд". Мутобиқи Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон" вакили Маҷлиси намояндагон наметавонад вакили дигар мақоми намояндагӣ бошад, вазифаи дигареро ишғол кунад, ба ғайр аз фаъолияти илмӣ, эҷодӣ ва педагогӣ ба соҳибкорӣ машғул шавад. Ҳамчунин, Кодекси одоби вакил аз соли 2008 амал мекунад, аммо дар он қоидаҳои махсуси танзими бархӯрди манфиатҳо вуҷуд надорад. Баррасӣ ва муҳокимаи масъалаҳои аз ҷониби вакил вайрон кардани меъёрҳои одоби вакил аз тарафи Комиссияи доимӣ оид ба назорати риояи регламент ва одоби вакил амалӣ карда мешавад. Комиссияи доимӣ оид ба назорати риояи регламент ва одоби вакил аз рӯи натиҷаҳои баррасӣ ва муҳокимаи ҳолатҳои аз ҷониби вакил риоя накардани регламенти мазкур, аз ҷумла вайрон кардани қоидаҳои одоби вакил ва иштирок накардан дар кори иҷлосия бе сабабҳои узрнок, дар бораи додани огоҳӣ ба вакил, аз ҳуқуқи суханронӣ ё баромад кардан дар ҷаласаи навбатӣ маҳрум кардан, ба Маҷлиси вакилони халқ фиристодани мавод ё пешниҳод дар бораи пеш аз мӯҳлат қатъ кардани ваколати вакил ва гузоштани он ба муҳокимаи Маҷлиси вакилони халқ хулоса омода мекунад. Ҳамин тавр, сарфи назар аз номгӯи равшану возеҳи меъёрҳои ахлоқӣ, барои вакилони парлумон қоидаҳои махсус ё дастурамалҳои расмӣ оид ба бархӯрди манфиатҳо таҳия карда нашудаанд.

Аъзоёни ҳукумат (унсури D): Моддаи 11-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон" маҳдудиятҳоро оид ба якҷо кардани мансаб бо фаъолияти дигар танзим менамояд, вале ин ба танзими бархӯрди манфиатҳои вобаста ба вазъият дахл надорад. Қоидаҳои махсус ё дастурамалҳои расмӣ оид ба бархӯрди манфиатҳо барои аъзоёни ҳукумат вуҷуд надоранд. **Аъзоёни мақомоти намояндагии маҳаллӣ ва минтақавӣ (шӯроҳо) (унсури E):** Қоидаҳои махсус ё дастурамалҳои расмӣ барои аъзоёни мақомоти намояндагии маҳаллӣ ва минтақавӣ (шӯроҳо) оид ба бархӯрди манфиатҳо вуҷуд надоранд.

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 2.2. Қоидаҳо вобаста ба бархӯрди манфиатҳо ба таври муносиб дар амал татбиқ карда мешаванд

Муқаддима

Дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон барои баъзе ҳуқуқвайронкуниҳо вобаста ба бархӯрди манфиатҳо ҷазои интизомӣ ё ҷарима пешбинӣ шудааст, вале таҷрибаи татбиқи муҷозот (санксия) вуҷуд надорад.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар давраи мониторинг татбиқи ҳуқуқ дар робита ба бархӯрди манфиатҳо дар Тоҷикистон заиф буд. Қонунгузорӣ барои баъзе ҳуқуқвайронкуниҳои вобаста ба роҳ додан ба бархӯрди манфиатҳо муҷозот пешбинӣ мекунад, вале маълумоти оморӣ ва мисолҳои мушаххаси татбиқи муҷозот вуҷуд надоранд.

Меъёри 2.2.1.

Муҷозот барои ҳуқуқвайронкуниҳои зерин маъмулан нисбат ба шахсони мансабдор татбиқ карда мешавад:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Хабар надодан дар бораи бархӯрди вазъиятии манфиатҳо	X
B.	Танзим накардани бархӯрди вазъиятии манфиатҳо	X
C.	Вайрон кардани маҳдудиятҳои гирифтани тӯҳфаҳо ё нишонаҳои меҳмоннавозӣ	X
D.	Вайрон кардани қоидаҳои манъи якҷоякунии вазифаҳо ё фаъолият	X
E.	Вайрон кардани маҳдудиятҳо ҳангоми ба охир расидани Фаъолияти меҳнатӣ дар хадамоти давлатӣ.	X

Мутобиқи таърифҳои умумӣ, истилоҳи "ҳамчун қоида татбиқ мешаванд" маънои "ба таври систематикӣ ҳамчун як таҷрибаи муқаррарӣ татбиқ мешаванд ё истифода мешаванд"-ро дорад. Татбиқ ё истифода систематикӣ ҳисобида мешавад, агар он дар як сол на камтар аз се парванда ё ҳолатро дар бар гирад". Меъёр барои инъикоси таҷрибаи татбиқи ҳуқуқ, яъне нишон додани он пешбинӣ шудааст, ки муқаррароти дахлдор дар амал татбиқ карда мешаванд. Фарз карда мешавад, ки ҳуқуқвайронкуниҳои дахлдор дар қонунгузории миллӣ пешбинӣ шудаанд, зеро чунин муқаррарот барои низоми самарабахши таъмини риояи қонунгузорӣ дар бораи бархӯрди манфиатҳо муҳим мебошанд.

Қонун "Дар бораи хизмати давлатӣ" масъулиятро барои роҳ додан ба бархӯрди манфиатҳо пешбинӣ мекунад (моддаи 32-и Қонун "Дар бораи хизмати давлатӣ"), вале ин масъулиятро барои хабар надодан дар бораи бархӯрди вазъиятии манфиатҳо ё танзим накардани онро (**унсурҳои A ва B**) дар бар намегирад. Моддаи 24-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи муқовимат ба коррупсия" ҷавобгарии интизомиро барои якҷокунии вазифаҳо пешбинӣ менамояд (**унсури D**).

Вайрон кардани маҳдудиятҳо оид ба гирифтани тӯҳфаҳо ё меҳмоннавозӣ (**унсури C**) мутобиқи қисми 4, моддаи 25-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи муқовимат ба коррупсия" ҷинояти ба коррупсия алоқаманд ҳисобида мешавад. Ҷавобгарӣ барои чунин ҳуқуқвайронкуниҳо бар асоси хусусиятҳо ва дараҷаи хатари он барои ҷамъият ва қонунгузории меҳнатӣ, гражданӣ, маъмурӣ ва ҷиноятӣ муайян карда мешавад. Мутобиқи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ (моддаи 657), аз ҷониби шахсони мансабдор гирифтани тӯҳфаҳо ва дигар хизматрасониҳо вобаста ба иҷрои вазифаҳои давлатӣ

© СҲИР 2024

ё вазифаҳои баробар ба он аз шахсони вобастаи хизмат (ба истиснои аломатҳои рамзии таваҷҷӯҳ ва тӯҳфаҳои рамзӣ ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои протоколӣ ва дигар чорабиниҳои расмӣ, ки арзиши умумии онҳо дар давоми сол аз сад нишондиҳанда барои ҳисобҳо зиёд нест), инчунин пешниҳоди чунин тӯҳфаҳо ва хизматрасониҳо ба шахси мансабдори болоӣ боиси ҷарима ба андозаи аз си то чил нишондиҳанда барои ҳисобҳо бо мусодираи ашёи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ таъйин карда мешавад. Намунаҳои мушаххаси муҷозот (санксия) ё маълумоти омории умумӣ пешниҳод карда нашудаанд. Дар Тоҷикистон барои вайрон кардани маҳдудиятҳо ҳангоми ба охир расидани фаъолияти меҳнатӣ дар хизмати давлатӣ (**унсури E**) ҳеҷ гуна муҷозот пешбинӣ карда нашудааст.

Меъёри 2.2.2.

Муҷозот барои ҳуқуқвайронкуниҳои дар поён номбаршуда ҳамчун қоида нисбат ба мансабдорони баландпоя татбиқ карда мешаванд

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Вайрон кардан қонунгузорӣ дар бораи пешгирӣ ва танзими бархӯрди вазъиятии манфиатҳо	X
B.	Вайрон кардани маҳдудиятҳо барои гирифтани тӯҳфаҳо ё нишонаҳои меҳмоннавозӣ	X
C.	Вайрон кардани қоидаҳои манъи якҷоякунии вазифаҳо ё фаъолият	X
D.	Вайронкунии вобаста ба даст кашидан ё додани моликият аз ҷониби субъектҳои тиҷоратӣ ё дигар манфиатҳои тиҷоратӣ	X
E.	Вайрон кардани маҳдудиятҳо ҳангоми ба охир расидани фаъолияти меҳнатӣ дар хадамоти давлатӣ	X

Ин меъёр таҷрибаи амалисозии ҳуқуқи вобаста ба муҷозотро баррасӣ мекунад, ки нисбат ба мансабдорони баландпоя татбиқ карда мешавад. “Вайрон кардани қонунгузорӣ дар бораи пешгирӣ ва танзими бархӯрди вазъиятии манфиатҳо” категорияи васеи ҳуқуқвайронкуниро дар назар дорад, ки метавонад ҳар гуна ҳуқуқвайронкуниеро дар бар гирад, ки дар кишвар вобаста ба пешгирӣ ва танзими бархӯрди вазъиятии манфиатҳо мавҷуд аст, масалан, хабар надодан дар бораи бархӯрди манфиатҳо, ҳал накардани бархӯрди манфиатҳо, ки ба роҳбар хабар дода шудааст, иҷро накардани дастурҳои ба шахси мансабдор додашуда аз ҷониби роҳбар ё мақомоти муқовимат ба коррупсия оид ба тарзи танзими бархӯрди манфиатҳо.

Мутобиқи моддаи 675-и Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ, агар қабул кардани қарор ба манфиати роҳбари мақоми коллегиалӣ (**унсури A**), хешовандони наздики ӯ ё шахсони сеюм нигаронида шуда бошад ва роҳбар дар қабули он ба таври фаъол саҳм гузошта бошад ё ба қабули он ба таври фаъол мухолифат нишон дода бошад, чунин қарор боиси таъйин кардани ҷарима ба шахси мансабдор ба андозаи аз чил то панҷоҳ нишондиҳанда барои ҳисобҳо мешавад. Дар соли 2023 ягон мисоли татбиқи чунин ҷарима вуҷуд надорад. Қоида дар бораи муҷозот барои қабул кардани қарор дар вазъияти бархӯрди ҳақиқии манфиатҳо бояд на танҳо ба роҳбарони мақомоти коллегиалӣ, балки ба ҳамаи хизматчиёни давлатӣ паҳн карда шавад. Аз ҷониби шахсони мансабдор қабул намудани тӯҳфаҳо (**унсури B**) ва дигар хизматрасониҳо вобаста ба иҷрои вазифаҳои давлатӣ ё вазифаҳои ба он баробар аз шахсони вобастаи хизмат (ба истиснои аломатҳои рамзии таваҷҷӯҳ ва тӯҳфаҳои рамзӣ ҳангоми гузаронидани чорабиниҳои протоколӣ ва дигар чорабиниҳои расмӣ, ки арзиши умумии онҳо дар тӯли сол аз сад нишондиҳанда барои ҳисобҳо зиёд нест), инчунин ба шахси мансабдори болоӣ додани чунин тӯҳфа ва пешниҳоди хизматрасониҳо, боиси ҷарима ба андозаи

© СҲИР 2024

аз си то чил нишондиҳанда барои ҳисобҳо бо мусодираи ашёи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мешавад (моддаи 657-и Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ). Бо вуҷуди ин, мисолҳои татбиқи ин гуна ҷаримаҳо вуҷуд надоранд.

Дар тӯли мониторинг мисолҳои татбиқи муҷозот (санксия) нисбат ба шахсони мансабдори баландпоя барои ҳуқуқвайронкуниҳои дар **унсурҳои C-E** пешбинишуда пешниҳод карда нашудаанд.

Меъёри 2.2.3.

Ҳамчун қоида, чораҳои зерин истифода мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Беэътибор донистани қарорҳо ё шартномаҳо, ки дар натиҷаи вайрон кардани қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо қабул карда шудаанд/ба имзо расонида шудаанд	X
B. Мусодираи тӯҳфаҳои ғайриқонунӣ ё арзиши баробари онҳо	X
C. Бекор кардани шартномаҳои меҳнатӣ ё дигар шартномаҳои собиқ шахсони мансабдор, ки бо вайрон кардани маҳдудиятҳо пас аз гирифтан ба кор дар хизмати давлатӣ баста шудаанд	X

Дар тӯли мониторинг мисолҳои татбиқи чораҳои дар **унсурҳои A-C** пешбинишуда пешниҳод карда нашудаанд.

Нишондиҳандаи 2.3. Талабот дар бораи эъломиякунии дороиҳо ва манфиатҳо шахсони мансабдори давлатии дорои хавфи баланди коррупсиониро фаро мегирад, доираи васеи иттилоотро дар бар гирифта, шаффоф ва дар шакли рақамӣ амалӣ карда мешавад

Муқаддима

Дар Қонун “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” (2020) муқаррар карда шудааст, ки довталабони мансабҳои давлатӣ ва мансабҳои ба онҳо баробаркардашуда ҳангоми таъйин (интихоб) шудан, шахсони барои иҷрои вазифаҳои давлатӣ ваколатдор ва шахсони мансабдори давлатии ба онҳо баробаркардашуда, ҳангоми дар мансаб будан ӯҳдадоранд ҳар сол ба ҷойи кор ва мақомоти андози ҷои зист эъломия дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкии худ пешниҳод намоянд. Эъломияҳо набояд минбаъд ошкор карда шаванд. Тафтиши эъломияҳо ба зиммаи хадамоти кадрии мақомоти дахлдор гузошта мешавад, аммо танҳо дар сурати шубҳа ба эътимоднокии маълумот.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар Тоҷикистон ба ҷуз аз эъломияҳои даромад ва амвол эъломия кардани манфиатҳо пешбинӣ нашудааст, ки ба меъёрҳои мониторинг мутобиқат намекунад. Тавре ки ҳадафи эъломияи андоз назорати пардохти андозҳо ва ошкор накардани бархӯрди манфиатҳо ё сарватмандшавии ғайриқонунӣ мебошад, таҳлил танҳо эъломияҳои вазъи молумулкиро дар назар мегирад. Системаи эъломия кардан дар Тоҷикистонро наметавонад самарабахш арзёбӣ кард, зеро он нашри маълумот аз эъломияҳо, махсусан эъломияҳои сиёсатмадорон ва мансабдорони воломақом, инчунин механизми назорати пешниҳоди саривақтии эъломияҳо, тафтиши пурра будан ва дурустии маълумоти пешниҳодшавандаро пешбинӣ намекунад.

© СҲИР 2024

Ҳамчунин, зарур аст, ки талаботи пур кардани эъломия нисбат ба даромад ва амволи зану шавҳар ва фарзандони шахсони мансабдор татбиқ карда шавад.

Меъёри 2.3.1.

Шахсони мансабдори зерин ӯҳдадор ҳастанд, ки ҳар сол эъломияи дороиҳо ва манфиатҳои худро пешниҳод кунанд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Президент, аъзоёни парлумон, аъзоёни ҳукумат ва муовинони онҳо, роҳбарони мақомоти марказии ҳокимияти давлатӣ ва муовинони онҳо	X
B.	Аъзоёни мақомоти коллегиалии марказии ҳокимияти давлатӣ, аз ҷумла аъзоёни танзимгарони мустақили бозор ва мақомоти назоратӣ	X
C.	Роҳбар ва аъзоёни шӯрои банки миллӣ, роҳбар ва аъзоёни мақоми болоии аудити давлатӣ	X
D.	Кормандони идораҳои хусусии ходимони сиёсӣ (ба монанди мушовирон ва ёварон)	X
E.	Роҳбарони вилоятҳо, раисони шаҳрҳо	X
F.	Судяҳои судҳои юрисдиксияи умумӣ, судяҳои суди конститутсионӣ, аъзоёни мақомоти идоракунии суд	X
G.	Прокурорҳо, аъзоёни мақомоти прокуратура	X
H.	Мансабдорони болоии корхонаҳои давлатӣ	X

Мутобиқи меъёр, эъломияи дороиҳо ва манфиатҳо бояд барои шахсони мансабдори баландпояи давлатӣ ҳатмӣ бошад, ки онҳо бояд тобиши поктинатӣ ва ҳисоботдиҳии хизмати давлатиро муқаррар созанд ва ба хавф баланди коррупсия ё бархӯрди манфиатҳо рӯ ба рӯ мешаванд. Моддаи 31-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи хизмати давлатӣ”, инчунин моддаи 21-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” роҳбарони мақомоти давлатӣ ва шахсони мансабдорро вазифадор мекунад, ки ҳар сол ба ҷойи кор ва мақомоти андози ҷои зист эъломия дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкии худро пешниҳод намоянд. Ин ӯҳдадорӣ танҳо ба ифшо намудани маълумот дар бораи вазъи молумулкӣ дахл дорад. Дар эъломияҳо маълумоте, ки бояд дар бораи манфиатҳо эъломия карда шавад, қисман нишон дода мешавад. Масалан, дар эъломияи андоз аз даромад даромадҳо аз саҳмияҳои сармояи оинномавии созмонҳои тиҷоратӣ (аз ҷумла дивидендҳо аз саҳмияҳо) ва дигар коғазҳои қиматнок нишон дода мешавад. Дар эъломияи вазъи молумулкӣ маълумот дар бораи моликияти саҳмияҳои созмонҳои тиҷоратӣ ва коғазҳои қиматнок, маълумот дар бораи ӯҳдадориҳои молиявӣ нишон дода мешавад. Бо вуҷуди ин, маълумоти мазкур барои иҷрои меъёрҳои мониторинг оид ба эъломияи манфиатҳо кофӣ нест, зеро ин маълумот танҳо аз нуқтаи назари мониторинги даромад ҷамъоварӣ карда мешавад, дар ҳоле ки манфиат ҳамчунин фаъолияти ғайрифоидаоварро дар бар мегиранд. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба ҳамаи унсурҳои меъёр мутобиқат намекунад.

Тартиби пур кардан ва пешниҳоди эъломияи вазъи молумулкӣ (№ 412) (минбаъд - Тартиб) дар бораи шахсоне маълумоти муфассалтарро дарбар мегирад, ки ҳар сол барои эъломия кардани амволи худ ӯҳдадор мебошанд. Ҳамин тавр, ӯҳдадорӣ барои эъломияи амвол ва даромад ба шахсони зерин дахл дорад: шахсоне, ки дар ҳокимияти давлатӣ мансабҳои давлатиро ишғол мекунанд (**унсурҳои A ва E**), хадамоти давлатӣ ва хизматчиёни давлатии ба он баробар (**унсури B**), кормандони Бонки миллии Тоҷикистон ва дигар муассисаҳои давлатии қарзӣ (**унсури C**), шахсоне, ки вазифаҳои ташкилӣ ва маъмуриро дар корхонаҳо, муассисаҳо ва

© СҲИР 2024

созмонҳои давлатӣ, дигар муассисаҳои давлатӣ ва субъектҳои хоҷагидорӣ иҷро мекунанд, ки дар онҳо ҳиссаи давлат на камтар аз нисфро ташкил медиҳад (**унсури H**).

Мутобиқи моддаи 53-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон" кормандони мақомоти прокуратура (ба ғайр аз кормандони техникӣ ва хизматрасонӣ) дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкии худ эъломия пешниҳод мекунанд (**унсури G**). Иттилоот дар бораи **унсури D** (кормандони идораҳои хусусии сиёсатмадорон, ба монанди мушовирон ва ёварон ва **унсури F** (судяҳо) вуҷуд надорад.

Меъёри 2.3.2.

Қонунгузорӣ ва дастурамалҳои расмӣ ошкор кардани объектҳои зеринро дар эъломияҳо талаб мекунанд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Амволи ғайриманқул, воситаҳои нақлиёт ва дигар амволи манқул дар дохил ва хориҷи кишвар	✓
B.	Даромадҳо, аз ҷумла манбаъҳои онҳо	X
C.	Тӯҳфаҳо, аз ҷумла тӯҳфаҳо дар шакли ғайрипулӣ ва пардохти хизматрасониҳо, манбаъи тӯҳфа	X
D.	Қисмҳо (ҳиссаҳо) дар ширкатҳо, коғазҳои қиматнок	✓
E.	Суратҳисобҳои бонкӣ	X
F.	Маблағҳо дар муассисаҳои молиявӣ ва берун аз онҳо, қарзҳои хусусии пешниҳодшуда	✓
G.	Ӯҳдадориҳои молиявӣ, аз ҷумла қарзҳои хусусӣ	✓
H.	Шуғл ё фаъолият (пулакӣ ё бемузд) берун аз вазифаи асосии давлатӣ	X
I.	Узвият дар созмонҳо ё мақомоти онҳо	X

Эзоҳ: Ӯҳдадорӣ барои ифшои объектҳои дар боло зикршудаи эъломия метавонад аз расидан ба ҳадди муайяни арзиш вобаста бошад.

Иттилооте, ки декларантҳо бояд дар эъломия нишон диҳанд, бояд барои ноил шудан ба ҳадафҳои муайян кардани бархӯрди манфиатҳо ва сарватмандшавии ғайриқонунӣ (тағйироти беасос дар вазъи молиявӣ) кофӣ бошанд. Варақаи эъломияи вазъи молумулк (аз 24 июли соли 2020, №412) аз ҳафт боб иборат аст.

Боби 3-юми эъломия маълумот дар бораи амволи ғайриманқул, аз ҷумла биноҳо ва иншоотҳо, қитъаҳои замин ва воситаҳои нақлиёт, аз ҷумла дар хориҷаро дар бар мегирад (**унсури A**).

Маълумот дар бораи даромадҳо, аз ҷумла манбаъҳои онҳо (**унсури B**), инчунин шуғл ё фаъолияте, ки берун аз вазифаи асосии давлатӣ (**унсури H**) мебошад, ба эъломияи андоз аз даромад ворид карда мешавад (аз 24 июли соли 2020, №411). Тавре ки ҳадафи эъломияи андоз назорати пардохти андозҳо ва ошкор накардани бархӯрди манфиатҳо ё сарватмандшавии ғайриқонунӣ мебошад, ин унсур ба талабот мутобиқат намекунад.

Дар эъломияҳо иттилоот дар бораи тӯҳфаҳо (**унсури C)** мавҷуд нест. Боби 5-и эъломияи вазъи молумулк маълумот дар бораи доштани саҳмияҳои созмонҳои тиҷоратӣ ва коғазҳои қиматнокро дар бар мегирад (**унсури D**).

© СҲИР 2024

Банди 1-и боби 6 иттилоот дар бораи пасандозҳо (амонатҳо) дар бонкҳо ва дигар созмонҳои қарзиро дар бар мегирад **(унсури F)**, аммо маълумот дар бораи суратҳисобҳои бонкӣ ифшо карда намешавад **(унсури E)**. Маълумот дар бораи ӯҳдадориҳои молиявӣ **(унсури G)** дар боби 7 “Маълумот дар бораи ӯҳдадориҳои молиявӣ” ифшо карда мешавад, ки дар он маълумот дар бораи ном ва суроғаи созмони қарзӣ, дигар шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, сана ва рақами шартномаи байни созмони қарзӣ (кредитӣ) ва кредитор (декларант), мӯҳлати ӯҳдадорӣ (қарз), маблағи ӯҳдадорӣ (қарз) бо пули миллӣ, фоизи ӯҳдадории солона (қарз), бақияи қарз дар санаи пешниҳоди эъломияи вазъи молумулк, маблағи умумии ӯҳдадорӣ (қарз) ва бақияи қарз нишон дода мешавад. Дар бораи узвият дар созмонҳо ё мақомоти онҳо маълумот вуҷуд надорад **(унсури I)**.

Меъёри 2.3.3.

Қонунгузорӣ ва дастурамалҳои расмӣ таърифҳоро дар бар мегиранд ва ӯҳдадор мекунанд, ки маълумот дар бораи объектҳои зерин дар эъломияҳо ошкор карда шаванд:

Унсур	Арзёбӣ
Моликияти бенефитсиарии ширкатҳо (назорати онҳо) дар фаҳмише, ки ба стандартҳои Гурӯҳи татбиқи чораҳои молиявии мубориза бар зидди пулшӯӣ (ФАТФ) мутобиқат мекунад, дар дохил ва хориҷи кишвар (ҳадди ақал нисбат ба декларантҳое, ки дар меъёри 3.1. зикр карда шудаанд), аз ҷумла маълумоте, ки ширкатро муайян намуда, хусусият ва андозаи моликияти бенефитсиариро тавсиф мекунад	X
B. Назорати ғайримустақим (моликияти бенефитсиарӣ) нисбат ба дороиҳо, ғайр аз ширкатҳо (ҳадди ақал нисбат ба декларантҳои зикршуда дар меъёри 3.1), аз ҷумла маълумот дар бораи соҳиби номиналии дороӣ, тавсифи дороиҳо, арзиши он	X
C. Хароҷот, аз ҷумла маълумот дар бораи сана ва маблағи хароҷот	X
D. Трастҳое, ки декларант ё аъзои оила ба он ягон муносибат дорад, аз ҷумла маълумот дар бораи ном ва кишвари траст, ки маълумотро дар бораи муассис, роҳбар ва бенефитсиарҳои траст муайян мекунад	X
Дороиҳои маҷозӣ (виртуалӣ) (мисол, криптоасъорҳо), аз ҷумла маълумот дар бораи намуд ва номи дороии маҷозӣ, шумораи токенҳои дахлдор (воҳидҳо) ва санаи харид	X

Эзоҳ: Ӯҳдадорӣ барои ифшои объектҳои дар боло зикршудаи эъломия мумкин аст аз расидан ба ҳадди муайяни арзиш вобаста бошад.

Таърифҳои моликияти бенефитсиарӣ, траст ва дороиҳои маҷозӣ дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмикунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда, маблағгузории терроризм ва маблағгузории паҳнкунии силоҳи қатли ом” вуҷуд доранд. Бо вуҷуди ин, **унсурҳои A-E** дар эъломияи вазъи молумулкӣ фаро гирифта нашудаанд.

© СҲИР 2024

Меъёри 2.3.4.

	Арзёбӣ
Қонунгузорӣ ё дастурамалҳои расмӣ дар эъломия ифшо намудани иттилоот дар бораи дороиҳо, даромадҳо, ӯҳдадориҳо ва хароҷоти аъзоёни оила, яъне, ҳадди ақал, зану шавҳар ва шахсонеро талаб мекунад, ки дар як хонавода бо декларант зиндагӣ мекунанд ва шахсоне, ки бо ӯ муносибатҳои вобастагӣ доранд.	X

Дар эъломияҳо талабот барои ифшо намудани маълумот дар бораи дороиҳо, даромадҳо, ӯҳдадориҳо ва хароҷоти аъзоёни оила, яъне, ҳадди ақал, зану шавҳар ва шахсоне, ки бо декларант дар як хонавода зиндаги мекунанд ва бо ӯ муносибатҳои вобастагӣ доранд, вуҷуд надорад.

Меъёри 2.3.5.

	Арзёбӣ
Эъломияҳо тавассути онлайн-платформа пешниҳод карда мешаванд	X

Пешниҳоди онлайнӣ ва нигоҳдории эъломияҳо як қатор бартариҳоро фароҳам меорад, аз ҷумла амнияти беҳтар, тарзи соддакардашудаи пешниҳод, хатоҳои камтар аз ҷониби декларантҳо, идоракунии беҳтари маълумот, набудани хароҷот барои нигоҳдорӣ ва коркарди нусхаҳои коғазӣ ва ғайра. Чунин онлайн-платформа ҳамчунин барои нашр ва истифодаи такрории маълумот, назорати ҷамъиятӣ ва баланд бардоштани сатҳи ҳисоботдиҳӣ ва шаффофияти идоракунии давлатӣ имкониятҳоро боз мекунад.

Пешниҳоди онлайнии эъломияҳои андоз аз даромад ва эъломияи вазъи молумулкӣ тавассути сомона имконпазир аст: https://www.andoz.tj. Ҳамчунин, пешниҳоди эъломияҳо дар шакли коғазӣ низ пешбинӣ шудааст, ки ба ин меъёр мувофиқат намекунад.

Меъёри 2.3.6.

Маълумот аз эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо ба таври умум дастрас мебошад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Маълумот аз эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо мувофиқи қонун ва эҳтимолияти (презумпсияи) ошкорбаёнӣ ба таври умум дастрас мебошад ва дастрасӣ танҳо бо маълумоти маҳдуди муайяншуда ба андозае маҳдуд мебошад, ки он барои ҳифзи ҳуқуқ ба ҳаёти шахсӣ ва амнияти шахсӣ зарур аст	X
B. Маълумот аз эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо дар шабакаи Интернет нашр карда мешавад	X
C. Маълумот аз эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо дар шабакаи Интернет дар формати бо мошин хондашаванда (маълумоти боз) нашр кард мешавад	X
D. Маълумот аз эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо, ки дар формати бо мошин хондашаванда (маълумоти боз) нашр карда мешавад, мунтазам нав карда мешавад	X

Эзоҳ: Ин меъёрҳо ба муқаррароти махсуси қонунгузорӣ (агар вуҷуд дошта бошанд) нисбат ба эъломияҳое дахл надоранд, ки аз ҷониби шахсони мансабдоре пешниҳод карда мешаванд, ки вазифаи онҳо махфӣ аст ё дорои маълумоти дигари махфӣ мебошад.

Тавре ки маълумот аз эъломияҳо нашр карда намешавад, Тоҷикистон ба ҳамаи унсурҳои ин меъёр мувофиқат намекунад.

Меъёри 2.3.7.

Имконияҳои вазифавии низоми электронии пешниҳоди эъломия санҷиши автоматӣ бо махзанҳои иттилооти давлатӣ, аз ҷумла манбаъҳои зеринро дар бар мегиранд;

Унсур	Арзёбӣ
A. Феҳристи шахсони ҳуқуқӣ	X
B. Феҳристи аснoди шаҳрвандӣ	X
C. Феҳристи ҳуқуқи молиякият ба замин	X
D. Феҳристи воситаҳои нақлиёт	X
E. Махзани иттилооти андоз аз даромадҳои шахсони воқеӣ ва ширкатҳо	X

Санҷишҳои автоматӣ бо махзанҳои иттилооти давлатӣ пешбинӣ нашудаанд.

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 2.4. Санҷиши объективӣ ва самарабахши эъломияҳо бо истифода аз санксияи боздоранда таъмин карда мешавад

Муқаддима

Агентии хизмати давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи хизматчиёни давлатии мақомоти давлати пешниҳод намудани эъломияҳои андоз аз даромадҳо ва эъломияи вазъи молумулкиро назорат мекунад. Бо вуҷуди ин, маълумоти эъломияҳо аз ҷониби кормандони махсус барои мавҷудияти бархӯрди манфиатҳо тафтиш карда намешаванд. Санҷишҳои инфиродии эъломияҳо аз ҷониби корфармоҳо бар асоси дархости хаттии роҳбар пешбинӣ карда мешаванд, агар ошкор карда шавад, ки шахсе, ки мансаби давлатиро дар хадамоти давлатӣ ишғол мекунад, дар эъломия дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкӣ дидаю дониста маълумоти бардурӯғ ворид кардааст.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Системаи тафтиши эъломия дар Тоҷикистон бо ду сабаб ба стандартҳои байналмилалӣ мувофиқат намекунад: аввал, кормандони махсус барои тафтиши эъломияҳо вуҷуд надоранд; дуюм, тафтиши эъломияҳо барои ошкор намудани бархӯрди манфиатҳо ё сарватмандшавии ғайриқонунӣ нигаронида нашудааст.

Меъёри 2.4.1.

Тафтиши эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо бар ӯҳдаи муассисаи махсус, воҳид ё кормандон вогузор карда шуда, дар амал анҷом дода мешавад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Кормандони махсусе ҳастанд, ки танҳо ба тафтиши эъломияҳо машғул мебошанд ва дигар вазифаҳоро иҷро намекунанд (70%); ё	
B. Масъулият барои тафтиши эъломияҳо бар зиммаи муассисаи махсус ё шуъбаи муассиса вогузор карда шудааст, ки дорои ваколатҳои ба таври дақиқ муайяншуда мебошад ва танҳо ба чунин тафтиш машғул аст ва дигар вазифаҳо иҷро намекунад (100%)	X

Барои таъмини риояи қоидаҳои дахлдор ва риояи талаботҳо аз ҷониби декларантҳо ҷиҳати пешниҳоди маълумоти пурра ва боэътимод дар бораи дороиҳо, даромадҳо, манфиатҳо ва дигар объектҳои эъломияшаванда, тафтиши эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо муҳим аст. Яке аз шартҳои тафтиши самарабахш ин аст, ки ин вазифа ба зиммаи мақоми махсус, шуъба ё кормандони дорои тахассуси тафтиши эъломияҳо гузошта шуда, онҳо бо захираҳои зарурӣ таъмин карда шаванд.

Мутобиқи Низомнома шуъбаи ҳифзи иҷтимоии хизматчиёни давлатии Агентии хизмати давлатии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, шуъбаи мазкур мониторинги пешниҳоди эъломияҳо оид ба андоз аз даромад ва эъломияи вазъи молумулкӣ аз ҷониби хизматчиёни давлатии мақомоти давлатиро баргузор намуда, раванди пешниҳоди эъломияҳоро назорат мекунад ва аз рӯи тартиби пешниҳоди эъломия тавсияҳо пешниҳод менамояд[4]. Ин вазифаҳоро сармутахассиси шуъбаи ҳифзи иҷтимоии хизматчиёни давлатии Агентии хизмати давлатӣ иҷро мекунад.

---

[4] Банди 8-и Низомномаи Агентии хизмати давлатии назди Президент аз 15 марти соли 2014, №179 (бо тағйироту иловаҳо аз 13 майи соли 2022, №384).

Ӯ барои назорат, таҳлил, ҷамъбасти вазъи пешниҳоди эъломияҳои андоз аз даромад ва эъломияҳо дар бораи вазъи молумулкии хизматчиёни давлатӣ, таъмини роҳбарӣ, инчунин додани дастурҳои методӣ оид ба пешниҳоди эъломияҳо масъул аст. (Банди 9 Дастурамалҳои вазифавӣ). Барои мутобиқат ба ин меъёр, ваколат барои санҷиши маълумоти эъломия зарур аст.

Мутобиқи талаботҳои меъёри мазкур, тафтиши эъломияи дороиҳо ва манфиатҳо бояд бар дӯши муассисаи тахассусӣ, шуъба ё кормандон гузошта шавад. Барои тахассусӣ ҳисобида шудан, муассиса, шуъба ё кормандони махсус бояд танҳо ба вазифаи тафтиши эъломияҳо машғул бошанд ва ҳеҷ гуна ӯҳдадориҳои дигарро иҷро накунанд. Мутобиқи таърифи мазкур, Агентии хизмати давлатӣ ва шуъбаи ҳифзи иҷтимоии хизматчиёни давлатӣ мақоми махсус ё шуъбаи махсус нестанд, зеро онҳо вазифаҳои дигарро низ иҷро мекунанд. Сармутахассиси шуъбаи зикргардидаи Агентӣ ҳамчунин дигар вазифаҳоеро иҷро менамояд, ки аз доираи эъломия берун баромада, корманди тахассусӣ намебошад. Дар ҳар сурат, дар Тоҷикистон тафтиши ҳатмии эъломияҳо, тавре ки он тавассути мониторинг фаҳмида мешавад, пешбинӣ нашудааст. Тоҷикистон ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 2.4.2.

Тафтиши эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо мутобиқи қонунгузорӣ ва таҷриба барои муайян кардани мавридҳои зерин нигаронида шудааст:

Унсур	Арзёбӣ
Бархӯрди манфиатҳо (бархӯрди вазъиятии манфиатҳо ё дигар ҳолатҳои шабеҳ, ба монанди тӯҳфаҳои ғайриқонунӣ ва вайрон кардани қоидаҳо оид ба номувофиқатии вазифаҳо ё фаъолиятҳо)	X
B. Маълумоти нодуруст ё нопурра	✓
C. Сарватмандшавии ғайриқонунӣ ё тағйироти беасос дар амвол	X

Тафтиши эъломияҳои хизматчиёни давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми қабули номзад ба хизмати давлатӣ ё бар асоси аризаи хаттии роҳбар сурат мегирад, агар маълум шавад, ки шахсе, ки вазифаи давлатиро ишғол мекунад, дар эъломия дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкӣ дидаю дониста маълумоти бардурӯғ ворид кардааст. (Моддаи 17-и Қонун “Дар бораи хизмати давлатӣ”). Ҳамин тавр, тафтиши эъломияҳо барои муайян кардани маълумоти нодуруст ё нопурра **(унсури В**) нигаронида шудааст. Мутобиқи маълумоти омории Агентии хизмати давлатӣ, дар соли 2023 аз миёни хизматчиёни давлатӣ 86 нафар (0,4%) бе сабабҳои узрнок эъломияи андози даромадҳо ва эъломияи вазъи молумулкиро пешниҳод накардаанд. Ин таҳлили натиҷаи пешниҳоди эъломияҳо аз ҷониби хизматчиёни давлатии мақомоти давлатӣ бо мактуби Агентӣ аз 24 апрели соли 2024, № 04-873 ба мақомоти давлатӣ бо мақсади андешидани чораҳо нисбат ба шахсоне, ки эъломияҳои худро пешниҳод накардаанд ва тафтиши интихобии эъломияҳо ирсол карда шудааст. Дар натиҷа, дар Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии аҳолӣ нисбат ба 4 корманди давлатӣ чораҳои интизомӣ ва танбеҳ татбиқ карда шуд. Тафтиши эъломияҳо барои муайян кардани бархӯрди манфиатҳо **(унсури А**) ё сарватмандшавии ғайриқонунӣ **(унсури С)** гузаронида намешавад.

© СҲИР 2024

Меъёри 2.4.3.

Муассисаи махсус, шуъба ё кормандони масъули тафтиши эъломияҳо дорои ваколатҳои зерин мебошанд, ки дар қонунгузорӣ ба таври равшану возеҳ ифода ёфтаанд ва дар амал татбиқ карда мешаванд:

Унсур		Арзёбӣ
A. Дархост ва гирифтани маълумот, аз ҷумла маълумоти махфӣ ва маълумоти дорои дастрасии маҳдуд аз шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ, инчунин мақомоти давлатӣ		X
B. Доштани дастрасӣ ба феҳристҳо (реестр) ва махзанҳои иттилоот, ки ба мақомоти миллӣ тааллуқ доранд ё аз ҷониби онҳо идора карда мешаванд ва барои тафтиш зарур мебошанд		X
	Дастрасӣ ба иттилооте, ки ба бонкҳо ва дигар муассисаҳои молиявӣ тааллуқ доранд: бо гирифтани иҷозати пешакии суд (50%) ё бидуни зарурати гирифтани чунин иҷозат (100%);	X
D.	Дастрасӣ ба манбаъҳои вуҷуддоштаи иттилооти хориҷӣ, аз ҷумла баъд аз пардохт, агар талаб карда шавад	X
E.	Фармоиш ё гузаронидани арзёбии арзиши амвол	X
Ф.	Ба декларантҳо шарҳу тавзеҳ додани эъломия кардани дороиҳо ва манфиатҳо.	X

Тавре ки ягон муассиса, шуъба ё корманди махсус барои тафтиши эъломия вуҷуд надорад, Тоҷикистон ба ҳамаи унсурҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 2.4.4.

Ҳамчун қоида, намудҳои зерини эъломияҳо дар амал тафтиш карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Эъломияҳои шахсоне, ки вазифаҳоро ишғол мекунанд ё вазифаҳоро бо хавфи баланди коррупсионӣ иҷро мекунанд	X
B. Ҳангоми гирифтани шикояти берунӣ ва огоҳиномаҳо (аз ҷумла аз шаҳрвандон ва ВАО)	X
C. *Дар доираи салоҳият* бар асоси ихтилофҳое, ки бо истифода аз манбаъҳои гуногун, аз ҷумла манбаҳои боз муайян карда шудаанд	X
D. Бар асоси таҳлили хавфҳои эъломияҳо, аз ҷумла бар асоси муқоиса бо эъломияҳои қаблӣ	X

Тафтиши доимии эъломияҳо вуҷуд надорад, аз ин рӯ, Тоҷикистон ба ҳамаи унсурҳои ин меъёр мутобиқат намекунад. Моддаи 17(1)-и Қонун "Дар бораи хизмати давлатӣ" бар асоси дархости хаттии роҳбар тафтиши махсуси эъломияро пешбинӣ мекунад, агар ошкор карда шавад, ки шахсе, ки мансаби давлатиро ишғол мекунад, дар эъломияи даромадҳо ва вазъи молумулкӣ дидаву дониста маълумоти бардурӯғ ворид кардааст. Шикоятҳо ва огоҳиномаҳои берунӣ (**унсури B**)

метавонанд манбаъи чунин тафтиш бошанд. Бо вуҷуди ин, гурӯҳи мониторинг дар амал намуна ё маълумоти оморӣ дар бораи санҷиши махсуси эъломияҳоро ба даст наовардааст. Чунин маълумот вобаста ба **унсурҳои С ва D** вуҷуд надорад.

Меъёри 2.4.5.

Ҳамчун қоида, чораҳои зерин татбиқ карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
А. Ҳолатҳои эҳтимолии вайрон кардани қоидаҳо дар бораи бархӯрди манфиатҳо (масалан вайрон кардани қоидаҳои бархӯрди вазъиятии манфиатҳо, номувофиқатии вазифа ё фаъолият, тӯҳфаҳо, рад ё интиқол додани ҳуқуқҳои корпоративӣ, маҳдудиятҳо пас аз рафтан аз кор), ки ҳангоми тафтиши эъломияҳо муайян карда шудаанд ва ба мақомоти дахлдори давлатӣ ё шъбаи дахлдор барои вокуниши баъдӣ интиқол дода шудаанд	X
В. Ҳолатҳои эҳтимолии сарватмандшавии ғайриқонунӣ ё моликияти беасос, ки дар натиҷаи тафтиши эъломияҳо муайян карда шуда, ба мақомоти дахлдори давлатӣ ё шъбаи дахлдор барои вокуниши баъдӣ интиқол дода шудаанд	X
С. Ҳодисаҳои ҳуқуқвайронкуниҳое, ки дар натиҷаи тафтиши эъломияҳо бар асоси хабарҳои воситаҳои ахбори омма ё шаҳрвандон ошкор карда шудаанд ва ба мақомоти дахлдори давлатӣ ё шъбаи дахлдор барои вокуниши баъдӣ ирсол карда шудаанд	X

Ин меъёр таҷрибаи муайян кардани ҳуқуқвайронкуниҳои эҳтимолиро тавассути баррасии эъломияҳои дороиҳо ва манфиатҳо арзёбӣ мекунад. Меъёр талаб намекунад, ки ҳуқуқвайронкуниҳои эҳтимолӣ дорои хусусияти мушаххаси ҳуқуқӣ бошанд (масалан, ҷиноятӣ, маъмурӣ ё интизомӣ). Гурӯҳи мониторинг намунаҳо ё маълумоти оморӣ дар бораи татбиқи чораҳои номбаршударо ба даст наовардааст.

© СҲИР 2024

Меъёри 2.4.6.

Ҳамчун қоида, барои дар эъломия пешниҳод намудани маълумоти бардурӯғ ё нопурра муҷозотҳои (санксия) зерин татбиқ карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Муҷозотҳои маъмурӣ барои пешниҳоди маълумоти бардурӯғ ё нопурра дар эъломияҳо	X
B. Муҷозотҳои ҷиноятӣ барои маълумоти бардурӯғ ё маълумоти нопурра дар эъломияҳо дар ҳолатҳое, ки он ба андозаи назаррасе дахл дорад, ки дар қонунгузории миллӣ муайян карда шудааст	X
C. Муҷозотҳои маъмурӣ ё ҷиноятие, ки нисбат ба мансабдорони болоӣ барои пешниҳоди маълумоти бардурӯғ ё маълумоти нопурра дар эъломияҳо таъйин карда шудаанд	X

Гурӯҳи мониторинг мисолҳо ё маълумоти оморӣ дар бораи татбиқи муҷозотҳои номбаршударо ба даст наовардааст.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ ба саволномаҳо ҷавоб доданд. Онҳо таъкид карданд, ки рушди механизми пешгирӣ аз бархӯрди манфиатҳо на танҳо ифшои манфиатҳои молиявии мансабдори давлатӣ, балки ҳамчунин маълумот дар бораи шахсияти наздикони ин мансабдор ва шахсони вобастаи дигарро талаб мекунад. Ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ дар бораи татбиқи самарабахши қонунгузории танзимкунандаи бархӯрди манфиатҳо дар амал дар соли 2023 маълумот надоштанд.

Ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ тасдиқ карданд, ки эъломияҳои пуркардаи мансабдорони давлатӣ дар дастрасии боз вуҷуд надоранд. Онҳо таъкид карданд, ки ҳарчанд режимҳои эъломияи дороиҳо барои пешбурди якпорчагӣ дар бахши давлатӣ имкониятҳои бузург доранд, вале дар амал таъсири онҳо бо норасоии заминаи меъёрӣ ва набудани захираҳо (инсонӣ, техникӣ ва молиявӣ) маҳдуд аст, ки барои татбиқи ин нақшаҳо ҷудо карда шудаанд, махсусан дар робита ба тафтиши эъломияҳо. Камбудиҳои асосии қонунгузорӣ, ки метавонанд самарабахшии ифшои маълумот дар бораи дороиҳоро ҳамчун воситаи муқовимат ба коррупсия зери хатар гузоранд, мавридҳои зеринро дар бар мегиранд: набудани талаботи қонунӣ оид ба тафтиши эъломияҳои амвол; набудани муҷозоти самарабахш ва равшанӣ дар мавриди таъқиби судӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳо; набудани дастрасии умумӣ ба эъломияҳои амволи мансабдорон.

3 Ҳимояи хабаррасонҳо

Дар ҳоли ҳозир қонунгузории Тоҷикистон ҳимояи хабаррасонҳоро мутобиқи методологияи мониторинг ва стандартҳои дахлдори байналмилалӣ таъмин намекунад. Дар қонунгузории Тоҷикистон мафҳумҳое ба монанди “хабаррасон” ва “хабаррасонӣ” вуҷуд надоранд. Дар қонунҳо барои шахсони хабардиҳанда дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд ҳимояи муайян пешбинӣ шудааст. Бо вуҷуди ин, ин ҳимоя танҳо дар доираи мурофиаи ҷиноятӣ сурат мегирад.

© СҲИР 2024

Графики 3.1. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши ҳимояи хабаррасонҳо – паст

Графики 3.2. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши ҳимояи хабаррасонҳо аз рӯи нишондиҳандаҳо

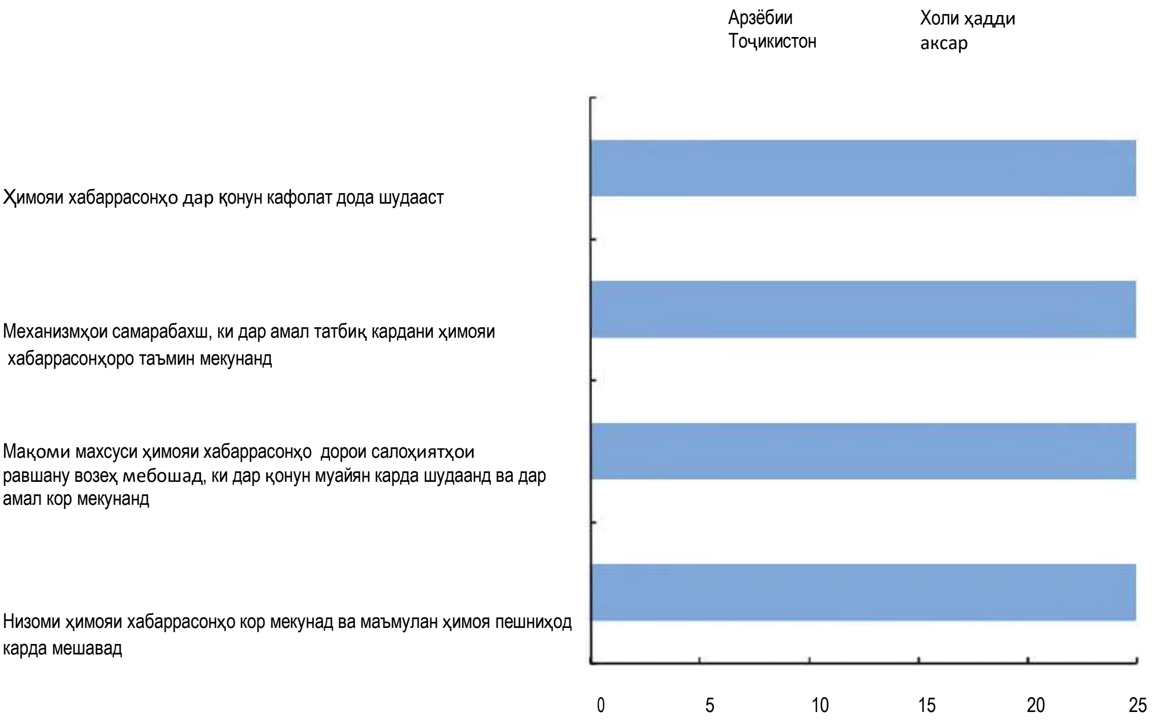

Нишондиҳандаи 3.1. Ҳимояи хабаррасонҳо дар қонун кафолат дода шудааст

Муқаддима

Дар қонунгузории Тоҷикистон мафҳумҳое ба монанди “хабаррасон” ва “хабаррасонӣ” вуҷуд надоранд. Дар қонунҳо барои шахсони хабардиҳанда дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд ҳимояи муайян пешбинӣ шудааст. Бо вуҷуди ин, ин ҳимоя танҳо дар доираи мурофиаи ҷиноятӣ сурат мегирад. Ғайр аз ин, мафҳуми *“ҳуқуқвайронкунии ба коррупсия алоқаманд”* ба таърифи пешбининамудаи меъёрҳои мониторинг мувофиқат намекунад. Аз ин рӯ,

дар Тоҷикистон қонунгузории мушаххас оид ба ҳимояи хабаррасонҳо вуҷуд надорад, ки ба талаботҳои ин соҳаи арзёбӣ ҷавобгӯ бошад. Дар тӯли боздид аз кишвар мақомот бо гурӯҳи мониторинг лоиҳаи Қонун "Дар бораи ҳимояи хабаррасонҳо вобаста ба ҳолатҳои коррупсия"-ро мубодила намуданд, ки мувофиқи маълумоти онҳо бояд ба муҳокимаи ҷамъиятӣ ва тасдиқ гузошта шавад. Ҳамин тавр, гурӯҳи мониторинг нияти Тоҷикистонро барои қабул намудани заминаи меъёрии ҳифзи ҳуқуқҳои хабаррасонҳо қайд мекунад.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар ҳоли ҳозир қонунгузории Тоҷикистон ҳимояи хабаррасонҳоро мутобиқи методологияи мониторинг ва стандартҳои дахлдори байналмиллалӣ таъмин намекунад. Аз ин рӯ, кишвар ба ягон меъёри ин нишондиҳанда ё нишондиҳандаҳои баъдӣ дар ин соҳаи арзёбӣ мутобиқат намекунад.

Меъёри 3.1.1.

Қонун ҳимояи хабаррасонҳоро кафолат медиҳад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Ҳимояи шахсоне кафолат дода мешавад, ки дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд дар ҷои корашон хабар медиҳанд ва маълумоти пешниҳодшуда дар лаҳзаи ифшо кардани он боэътимод ҳисобида мешавад.	X
B. Ангезаҳои хабаррасон ё далели он ки вай маълумотро софдилона хабар медиҳад шарт барои пешниҳоди ҳимоя намебошад.	X
C. Агар санҷиши манфиатҳои ҷамъиятӣ ҳамчун шарти пешниҳоди ҳимоя ба хабаррасон талаб карда шавад, ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд ҳамчун масъалаи манфиати ҷамъиятӣ ҳисобида мешаванд ва хабар додан дар бораи онҳо асосӣ кофӣ барои пешниҳоди ҳимоя мебошад.	X

Эзоҳ: Ҳуқуқвайронкунии ба коррупсия алоқаманд маънои онро дорад, ки доираи амали қонун бояд мавридҳои зеринро фаро гирад: 1) ҷиноятҳои коррупсионӣ (ниг. таъриф дар қисми муқаддимаи ҳамин ҳуҷҷат); 2) вайрон кардани қоидаҳо оид ба бархӯрди манфиатҳо, эълонияи дороиҳо ва манфиатҳо, мувофиқат накардани хизмат ба дигар намудҳои мансаб ё фаъолият, тӯҳфаҳо ва дигар маҳдудиятҳои зиддикоррупсионӣ. "Дар ҷои корашон" маънои онро дорад, ки хабар додан ба маълумоте асос ёфтааст, ки дар робита ба фаъолияти меҳнатии ҳозира ё гузашта дар бахши давлатӣ ё хусусӣ ба даст оварда шудааст. Ҳамин тавр, ин меъёр ба мурофиати шаҳрвандон дахл надорад.

Дар Тоҷикистон қонунгузории махсус барои ҳимояи хабаррасонҳо вуҷуд надорад. Қонунгузорӣ ҳимояи шахсонеро пешбинӣ мекунад, ки дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд хабар медиҳанд. Бо вуҷуди ин, таҳлили дар поён овардашуда нишон медиҳад, ки муқаррароти вуҷуддошта ҳам аз рӯи фарогирии шахсоне, ки ҳимоя дарёфт мекунанд ва ҳам аз рӯи мавзӯи ҳимоя ба стандартҳои мониторинг мувофиқат намекунанд. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба ҳеҷ кадоме аз се унсури ин меъёр мутобиқат намекунад.

Кишвар ба муқаррароти Қонуни №1714/2020 (банди 1-и моддаи 27) ишора кардааст, ки мутобиқи он "шахсе, ки дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд ба мақомоти ваколатдори давлатӣ хабар додааст ё бо тарзи дигар дар муқовимат ба коррупсия мусоидат намудааст, таҳти ҳимояи давлат қарор дорад". Бо вуҷуди ин, дар Меъёри 3.1.1 гузоришҳо дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳое ба таври возеҳ зикр карда мешаванд, ки дар ҷои кор сурат гирифтаанд ва дар Методологияи арзёбӣ шарҳ дода мешавад, ки шикояти шаҳрвандон баррасӣ карда намешавад. Муқаррароте, ки Тоҷикистон пешниҳод намудааст, бисёр умумӣ мебошад ва маълум нест, ки он нисбат ба хабаррасонҳо татбиқ карда мешавад ё не, тавре ки дар методологияи мониторинг муайян карда шудааст.

© СҲИР 2024

Илова бар ин, мутобиқи методологияи мониторинг ҳимоя бояд ба шахсоне пешниҳод карда шавад, ки дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд (аз ҷумла ҷиноятҳои коррупсионӣ ва ҳам вайрон кардани қоидаҳои вобаста ба тӯҳфаҳо, эъломияи дороиҳо, бархӯрди манфиатҳо ва ғайра) хабар медиҳанд. Ҳарчанд рӯйхати дахлдор дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон №1714/2020 васеъ бошад ҳам, он на ҳамаи ҳуқуқвайронкуниҳои дахлдорро дар бар мегирад. Масалан, ба рӯйхат баъзе намудҳои асосии ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ, ба монанди порадиҳии фаъол ва ғайрифаъол, пешниҳод ё ваъда додани пора, талаб намудани пора ё гирифтани пешниҳод/ваъдаи пора ва тиҷорат дар нуфуз (торговля влиянием) дохил нестанд.

Ниҳоят, мутобиқи ҳамин қонун (банди 3-и моддаи 27) ба чунин шахсон бояд мутобиқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни №644/2010 "Дар бораи ҳимояи давлатии иштироккунандагони мурофиаи судии ҷиноятӣ" ҳимояи давлатӣ пешниҳод карда шавад. Таъмини ҳимоя, ки ба мурофиаи ҷиноятӣ асос ёфтааст, ба низоми ҳимояи хабаррасонҳо комилан мувофиқат намекугад, ки дар Методологияи арзёбии тартиботи стандатии амалиётӣ ва стандартҳои дахлдори байналмилалӣ муайян карда шудааст. Ҳарчанд дар Қонуни №644/2010 (банди 2-и моддаи 2) омадааст, ки чораҳои ҳимояи давлатӣ метавонанд то оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба "арзкунанда, шоҳид ё ҷабрдида аз ҷиноят ё шахсони дигар, ки барои пешгирӣ ва кушодани ҷиноят мусоидат мекунанд", татбиқ гарданд, далеи он ки чораҳои ҳимоя танҳо дар доираи қонунгузории ҷиноятӣ дастрас мебошанд, ки татбиқи онҳоро ба хабаррасиҳо дар бораи маҷмӯи пурраи "ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд" маҳдуд мекунад, ки мутобиқи Тавсияҳои методологӣ ҳамчунин бояд вайронкунии қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо, ошкор намудани дороиҳо, тӯҳфаҳо ва ғайраро дар бар гирад.

Меъёри 3.1.2.

Қонунгузорӣ дар бораи ҳимояи хабаррасонҳо нисбат ба шахсони зерин татбиқ карда мешавад, ки дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд дар ҷои корашон хабар медиҳанд:

Унсур	Арзёбӣ
Кормандони бахши давлатӣ	X
Кормандони бахши хусусӣ	X
Аъзоёни мақоми роҳбарикунанда ва кормандони корхонаҳои давлатӣ	X

Тавре ки дар меъёри 3.1.1 зикр карда шудааст, дар Тоҷикистон қонунгузории вобаста ба ҳимояи хабаррасонҳое вуҷуд надорад, ки дар доираи таърифҳои мониторинги Созмони ҳамкории иқтисодӣ ва рушд (СҲИР) дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд хабар медиҳанд. Муқаррароти ҳуқуқӣ, ки ҳимояи умумиро барои шахсони хабардиҳанда дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд ба "мақомоти ваколатдори давлатӣ" муайян мекунанд, ба назар мерасад, нисбат ба ҳамаи шахсон, новобаста аз ҷои кори онҳо, татбиқ карда мешаванд, вале ин ба сабабҳои зикршуда дар фасли 3.1.1. ба ҳимояи хабаррасонҳо баробар нест. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба ҳеҷ кадоме аз се унсурҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 3.1.3.

Унсур	Арзёбӣ
Шахсоне, ки дар соҳаҳои мудофиа ва амният фаъолият мекунанд ва дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд маълумот пешниҳод мекунанд, бояд мавриди ҳимояи баробар ба ҳимояи хабаррасонҳои маъмулӣ қарор гиранд.	X

Дар қонунгузорӣ муқаррароти мушаххас дар бораи кормандони бахши амният пешбинӣ нашудааст. Дар мавриди кормандони соҳаи мудофиа бошад, Қонуни №644/2010 (моддаи 13) нисбат ба онҳо чораҳои умумии ҳимояи муқаррарнамудаи моддаи 6 ҳамин қонунро фаро гирифта, инчунин баъзе чораҳои иловагиро пешбинӣ менамояд, ки барои ин гурӯҳ хос мебошанд. Бо вуҷуди ин, тавре ки дар меъёрҳои 3.1.1 ва 3.1.2 зикр карда шудааст, ҳимояе, ки мутобиқи қонунгузории ҷиноятӣ пешниҳод карда мешавад, ба ҳимояи хабаррасонҳо баробар нест.

Меъёри 3.1.4.

Унсур	Арзёбӣ
Дар мурофиаи маъмурӣ ё судӣ вобаста ба ҳифзи ҳуқуқҳои хабаррасонҳо, қонуне, ки мурофиаи дахлдорро танзим мекунад, сарбории исбот кардани онро ба корфармо вогузор менамояд, ки ҳар гуна чораҳои бар зидди хабаррасон андешидашуда ба гузоришҳои ӯ дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳо алоқаманд набуд.	X

Кишвар ягон далели риояи ин меъёрро пешниҳод накард, ки дар ҳар сурат ҳангоми мавҷуд набудани мафҳуми хабаррасон дар қонунгузории кишвар ба он ноил шудан имконнопазир аст.

Меъёри 3.1.5.

Қонун чораҳои асосии зеринро барои ҳимояи хабаррасонҳо пешбинӣ мекунад:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Ҳифзи маълумот дар бораи шахсияти хабаррасон	X
B.	Таъмини амнияти шахсӣ	X
C.	Озод кардан аз ҷавобгарӣ вобаста ба хабаррасонӣ	X
D.	Муҳофизат аз ҳар гуна таъқиб дар ҷои кор (таъқибҳои мустақим ва ғайримустақим, тавассути амал намудан ё беамалӣ	X

Эзоҳ: Қонунгузорӣ дар бораи ҳимояи хабаррасонҳо маънои тамоми муқаррароти ҳуқуқиро дорад, ки механизми хабаррасонӣ, тартиботи пешниҳоди маълумот аз ҷониби хабаррасонҳо ва ҳимояи хабаррасонҳоро муайян мекунанд.

Тавре, ки дар фаслҳои қаблӣ зикр карда шуд, дар Тоҷикистон муқаррароте вуҷуд надоранд, ки махсусан барои ҳимояи хабаррасонҳо, яъне шахсоне таҳия шуда бошанд, ки дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд дар ҷои корашон хабар медиҳанд. Чораҳои вуҷуддоштаи ҳимоя мутобиқи Қонуни №644/2010 баъзе чораҳои ҳимояҳо, аз ҷумла ҳифзи шахсияти хабаррасон ва ҳифзи амнияти шахсиро танҳо барои шахсоне дар бар мегирад, ки дар бораи коррупсия дар контексти ҳуқуқи ҷиноятӣ хабар медиҳанд. Аз ин рӯ, Тоҷикистон ба ҳеҷ кадоме аз унсурҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Ғайр аз доираи тафтишоти ҷиноятӣ, Қонуни №1704/2020 (банди 2-и моддаи 27) муқаррарот оид ба ҳифзи маълумот дар бораи шахсияти шахси хабардиҳандаро дар бар мегирад. Дар он гуфта мешавад, ки маълумот дар бораи шахсе, ки "дар муқовимат ба коррупсия мусоидат кардааст", сирри давлати мебошад ва мумкин аст мутобиқи талаботи қонунгузории дахлдор ифшо карда шавад. Бо вуҷуди ин, бидуни муайянкунии дақиқи "кӯмак дар муқовимат ба коррупсия", муайян кардан имконнопазир аст, ки оё ҳамаи гузоришҳои хабаррасонҳо ба ин муқаррарот мувофиқат мекунанд ё не.

Дар қонунгузорӣ ягон муқаррарот оид ба озод кардани шахсони хабаррасон аз масъулият вобаста ба хабардиҳӣ пешбинӣ нашудааст. Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, ин масъала тавассути "санадҳои меъёрии махфии идоравӣ" танзим карда мешавад. Дар муқарраротӣ ҳимояи дар боло баррасишуда дар бораи таъқиб дар ҷойи кор чизе зикр карда нашудааст ва кишвар ба гурӯҳи мониторинг дар бораи дигар муқарраротe иттилоот пешниҳод накардааст, ки аз чунин таъқиб ҳимояро таъмин мекунанд.

Меъёри 3.1.6.

Қонун чораҳои иловагии зеринро барои ҳимояи хабаррасонҳо пешбинӣ мекунад:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Пешниҳоди машваратҳо оид ба масъалаҳои ҳимоя	X
B.	Ёрии ҳуқуқии давлатӣ	X
C.	Пардохти ҷуброн	X
D.	Барқарор кардан ба кор	X

Агар дар қонунгузории Тоҷикистон мафҳуми хабаррасон ва низоми дахлдори ҳимоя вуҷуд медошт, Қонуни №1694/2020 "Дар бораи ёрии ҳуқуқӣ" дар ин контекст эҳтимолан мубрам хоҳад буд, зеро он дастрасии умумиро ба "ёрии ҳуқуқии якумдараҷа" муқаррар кардааст, ки ҳамчун "як шакли хизматрасонии ҳуқуқӣ" муайян карда шудааст ва ба шахсони воқеӣ бо роҳҳои фаҳмондадиҳии ҳуқуқу ӯҳдадориҳо, маслиҳатдиҳӣ ва тартиб додани ҳуҷҷатҳои дахлдор амалӣ карда мешавад". Бо вуҷуди ин, муқаррароти мазкурро дар сурати мавҷуд набудани муқаррароти дар боло зикршуда муҳим донистан мумкин нест.

Тоҷикистон ба моддаи 18-и Қонуни №127/2011 "Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ" ишора кардааст, ки мутобиқи он шахсоне, ки ба мақомоти анҷомдодаи чунин фаъолият кӯмак мерасонанд, ба кӯмаки иҷтимоӣ ва ҳуқуқӣ ҳуқуқ доранд. Монанди дигар муқарраротe, ки Тоҷикистон дар робита бо дигар меъёрҳои ин соҳаи арзёбӣ зикр кардааст, соҳаи татбиқи ин муқаррарот бисёр танг аст, то ки дастрасии ҳамаи хабаррасонҳои эҳтимолӣ ба ҳимоя таъмин карда шавад. Тоҷикистон ҳамчунин ба гурӯҳи мониторинг Қонуни №1694/2020 "Дар бораи ёрии ҳуқуқӣ"-ро пешниҳод намуд. Қонуни мазкур дар байни "ёрии ҳуқуқии якумдараҷа" (таъмини умумии иттилоот ва машварат) ва "ёрии ҳуқуқии дуюмдараҷа" (пешниҳоди хизматрасониҳои ҳуқуқӣ ва намояндагӣ дар мурофиаи ҷиноятӣ, маъмурӣ ва шаҳрвандӣ) фарқ мегузорад. Бо вуҷуди ин, муқаррароти қонуни мазкур дар бораи ёрии ҳуқуқии дуюмдараҷа танҳо дар соли 2025 эътибор пайдо мекунанд ва аз ин рӯ аз доираи ин арзёбии мониторинг берун аст.

Тоҷикистон ҳамчунин ба "чораҳои дастгирии иҷтимоӣ", ки Қонуни №644/2010 (моддаи 15) муқаррар кардааст, инчунин муқаррароти моддаи 18-и Қонуни №127/2011 ишора кардааст. Бо вуҷуди ин, ҳеҷ кадоме аз ин муқаррарот ҳуқуқ ва дастрасии хабаррасонҳоро ба ҷуброн барои намудҳои гуногуни зараре ба таври кофӣ кафолат намедиҳад, ки онҳо метавонанд дар натиҷаи хабар додан дар бораи амали ғайриқонунии эҳтимолӣ рӯ ба рӯ шаванд.

Аз ҷумла, ин муқаррарот ҷубронро бо марги шахси ҳимояшаванда ё расонидани зарари ҷисмонӣ ё дигар намуди зарар ба саломатии ӯ ё расонидани зарар ба молу мулки ӯ, инчунин бо иштироки шахси ҳимояшаванда дар амалҳои тафтишотӣ алоқаманд мекунанд. Аз ин рӯ, муқаррароти баррасишаванда пеш аз ҳама ба ҳолатҳои ҳимояи шоҳидон дар мурофиаи ҷиноятӣ мутобиқ карда шудаанд ва на ҳамаи ҳолатҳои дахлдорро фаро мегиранд, ки мумкин аст дар мавриди хабаррасон ба вуҷуд оянд. Дар қонунгузории Тоҷикистон ҳеҷ гуна муқаррарот дар бораи барқарор кардани шахсоне ба кор вуҷуд надорад, ки маълумот пешниҳод менамоянд.

Нишондиҳандаи 3.2 Механизмҳои самарабахш, ки дар амал татбиқ кардани ҳимояи хабаррасонҳоро таъмин мекунанд

Муқаддима

Тавре ки дар боло зикр карда шуд, қонунгузории Тоҷикистон дар ҳоли ҳозир ҳимояи хабаррасонҳоро мутобиқи методологияи мониторинг ва стандартҳои дахлдори байналмилалӣ таъмин намекунад. Аз ин рӯ, кишвар ба ягон меъёри ин нишондиҳанда ё нишондиҳандаҳои оянда дар ин соҳаи арзёбӣ мутобиқат намекунад.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар баробари мавҷуд набудани муқаррароти бунёдӣ оид ба ҳимояи хабаррасонҳо дар Тоҷикистон, ки дар боло баррасӣ карда шуд, унсурҳои мушаххаси баррасишаванда дар доираи ин нишондиҳанда ё тамоман вуҷуд надоранд ё ба стандартҳои дахлдор мутобиқат намекунанд. Доираи пурраи каналҳо барои хабар додан, инчунин платформаи марказии электронӣ ҷиҳати ҷамъоварӣ ва таҳлили гузоришҳои хабаррасонҳо вуҷуд надорад. Хабарҳои беном танҳо дар сурате баррасӣ карда мешавад, ки дар онҳо маълумот дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои ҷиноятӣ мавҷуд бошад.

Меъёри 3.2.1.

Дар қонун ва дар амал намудҳои зерини каналҳои пешниҳои иттилоот дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳо вуҷуд доранд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Дохилӣ дар ҷои кор дар бахши давлатӣ ва корхонаҳои давлатӣ	X
B.	Берунӣ (дар мақомоти махсус, танзимкунанда, ҳифзи ҳуқуқ ё дигар мақомоти дахлдори давлатӣ)	X
C.	Имконияти ифшосозии оммавӣ (тавассути ВАО ё ифшосозии мустақилона, масалан, тавассути шабакаҳои иҷтимоӣ)	X
D.	Қонун ба хабаррасонҳо имконият медиҳад, ки иттилоотро тавассути каналҳои дохилӣ ё берунӣ пешниҳод намоянд	X

Муқаррарот оид ба ҳимояи хабаррасонҳо мутобиқи талаботҳои меъёрҳои арзёбӣ вуҷуд надорад ва қонунгузории Тоҷикистон ташкил намудани каналҳои хабаррасониро пешбинӣ намекунад. Онҳо ҳамчунин дар амал вуҷуд надоранд.

© СҲИР 2024

Меъёри 3.2.2.

	Арзёбӣ
Платформаи маркazи электронӣ барои хабаррасонҳо ҷиҳати хабар додан вуҷуд дорад ва он дар амал истифода мешавад.	X

Тоҷикистон ба сомонаи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия ишора кардааст. Бо вуҷуди ин, сомонаи мазкур ба таърифи платформаи мутамаркази электронӣ барои хабар додан дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳо мутобиқат намекунад, ки мувофиқи Дастурамали методологии мониторинг бояд як қатор вазифаҳо, ба монанди ҷамъоварӣ, нигоҳдорӣ, истифода, ҳифз, сабт, ҷустуҷӯ ва таҳлили хабарҳо дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳо, мубодилаи онлайнии маълумот бо хабаррасон, хабардиҳии беном, вазъи хабардиҳӣ ё фикру мулоҳизаҳое, ки ба хабаррасон дода шудааст, ҷамъоварӣ кардани гузоришҳои хабаррасонҳо, ки аз ҷониби мақомот ба даст оварда шудаанд, дошта бошад, ки ҳамчун каналҳои дохилӣ ё берунӣ амал мекунанд. Дар ҳар ҳолат, дар сурати мавҷуд набудани низоми ҳимояи хабаррасонҳо мутобиқи талаботҳои меъёрҳои арзёбӣ, ин сомона наметавонад ба хулосаи умумӣ дар бораи мутобиқат накардан таъсир расонад. Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, ба нақша гирифта шудааст, ки феҳристи гузоришҳои хабаррасонҳо пас аз қабули Қонун “Дар бораи ҳимояи хабаррасонҳо” эҷод карда шавад.

Меъёри 3.2.3.

Хабарҳои беноми хабаррасонҳо:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Мумкин аст баррасӣ карда шавад	X
B.	Хабаррасонҳое, ки дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳо ба таври беном хабар медиҳанд, метавонанд ҳангоми муайян намудани шахсияти онҳо ҳимоя дарёфт намоянд.	X

Тоҷикистон ба Қонуни №1339/2016 “Дар бораи муроҷиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ” (моддаи 21) ишора кардааст, ки мутобиқи он мурожиатҳои беном метавонанд дар сурати мавҷуд будани маълумот дар бораи “тайёрӣ барои содир кардани ҷиноят ё ҷинояти содиршуда” баррасӣ карда шаванд. Мутобиқи Тавсияҳои методологӣ, гузоришҳои хабаррасонҳо метавонанд ба “ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ”, инчунин “вайрон кардани қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо, эъломияи дороиҳо ва манфиатҳо, номувофиқатӣ, тӯҳфаҳо ва дигар маҳдудиятҳои зиддикоррупсионӣ” алоқаманд бошанд. Ин маънои онро дорад, ки на ҳамаи гузоришҳои/мурожиатҳои эҳтимолии хабаррасонҳо таҳти амали муқаррароти дар боло зикршуда қарор мегиранд. Дар амал, мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар соли 2023 тавассути каналҳои дохилӣ ва берунӣ 55 мурожиати беном дар бораи ҷиноятҳои коррупсионӣ ба даст оварда шудаанд. Бо вуҷуди ин, бар асоси иттилооти вуҷуддошта, гуфтан ғайриимкон аст, ки чанд мурожиат ба меъёрҳои мурожиатҳои хабаррасонҳо мувофиқат кардаанд.

Ба гурӯҳи мониторинг иттилоот оид ба қобили татбиқ будани чораҳои ҳимояи шахсоне пешниҳод карда нашудааст, ки ба таври беном хабар медиҳанд ва шахсияти онҳо баъдан муайян карда мешавад. Дар соли 2023 ҳеҷ чунин шахс дар амал ҳимоя дарёфт накардааст. Тавре ки қаблан дар ин боб баррасӣ карда шуд, ҳамчунин бояд қайд кард, ки муқаррароти қонунгузории Тоҷикистон дар бораи ҳимояи шахсони мурожиаткунанда маҳдуд буда, тамоми доираи хабаррасонҳои эҳтимолиро дар бар намегирад.

Нишондиҳандаи 3.3. Тибқи қонун мақоми махсуси ҳимояи хабаррасонҳо дорои ваколатҳои мушаххас мебошад ва он дар амал кор мекунад

Муқаддима

Тавре ки дар боло зикр карда шуд, қонунгузории Тоҷикистон дар ҳоли ҳозир ҳимояи хабаррасонҳоро мутобиқи методологияи мониторинг ва стандартҳои дахлдори байналмилалӣ таъмин намекунад ва аз ин рӯ кишвар ба ягон меъёри ин ё нишондиҳанда ё нишондиҳандаҳои оянда дар ин соҳаи арзёбӣ мутобиқат намекунад.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар Тоҷикистон мақоми махсус, шуъба ё кормандоне вуҷуд надоранд, ки барои фаъолияти низоми ҳимояи хабаррасонҳо масъул ва дорои ваколатҳои дахлдор бошанд.

Меъёри 3.3.1.

	Арзёбӣ
Мақоми махсус, шуъба ё кормандоне вуҷуд доранд, ки барои фаъолияти низоми ҳимояи хабаррасонҳо масъул мебошанд.	X

Дар Тоҷикистон мақоми махсус, шуъба ё кормандоне вуҷуд надоранд, ки барои фаъолияти низоми ҳимояи хабаррасонҳо масъул бошанд. Тавре ки қаблан зикр гардид, ҳимояи давлатии хабаррасонҳо, ки дар Қонуни №1704/2020 (банди 1-и моддаи 27) муқаррар карда шудааст, бар асоси муқаррароти дахлдори Қонуни №644/2010 амалӣ карда мешавад. Дар моддаи 3-и Қонуни №644/2010 мақомоти давлатие муайян карда шудаанд, ки барои таъмини ҳимоя масъул мебошанд. Ин мақомоти давлатӣ ба мақомоти қабулкунандаи қарор дар бораи таъмини ҳимоя (масалан, судҳо ва судяҳо, прокурорҳо ва намояндагони мақомоти тафтишотӣ), мақомоти амаликунандаи чораҳои амниятӣ (мақомоти гуногуни ҳифзи ҳуқуқ) ва мақомоти амаликунандаи чораҳои дастгирии иҷтимоӣ тақсим мешаванд. Бо вуҷуди ин, бар асоси маводҳои ба гурӯҳи мониторинг пешниҳодшуда, ҳеҷ кадоми онҳо ба меъёрҳои арзёбии мақоми махсусе мувофиқат намекунад, ки барои идоракунии умумии низоми ҳимояи хабаррасонҳо масъул мебошад (тавре ки борҳо дар бахшҳои қаблӣ қайд карда шуд, он дар Тоҷикистон вуҷуд надорад).

© СҲИР 2024

Меъёри 3.3.2.

Мақом, шуъба ё корманди махсус дорои ваколатҳои асосии зерин мебошад, ки дар қонунгузорӣ ба таври дақиқ муқаррар карда шудаанд:

Унсур	Арзёбӣ
А. Қабул ва баррасии шикоятҳои вобаста ба таъқиби хабаррасонҳо	X
В. Қабул кардан ва посух додан ба шикоятҳои вобаста ба вокуниши номатлуб ба хабаррасониҳое, ки тавассути каналҳои дохилӣ ё берунӣ гирифта шудаанд ё вайрон кардани дигар талаботҳои қонунгузорӣ дар бораи ҳимояи хабаррасонҳо	X
Анҷом додани мониторинг ва арзёбии самарабахшии механизмҳои давлатии ҳимояи хабаррасонҳо тавассути ҷамъоварии маълумотҳои оморӣ ва иттилоот дар бораи истифодаи каналҳо барои пешниҳоди иттилоот ва шаклҳои ҳимояи ба хабаррасонҳо пешниҳодшуда	X

Тавре ки дар фасли 3.3.1 зикр карда шудааст, дар Тоҷикистон ягон мақом, шуъба ё корманди махсусе вуҷуд надорад, ки ба талаботҳои ин нишондиҳанда ҷавобгӯ бошад. Илова бар ин, тавре ки дар бахшҳои қаблӣ қайд карда шуд, ҳаҷми ҳимояе, ки ба шахсони муроҷиаткунанда пешниҳод карда мешавад, маҳдуд аст ва тамоми доираи хабаррасонҳои эҳтимолиро дар бар намегирад. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба ҳеҷ кадоме аз унсурҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Дар робита ба ваколатҳои қабул ва баррасии шикоятҳо, Тоҷикистон ба банди 4, моддаи 24-и Қонуни № 644/2010 ишора кардааст, ки мутобиқи он мақомоти масъул барои таъмини ҳимояи давлатӣ бояд ба ҳар ҳолате “фавран вокуниш нишон диҳад”, ки “андешидани чораҳои амниятӣ ё чораҳои ҳифзи иҷтимоӣ”-ро тақозо мекунад ва дар бораи онҳо огоҳ мешаванд. Мувофиқи банди 1-и моддаи 23 ҳамин қонун, шахсоне, ки ба ҳимояи давлатӣ ҳуқуқ доранд, ҳуқуқ доранд, ки аз ин мақомот таъмини амнияти шахсии худ ва ҳифзи молу мулки худ, инчунин андешидани чораҳои ҳифзи иҷтимоиро талаб намоянд. Бо вуҷуди ин, дар баробари набудани мақом, шуъба ё корманди махсус, ки дар боло зикр карда шуд, муқаррароте, ки Тоҷикистон ба онҳо ишора мекунад, ба таври равшану возеҳ барои ҳимояи хабаррасонҳо махсус таҳия карда нашудаанд.

Дар робита ба унсури В-и ин меъёр, Тоҷикистон ҳамчунин ба моддаи 24-и Қонуни №644/2010 ишора кардааст, ки дар он ҳеҷ гуна муқаррароте вуҷуд надоранд, ки ваколатҳои дахлдорро ба таври равшану возеҳ муайян мекунанд. Ниҳоят, ягон муассиса масъулияти мониторинг ва арзёбии самарабахшии низоми ҳифз дар кишварро бар дӯш надорад (унсури С).

Меъёри 3.3.3.

Магом, шуъба ё корманди махсус дорои ваколатҳои зерин мебошанд, ки дар қонунгузорӣ ба таври равшану возеҳ муқаррар карда шудаанд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Таъйин ё оғоз намудани чораҳои муҳофизатӣ ё дигар чораҳои барқарор кардани ҳуқуқҳои вайроншуда	X
B. Таъйин ё оғоз намудани муҷозот ё татбиқи дигар воситаҳои ҳуқуқии ҳимоя бар зидди таъқиб	X

Тавре ки дар фасли 3.3.1 зикр карда шудааст, дар Тоҷикистон муассиса, шуъба ё корманди мушаххасе вуҷуд надорад, ки ба талаботҳои ин нишондиҳанда ҷавобгӯ бошад. Илова бар ин, тавре ки дар бахшҳои қаблӣ баррасӣ карда шуд, ҳаҷми ҳимояе, ки ба хабаррасонҳо пешниҳод карда мешавад, маҳдуд аст ва тамоми доираи хабаррасонҳои эҳтимолиро дар бар намегирад. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба ҳеҷ кадоме аз унсурҳои ин меъёр мутобиқат намекунад. Бандҳои зерини ин бахш шарҳи ваколатҳои мақомоти вуҷуддоштаро бо мақсади таҳлили умумӣ сарфи назар аз мувофиқати кишвар дар бар мегиранд.

Тоҷикистон дар робита ба ваколатҳои дар унсури A тавсифшуда ба моддаи 24-и Қонуни №644/2010 ишора кардааст. Ҳарчанд ин муқаррарот амалан ба мақомоти масъули ҳифзи ҳуқуқ барои татбиқи чораҳои муайяни муҳофизатӣ (яъне амнияти шахсӣ ва дастгирии иҷтимоӣ) дахл дорад, он тамоми доираи шаклҳои имконпазири ҷазо нисбат ба хабаррасонҳоро фаро намегирад. Он ҳамчунин ягон муқаррарот оид ба чораҳо барои ислоҳ кардани вазъиятро дар бар намегирад.

Тоҷикистон бори дигар ба моддаи 24-и Қонуни № 644/2010 нисбат ба ваколатҳое ишора намуд, ки дар унсури B тавсиф карда шудаанд. Бо вуҷуди ин, ба назар мерасад, ки моддаи 24 дар бораи ваколатҳои вобаста ба ин унсур ягон муқарраротро дар бар намегирад.

Меъёри 3.3.4.

	Арзёбӣ
Мақом, шуъба ё кормандони масъул барои фаъолияти низоми ҳифзи хабаррасонҳо дар амал фаъолият мекунанд.	X

Тавре ки дар фасли 3.3.1 зикр карда шудааст, дар Тоҷикистон ягон муассиса, шуъба ё корманди махсус вуҷуд надорад, ки ба талаботҳои ин нишондиҳанда ҷавобгӯ бошад.

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 3.4. Низоми ҳимояи хабаррасонҳо кор мекунад ва маъмулан ҳимоя пешниҳод карда мешавад

Муқаддима

Тавре ки дар боло зикр карда шуд, қонунгузории Тоҷикистон дар ҳоли ҳозир ҳимояи хабаррасонҳоро мутобиқи методологияи мониторинг ва стандартҳои дахлдори байналмилалӣ таъмин намекунад ва аз ин рӯ кишвар ба ҳеҷ кадоме аз меъёрҳои ин соҳаи арзёбӣ мутобиқат намекунад.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар соли 2023 дар Тоҷикистон дар амал ҳимояи хабаррасонҳо пешниҳод карда нашудааст.

Меъёри 3.4.1.

	Арзёбӣ
Шикоятҳо дар бораи таъқиб нисбат ба хабаррасонҳо маъмулан тафтиш карда мешаванд	x

Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар соли 2023 шикоятҳо дар бораи таъқиби хабаррасонҳо пешниҳод нашудаанд.

Меъёри 3.4.2.

	Арзёбӣ
Шикоятҳои маъмурӣ ё судӣ маъмулан аз номи хабаррасонҳо пешниҳод карда мешаванд.	x

Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар соли 2023 аз номи хабаррасонҳо ягон шикояти маъмурӣ ё судӣ пешниҳод карда нашудааст.

Меъёри 3.4.3.

Маъмулан намудҳои зерини ҳимоя ба хабаррасонҳо пешниҳод карда мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Ёрии ҳуқуқии давлатӣ	X
B.	Муҳофизати бехатарии шахсӣ	X
C.	Машваратҳо	X
D.	Барқарор кардан ба кор	X
E.	Пардохти ҷуброн	X

Дар соли 2023 дар Тоҷикистон ҳолатҳои татбиқи ягон чораи муҳофизатие ба қайд гирифта нашудаанд, ки дар ин меъёр номбар карда шудаанд.

Меъёри 3.4.4.

	Арзёбӣ
Ҳолатҳое вуҷуд надоранд, ки барои вайрон кардани махфияти шахсияти хабаррасон тафтишот ва муҷозот сурат нагирифта бошад	X

Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар соли 2023 дар кишвар ягон ҳолати вайрон кардани махфияти шахси муроҷиаткунанда/хабаррасон ба қайд гирифта нашудааст. Гурӯҳи мониторинг дар бораи чунин ҳолатҳо аз дигар манбаъҳо маълумот ба даст наовардааст. Бо вуҷуди ин, тавре ки низоми ҳимояи хабаррасонҳо вуҷуд надорад, он барои мутобиқат ба меъёр кофӣ ҳисобида намешавад.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Дар шарҳҳо ва сӯҳбатҳои худ бо гурӯҳи мониторинг, ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ ба зарурати қабули қонуни махсус дар бораи ҳимояи хабаррасонҳо дар Тоҷикистон таъкид карданд. Созмонҳои ғайридавлатӣ зикр намуданд, ки дар қонунгузории кишвар дар ҳоли ҳозир ҳатто мафҳуми “хабаррасон” вуҷуд надорад ва ҳамчунин ба набудани дарки умумӣ аз ин мафҳум дар кишвар ишора карданд.

© СҲИР 2024

4 Поктинатӣ дар тиҷорат

Дар ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон кодекси идоракунии корпоративии қобили татбиқ ба ҳамаи ширкатҳо вуҷуд надорад, ки дар биржа арзиш доранд. Дар қонунгузории Тоҷикистон мафҳуми молики баҳрагиранда (бенефитсиар) мавҷуд аст, ки ба стандартҳои байналмилалӣ мувофиқат мекунад ва аз ширкатҳо ифшои маълумоти дахлдорро талаб мекунад. Бо вуҷуди ин, қонун намудҳои маълумотеро муайян намекунад, ки ширкатҳо бояд дар бораи моликон-бенефитсиарҳои худ пешниҳод кунанд ва гурӯҳи мониторинг ҳеҷ гуна далеле ба даст наовардааст, ки маълумот дар амал ҷамъоварӣ карда мешавад. Феҳристи дастраси оммаи ширкатҳо маълумоти моликияти бенефитсиариро дар бар намегирад. Муҷозот (санксия) барои вайрон кардани талаботҳои қонун дар ин соҳа татбиқ карда нашудаанд. Дар Тоҷикистон муассисаи махсус (берун аз низоми судӣ) барои баррасии шикоятҳои ширкатҳо дар мавриди вайронкунии ҳуқуқҳои онҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ вуҷуд надорад. Дар ҳайати Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, инчунин дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон воҳидҳое вуҷуд доранд, ки ваколати онҳо ба ваколати бизнес-омбудсмен (ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон) монанд мебошад. Бо вуҷуди ин, ҳеҷ кадоме аз воҳидҳо ба меъёри “муассисаи махсус” оид ба мониторинги Нақшаи амалҳои Истанбул (НАИ) мувофиқат намекунад. Дар Тоҷикистон муқаррароти қонуние вуҷуд надорад, ки барои таъмини интихоби шаффоф ва рақобатпазири аъзоёни шӯроҳои директорон ва роҳбарони корхонаҳои давлатӣ ё дохил кардани аъзоёни мустақил ба ҳайати шӯроҳои онҳо пешбинӣ шудаанд. Бузургтарин корхонаҳои давлатии кишвар барномаҳои дохилии мубориза бо коррупсия доранд, вале ин барномаҳо ба андозаи кофӣ муфассал нестанд ва як қатор унсурҳои муҳимро дар бар намегиранд. Ин ширкатҳо дар бораи ҷанбаҳои асосии фаъолияти худ маълумот нашр намекунанд.

Графики 4.1. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши поктинатӣ дар тиҷорат – паст

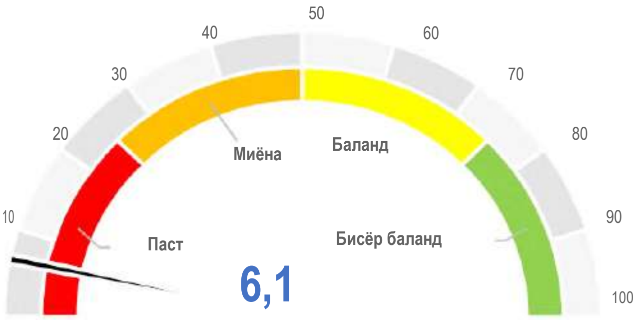

Граифики 4.2. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши поктинатӣ дар тиҷорат аз рӯи нишондиҳандаҳо

Шӯрои ширкатҳое, ки дар биржа арзишу эътибор доранд ва ба таври кушод савдо мекунанд, барои назорати низоми идоракунии хавфҳо, аз ҷумла хавфҳои коррупсионӣ масъул мебошанд

Ошкор намудан ва нашр кардани маълумот дар бораи молик – бенефитсиарони (манфиатгирони) ҳамаи ширкатҳои дар кишвар бақайдгирифташуда, инчунин санҷиши ин маълумот ва татбиқи муҷозот (санксия) барои вайрон кардани қоидаҳои дахлдор таъмин карда мешавад

Механизми баррасии шикоятҳои ширкатҳо вобаста ба вайрон кардани ҳуқуқи онҳо вуҷуд дорад

Давлат поктинатии сохтори идоракунӣ ва фаъолияти корхонаҳои давлатиро таъмин менамояд

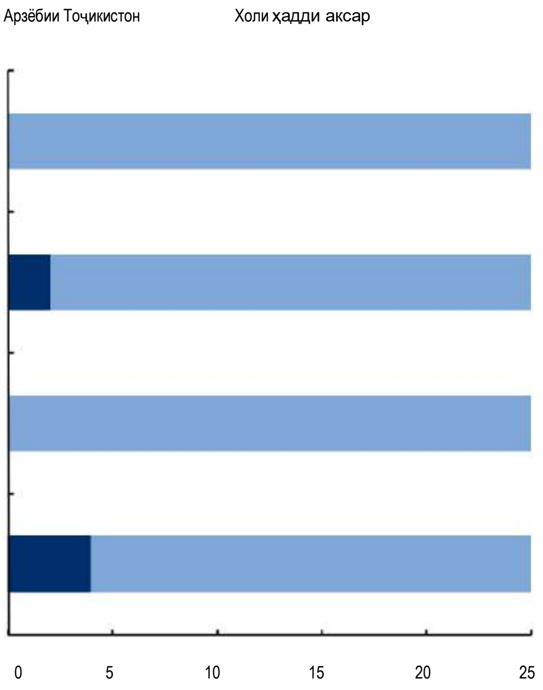

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 4.1. Шӯрои ширкатҳое, ки дар биржа арзишу эътибор доранд ва ба таври кушод савдо мекунанд, барои назорати низоми идоракунии хавфҳо, аз ҷумла хавфҳои коррупсионӣ масъул мебошанд

Муқаддима

Биржаи фондии Осиёи Марказӣ ягона платформаи савдои коғазҳои қиматнок дар кишвар мебошад. Дар тӯли ташрифи гурӯҳи мониторинг дар моҳи апрели соли 2024 иттилоъ дода шуд, ки бештар аз 40 ширкат дар биржа ба қайд гирифта шудаанд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар соли 2023 дар Тоҷикистон кодекси идоракунии корпоративии қобили татбиқ ба ҳамаи ширкатҳо вуҷуд надошт, ки дар биржа арзиш доранд. Аз ин рӯ, кишвар ба ҳеҷ кадоме аз меъёрҳои ин нишондиҳанда мутобиқат намекунад. Мутобиқи маълумоти мақомот, лоиҳаи Кодекс таҳия шуда, дар марҳилаи пешниҳод барои баррасӣ ва ҳамоҳангсозӣ ба вазоратҳо ва идораҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад.

Меъёри 4.1.1.

Кодекси идоракунии корпоративӣ (КИК) пешбинӣ менамояд, ки шӯроҳои ширкатҳое, ки дар биржа арзиш доранд, барои назорати идоракунии хавфҳо (риск) масъул мебошанд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Кодекси идоракунии корпоративӣ (КИК) ё дигар ҳуҷҷатҳои дахлдор масъулияти шӯроҳоро барои назорати идоракунии хавфҳо пешбинӣ менамоянд	X
B. КИК ё дигар ҳуҷҷатҳои дахлдор масъулияти шӯроҳоро барои назорати идоракунии хавфҳои коррупсионӣ пешбинӣ менамоянд	X
C. КИК ё дигар ҳуҷҷатҳои дахлдор, ки масъулият барои назорати идоракунии хавфҳоро пешбинӣ менамоянд, дорои қувваи ҳатмӣ барои ширкатҳое мебошанд, ки дар биржа арзиш доранд	X

Дар Тоҷикистон дар соли 2023 кодекси идоракунии корпоративӣ (КИК) ё ҳуҷҷати шабеҳи қобили татбиқ ба ҳамаи ширкатҳое вуҷуд надошт, ки дар биржа арзиш доранд ва савдо мекунанд. Биржаи фондии Осиёи Марказӣ дорои кодекси идоракунии корпоративӣ (КИК) мебошад, вале он идоракунии дохилии биржаро танзим мекунад ва барои ширкатҳое ягон талаботро муқаррар намекунад, ки дар он арзиш доранд. Тоҷикистон ҳамчунин ба гурӯҳи мониторинг дастурамал оид ба принсипҳои идоракунии корпоративии муассисаҳои қарзӣ-молиявиро пешниҳод намуд, ки аз ҷониби Бонки миллии кишвар тасдиқ шуда, ташкили кумитаҳои идоракунии хавфҳоро дар назди шӯроҳои нозирони чунин созмонҳо пешбинӣ менамояд.

Бонки миллӣ ҳамчунин дастурамали №247 оид ба ташкили низоми идоракунии хавфҳо ва назорати дохилӣ дар муассисаҳои қарзӣ-молиявиро қабул кардааст, ки дар он ӯҳдадориҳои шӯрои директорон дар соҳаи идоракунии хавфҳо (аз ҷумла “комплаенс-хавфҳо”), ба таври муфассал тавсиф карда шудаанд, ки баъзе хавфҳои коррупсионӣ, ба монанди хавфи иштироки созмон дар қонунигардонии (расмикунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастовардаро (пулшӯӣ) фаро мегиранд. Бо вуҷуди ин, чунин ба назар мерасад, ки барои дигар ширкатҳое, ки дар биржа арзиш доранд, чунин қоидаҳо вуҷуд надоранд. Аз ин рӯ, Тоҷикистон ба ягон унсури ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 4.1.2.

Танзимгари (ругулятори) коғазҳои қиматнок ё дигар мақомоти дахлдори давлатӣ назорат мекунанд, ки чӣ гуна ширкатҳои дорои арзиш дар биржа кодекси идоракунии корпоративиро (КИК) риоя мекунанд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Қонунгузорӣ мақоми масъулро барои мониторинги риояи талаботҳои КИК аз ҷониби ширкатҳои дорои арзиш дар биржа муайян мекунад	X
B.	Ин мониторинг дар амал гузаронида мешавад	X

Тавре ки дар боло зикр карда шуд, дар соли 2023 дар Тоҷикистон кодекси идоракунии корпоративӣ (КИК) ё ҳуҷҷати шабеҳ барои ширкатҳое вуҷуд надошт, ки дар биржа арзиш доранд. Танзимгари ваколатдори бозори коғазҳои қиматноки кишвар Агентии рушди бозори коғазҳои қиматнок ва бақайдгирии махсуси Вазорати молия мебошад. Бо вуҷуди ин, мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар ҳоли ҳозир Агентӣ риояи қоидаҳои дахлдорро аз ҷониби ширкатҳо назорат намекунад. Дар лоиҳаи Кодекси идоракунии корпоративӣ, ки қаблан мавриди баррасӣ қарор гирифт, мақоми масъул барои назорати риояи талаботҳои Кодекси идоракунии корпоративии ширкатҳои дорои арзиш дар биржа муайян крада шудааст. Бо вуҷуди ин, тавре ки дар давраи арзёбӣ чунин мақом вуҷуд надошт, Тоҷикистон ба ягон унсури ин меъёр мутобиқат намекунад.

Нишондиҳандаи 4.2. Ошкор намудан ва нашр кардани маълумот дар бораи молик-бенефитсиарони (манфиатгирони) ҳамаи ширкатҳои дар кишвар бақайдгирифташуда, инчунин санҷиши ин маълумот ва татбиқи муҷозот (санксия) барои вайрон кардани қоидаҳои дахлдор таъмин карда мешавад

Муқаддима

Қоидаҳои ифшои иттилоот дар бораи моликияти бенефитсиарӣ дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмикунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда, маблағгузории терроризм ва маблағгузории паҳнкунии силоҳи қатли ом” пешбинӣ шудаанд, инчунин дар Қонун “Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ” пешбинӣ шудааст.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар қонунгузории Тоҷикистон мафҳуми молик-бенефитсиар вуҷуд дорад, ки ба стандартҳои байналмилалӣ мувофиқат мекунад ва аз ширкатҳо ифшо намудани маълумоти дахлдорро талаб мекунад. Бо вуҷуди ин, дар қонун намудҳои маълумоте муайян карда нашудаанд, ки ширкатҳо бояд дар бораи моликони бенефитсиарии худ пешниҳод кунанд ва гурӯҳи мониторинг ҳеҷ далели онро ба даст наовардааст, ки маълумот дар амал ҷамъоварӣ карда мешавад. Феҳристи дастраси оммавии ширкатҳо маълумот дар бораи моликияти бенефитсиариро дар бар намегирад. Дар давраи арзёбӣ барои вайрон кардани муқаррароти қонунгузорӣ вобаста ба ифшои маълумот ягон муҷозот (санксия) татбиқ карда нашудааст.

© СҲИР 2024

Меъёри 4.2.1.

Ифшои ҳатмии маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳои ширкатҳои бақайдгирифташуда пешбинӣ шудааст:

Унсур	Арзёбӣ
A. Дар қонунгузории кишвар таърифи молик-бенефитсиари шахси ҳуқуқие вуҷуд дорад, ки ба стандарти байналмилалӣ мувофиқат мекунад	✓
B. Қонун ширкатҳоро ӯҳдадор менамояд, ки ба мақоми давлатӣ иттилооти мубрамро дар бораи моликон-бенефитсиарҳои худ, аз ҷумла, ҳадди ақал номи молик-бенефитсиар, моҳ ва соли таваллуд, кишвари истиқомат ва шаҳрвандии молик-бенефитсиар, хусусият ва ҳаҷми моликияти бенефициарӣ пешниҳод кунанд	X
C. Маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳо дар амал ҷамъоварӣ карда мешавад	X

Тоҷикистон ба моддаи 1, банди 17-и Қонун “Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмикунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда, маблағгузории терроризм ва маблағгузории паҳнкунии силоҳи қатли ом” (МҚД/МТ/МПСҚО, № 1950/2023), инчунин моддаи 2-и Қонуни №508/2009 “Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ” ишора кардааст, ки мафҳуми молик-бенефитсиарро дар бар мегирад. Дар Қонуни якум молик-бенефитсиар ҳамчун «шахс(он)и воқеие, ки ба таври мустақим ё ғайримустақим (тавассути шахсони сеюм, аз ҷумла тавассути занҷираи моликият) ҳуқуқи моликиятро доранд, (дорои иштироки бартаридошта дар сармояи муштарӣ мебошанд) ё воқеан муштарӣ ё шахси воқеиро назорат мекунанд, ки аз номи ӯ ё ба манфиати ӯ амалиёт (аҳд) анҷом дода мешавад, инчунин шахс(он)и воқеӣ, ки шахси ҳуқуқӣ ё ташкилоти ҳуқуқии хориҷиро назорат мекунанд”, муайян карда шудааст. Дар Қонуни дуюм таърифи зерини молик-бенефитсиар оварда шудааст: “як ё якчанд шахсони воқеӣ, ки дар ниҳояти кор соҳиби ҳуқуқ ба моликият мебошанд (бештар аз 25 фоизи иштироки бартаридошта дар сармояи муштарӣ ё шумораи умумии саҳмияҳо бо ҳуқуқи овоздиҳӣ доранд) ё воқеан муштарӣ ва (ё) шахсе, ки ба манфиати ӯ аҳд/амалиёт анҷом дода мешавад, инчунин шахсони ҳуқуқиро назорат мекунад”. Ин таърифҳо ба стандартҳои байналмилалӣ (ФАТФ) мувофиқ мебошанд, аз ин рӯ, Тоҷикистон ба **унсури A** мувофиқат мекунад. Ҳамзамон бояд қайд кард, ки дар байни ин ду таъриф фарқиятҳо вуҷуд доранд. Бо мақсади мутобиқ намудани таърифи молик-бенефитсиар, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ” оварда шудааст, ба таърифи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба қонунигардонии (расмикунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда, маблағгузории терроризм ва маблағгузории паҳнкунии силоҳи қатли ом”, Кумитаи андози назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон лоиҳаи тағйироту иловаҳоро ба Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ” таҳия кардааст.

Қонуни №508/2009 (моддаи 11) аз ширкатҳо талаб мекунад, ки ҳангоми бақайдгирии онҳо маълумотро дар бораи моликон-бенефитсиарҳо пешниҳод кунанд. Шахси ҳуқуқӣ бояд ба мақоми бақайдгиранда дар бораи моликон-бенефитсиарҳо худ “тамоми маълумоти вуҷуддошта”-ро пешниҳод кунад ва “кӯмаки баъдиро дар дастрасӣ ба маълумоти моликон-бенефитсиарҳо” расонад. Қонуни №1950/2023 (моддаи 26, банди 1) аз ширкатҳо талаб мекунад, ки мақоми бақайдгирандаро дар бораи ҳар гуна тағйирот дар маълумоти моликияти бенефитсиарӣ огоҳ созанд. Бо вуҷуди ин, қонун муайян намекунад, ки ширкатҳо бояд дар бораи моликон-бенефитсиарҳои худ чӣ маълумот пешниҳод кунанд. Ғайр аз ин, варақаи бақайдгирӣ, ки

Тоҷикистон ба гурӯҳи мониторинг пешниҳод намуд, танҳо бахше вобаста ба соҳибони бевоситаи ширкатҳо (ҳам шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ) дорад. Он дорои бахшҳои алоҳида дар бораи моликони бенефитсиар намебошад ва ифшои маълумотро дар бораи шахсони воқеие талаб намекунад, ки соҳиби шахсони ҳуқуқие мебошанд, ки ба сифати моликони ширкат зикр карда шудаанд. Бинобар ин, маълум нест, ки ҳангоми бақайдгирӣ маълумот дар бораи молик-бенефитсиар чӣ гуна пешниҳод карда мешавад. Аз ин рӯ, гурӯҳи мониторинг мутобиқати Тоҷикистонро ба **унсури В** тасдиқ карда наметавонад.

Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар амал иттилоот дар бораи моликон-бенефитсиарҳои ширкатҳо тавассути Феҳристи ягонаи давлатӣ ҷамъоварӣ карда мешавад. Бо вуҷуди ин, ба гурӯҳи мониторинг далелҳои дахлдори (масалан, маълумоти оморӣ) тасдиқкунандаи риояи **унсури С** пешниҳод карда нашудааст.

Меъёри 4.2.2.

Ифшои оммавии маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳо дар формати тавассути мошин хондашаванда (формати маълумоти боз) пешниҳод карда мешавад, функсияи ҷустуҷӯро таъмин мекунад ва ройгон аст:

Унсур	Арзёбӣ
Маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳо ба таври оммавӣ тавассути феҳристи марказии онлайнӣ ошкор карда мешавад	X
B. Маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳо дар формати тавассути мошин хондашаванда (формати маълумоти боз) чоп карда мешавад ва функсияи ҷустуҷӯиро таъмин мекунад	X
C. Маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳо барои омма ба таври ройгон дастрас аст	X

Мутобиқи Қонуни №508/2009 (моддаи 9), маълумоти Феҳристи ягонаи давлатӣ боз ва дастраси омма мебошад (ба истиснои суроғаи истиқомат ва маълумоти ҳуҷҷати тасдиқкунандаи шахсияти роҳбар ва молики шахси ҳуқуқӣ) ва бояд дар тӯли як рӯзи корӣ аз рӯзи муроҷиати хаттӣ пешниҳод карда шавад. Бо вуҷуди ин, дар нусхаи онлайнии дастраси оммавӣ дар феҳрист маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳои ширкатҳо мавҷуд нест, аз ин рӯ, Тоҷикистон ба ҳеҷ кадоме аз унсурҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 4.2.3.

	Арзёбӣ
Маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳо маъмулан аз ҷониби мақомоти давлатӣ тафтиш карда мешавад.	

Дар ҳоли ҳозир дар қонунгузории Тоҷикистон тафтиши маълумот дар бораи моликияти бенефитсиарӣ аз ҷониби мақомоти давлатӣ пешбинӣ нашудааст. Бинобар ин, дар амал ин гуна санҷиш сурат намегирад. Тоҷикистон ба тафтиши маълумот (аз ҷумла маълумот дар бораи моликияти бенефитсиарӣ) аз ҷониби Бонки миллии кишвар ҳангоми баррасии аризаҳо барои гирифтани иҷозатномаи бонкӣ “Дар бораи фаъолияти бонкӣ” (мувофиқи Қонуни №524/2009) ишора кардааст. Бо вуҷуди ин, тафтиши маълумот дар як бахши алоҳида барои таъмини мувофиқати кишвар ба меъёр кофӣ нест.

© СҲИР 2024

Меъёри 4.2.4.

Маъмулан, барои вайрон кардани қоидаҳои бақайдгирӣ ва ифшои моликон-бенефитсиарҳо муҷозотҳо (санксия) татбиқ карда мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Пешниҳод накардани маълумоти бақайдгирӣ ё пешниҳод накардани маълумоти таҷдидшуда дар бораи моликон-бенефитсиарҳо	X
B.	Пешниҳоди маълумоти нодуруст дар бораи моликон-бенефитсиарҳо	X

Дар Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон (дар моддаи 603[1]) барои пешниҳод накардани маълумоти моликон-бенефитсиарҳо, инчунин пешниҳоди маълумоти бардурӯғ ба мақомоти бақайдгиранда муҷозот дар намуди ҷарима муқаррар карда шудааст. Бо вуҷуди ин, дар соли 2023 ҳолатҳои татбиқи муҷозот вуҷуд надоштанд. Нишондиҳандаи 4.3. Механизми баррасии шикоятҳои ширкатҳо дар бораи вайрон кардани ҳуқуқҳои онҳо вуҷуд дорад.

Нишондиҳандаи 4.3. Механизми баррасии шикоятҳои ширкатҳо вобаста ба вайрон кардани ҳуқуқи онҳо вуҷуд дорад

Муқаддима

Дар ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон бизнес-омбудсмен ё муассисаи махсуси шабеҳ вуҷуд надорад.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар Тоҷикистон муассисаи махсус (берун аз низоми судӣ) барои баррасии шикоятҳои ширкатҳо дар мавриди вайрон кардани ҳуқуқҳои онҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ вуҷуд надорад. Дар ҳайати Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, инчунин дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон воҳидҳое вуҷуд доранд, ки дорои ваколати монанд ба ваколати бизнес-омбудсмен мебошанд. Бо вуҷуди ин, ҳеҷ кадоме аз воҳидҳо ба меъёри “муассисаи махсус” оид ба мониторинги тартиботи стандартии амалиётӣ мувофиқат намекунад. Гузашта аз ин, ягон далеле вуҷуд надорад, ки ин муассисаҳо дар тӯли давраи арзёбӣ вазифаҳои дахлдорро пурра иҷро намудаанд.

Меъёри 4.3.1.

Муассисаи махсус – механизми берун аз судӣ барои баррасии шикоятҳои ширкатҳо оид ба вайрон кардани ҳуқуқҳои онҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ мавҷуд аст, ки:

Унсур	Арзёбӣ
A. Барои қабули шикоятҳои ширкатҳо оид ба вайрон кардани ҳуқуқҳои онҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ ва пешниҳоди ҳимоя ё расонидани кӯмак ба ширкатҳо дар ҳалли шикоятҳои қонунии онҳо ваколатҳои дар қонунгузорӣ муқарраршуда вуҷуд дорад	x
B. Захираҳои кофӣ ва ваколатҳо барои дар амал иҷро кардани онҳо вуҷуд доранд	x
Мушкилоти системавиро таҳлил мекунад ва барои ҳукумат тавсияҳои сиёсӣ омода менамояд, ки ба беҳтар кардани муҳит барои пешбурди тиҷорат ва пешгирии коррупсия нигаронида шудаанд	x

Ин меъёр мавҷудияти як муассисаи махсусро (берун аз низоми судӣ) тақозо мекунад, ки дорои ваколати қабул ва баррасии шикоятҳои ширкатҳоро дар бораи вайрон кардани ҳуқуқҳои онҳо аз ҷониби мақомоти давлатӣ мебошад. Мутобиқи таърифи муассисаи махсус, ки дар Дастурамали мониторинг оварда шудааст, ин муассиса набояд ба ғайр аз вазифаҳое, ки дар меъёрҳо зикр карда шудаанд, дигар ӯҳдадориҳо дошта бошад. Бар асоси маълумоте, ки дар поён баррасӣ карда шудааст, дар ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон ягон муассисае вуҷуд надорад, ки ба ин меъёр ҷавобгӯ бошад.

Тоҷикистон ду ниҳодро зикр намудааст, ки эҳтимолан ба ин меъё мутобиқат мекунанд: Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ, инчунин дар соли 2023 ташкил намудани вазифаи “Ваколатдор оид ба ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқҳои соҳибкорон” дар дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон. Бо вуҷуди ин, ҳеҷ кадоме аз муассисаҳо наметавонад ҳамчун муассисаи махсус ҳисобида шавад, тавре ки он дар методологияи мониторинги тартиботи стандартии амалиётӣ муайян карда шудааст.

Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатӣ мутобиқи Низомномаи худ рӯйхати васеи вазифаҳоро дорад ва онҳо асосан ба идоракунии моликияти давлатӣ ва мусоидат ба сармоягузорӣ дар кишвар дахл доранд. Ғайр аз ин, рӯйхати вазифаҳо ва ваколатҳои Кумитаи давлатӣ (на дар Қонуни №1107/2014 “Дар бораи ҳимоя ва дастгирии давлатии соҳибкорӣ” ва на дар Низомномаи он) қабули шикоятҳо аз ширкатҳо ва сипас посух додан ба дархостҳоро дар бар намегирад, ки барои муассисае, ки дар ин меъёр тавсиф карда шудааст, муҳим мебошад. Зимни сафар ба кишвар ба гурӯҳи мониторинг иттилоъ дода шуд, ки дар назди Кумита Раёсати дастгирии соҳибкорон мавҷуд аст, ки метавонад шикоятҳоро қабул кунад. Ҳарчанд гурӯҳи мониторинг тавонист (бар асоси баррасии Низомномаи Раёсат) тасдиқ кунад, ки ин Раёсат ҳамчунин ба таърифи мақоми махсус мувофиқат намекунад, ки дар Тавсияҳои методологӣ оид ба тартиботи стандартии амалиёт вуҷуд дорад, зеро ваколати он (муфассал дар моддаи 2-и Низомнома тавсиф карда шудааст ба) унсурҳои иловагии ба вазифаи мазкур алоқаманднабударо дар бар мегирад, масалан, дастгирии соҳибкорон бо қарз.

Ҳамин тавр, уҳдадориҳои идораи Ваколатдор оид ба ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқҳои соҳибкорон, тавре ки аз номаш бармеояд (ва дар Низомномаи он муқаррар карда шудааст) бо ҳуқуқҳои соҳибкорон маҳдуд нестанд ва ҳамчунин ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявиро дар бар мегирад, ки соҳаи алоҳида мебошад ва ба ин нишондиҳанда алоқаманд нест.

© СҲИР 2024

Дар мавриди кори амалии ду муассиса, зимни сафар ба кишвар ба гурӯҳи мониторинг иттилоъ дода шуд, ки дар Раёсати дастгирии соҳибкорӣ 10 нафар кор мекунанд ва дастгоҳи Ваколатдор оид ба ҳуқуқҳои истифодабарандагони хизматрасониҳои молиявӣ ва ҳуқуқҳои соҳибкорон аз чор корманд иборат аст. Тавре ки дар боло зикр карда шуд, мақоми охирин дар соли 2023 таъсис ёфтааст ва таассуроти гурӯҳи мониторинг (бар асоси сӯҳбатҳо ҳам бо ҷонибҳои манфиатдори давлатӣ ва ҳам бо ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ ҳангоми сафар) ин буд, ки он ҳанӯз пурра фаъолият намекунад. Ба гурӯҳи мониторинг иттилоъ дода шуд, ки нақшаҳо барои ворид кардани тағйироту иловаҳо ба Қонун "Дар бораи ваколатдор оид ба ҳуқуқи инсон" ҷиҳати инъикос намудани ташкили вазифаи нав дар низоми он вуҷуд доранд.

Бар асоси маълумоте, ки гурӯҳи мониторинг тавассути саволнома ва сафар ба кишвар ба даст овардааст, дар соли 2023 ягон таҳлили системавие гузаронида нашудааст, ки дар **унсури C** ба таври муфассал тавсиф карда шудааст ва тавсияҳои дахлдор таҳия карда нашудаанд.

Бо вуҷуди ин, ҳарчанд ягон муассиса ба талаботҳои ин меъёр мутобиқат намекунад ва кишвар наметавонад ба ягон унсури он ҷавобгӯ бошад, мавҷудияти ин муассисаҳо метавонад барои пешбурди поктинатӣ дар тиҷорат дар кишвар муфид бошад. Аз ин рӯ, дар сурати мавҷуд набудани бизнес-омбудсмени махсус, барои Тоҷикистон тавсия дода мешавад, ки ҳадди ақал онҳоро бо захираҳои мувофиқ ҷиҳати иҷрои самарабахши ӯҳдадориҳои худ дар амал таъмин намуда, ваколатҳои онҳоро барои ошкор ва бартараф кардани такрори эҳтимолиии корҳо бозингарӣ кунад.

Меъёри 4.3.2.

Муассисае, ки дар меъёри 3.1 зикр карда шудааст, ҳадди ақал ҳар сол дар Интернет ҳисобот дар бораи фаъолияти худ, аз ҷумла маълумоти зеринро нашр мекунад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Шумораи шикоятҳои воридшаванда ва шумораи ҳолатҳои ба манфиати аризадиҳанда ҳалшуда	X
B. Шумораи тавсияҳои сиёсии пешниҳодшуда ва натиҷаҳои баррасии онҳо аз ҷониби мақомоти дахлдори давлатӣ	X

Тавре ки дар боло зикр карда шуд, дар Тоҷикистон муассисаи махсус вуҷуд надорад. Аз ин рӯ, кишвар ба ҳеҷ кадоме аз унсурҳо мутобиқат намекунад. Илова бар ин, гурӯҳи мониторинг ҳеҷ гуна далеле ба даст наовард, ки маълумоти дар ягон унсури ин меъёр тавсифшуда дар соли 2023 аз ҷониби ягон муассисаи вуҷуддошта (аз ҷумла ду муассисае, ки дар меъёри 4.3.1 тавсиф карда шудаанд) нашр шудааст.

Нишондиҳандаи 4.4. Давлат поктинатии сохтори идоракунӣ ва фаъолияти корхонаҳои давлатиро таъмин менамояд

Муқаддима

Заминаи қонунгузорӣ, ки идоракунии корхонаҳои давлатиро дар Тоҷикистон танзим менамояд, дар Қонуни № ӯ10/2004 "Дар бораи корхонаҳои давлатӣ" ва санадҳои зерқонунии дахлдор муқаррар карда шудааст.

Дар ҷавоб ба дархости гурӯҳи мониторинг оид ба муайян кардани панҷ корхонаи бузурги давлатии кишвар, ки минбаъд мутобиқати онҳо бо Нишондиҳандаи 4.4 арзёбӣ карда мешавад, Тоҷикистон рӯйхати зеринро пешниҳод намуд:

Корхонаи воҳиди давлатии (КВД) "Роҳи Оҳани Тоҷикистон"

КВД "Бақайдгирии амволи ғайриманқул"

КВД "Хоҷагии манзилию коммуналӣ"

КВД "Бонки амонатии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Амонатбонк"

КВД "Тоҷикаэронавигатсия"

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар Тоҷикистон муқаррароти қонуние вуҷуд надорад, ки барои таъмини интихоби шаффоф ва рақобатпазири аъзоёни шӯрои директорон ва роҳбарони корхонаҳои давлатӣ ё дохил кардани аъзоёни мустақил ба шӯроҳои онҳо пешбинӣ шудааст. Дар калонтарин корхонаҳои давлатии кишвар барномаҳои дохилии мубориза бо коррупсия қабул карда шудаанд, аммо ин барномаҳо ба қадри кофӣ муфассал нестанд ва як қатор унсурҳои муҳимро дар бар намегиранд. Ин ширкатҳо дар бораи ҷанбаҳои асосии фаъолияти худ маълумот нашр намекунанд.

Меъёри 4.4.1.

Шӯрои нозирон дар 5 корхонаи калонтарини давлатӣ:

	Унсур	Арзёбӣ				
		КД 1	КД 2	КД 3	КД 4	КД 5
A.	Тавассути тартиби шаффоф бар асоси сифатҳои шахсии номзадҳо таъсис дода шудааст, ки интишори онлайнии ҷойҳои кории холӣ ва боз буданро барои ҳамаи номзадҳое дар бар мегирад, ки ба талабот ҷавобгӯ мебошанд.	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад
B.	Ҳадди ақал аз се як ҳисса аз аъзоёни мустақил иборат аст.	x	x	x	x	x

Мутобиқи Қонуни № 10/2004 "Дар бораи корхонаҳои давлатӣ" (моддаи 11) тартиби интихоби аъзоёни шӯрои нозирони корхонаи давлатӣ бо Низомномаи намунавӣ оид ба шӯрои нозирони корхонаи давлатӣ (бо Қарори Ҳукумат №432/2020 қабул шудааст) муқаррар карда мешавад. Низомномаи намунавӣ оид ба шӯрои нозирони корхонаи давлатӣ муқаррарот дар бораи интихоби аъзоёни шӯро аз тариқи озмун ё интишори ҷойҳои кории холиро дар Интернет дар бар намегирад. Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар ҳеҷ кадоме аз панҷ корхонаи бузурги давлатӣ дар соли 2023 таъйинот ба шӯрои нозирон сурат нагирифтааст. Бинобар ин, ин меъёр дар ин гузориши мониторингӣ қобили татбиқ намебошад.

© СҲИР 2024

Дар давраи арзёбишаванда (2023) дар шӯрои нозирони ҳеҷ кадоме аз панҷ корхонаи бузурги давлатии кишвар аъзоёни мустақил набуданд. Мутобиқи Низомномаи намунавии дар боло зикргардида, ба ҳайати шӯроҳо бояд намояндагони сохторҳои гуногуни давлатӣ, ба монанди Вазорати адлия, Вазорати молия, Вазорати рушди иқтисод ва савдо ва ғайра дохил бошанд. Аз ин рӯ, ҳеҷ кадоме аз корхонаҳои давлатӣ ба талаботҳои **унсури B** мувофиқат намекунанд.

Меъёри 4.4.2.

Роҳбарони панҷ корхонаи калонтарини давлатӣ:

Унсур	Азёбӣ				
	КД 1	КД 2	КД 3	КД 4	КД 5
A. Таъйинот бар асоси тартиботи шаффоф, ки нашри онлайнии ҷойҳои кории холӣ ва боз будан барои ҳамаи номзадҳоеро дар бар мегирад, ки ба талабот ҷавобгӯ мебошанд	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад
B. Бар асоси сифатҳои шахсии номзадҳо (таҷриба, малакаҳо, поктинатӣ) интихоб карда шуданд	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад	Вуҷуд надорад

Бар асоси маълумоте, ки Тоҷикистон ба гурӯҳи мониторинг пешниҳод кардааст, ягон муқаррароти қонуние вуҷуд надошт, ки аз тариқи озмун ва ба таври шаффоф таъйин кардани директорони генералиро дар корхонаҳои давлатӣ муайян мекунад. Тоҷикистон ба моддаи 113-и Қонуни №10/2004 ишора кардааст ва дар он танҳо гуфта мешавад, ки роҳбари корхонаи давлатӣ аз ҷониби муассис ё мақоми ваколатдори он таъйин карда мешавад. Тоҷикистон минбаъд ба банди 7-и Низомномаи намунавӣ оид ба шӯрои нозирони корхонаи давлатӣ ишора кардааст, ки мутобиқи он ба ваколати (мандати) шӯро пешниҳоди қоидаҳои таъйин ва озод кардани аъзоёни мақоми иҷроияи корхонаҳои давлатӣ дохил мешавад. Мутобиқи маълумоти созмонҳои ғайридавлатӣ, иттилоот дар бораи раванди интихоби раҳбарони корхонаҳои давлатӣ ба таври умумӣ дастрас намебошад. Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар соли 2023 ҳеҷ кадоме аз панҷ корхонаи бузурги давлатӣ директори генералиро таъйин накардааст, аз ин рӯ, ин меъёр дар гузориши мониторинг қобили татбиқ намебошад.

Меъёри 4.4.3.

Панҷ корхонаи калонтарини давлатӣ механизмҳои зерини муқовимат ба коррупсияро ташкил намудаанд:

Унсур		Арзёбӣ				
		КД 1	КД 2	КД 3	КД 4	КД 5
A.	Барномаи мутобиқат (комплеанс) ба таъмини поктинатии корхонаҳо ва пешгирӣ коррупсия нигаронида шудааст	✓	✓	✓	✓	✓
B.	Арзёбии хавфҳо, аз ҷумла хавфҳои коррупсия	X	X	X	✓	X

Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, Стратегияи кишвар оид ба муқовимат ба коррупсияи аз ҳамаи муассисаҳо ва корхонаҳо (эҳтимолан, аз ҷумла корхонаҳои давлатӣ) талаб мекунад, ки барномаҳои дохилии мубориза бо коррупсия ва нақшаҳои солонаи чорабиниҳоро ҷиҳати амалисозии онҳо барои давраи аз соли 2021 то соли 2025 қабул кунанд.

Тоҷикистон ба гурӯҳи мониторинг маълумоти дахлдорро оид ба унсури А барои ҳамаи панҷ корхонаи давлатӣ пешниҳод намуд. Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар ин корхонаҳо барои назорати иҷрои барномаҳои идоравии муқовимат ба коррупсия шахсони масъул таъйин карда шуда, аз ҳисоби роҳбарони воҳидҳои сохторӣ як гурӯҳи кории доимӣ таъсис дода шудааст, ки ба он яке аз муовинони раиси КВД роҳбарӣ мекунад.

Амонатбонк дар соли 2023 арзёбии хавфро анҷом дод ва ба унсури В-и ин меъёр мувофиқат мекунад. Гурӯҳи назоратӣ далели онро ба даст наовардааст, ки дар чор корхонаи дигари давлатӣ арзёбии хавфҳо гузаронида шудааст.

Намояндагони ҷомеаи шаҳрвандӣ қайд карданд, ки корхонаҳои давлатӣ дар давраи арзёбӣ маълумотро дар бораи ягон барномаи зиддикоррупсионӣ нашр накардаанд. Ин метавонад аз он шаҳодат диҳад, ки ҳатто он корхонаҳои давлатӣ, ки барномаҳои муқовимат ба коррупсияро доранд, барои иттилоъ додан дар бораи онҳо ба ҷомеа талошҳои фаъолро анҷом намедиҳанд (Меъёри 4.4.5 далелҳои иловагии онро дар бар мегирад).

© СҲИР 2024

Меъёри 4.4.4.

Дар панҷ корхонаи калонтарини давлатӣ барномаи мутобиқат (комплеанс) унсурҳои зеринро дар бар мегирад:

Унсур	Арзёбӣ				
	КД 1	КД 2	КД 3	КД 4	КД 5
A. Қоидаҳо оид ба тӯҳфаҳо ва аломатҳои меҳмоннавозӣ	X	X	X	X	X
B. Қоидаҳо барои пешгирӣ ва ҳалли бархӯрди манфиатҳо	X	X	X	X	X
C. Қоидаҳо дар бораи ҳаққи аъзогии хайриявӣ, сарпарастӣ ва ҳаққи аъзогии сиёсӣ	X	X	X	X	X
D. Санҷиши дурусти шарикони тиҷоратӣ	X	X	X	X	X
E. Тақсимоти масъулият дар дохили ширкат барои назорат ва иҷрои барномаҳои мутобиқати зиддикоррупсионӣ	X	X	X	X	X

Дар соли 2024 Корхонаи воҳиди давлатии (КВД) “Бонки амонатии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Амонатбонк” (корхонаи давлатии (КД) 4) қоидаҳои тӯҳфаҳо ва меҳмоннавозӣ, инчунин қоидаҳои пешгирӣ ва танзими бархӯрди манфиатҳоро тасдиқ намуд. Тавре ки ин гузориш вазъи корҳоро дар соли 2023 арзёбӣ мекунад, корхонаро наметавонад ба унсурҳои A ва B мувофиқ ҳисоб кард, ҳарчанд гурӯҳи мониторинг аз ин пешравии мусбат истиқбол мекунад, ки дар гузориши оянда арзёбӣ карда мешавад. Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар ҳоли ҳозир ин корхона ҳамчунин қоидаҳои ҳаққи аъзогии хайриявӣ, сарпарастӣ ва ҳаққи аъзогии сиёсиро таҳия мекунад

Дар маҷмӯъ, ҳарчанд баъзе аз бузургтарин корхонаҳои давлатии Тоҷикистон барномаҳои мубориза бо коррупсия доранд, онҳо маъмулан дар миқёс маҳдуд мебошанд ва баъзе унсурҳои муҳимро (аз ҷумла унсурҳое, ки дар ин меъёр номбар карда шудаанд) надоранд. Бо вуҷуди ин, барномаҳои мазкур асосан стратегияи давлатии муқовимат ба коррупсияро такрор мекунанд ва ба таҳлили муфассали хавфҳо ва мушкилоте асос наёфтаанд, ки ҳар корхона бо онҳо рӯ ба рӯ мешаванд.

Он далелеро бояд истиқбол намуд, ки стратегияи давлатии муқовимат ба коррупсия аз корхонаҳои давлатӣ тақозо мекунад, ки барномаҳои мубориза бо коррупсияро қабул кунанд ва баъзе аз онҳо аллакай ин корро анҷом додаанд. Бо вуҷуди ин, корхонаҳои давлатӣ бояд барои ин кор бештар вақт ва захираҳо ҷудо кунанд ва барномаҳои ҳамаҷониба ва муфассалтар оид ба муқовимат ба коррупсияро таҳия намоянд, ки барои ҳалли бештар самарабахши вазифаҳои беназири ҳар корхона имконият медиҳанд.

Меъёри 4.4.5.

Панҷ корхонаи бузургтарини давлатӣ дар сомонаҳои худ маълумотро дар бораи мавридҳои зерин нашр мекунанд:

Унсур		Арзёбӣ				
		КД 1	КД 2	КД 3	КД 4	КД 5
A.	Натиҷаҳои молиявӣ ва амалиётӣ	x	x	x	✓	x
B.	Аҳдҳои муҳим бо тарафҳои сеюм	x	x	x	x	x
C.	Маблағи подоши пардохтшуда ба ҳар аъзои шӯро ва роҳбарони калидӣ	x	x	x	x	x
D.	Иҷро барномаҳои мутобиқати зиддикоррупсионӣ	x	x	x	x	x
E.	Каналҳо барои хабаррасонҳо ва хабар додан дар бораи вайронкунии қоидаҳои зиддикоррупсионӣ	x	x	x	x	x

Тоҷикистон ба гурӯҳи мониторинг истинодҳо ба сомонаҳои панҷ корхонаи давлатиро бидуни нишон додани бахшҳои мушаххас пешниҳод кардааст, ки дар онҳо мумкин аст маълумот дар бораи ҳар панҷ унсури ин меъёр пайдо карда шавад (ба истиснои маълумот дар бораи корхонаи давлатии 4 дар доираи унсури А). Дар ҷадвал арзёбии мутобиқат инъикос ёфтааст, ки ба санҷиши панҷ сомона аз ҷониби гурӯҳи мониторинг асос ёфтааст.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Мутобиқи назари созмонҳои ғайридавлатӣ, Тоҷикистон бояд дар соҳаи арзёбии 4 чораҳои зеринро андешад:

Таъмини интихоби шаффофи аъзоёни шӯрои директорон ва директорони генералии корхонаҳои давлатӣ.

Интишори маълумот аз ҷониби бузургтарин корхонаҳои давлатӣ дар бораи чораҳои зиддикоррупсионӣ, ки аз тарафи онҳо андешида шудаанд.

Ташкили феҳристи ҷамъиятии маълумот дар бораи моликон-бенефитсиарҳои ширкатҳо.

© СҲИР 2024

5 Поктинатӣ дар хариди давлатӣ

Қонуни Тоҷикистон “Дар бораи хариди давлатӣ” корхонаҳои давлатӣ ва харидҳои ғайримахфӣ дар бахшҳои мудофиа ва амниятро дар бар мегирад. Шартномаҳои мустақим ҳиссаи бисёр ками арзиши умумии харидҳои давлатиро дар Тоҷикистон ташкил медиҳанд, дар ҳоле ки шумораи миёнаи дархостҳо барои як тендер зиёд аст. Ҳадди арзиш барои хариди молҳо паст аст. Дар Тоҷикистон қоидаҳо дар бораи бархӯрди манфиатҳо барои хизматчиёни давлатӣ вуҷуд доранд, ки ба хариди давлатӣ иштирок мекунанд, аммо онҳо марҳилаи банақшагирии харидро дар бар намегиранд ва дар соли 2023 муҷозотҳои (санксия) дахлдор дар амал татбиқ нашудаанд. Дар Қонун ҳамчунин қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо барои иштироккунандагони харидҳои давлатӣ аз тарафи бахши хусусӣ муқаррар карда шудаанд, вале қонунгузории дуюмдараҷае, ки барои татбиқи онҳо зарур мебошад, дар тӯли давраи арзёбӣ вуҷуд надошт. Муҷозот барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ дар бахши хариди давлатӣ низ дар амал татбиқ нашудаанд. Қонун аз хариди давлатӣ хориҷ кардани шахсонеро талаб мекунад, ки барои коррупсия маҳкум карда шудаанд, аммо дар соли 2023 ҳолатҳои хориҷ кардан аз хариди давлатӣ вуҷуд надоштанд. Қонун мавҷудияти низоми электронии хариди давлатиро пешбинӣ мекунад, ки он дар амал барои ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор дастрас аст. Низоми хариди электронӣ нақшаҳои харидро дар бар гирифта, тамоми раванди харидро фаро мегирад. Дар система ҳамчунин имконияти пешниҳоди шикоятҳо ба таври электронӣ пешбинӣ карда шудааст, аммо он дар давраи арзёбӣ ягон бор истифода нашудааст. Дар мавриди дастрасии иттилоот дар бораи хариди давлатӣ барои аҳолӣ, дар ҳоли ҳозир система иттилооти ҳамаҷонибаро танҳо то марҳилаи бастани шартномаҳо дар бар мегирад. Иттилооте, ки дар системаи харидҳои электронӣ мавҷуд аст, мумкин аст ройгон дастрас карда шавад, вале он дар формати бо мошин хондашаванда нашр карда намешавад.

Графики 5.1. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши поктинатӣ дар харидҳои давлатӣ – баланд

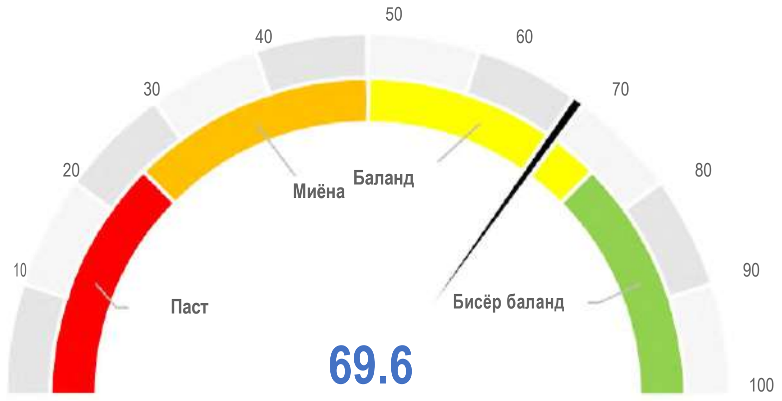

Графики 5.2. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши поктинатӣ дар харидҳои давлатӣ аз рӯи нишондиҳандаҳо

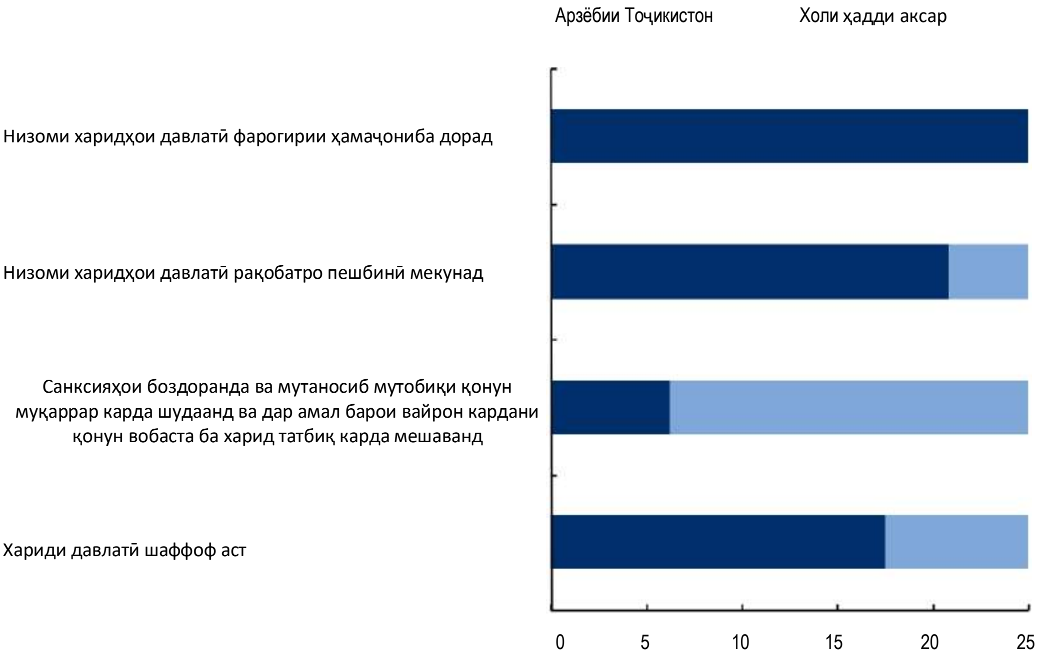

Нишондиҳандаи 5.1. Низоми харидҳои давлатӣ фарогирии ҳамаҷониба дорад

Муқаддима

Санади асосии қонунгузории Тоҷикистон дар бораи хариди давлатӣ Қонуни №1955 “Дар бораи хариди давлатӣ” мебошад, ки дар санаи 15 марти соли 2023 қабул карда шудааст. Дар маҷмӯъ, дар соли 2023 дар кишвар 5025 шартномаи хариди давлатӣ ба маблағи умумии 2,4 миллиард сомонӣ баста шудаанд,

© СҲИР 2024

ки 1,83% ММД-и кишварро дар тӯли сол (130,8 млрд. сомонӣ) ташкил медиҳад. Ин нишондиҳанда аз сатҳи миёнаи ҷаҳонӣ 10-15% пасттар аст, ки эҳтимолан аз фарогирии нокофии хароҷоти давлатӣ аз ҷониби низоми харидҳои давлатӣ ё мушкилоти ҳисботдиҳӣ ва ҷамъоварии маълумот нишон медиҳад. Соҳаҳои муҳиме, ки аз доираи қонунгузории умумӣ дар бораи харидҳои давлатӣ ва низоми харидҳои давлатӣ берун мебошанд, лоиҳаҳои сармоягузорӣ, ки қисман ё пурра аз ҷониби донорҳои хориҷӣ ва муассисаҳои байналмилалии молиявӣ маблағгузорӣ карда мешаванд, инчунин харидҳо дар доираи лоиҳаҳои шарикии давлат ва бахши хусусӣ мебошанд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Қонуни Тоҷикистон "Дар бораи хариди давлатӣ" корхонаҳои давлатӣ ва харидҳои ғайримахфӣ дар бахшҳои мудофиа ва амниятро дар бар мегирад. Қонун "рақобати кушод"-ро ҳамчун усули асосии хариди давлатӣ муқаррар намуда, шумораи маҳдуди истисноҳоро нисбат ба харидҳои рақобатпазир пешбинӣ менамояд.

Меъёри 5.1.1.

Қонунгузорӣ дар бораи хариди давлатӣ хариди корҳо, молҳо ва хизматрасониҳоро ба манфиати ҷамъият дар бар мегирад, ки анҷом дода мешаванд аз ҷониби:

Унсур	Арзёбӣ
A. Корхонаҳои моликияти ҷамъиятӣ, аз ҷумла корхонаҳои давлатӣ ва мунитсипалӣ	✓
B. Корхонаҳое, ки хизматрасониҳои коммуналӣ ва монополияҳои табиӣ пешниҳод мекунанд	✓
C. Дар соҳаи мудофиа ва амният, ба истиснои бахши сирри давлатӣ	✓

Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи хариди давлатӣ" таърифи хариди давлатӣ ҳамчун "аз ҷониби ташкилоти харидор тибқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни мазкур ба даст овардани мол, кор ва хизматрасонӣ, ки пурра ё қисман аз ҳисоби маблағҳои давлатӣ маблағгузорӣ мегардад" муайян карда шудааст. Дар таърифи «маблағҳои давлатӣ» дар Қонун (банди 12-и моддаи 1) маблағҳои "корхонаҳои давлатӣ, ҷамъиятҳои саҳомӣ ва субъектҳои хоҷагидории дигар, ки дар онҳо бештар аз 50 фоизи саҳмияҳо ё ҳисса ба давлат тааллуқ доранд" дохил карда шудаанд. Ғайр аз ин, дар моддаи 5-и Қонун "корхонаҳои давлатӣ" ба "ташкилотҳои харидор, ки иштироккунандагони хариди давлатӣ мебошанд" дохил мешаванд. Дар қонунгузории Тоҷикистон мафҳуми корхонаи "коммуналӣ" вуҷуд надорад, аммо таърифи "корхонаи давлатӣ" дар Қонун "Дар бораи корхонаи давлатӣ" (моддаи 3) корхонаҳоеро дар бар мегирад, ки ба мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар сатҳи маҳаллӣ тааллуқ доранд. Ҳамин тавр, кишвар ба **унсури А** мувофиқат мекунад.

Дар қонун дар бораи монополияҳои табиӣ чизе зикр нашудааст. Бо вуҷуди ин, бо дарназардошти таърифи монополияҳои табиӣ дар Тавсияҳои методологӣ (корхонаҳое, ки моликияти мажоритарӣ дорад ё таҳти назорати мақомоти миллӣ ё маҳаллии ҳокимияти давлатӣ қарор доранд ё бештар аз 50% аз ҳисоби буҷети мақомоти миллӣ ё маҳаллии ҳокимияти давлатӣ маблағгузорӣ карда мешаванд, ки дар соҳа таҳти ҳуқуқҳои истисноӣ ё монополӣ фаъолият мекунанд, ки дар он хароҷоти инфрасохторӣ нисбат ба андозаи бозор ва/ё монеаҳои танзимкунандаи давлатӣ ба рақобат монеъ мешаванд), онҳо эҳтимолан ба доираи моддаи 5-и (банди 2, зербанди 8) Қонун "Дар бораи хариди давлатӣ" дохил мешаванд:
"ҷамъиятҳои саҳомӣ ва субъектҳои хоҷагидории дигар, ки дар онҳо бештар аз 50 фоизи саҳмияҳо ё ҳисса ба давлат тааллуқ доранд".

© СҲИР 2024

Дар моддаи 5-и Қонун ба рӯйхати “ташкилотҳои харидор, ки иштироккунандагони хариди давлатӣ мебошанд”, “корхонаҳои коммуналии аз ҳисоби буҷети маҳаллӣ ё ҷумҳуриявӣ маблағгузоришаванда” дохил карда шудаанд. Бо вуҷуди ин, дар Қонуни Тоҷикистон №10/2004 “Дар бораи корхонаҳои давлатӣ” “корхонаҳои коммуналӣ”-ро ҳамчун “корхонаҳое, ки таҳти моликияти ҳокимияти маҳаллӣ қарор доранд” муайян карда шудааст. Аз ин рӯ, маълум нест, ки истинод ба “корхонаҳои коммуналӣ” дар қонун харидҳои корҳонаҳоеро дар назар дорад, ки хизматрасониҳои коммунадӣ пешниҳод мекунанд ё танҳо корхонаҳое мебошанд, ки ба моликияти мунитсипалӣ тааллуқ доранд. Бо вуҷуди ин, дар методологияи мониторинг “корхонаҳое, ки хизматрасониҳои коммуналӣ пешниҳод мекунанд” ҳамчун “муассисаҳо ё корхонаҳое хизматрасониҳои ҷамъиятӣ, ки дар моликияти мажоритарӣ қарор доранд ё таҳти назорати мақомоти миллӣ ё маҳаллии ҳокимияти давлатӣ қарор доранд ё бештар аз 50% аз ҳисоби буҷети мақомоти миллӣ ё маҳаллии ҳокимияти давлатӣ маблағгузорӣ карда мешаванд, ки дар доираи ҳуқуқҳои махсус ё истисноӣ ё ба сифати монополия амал мекунанд ва идоракунии захираҳои об, хизматрасониҳои энергетикӣ (қувваи барқ, газ, гармӣ), нақлиётӣ, почта, телекоммуникатсионӣ ё дигар хизматрасониҳои монандро барои аҳолӣ таъмин менамоянд”. Тавре ки ҳам моликият ба давлат бештар аз 50% ва ҳам далели маблағгузорӣ аз буҷети давлатӣ ё мунитсипалӣ маънои онро дорад, ки ширкат таҳти амали қонун қарор дорад, метавон тахмин кард, ки он ба муассисаҳои коммуналӣ низ дахл дорад (тавре ки онҳо дар методологияи мониторинг муайян карда шудаанд). Илова бар ин, Тоҷикистон ба он ишора мекунад, ки корхонаҳои коммуналӣ дар амал харидро мутобиқи қонун анҷом медиҳанд, бинобар ин, кишвар ба **унсури B** мувофиқат мекунад.

Қонун ба таври мустақим ба харид дар бахшҳои мудофиа ва амният дахл надорад ва ҳамчунин барои ин бахшҳо ҳеҷ гуна истисноҳоро муқаррар намекунад. Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, Қонун дар амал нисбат ба харидҳои ғайримахфӣ ва амниятӣ татбиқ мешавад: дар соли 2023 аз тариқи платформаи расмии харидҳои электронӣ Вазорати мудофиа ва Кумитаи давлатии амнияти миллӣ мутаносибан 23 ва 34 шартнома бастаанд. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба **унсури C** мувофиқат мекунад.

Меъёри 5.1.2.

	Арзёбӣ
Дар қонунгузорӣ истисноҳои махсус ва маҳдуд аз расмиёти харид аз тариқи озмун муайян карда шудаанд	✓

Қонун усулҳои зерини хариди давлатиро пешбинӣ мекунад:

Озмуни кушод

Озмуни думарҳилавӣ

Дархости нархномаҳо

Дархости пешниҳодҳо барои хизматрасонии машваратӣ

Музокироти рақобатӣ

Хариди мустақим

Музоядаҳои электронии баръакс (реверсӣ);

Расмиёти созишномаҳои қолабӣ.

© СҲИР 2024

Қонун (банди 2-и моддаи 20) “озмуни кушод”-ро ҳамчун усули асосии хариди давлатӣ муқаррар намуда, истифодаи усулҳои дигарро танҳо дар ҳолатҳои муқаррарнамудаи ҳамин Қонун иҷозат медиҳад. Ҳамин тавр, ба истиснои хариди рақобатпазир ба истиснои ҳолатҳое, ки дар Қонун пешбинӣ шудаанд, мумкин нест. Моддаи 52-и Қонун номгӯи ҳолатҳоеро дар бар мегирад, ки тартиби хариди мустақим мумкин аст истифода шавад.

Ҳамин тавр, метавон хулоса баровард, ки қонунгузории Тоҷикистон истисноҳои маҳдудро аз хариди рақобатпазир муқаррар кардааст. Мувофиқи Тавсияҳои методологӣ, истисноҳо ҳамчунин бояд ба стандартҳои дахлдори байналмилалӣ мувофиқат кунанд (масалан, Қонуни намунавии ЮНСИТРАЛ дар бораи хариди давлатӣ) ва дар ҳолатҳое, ки истисноҳои пешбининашуда дар стандартҳои дар боло зикршуда ба қонунгузории миллӣ дохил карда шуда бошанд, онҳо бояд асосдор карда шаванд ва талаботҳои шаффофият ҷавобгӯ бошанд. Рӯйхати истисноҳо дар моддаи 52-и Қонун “Дар бораи хариди давлатӣ” воқеан нисбат ба рӯйхати шабеҳи Қонуни намунавии ЮНСИТРАЛ васеътар аст. Аз ин рӯ, баррасӣ намудан муҳим аст, ки кадом кафолатҳои иловагӣ барои пешгирии истифодаи нодурусти онҳо, махсусан дар робита бо муқаррарот ба монанди моддаи 52(3)-и Қонун вуҷуд доранд, ки ба ташкилотҳои харидор имконият медиҳад, ки дар ҳолатҳои “зарурияти шадид” (ба ғайр аз офатҳои табиӣ, ки дар банди 4 пешбинӣ шудаанд) ба харид аз як манбаъ муроҷиат кунанд. Дар робита ба ин, кишвар ба муқаррароти “Дар бораи расмиёти хариди давлатӣ”-и соли 2008 (боби 7, банди 3) ишора кардааст, ки мутобиқи он, ҳангоми интихоби ҳар гуна усули харид ба истиснои музоядаҳои кушод, ташкилоти харидор, ки “ба мақоми ваколатдор бо ариза барои додани иҷозат барои гузаронидани музояда бо нишон додани усули мушаххаси харид ва асосдоркунии интихоб муроҷиат мекунад”. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба ин меъёр мувофиқат мекунад.

Меъёри 5.1.3.

	Арзёбӣ
Расмиёти хариди давлатӣ барои шахсони ҳуқуқӣ ё воқеии хориҷӣ боз аст.	✓

Мутобиқи моддаи 24-и Қонун, ки меъёрҳои иштирок дар хариди давлатиро муайян мекунад, ба таҳвилгарон бояд новобаста аз кишвари аслашон барои иштирок дар расмиёти харид иҷозат дода шавад. Мутобиқи ҳамин муқаррарот истисноҳо аз ин қоида танҳо дар мавриди харидҳое мумкин аст, ки дар он кишвари асл бо сабабҳои муқаррарнамудаи қонун маҳдудият ҷорӣ карда мешавад. Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар қонунгузории кишвар дар ҳоли ҳозир чунин маҳдудиятҳо ва монеаҳои ғайримустақим дар иштироки ширкатҳои хориҷӣ вуҷуд надоранд, ба монанди истифодаи ҳатмии имзои электронӣ. Барои иштирок дар хариди давлатӣ, барои ширкатҳои хориҷӣ ҳатмӣ нест, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон филиалҳо ва намояндагиҳо ташкил диҳанд. Ҳангоми бақайдгирӣ дар портали ягонаи харидҳои электронии давлатӣ, қонун инро талаб намекунад. Ба ҷои ин, қонун талаб мекунад, ки ширкати хориҷӣ аз ҷониби агент-шахси воқеӣ бо ваколатномаи ширкати хориҷӣ барои иҷрои амалҳои дар ваколатнома зикршуда намояндагӣ карда шавад. Варианти англисии платформаи хариди электронӣ мавҷуд аст ва ҳадди ақал огоҳиномаҳо дар бораи харидҳои дарпешистода ба забони англисӣ нашр карда мешаванд.

Дар амал, дар соли 2023 танҳо як ҳолате буд, ки ширкати хориҷӣ дар хариди **давлатӣ** иштирок намудааст (баъдан он шартномаро ба даст овардааст). Мувофиқи шарҳу тавзеҳоте, ки ки аз ҷониби Тоҷикистон пешниҳод карда шудааст, сабаби асосии ин дар он аст, ки ширкатҳои хориҷӣ асосан ба лоиҳаҳои бузурги инфрасохторӣ таваҷҷӯҳ доранд, ки аз ҳисоби маблағҳои донорҳои хориҷӣ берун аз низоми харидҳои давлатӣ амалӣ мешаванд. Ҳарчанд набудани иштироки ширкатҳои хориҷӣ дар харидҳои давлатӣ дар Тоҷикистон ғайримуқаррарӣ аст, мавҷуд набудани ягон монеаи ошкори ҳуқуқӣ ва амалӣ барои иштироки онҳо маънои онро дорад, ки кишвар ба ин меъёр мувофиқат мекунад.

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 5.2. Низоми хариди давлатӣ рақобатро пешбинӣ мекунад

Муқаддима

Арзиши умумии хариди мустақим дар Тоҷикистон 1,66% аз арзиши умумии шартномаҳои хариди давлатиро ташкил дод, дар ҳоле ки шумораи миёнаи дархостҳо барои як тендер 2,36 ададро ташкил дод. Ҳадди арзиш барои хариди молҳо тақрибан 1436 евро буд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Шартномаҳои мустақим ҳиссаи бисёр ками арзиши умумии харидҳои давлатиро дар Тоҷикистон ташкил медиҳанд, дар ҳоле ки шумораи миёнаи дархостҳо барои як тендер зиёд аст. Ҳадди арзиш барои хариди молҳо паст аст.

Меъёри 5.2.1.

Шартномаҳои мустақим (хариди як манбаъ) инҳоро ифода мекунанд:

Унсур	Арзёбӣ
Камтар аз 10% арзиши умумии харид барои ҳамаи шартномаҳои хариди бахши давлатӣ (100%)	
Камтар аз 20% арзиши умумии харид барои ҳамаи шартномаҳои хариди бахши давлатӣ (70%)	A (100%)
Камтар аз 30% арзиши умумии харид барои ҳамаи шартномаҳои хариди бахши давлатӣ (50%)	

Дар соли 2023, дар Тоҷикистон 41 шартномаи хариди мустақим баста шудаанд, ки арзиши умумии онҳо 40081457 сомониро ташкил додааст. Ин 1,66% аз арзиши умумии шартномаҳои хариди давлатӣ (2404911110 сомонӣ) мебошад.

© СҲИР 2024

Меъёри 5.2.2.

Шумораи миёнаи дархостҳо дар як тендер чунин аст:

Унсур	Арзёбӣ
Бештар аз 3 (100%)	C (50%)
Бештар аз 2,5 (70%)	
Бештар аз 2 (50%)	
Бештар аз 1,5 (30%)	
Камтар аз 1,5 (0%)	

Мутобиқи маълумоти аз ҷониби кишвар пешниҳодшуда, дар соли 2023 шумораи миёнаи дархостҳо барои як тендер 2,36 буд.

Меъёри 5.2.3.

Ҳадди арзиш барои хариди мол чунин аст:

Унсур	Арзёбӣ
A. Камтар аз муодили 2500 евро (100%)	A (100%)
B. Камтар аз муодили 5000 евро (50%)	
C. Камтар аз муодили 10 000 евро (30%)	
D. Бештар аз муодили 10 000 (0%)	

Ҳадди арзиш барои хариди молҳо дар соли 2023 (бо Фармони №42/2023-и Агентии хариди давлатии мол, кор ва хизматрасонӣ муқаррар карда шудааст) 17 000 сомониро (1436 евро) ташкил дод.

Нишондиҳандаи 5.3. Санксияи боздоранда ва мутаносиб мутобиқи қонун муқаррар карда шудаанд ва дар амал барои вайрон кардани қонун вобаста ба харид татбиқ карда мешаванд

Муқаддима

Масъалаҳои вобаста ба бархӯрди манфиатҳо дар хариди давлатӣ, инчунин хориҷ кардан аз хариди давлатӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ бо моддаи 73-и Қонун “Дар бораи хариди давлатӣ” танзим карда мешаванд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар Тоҷикистон қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо барои хизматчиёни давлатие вуҷуд дорад, ки ба хариди давлатӣ иштирок мекунанд, вале онҳо марҳилаи банақшагирии харидро дар бар намегиранд ва дар соли 2023 муҷозоти (санксия) дахлдор дар амал татбиқ карда нашудаанд. Қонун ҳамчунин қоидаҳоро оид ба бархӯрди манфиатҳо барои иштироккунандагони бахши хусусии харидҳои давлатӣ муқаррар мекунад, аммо қонунгузории дуюмдараҷаи барои татбиқи онҳо зарурӣ дар давраи арзёбӣ вуҷуд надошт. Муҷозот барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ дар соҳаи хариди давлатӣ дар амал

ҳамчунин татбиқ карда нашудаанд. Қонун аз хариди давлатӣ хориҷ кардани шахсонеро талаб мекунад, ки барои коррупсия маҳкум карда шудаанд. Бо вуҷуди ин, дар соли 2023 ҳолатҳои хориҷ кардан вуҷуд надоштанд.

Меъёри 5.3.1.

Бархӯрди манфиатҳо дар хариди давлатӣ мутобиқи қонун танзим карда мешавад ва дар амал қоидаҳои дахлдор татбиқ карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Дар қонун қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо ба таври дақиқ муайян карда шудаанд, ки ҳамаи мансабдорони давлатиро фаро мегиранд, ки дар сикли харид иштирок мекунанд (аз марҳилаҳои банақшагирӣ то иҷро шартномаҳо)	x
B. Санксияҳо маъмулан нисбат ба кормандони созмонҳои ҷамъиятӣ барои вайрон кардани қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо дар раванди хариди давлатӣ татбиқ карда мешаванд	x
C. Дар қонун қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо ба таври дақиқ муайян карда шудаанд, ки ҳамаи субъектҳои бахши хусусиро фаро мегиранд, ки дар харид иштирок мекунанд	x

Қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо дар моддаи 71-и Қонун “Дар бораи хариди давлатӣ” муқаррар карда шудаанд, ки мутобиқи он ба хизматчиёни давлатӣ ва кормандони ташкилотҳои харидор иҷозат дода намешавад, ки ба ҳар гуна шакл ба расмиёти хариди давлатӣ ба манфиати ҳар иштироккунандаи харид таъсир расонанд, инчунин дар харид ҳамчун таъминкунандагон ё намояндагони онҳо иштирок намоянд. Хешовандони наздики иштироккунандагони музояда, инчунин шахсоне, ки дар тӯли ду соли охир ба сифати намоянда ё шахси мансабдори созмони тендерӣ (ё аз тариқи иштироки молиявӣ дар чунин субъект) дар хариди давлатӣ иштирок намудаанд, наметавонанд ташкилоти харидорро намояндагӣ кунанд ё дигар ӯҳдадориҳои вобаста ба хариди давлатиро иҷро намоянд ё ба сифати мушовирон оид ба хариди давлатӣ баромад кунанд. Тавре ки ин муқаррарот ҳамаи ҳолатҳои эҳтимолии бархӯрди манфиатҳоро дар бар намегирад, гурӯҳи мониторинг барои Тоҷикистон пешниҳод мекунад, то нишон диҳад, ки дигар қоидаҳои дахлдор (масалан, қоидаҳои васеътари бархӯрди манфиатҳо дар қонунҳои зиддикоррупсионии кишвар) нисбат баиштироккунандагони харидҳои давлатӣ татбиқ карда мешаванд. Ғайр аз ин, мувофиқи банди 3, моддаи 71-и Қонуни мазкур фаъолияти вобаста ба харид, ки ба он қоидаҳои мазкур татбиқ карда мешаванд, арзёбӣ ва муқоисаи дархостҳо, гузаронидани музокимаҳои техникӣ ва гуфтушунидҳо, интихоби иштироккунандаи музояда ё тасдиқи чунин интихоб, инчунин идоракунии шартномаҳо, аз ҷумла пардохтҳо ва ҳалли баҳсҳоро дар бар мегирад. Аз ин рӯ, қоидаҳо ба марҳилаи банақшагирии харид дахл надоранд, бинобар ин, Тоҷикистон ба **унсури А-и** ин меъёр мувофиқат намекунад.

Дар соли 2023, ҳолатҳои татбиқи муҷозот барои вайрон кардани қоидаҳои бархӯрди манфиатҳо дар хариди давлатӣ ба қайд гирифта нашудаанд, аз ин рӯ, кишвар ба **унсури В** мувофиқат намекунад.

Мутобиқи моддаи 73-и Қонун, таҳвилгар наметавонад дар хариди давлатӣ ҳангоми вуҷуд доштани бархӯрди манфиатҳо иштирок намояд, ки дар Қоидаҳои расмиёти хариди давлатӣ муайян карда шудааст. Мутобиқи ҳуҷҷати охирин (ки бояд дар соли 2024 эътибор пайдо кунад), иштироккунандаи музояда бархӯрди манфиатҳо дорад, агар ӯ ё намояндаи ӯ дар таҳияи шартҳои техникии хариди мавриди назар иштирок карда бошад ё бо ташкилоти харидор шартнома барои назорати иҷрои шартнома баста бошад. Бо вуҷуди ин, муқаррароти қонуние, ки дар соли 2023 амал накардаанд,

© СҲИР 2024

аз доираи ин арзёбӣ берун мебошанд. Тавре ки дар тӯли давраи арзёбӣ (2023) қоидаҳои дахлдор вуҷуд надоштанд, Тоҷикистон ба **унсури С** мувофиқат намекунад.

Мутобиқи созмонҳои ғайридавлатӣ (СҒД), набуди имконият ҷиҳати муайян кардани моликон-бенефитсиарҳои таъминкунандагон барои ташкилотҳои харидор ошкор кардани ҳамаи ҳолатҳои бархӯрди манфиатҳо дар хариди давлатӣ мушкил эҷод мекунад. СҒД ҳамчунин мавҷуд набудани механизми иштироки созмонҳои ғайридавлатиро дар арзёбии хавфҳои бархӯрди манфиатҳо дар харид қайд карданд.

Меъёри 5.3.2.

Унсур	Арзёбӣ
Санксияҳо маъмулан барои ҷиноятҳои коррупсионӣ дар раванди хариди давлатӣ татбиқ карда мешаванд	x

Мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар соли 2023 як ҳолати татбиқи муҷозот сурат гирифтааст: шахси мансабдори ташкилоти харидор барои тамаъҷӯӣ ба ришва маҳкум карда шудааст. Мутобиқи методологияи мониторинг, то соли 2023 ҳадди ақал се ҳолати татбиқи муҷозот (санксия) лозим аст, то ки татбиқи мунтазами муҷозот нишон дода шавад. Тоҷикистон ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 5.3.3.

Қонун истисно карданро аз бастани шартномаҳои бахши давлатӣ талаб мекунад:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Ҳамаи шахсони воқеӣ, ки барои ҷиноятҳои коррупсионӣ маҳкум карда шудаанд	✔
B.	Ҳамаи шахсони ҳуқуқӣ ва шахсони вобаста ба онҳо, ки барои ҷиноятҳои коррупсионӣ маҳкум карда шудаанд	Не

Дар моддаи 73-и Қонун асосҳои аз хариди давлатӣ хориҷ кардани таҳвилгарон (паймонкор) ва зерпаймонкор муқаррар карда шудааст. Ба онҳо (банди 7) содир намудани ҷиноятҳои ба коррупсия алоқаманд ва қаллобӣ дар тӯли се соли пеш аз расмиёти харид дохил мешаванд. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба унсури А-и ин меъёр мувофиқат мекунад. Дар мавриди шахсони ҳуқуқӣ, тавре ки дар қонунгузории Тоҷикистон масъулияти шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ пешбинӣ нашудааст, дар ин маврид унсури В қобили татбиқ намебошад.

Меъёри 5.3.4.

Хориҷ кардани ҳамаи шахсони ҳуқуқӣ ва воқеӣ аз бастани шартномаҳои бахши давлатӣ, ки барои ҷиноятҳои коррупсионӣ маҳкум карда шудаанд, дар амал татбиқ карда мешавад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Ҳадди ақал як шахси воқеӣ хориҷ карда шудааст, ки барои содир намудани ҷинояти коррупсионӣ маҳкум карда шудааст	X
B. Ҳадди ақал як шахси ҳуқуқӣ ё шахси вобастаи он хориҷ карда шудааст, ки барои содир намудани ҷинояти коррупсионӣ маҳкум карда шудааст	Не

Дар соли 2023, ягон шахси воқеӣ аз иштирок дар харидҳои давлатӣ барои ҷиноятҳои коррупсионӣ маҳрум карда нашудааст, бинобар ин Тоҷикистон ба унсури А-и ин меъёр мутобиқат намекунад. Дар мавриди шахсони ҳуқуқӣ, тавре ки дар қонунгузории Тоҷикистон ҷавобгарии шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ пешбинӣ нашудааст, унсур дар ин ҳолат қобили татбиқ намебошад.

Нишондиҳандаи 5.4. Хариди давлатӣ шаффоф аст

Муқаддима

Дар Тоҷикистон платформаи электронии харидҳои давлатӣ (https://eprocurement.gov.tj) мавҷуд аст ва он як қатор вазифаҳоро дар бар мегирад, ки барои таъмини шаффофият дар раванди харид пешбинӣ шудаанд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Қонун мавҷудияти низоми электронии хариди давлатиро пешбинӣ мекунад, ки он дар амал низ дастрас ва барои ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор боз мебошад. Низоми хариди электронӣ нақшаҳои харид ва тамоми раванди харидро фаро мегирад. Низом ҳамчунин имконияти пешниҳоди шикоятҳоро ба таври электронӣ фароҳам меорад, аммо аз он ягон маротиба дар давраи арзёбӣ истифода нашудааст. Дар мавриди дастрасии иттилоот дар бораи хариди давлатӣ барои аҳолӣ, дар ҳоли ҳозир низом маълумоти ҳамаҷонибаро танҳо то марҳилаи бастани шартномаҳо дар бар мегирад. Маълумоте, ки дар низоми харидҳои электронӣ дастрас аст, мумкин аст ба таври ройгон дастрас карда шавад, аммо дар формати бо мошин хондашаванда нашр карда намешавад.

Меъёри 5.4.1.

Низоми хариди электронӣ, ки тамоми усулҳои харидро дар бар мегирад:

Унсур		Арзёбӣ
A.	Дар қонунгузорӣ дар бораи хариди давлатӣ пешбинӣ шудааст	✓
B.	Барои ҳамаи ҷонибҳои манфиатдор дар амал дастрас аст	✓

Мутобиқи моддаи 14-и Қонун, харидҳои давлатӣ бояд тавассути портали ягонаи харидҳои электронии давлатӣ анҷом дода шаванд, ба истиснои ҳолатҳое, ки дар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ муқаррар карда шудаанд.

© СҲИР 2024

Мутобиқи маълумоти мақомоти Тоҷикистон, ин истисноҳо тавассути Қоидаҳои расмиёти хариди давлатӣ муқаррар карда мешаванд, ки аз соли 2024 эътибор пайдо мекунанд. Мутобиқи маълумоти гурӯҳи мониторинг, танзими истисноҳо тавассути қонунгузории дуюмдараҷа интихоби беҳтарин нест ва беҳтар аст, ки онҳо мустақиман дар қонун муқаррар карда шаванд. Муқаррароте, ки дар соли 2024 эътибор пайдо мекунанд, аз доираи ин арзёбӣ берун мебошанд. Мутобиқи маълумоти мақомоти Тоҷикистон, дар соли 2023 чунин истисноҳо вуҷуд надоштанд ва шартномаҳо барои хариди давлатӣ танҳо тавассути платформаи электронӣ баста шудаанд.

Мутобиқи маълумоти мақомоти Тоҷикистон, бақайдгирӣ дар низоми харидҳои электронӣ ройгон аст ва таҳвилгарони эҳтимолӣ метавонанд бо ворид кардани рақами мушаххаси андозсупорандаи худ дар он худро ба қайд гиранд (дар ин ҳолат маълумоти онҳо ба таври автоматӣ аз феҳристи ширкатҳо ва соҳибкорони инфиродии Кумитаи андоз ба система интиқол дода мешавад). Ҳамин тавр, кишвар ба ҳар ду унсури ин меъёр мувофиқат мекунад.

Меъёри 5.4.2.

Низоми хариди электронӣ дар амал марҳилаҳои зерини расмиёти харидро дар бар мегирад:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Нақшаҳои харид	✓
B.	Раванди харид то супоридани шартнома, аз ҷумла дар сурати бастани шартномаҳои мустақим	✓
C.	Пешниҳоди шикоят ва қабул кардани қарор дар бораи шикоят	✓
Д.	Идоракунии шартнома, аз ҷумла ворид намудани тағйирот ба шартнома	✓

Қонун (моддаи 14) аз ташкилотҳои харидор талаб мекунад, ки нақшаҳои харидро таҳия намуда, онҳоро дар оғози ҳар соли молиявӣ дар портали хариди электронӣ нашр кунанд. Нақшаҳои харид ҳамчунин дар низом дастрас мебошанд. Боби 6-уми Қонун раванди харидро танзим мекунад. Дар мавриди "озмуни кушод", ки усули асосии харид мутобиқи Қонун ба ҳисоб меравад, тамоми марҳилаҳои раванд то бастани шартнома бояд тавассути системаи электронӣ анҷом дода шаванд (бандҳои 39-46). Айнан ҳамин аз бисёр ҷиҳат ба усулҳои дигари харид дахл дорад ва ҳарчанд Қонун на ҳамеша ба таври возеҳ талаб мекунад, ки ҳар марҳилаи раванд барои ҳар усул тавассути системаи электронӣ анҷом дода шавад. Мутобиқи намояндагони Агентии хариди давлатӣ, сарфи назар аз намудани ягон марҳилаи низоми электронӣ аз ҷиҳати техникӣ имконнопазир аст. Дар мавриди хариди мустақим бошад, мутобиқи банди 4, моддаи 53-и Қонун, тартиби дархости пешниҳодҳо ва гузаронидани гуфтушунид бо таҳвилгарон оид ба хариди мустақим "тавассути портали ягонаи хариди электронии давлатӣ ё бо роҳи дигар" аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар Қоидаҳои расмиёти хариди давлатӣ муқаррар карда мешавад. Ҳуҷҷати охирин дар соли 2024 эътибор пайдо мекунад ва бинобар ин аз доираи ин арзёбӣ берун аст. Дар соли 2023, харидҳои мустақим тавассути низоми электронӣ сурат гирифтаанд. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба **унсурҳои А ва В** мувофиқат мекунад.

Мутобиқи моддаи 60-и Қонун иштироккунандаи харид метавонад барои амал ё беамалии ташкилоти харидор ба ташкилоти харидор, Комиссияи байниидоравӣ оид ба шикоятҳо ё ба суд шикоят намояд. Дар низоми харидҳои электронӣ модули махсус вуҷуд дорад, ки тавассути он шикоятҳо пешниҳод карда мешаванд. Тоҷикистон расман ба **унсури С** мувофиқат мекунад. Бо вуҷуди ин, дар соли 2023 ягон шикоят ворид нашудааст, ки ин тааҷҷубовар аст. Аз ин рӯ, гурӯҳи мониторинг пешниҳод мекунад, ки Тоҷикистон омилҳои эҳтимолиеро таҳқиқ намояд, ки метавонанд ба истифодаи самарабахши механизми пешниҳоди шикоятҳо дар амал халал расонанд.

Боби 8-и Қонун, ки ба идораи шартномаҳо дахл дорад, бевосита талаботро оид ба гузаронидани тартиботи дахлдор тавассути низоми электронӣ муқаррар накардааст. Бо вуҷуди ин, низоми хариди электронӣ дар амал ин марҳилаи харидро дар бар мегирад, аз ин рӯ, Тоҷикистон ба **унсури D** мувофиқат мекунад.

Меъёри 5.4.3.

Иттилооти таҷдидшуда дар бораи харидҳо аз тариқи онлайн ба таври ройгон барои аҳолӣ дар портали марказии харид дастрас аст (ғайр аз пардохти номиналӣ барои бақайдгирӣ ва сабти ном, агар қобили татбиқ бошад):

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Нақшаҳои харид	✓
B.	Ҳуҷҷатҳои мукаммали харид	✓
C.	Натиҷаҳои арзёбии тендер, қарор дар бораи додани шартнома ва арзиши ниҳоии шартнома	✓
D.	Шикоятҳо ва натиҷаҳои баррасии онҳо	✓
E.	Маълумот дар бораи идоракунии шартнома	X

Маълумот дар портали харидҳои электронӣ барои ҳамагон дастрас аст (ба истисноИ ҳуҷҷатҳои тендерӣ, ки барои онҳо пардохт ситонида мешавад) ва барои зеркашӣ дастрас аст. Тоҷикистон ба гурӯҳи мониторинг истинодҳо ба бахшҳои дахлдори низоми хариди электронӣ, ки нақшаҳои харидро дар бар мегиранд, ҳуҷҷатҳои мукаммали харид, натиҷаҳои арзёбӣ, қарорҳо дар бораи додани шартнома ва арзиши ниҳоии шартномаро пешниҳод намуд. Ҳамин тавр, кишвар ба **унсурҳои A-C** мувофиқат мекунад.

Дар низоми хариди электронӣ ҳамчунин бахше барои шикоятҳо вуҷуд дорад, аммо дар ҳоли ҳозир дар он ҳеҷ гуна иттилоот мавҷуд нест (тавре ки дар бахши қаблӣ қайд карда шуд, мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, дар соли 2023 шикоят ворид нашудааст).

Дар робита ба маълумот дар бораи идоракунии шартномаҳо, мутобиқи маълумоти Тоҷикистон, низоми мазкур имконият медиҳад, ки маълумот дар бораи иҷрои шартнома ворид карда шавад, вале ташкилотҳои харидор тавсияҳо барои истифодаи онро риоя намекунанд. Созмонҳои ғайридавлатӣ ҳамчунин камбудиҳоро дар нашри ин маълумот қайд карданд. Агентӣ нақша дорад, ки дар соли 2024 мониторинги автоматии иҷрои шартномаро ҷорӣ кунад. Тоҷикистон ба **унсури F** мувофиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 5.4.4.

Иттилооти таҷдидшуда дар бораи харидҳо аз тариқи онлайн ба таври ройгон барои аҳолӣ дар портали маркази харид дар формати бо мошин хондашаванда (ғайр аз пардохти номиналӣ барои бақайдгирӣ ва сабти ном, агар қобили татбиқ бошад) дастрас аст:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Нақшаҳои харид	X
B.	Ҳуҷҷатҳои мукаммали харид	X
C.	Натиҷаҳои арзёбии тендер, қарор дар бораи додани шартнома ва арзиши ниҳоии шартнома;	X
D.	Шикоятҳо ва натиҷаҳои баррасии онҳо	X
E.	Маълумот дар бораи идоракунии шартнома	X

Мутобиқи маълумоти мақомоти Тоҷикистон, иттилооте, ки дар унсурҳои A-E зикр карда шудааст, дар формати аз ҷониби мошин хондашаванда (JSON) таҳия карда мешавад, вале дар ин формат нашр карда намешавад. Ҳамин тавр, кишвар ба ягон унсури ин меъёр мутобиқат намекунад.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Созмонҳои ғайридавлатӣ қайд мекунанд, ки барои таъмини иштироки ҷомеаи шаҳрвандӣ дар мониторинги хариди давлатӣ ва муайян кардани ҳуқуқвайронкуниҳо ва хавфҳои эҳтимолӣ талошҳои зарурӣ андешида нашудааст. Таъсири мусбати платформаи харидҳои электрониро таъкид намуда, онҳо пешниҳод карданд, ки ба низом модули таҳлилӣ илова карда шавад ва он имконият медиҳад, ки маълумот таҳия, таҳлил ва гурӯҳбандӣ крада шавад. Онҳо ҳамчунин зарурати истифодаи амалии механизми пешниҳоди шикоятҳоро таъкид карданд.

6 Мустақилияти ҳокимияти судӣ

Дар Тоҷикистон ҷиҳати таъмини истиқлолияти молиявии низоми судӣ ва баланд бардоштани сатҳи шаффофият дар раванди таъйини судяҳо тадбирҳои назаррас андешида шудаанд. Бо вуҷуди ин, мустақилияти ҳокимияти судӣ ба сабаби таъсири шохаҳои иҷроия ва қонунгузори ҳокимият ба ҷараёни таъйини судяҳо маҳдуд аст, ки ин таҳдиди таъсири сиёсиро ба судяҳо ба вуҷуд меорад. Ҳамчунин, шаффофияти таъйини ибтидоӣ ва баъдии судяҳо бояд боз ҳам беҳтар карда шавад, то ки интихоби одилона ва объективии номзадҳо дар ҳамаи марҳилаҳои фаъолияти судяҳо таъмин карда шавад. Барои ин, меъёрҳои интихоб бояд муфассал бошанд, махсусан дар бораи тафтиши поктинатӣ ва росткорӣ. Барои кам кардани таъсири раисони судҳои болоӣ ва мақомоти сиёсии ҳокимияти давлатӣ бояд мақоми аз ҷиҳати институтсионалии мустақили идоракунии судӣ ҷорӣ карда шавад, зеро дар Тоҷикистон ҳеҷ кадоме аз мақомоте, ки ба масъалаҳои идоракунии судӣ таъсир мерасонанд, аз ҷумла Коллегияи тахассусии судяҳо ба мафҳуми мақоми идоракунии судӣ мувофиқат намекунад. Тартиби ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани судяҳо дар Тоҷикистон дар қонун ба таври муфассал танзим карда шудааст. Бо вуҷуди ин, амалҳое бояд ба таври дақиқ муайян карда шаванд, ки боиси ҷавобгарии интизомӣ шуда метавонанд.

© СҲИР 2024

Графики 6.1. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши мустақилияти ҳокимияти судӣ – миёна

Миёна
Баланд
Паст
Бисёр баланд

Графики 6.2. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши мустақилияти ҳокимияти судӣ аз рӯи нишондиҳандаҳо

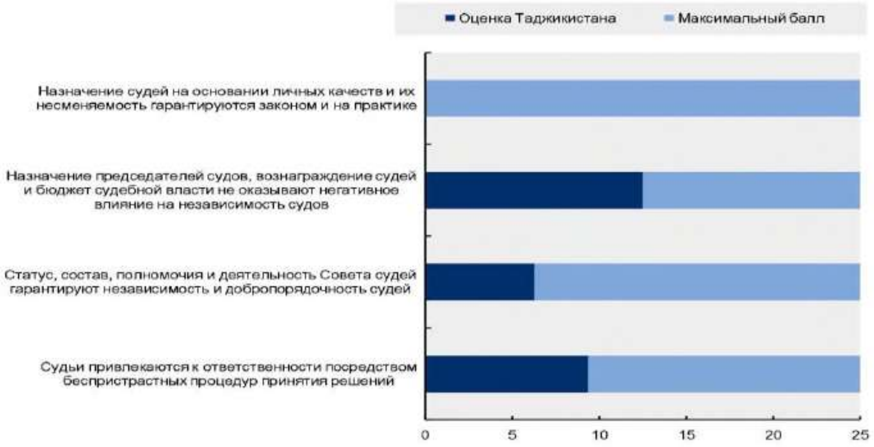

Арзёбии Тоҷикистон
Холи ҳадди аксар

Таъйини судяҳо бар асоси хусусиятҳои шахсӣ ва ивазнопазирии онҳо мутобиқи қонун ва дар амал кафолат дода мешавад
Таъйини раисони суд, сарфароз намудани судяҳо бо мукофотҳо ва буҷети мақомоти судӣ ба мустақилияти судҳо таъсири манфӣ намерасонад
Мақом, ҳайат, ваколат ва фаъолияти Шӯрои судяҳо мустақилият ва поктинатии судяҳоро кафолат медиҳад
Судяҳо тавассути тартиби объективии қабули қарорҳо ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд

Нишондиҳандаи 6.1. Таъйини судяҳо бар асоси хусусиятҳои шахсӣ ва ивазнопазирии онҳо мутобиқи қонун ва дар амал кафолат дода мешавад

Муқаддима

Низоми судии Тоҷикистон тавассути Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Қонуни ягонаи конститутсионӣ “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” (минбаъд Қонун дар бораи судҳо), ки соли 2014 қабул шудааст, танзим карда мешавад. Низоми судии Тоҷикистон се намуди судҳои дорои юрисдиксияи гуногунро дар бар мегирад: судҳои умумӣ, судҳои иқтисодӣ ва Суди конститутсионӣ. Судҳои дорои юрисдиксияи умумӣ се сатҳро дар бар мегиранд: Суди Олӣ, судҳои вилоятӣ, судҳои ноҳиявӣ ва шаҳрӣ.

Судҳои иқтисодӣ сохтори дусатҳӣ доранд: судҳои иқтисодии вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, инчунин Суди Олии иқтисодӣ ҳамчун марҳилаи суди олӣ. Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ мақоми яксон доранд ва мақомоти олӣ оид ба навъҳои дахлдори баҳсҳо мебошанд.
Қонуни конститутсионӣ нисбат ба шумораи судяҳо маҳдудият муқаррар намекунад, ба истиснои Суди Олӣ, ки шумораи судяҳоро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд. Президент ҳамчунин шумораи штат ва сохтори дастгоҳҳои судҳои ҳамаи марҳилаҳоро тасдиқ мекунад.

Дар доираи давраҳои қаблии мониторинг, ШЗК ба мушкилот дар интихоб ва таъйини судяҳо, инчунин таъмини мустақилияти онҳо таъкид карда буд. Тавсияҳо оид ба дақиқ кардани меъёрҳои интихоб, нашри маълумот дар бораи ҷойҳои кории холӣ ва гузаронидани озмунҳо, инчунин ҷорӣ намудани муқарарот оид ба тамдиди автоматии шартномаи меҳнатии судя ҳангоми иҷрои софдилонаи ӯҳдадориҳо пешниҳод карда шуданд (СҲИР, 2006 [4]).

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Ҳокимияти судӣ дар Тоҷикистон, махсусан ба сабаби таъсири шохаҳои иҷроия ва қонунгузори ҳокимият комилан мустақил нест. Меъёрҳои интихоб, таъйин, аз нав таъйин ва озод кардани судяҳо таҳти таъсири ин мақомот қарор доранд. Бо дарназардошти он ки судяҳо то расидан ба синни нафақа ҳар 10 сол дубора ба вазифа таъйин карда мешаванд, ин масъалаҳо аҳамият ва хавфи (риск) боз ҳам бештареро касб мекунанд. Гузашта аз ин, ягон далели синну соли фарққунандаи нафақа барои судяҳои мард ва зан вуҷуд надорад, ки барои мардон панҷ сол бештар мондан дар вазифаро иҷозат медиҳад, ки ин хилофи манъи табъизи гендерӣ мебошад.

Сарфи назар аз он ки Коллегияи тахассусии судяҳо барои арзёбӣ ва интихоби беҳтарин номзадҳо масъул аст, вале дар бештари мавридҳо ин ваколатҳо бо пешниҳоди раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ амалӣ карда мешавад ва қарори ниҳоӣ оид ба ин масъалаҳо ба дӯши Президент аст. Дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррароти возеҳ вуҷуд надоранд, ки Президентро ба риояи пешниҳодҳои пешкашуда вазифадор мекунанд. Таъсири васеи ҳокимиятҳои қонунгузор ва иҷроия ба масъалаҳои кадрӣ дар доираи низоми судӣ ҳамчунин дар тақсимоти нақшҳо ҳангоми аз кор озод кардани судяҳо зоҳир мегардад.

Барои таъмини мустақилияти судяҳо дар низоми судӣ бояд ба ваколатҳои назарраси роҳбарияти судҳо, махсусан Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ таваҷҷӯҳ зоҳир карда шавад. Раисони ин судҳо дар бораи таъйини судяҳои судҳои марҳилаҳои якум ва дуюм, инчунин ба Коллегияи тахассусии судяҳо оид ба гузаронидани аттестатсияи тахассусии судяҳо барои пешбарии судяҳо ба мансабҳои иерархияи судӣ пешниҳодҳо пешкаш мекунанд.

Ҳарчанд ҷойҳои кории холӣ ва тафсилоти озмун барои ишғоли вазифаи судя-таҷрибаомӯз нашр карда мешаванд, худи раванд ба андозаи кофӣ шаффоф нест ва қонунгузорӣ тартиби гузаштан аз мақоми судя-таҷрибаомӯз ба вазифаи судяро дақиқ муайян накардааст. Ин ташаккул додани андешаи мусбатро нисбат ба баҳодиҳии одилонаи номзадҳо, махсусан барои ба вазифаҳои баландтар таъйин кардан душвор мегардонад. Дар қонун меъёрҳои дақиқи арзёбии малакаҳои касбии номзадҳо вуҷуд надорад. Муҳим аст, ки мақомот меъёрҳои интихоби судяҳоро бо мақсади бартараф намудани равиши эҳтимолии дугона ва субъективӣ, инчунин таъйин ё рад кардани номзадҳо бар асоси меъёрҳои беасос ё талаботҳои ғайриобъективии поктинатӣ бознигарӣ намоянд.

© СҲИР 2024

Меъёри 6.1.1.

Иваזнопазирии судяҳо кафолат дода мешавад:

Унсур	Арзёбӣ
Судяҳо то расидан ба синни қонунии нафақа таъйин карда мешаванд (100%);	X
Ё	
Меъёрҳои дақиқ ва тартиботи шаффофи тасдиқ намудан ба вазифа пас аз таъйини ибтидоии (озмоишии) судяҳо дар қонунгузорӣ муқаррар гардида, дар амал татбиқ карда мешаванд (70%)	

Эзоҳ: Кишвар ба яке аз унсурҳои алтернативии A-B мувофиқат мекунад, агар тартиби мувофиқ барои ҳамаи судяҳо татбиқ карда шавад. Агар нисбат ба категорияҳои гуногуни судяҳо тартиботи гуногун татбиқ карда шавад, холҳои кишвар аз рӯи унсури дорои холҳои пасттарин муайян карда мешаванд.

Мутобиқи моддаи 84-и Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ваколатҳои судяҳо 10 сол буда, дар қонунгузории амалкунанда тамдиди онҳо пешбинӣ нашудааст. Пас аз гузаштани ин мӯҳлат, таъйин ва интихоби судя мутобиқи тартиби умумӣ сурат мегирад. Ин маънои онро дорад, ки ҳар судя пас аз ҳар 10 сол дар ҳамон як вазифа монанди таъйиноти ибтидоӣ баррасӣ карда мешавад.

Зимни боздиди мониторингӣ судяҳо тасдиқ намуданд, ки судяҳо баъди 10 соли мӯҳлат бо тартиби умумӣ барои таъйин ба мӯҳлати нав баррасӣ карда мешаванд. Пас, судяҳои собиқ барои гирифтани хулосаи Коллегияи тахассусӣ, ба истиснои имтиҳонҳое, ки Комиссияи ягонаи имтиҳонӣ мегузаронад (тартиби муфассал дар меъёрҳои 6.1.2 ва 6.1.5 тавсиф карда шудааст) аз тамоми марҳилаҳои санҷиш мегузаранд. Коллегияи тахассусӣ ҳангоми баррасии аризаҳо оид ба таъйини дубора ба вазифаи судя ҳамчунин собиқаи корӣ ва натиҷаҳои қаблии кори судя, аз ҷумла мавҷудияти шикоятҳо, кашидан ба ҷавобгарии интизомӣ ва шумораи қарорҳои судии мавриди шикоят қароргирифтаро дар назар мегирад. Бо вуҷуди ин, дар амал барои таъйин намудан ба вазифа ба судяҳои собиқ афзалият дода мешавад. Маъмулан, ҳамаи судяҳо барои мӯҳлати нав муроҷиат мекунанд, зеро медонанд, ки онҳо дубора ба вазифа таъйин карда мешаванд, ба истиснои ҳолатҳое, ки асосҳои ҷиддӣ барои радкунӣ, ба монанди ҷавобгарии интизомӣ ё ҷиноятӣ вуҷуд доштa бошанд.

Дар Тоҷикистон барои ишғоли вазифаи судяи таҷрибаомӯз озмун эълон карда мешавад, аммо барои вазифаи судяҳои амалкунанда озмун баргузор намешавад. Бо кадом тартиб, пас аз кадом мӯҳлат ва бар асоси қарори кадом мақом, судя-таҷрибаомӯз вазифаи судяро мегирад, қонун танзим намекунад. Бо дарназардошти он ки ҷойҳои кории холӣ ба вазифаи пас аз 10 сол холишудаи судя нашр карда намешаванд, судяҳое, ки нақша доранд номзадии худро барои таъйини дубора ба вазифа пешниҳод кунанд ё ба вазифаи холӣ ба суди дигар гузаранд, дар бораи онҳо аз манбаъҳои ғайрирасмӣ (сӯҳбат бо ҳамкорон, овозаҳо) маълумот мегиранд.

Ҳамчунин, масъалаи он боз боқӣ мемонад, ки судяе, ки мӯҳлати ваколаташ ба охир мерасад, кай ва дар кадом лаҳза бояд барои дубора таъйин шудан ба вазифа ариза пешниҳод намояд. Тавре ки дар ин бора ягон муқаррароти ҳуқуқӣ вуҷуд надорад, судя пас аз гузаштани мӯҳлати 10 сол ҳамчунин метавонад ба ишғоли вазифа ба суди дигар ариза пешниҳод намояд. Агар судя ба суди дигар таъйин карда шавад, вазифаи қаблии ӯ холӣ боқӣ мемонад. Ҳамин тавр, на барои судяҳое, ки номзадии худро пас аз 10 соли фаъолият барои тамдиди вазифа пешниҳод мекунанд ва на барои дигар судяҳое, ки метавонистанд барои ишғоли вазифаи холишуда ариза пешниҳод кунанд, заминаи ҳуқуқии муайян вуҷуд надорад.

© СҲИР 2024

Бо дарназардошти он ки дар қонунгузорӣ мӯҳлатҳои аз нав таъйин кардан ба вазифа муқаррар карда нашудаанд, ин барои идомаи кори судя ва пешбурди парвандаҳои судӣ хавф эҷод мекунад. Судяҳо тасдиқ карданд, ки дар амал ягон ҳолати қатъ намудани кори судя мушоҳида нашудааст, вале кафолате нест, ки судя дар ҳамон суд корашро идома диҳад ва ба суди дигар гузаронида нашавад.

Бо дарназардошти он ки судяҳо то ба нафақа баромадан ба вазифа таъйин намешаванд, масъалаи муттасилӣ дар баррасии парвандаҳои оғозшудаи судӣ мубрам боқӣ мемонад. Мутобиқи таҳрири нави Қонун “Дар бораи судҳо” аз соли 2014 тартибе муқаррар карда нашудааст, ки мутобиқи он парванда бояд ба судяе вогузор карда шавад, ки баррасии онро оғоз намудааст. Зимни боздиди мониторингӣ судяҳо тасдиқ карданд, ки дар сурати ба охир расидани мӯҳлати 10-сола дар вазифа ва агар судя парванда барои баррасӣ дошта бошад, судя ба баррасии он шурӯъ намекунад, вале агар баррасии парвандаро оғоз карда бошад, бояд онро ба охир расонад. Аз ин рӯ, судяҳо пеш аз пешниҳоди ариза дар бораи тамдиди ваколат кӯшиш мекунанд, ки парвандаҳои навро нагиранд.

Бо вуҷуди ин, дар гузашта ҳолатҳое буданд, ки ба далели равандаи тӯлонии мурофиаи судӣ ҳукми суд ҳатто пас аз ду соли гузаштани мӯҳлати ваколати судя дар вазифа содир шудааст. Ҳарчанд аз ин гуна қарорҳои судӣ ягон бор шикоят нашуда бошад ҳам, аз нуқтаи назари ҳуқуқӣ онҳо аз ҷониби шахсе қабул карда мешаванд, ки мақоми судӣ надорад ва моҳиятан ғайриқонунӣ аст. Ҳамчунин, тавре ки мӯҳлати баррасии парвандаҳои судиро қонун маҳдуд накардааст, ҳеҷ кафолате вуҷуд надорад, ки судя барои ҳар чӣ бештар боқӣ мондан дар вазифаи худ қасдан баррасии парвандаро ба таъхир наандозад.

Ҳар гуна тартиботи тасдиқи судяҳое, ки аллакай дар вазифаи худ қарор доранд, барои мустақилият ва беғаразии онҳо хавфҳо (риск) доранд. Таъйини судяҳо то расидан ба синни нафақа бояд ҷорӣ карда шавад, ки ин аз нигоҳи стандартҳои байналмилалӣ намунаи беҳтарин аст. Агар таъйини ибтидоии судяҳо дар Тоҷикистон нигоҳ дошта шаванд, ҷиҳати таъмини мутобиқат ба талаботҳои мониторинг, қонунгузорӣ бояд муқаррар намояд, ки дубора таъйин кардан ба вазифа ҳамчун тасдиқ ба вазифа баррасӣ карда мешавад, ки ба меъёрҳои дақиқ асос ёфтааст. Қонунгузорӣ ҳамчунин бояд марҳилаҳои асосии ин равандро танзим намояд ва натиҷаҳои ҳар марҳила бояд чоп карда шаванд. Тартиботи пешбинишуда бояд дар амал татбиқ карда шавад. Аз ин рӯ, ба таври идеалӣ, судя бояд кафолати ё таъйини номаҳдуд ё тартиби дақиқи тасдиқи пешакии таъйини судяро ба вазифа дошта бошад.

Агар Тоҷикистон барои таъмини чунин кафолатҳо омода набошад, пас ҷиҳати пешгирӣ аз ҳолатҳои қабули қарорҳои ноодилонаи судяҳо пас аз ба охир расидани мӯҳлати онҳо дар вазифа, дар қонунгузорӣ пешбинӣ намудани таъйини дубораи пешакии судя (масалан, ҳадди ақал 3 моҳ пеш) то ба охир расидани мӯҳлати ваколат, агар судя чунин ариза пешниҳод карда бошад, мувофиқи мақсад аст. Ин ба таҳкими муайянии ҳуқуқӣ мусоидат намуда, кафолати нисбии ба таври бефосила ишғол намудани вазифа ва муҳимтар аз ҳама қонунӣ будани қарорҳои судро дар мурофиаҳои тӯлонӣ таъмин хоҳад кард.

Тавре ки судяҳо дар Тоҷикистон то раисдан ба синни нафақа аз рӯи қонун таъйин карда намешаванд, Тоҷикистон ба **унсури А** мувофиқат намекунад. Бо дарназардошти он ки тартиби вуҷуддоштаи таъйини дубораро ҳамчун тасдиқ ба вазифаи судя ҳисоб кардан мумкин нест ва меъёрҳо ва тартиботи таъйини дубора ба вазифаи судяро қонунгузорӣ танзим накардааст, ин раванд барои кафолати ивазнопазирии судяҳо ва идомаи фаъолияти онҳо ҷиҳати дуруст баррасӣ намудани парвандаҳо хавфҳо эҷод мекунад. Дар робита ба ин, Тоҷикистон ҳамчунин ба **унсури В**-и ин меъёр мутобиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 6.1.2.

Дар таъйини судяҳо Шӯрои судҳо ё дигар мақомоти ҳокимияти судӣ нақши муҳим доранд ва салоҳдиди (дискретсия) мақомоти сиёсӣ (агар онҳо дар ин раванд иштирок намоянд) маҳдуд аст:

Унсур	Арзёбӣ
Шӯрои судяҳо ё дигар мақомоти ҳокимияти судӣ судҳоро мустақиман таъйин мекунанд. Нақши парлумон ё Президент (агар онҳо умуман иштирок намоянд) бо тасдиқи қарори Шӯро бидуни имконияти рад кардани он маҳдуд аст (100%) Ё Шӯрои судяҳо ё мақомоти дигари ҳокимияти судӣ дар бораи таъйини судя пешниҳод омода мекунад ва он ба парлумон ё Президент пешниҳод карда мешавад, ки ӯ метавонад танҳо онро дар ҳолатҳои истисноӣ бо асосҳои равшани дар қонун пешбинишуда ва дар қарор шарҳдодашуда рад кунад (70%). Ё Шӯрои судяҳо ё дигар мақомоти ҳокимияти судӣ ҳамаи номзадҳоро ба вазифаи судя баррасӣ намуда, ба мақоми дахлдори қабулкунандаи қарор пешниҳоди асосдор пешниҳод менамояд (50%)	X

Эзоҳ: Кишвар ба яке аз унсурҳои алтернативии A-C мувофиқат мекунад, агар тартиби мувофиқ барои ҳамаи судяҳо татбиқ карда шавад. Агар нисбат ба категорияҳои гуногуни судяҳо тартиби гуногун татбиқ карда шавад, холҳои кишвар аз рӯи унсури дорои холҳои пасттарин муайян карда мешаванд.

Мутобиқи методологияи мониторинг, агар мақом мутобиқи таърифи умумӣ ҳамчун мақоми идоракунии судӣ муайян карда нашавад, ин меъёр ва ҳамаи дигар меъёрҳои соҳаи мазкури арзёбӣ, ки ба мақомоти идоракунии судӣ тааллуқ доранд, 0 хол арзёбӣ карда мешаванд. Мутобиқи таърифи мониторинг, Шӯрои судяҳо ё мақомоти дигари шабеҳ бояд мутобиқи Конститутсия ё қонун ташкил карда шавад, аз нигоҳи институтсионалӣ аз шохаҳои иҷроия ва қонунгузори ҳокимият, аз Раиси Суди Олӣ ва маъмурияти судӣ мустақил бошад, ки доираи ваколатҳои он дар қонун муайян карда шудааст ва буҷети худро идора мекунад. Агар чанд мақом мавҷуд бошанд, танҳо мақомоте арзёбӣ карда мешаванд, ки мутобиқи таърифи умумӣ ҳамчун мақоми идоракунии судӣ муайян карда мешаванд.

Дар соли 2016, пас аз барҳам додани Шӯрои адлия, дар Тоҷикистон чунин мақоми идоракунии судӣ вуҷуд надорад. Дар ҳоли ҳозир ба раванди интихоб ва таъйини судяҳо Коллегияи тахассусӣ, Комиссияи ягонаи имтиҳонӣ (ҳангоми таъйини ибтидоӣ ба вазифаи судя ё судя-таҷрибаомӯз), раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ, инчунин парлумон ва Президенти Тоҷикистон иштирок мекунанд.

Комиссияи ягонаи имтиҳонӣ барои гузаронидани имтиҳони тахассусӣ барои номзадҳое масъул аст, ки бори аввал ба вазифаи судя ё таҷрибаомӯз ариза пешниҳод мекунанд. Комиссияи мазкур аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо пешниҳоди муштараки раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ таъсис дода мешавад[5].

[5] Низомнома дар бораи Комиссияи ягонаи имтиҳонӣ барои номзадҳо ба вазифаи судя ва судя-таҷрибаомӯз бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 5 апрели соли 2017 таҳти №866 тасдиқ карда шудааст.

© СҲИР 2024

Ба ҳайтаи Комиссияи ягонаи имтиҳонӣ ёвари Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба масъалаҳои кадрӣ, муовинони раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ, муовини Прокурори генералӣ, муовини директори Агентии хизмати давлатии назди Президент, муовини директори Маркази миллии қонунгузории назди Президент, инчунин намояндаи Донишгоҳи миллии Тоҷикистон дохил мешаванд. Ҳамин тавр, намояндагони ҳокимияти судӣ дар ин комиссия ақалият аст, ки Котиботи ШЗК аллакай дар гузориши мобайнӣ дар соли 2018 ба он таваҷҷӯҳ зоҳир кардааст (СҲИР, 2018[5]). Тавре ки комиссия аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсис дода мешавад, онро наметавонад аз ҳокимияти иҷроия мустақил ҳисоб намуд. Аз ин рӯ, он мувофиқи таърифи мониторинг ба мафҳуми мақоми идоракунии судӣ мувофиқат намекунад[6]**.** Барои пешбарии номзадҳо ба вазифаи судяҳо Коллегияи тахассусии судяҳо ташкил карда мешавад[7]. Ташкили Коллегияи тахассусӣ бо қарори Ассотсиатсияи судяҳо сурат мегирад, ки ба он Раиси Суди Олӣ роҳбарӣ мекунад. Ҳарчанд фаъолияти Коллегияи тахассусиро қонуни конститутсионӣ танзим мекунад, он бо пешниҳод ё ташаббуси Раиси Суди Олӣ ё Суди Олии иқтисодӣ қарорҳо қабул мекунад, ки ин онро ба раисони судҳо вобаста намуда, мухолифи мафҳуми мақоми худидоракунӣ барои мақсадҳои мониторинг мебошад. Илова бар ин, Президент ба кори Коллегияи тахассусӣ таъсири ҳалкунанда дорад. Таъмини ташкилӣ ва моддию техникии фаъолияти Коллегияи тахассусии судяҳо аз ҷониби Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ амалӣ карда мешавад. Ин маънои онро дорад, ки Коллегия буҷети худро надорад, тавре ки он дар таъриф пешбинӣ шудааст. Ҳамин тавр, Коллегияи тахассусиро наметавон ҳамчун мақоми идоракунии судӣ ҳисоб кард. Таҳлили баъди ба арзёбии мувофиқат ба меъёр таъсир намерасонад.

Пас аз баррасии пешниҳоди Коллегияи тахассусӣ аз ҷониби Раиси Суди Олӣ дар бораи мувофиқ будан ба вазифаи муовини раис ва судяҳои Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди Олии иқтисодӣ, инчунин вазифаи раисон, муовинони раисон ва судяҳои судҳои дигар хулоса бароварда мешавад[8].

Пас аз гирифтани хулосаи мусбати Коллегияи тахассусӣ, рӯйхати судяҳои интихобшуда ба Президенти Тоҷикистон пешниҳод карда мешавад. Президент мустақиман бо пешниҳоди раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ ба вазифаҳо дар судҳои дорои юрисдиксияи сатҳи якум ва дуюм, инчунин дар судҳои иқтисодӣ таъйин мекунад[9]. Қобили зикр аст, ки раис, муовинони раис ва судяҳои Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ, инчунин Суди конститутсионӣ аз ҷониби Маҷлиси миллии Маҷлиси Олӣ (палатаи болоии парлумон) аз рӯйхати номзадҳое, ки аз ҷониби Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рӯйхати номзадҳои пешниҳодкардаи Президент интихоб карда мешаванд.

Ҳамин тавр, қарори Коллегияи тахассусӣ ниҳоӣ нест. Ин хулоса бояд аз ҷониби раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ ва сипас Президент ва дар баъзе мавридҳо парлумон тасдиқ карда шавад. Ҳарчанд қариб ҳамаи номзадҳо дар ниҳоят аз ҷониби Президент тасдиқ карда мешаванд, қарори ӯ аз хулосаи Коллегияи тахассусӣ вобаста нест. Қонун талаб намекунад, ки қарори Президент асосдор бошад. Ҳамчунин, аз болои қарори Президент ба суд шикоят кардан мумкин нест.

“Мақоми идоракунии судӣ”: Шӯрои судяҳо ё дигар мақоми шабеҳ, ки мутобиқи Конститутсия ё қонун таъсис дода шудааст, аз нигоҳи институтсионалӣ аз шохаҳои иҷроия ва қонунгузори ҳокимияти давлатӣ, Раиси Суди Олӣ ва маъмурияти судӣ мустақил мебошад, ки доираи ваколатҳои он дар қонун муайян карда шудааст ва буҷети худро идора мекунад”.

Моддаҳои 111 ва 112-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон”.

Моддаи 113-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон”.

Моддаи 16-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон «“Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон”.

© СҲИР 2024

Дар раванди таъйини судя андешаи раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ низ нақши асосӣ дорад, зеро онҳо рӯйхати номзадҳоро муайян мекунанд, ки ба Коллегияи тахассусӣ барои интихоб ба вазифаи судяи Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ пешниҳод карда мешавад. Онҳо ҳамчунин дар бораи пешниҳоди номзадҳо барои таъйин кардан ба вазифа аз ҷониби Президент қарор қабул мекунанд. Илова бар ин, хусусиятҳои ташкили Коллегияи тахассусӣ таъсири раисони Судҳои Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ ба аъзоёни коллегияро истисно намекунад.

Ҳамин тавр, Раиси Суди Олӣ ба низоми пешбарӣ ва таъйини судяҳо қариб дар ҳамаи марҳилаҳо (таъсиси Комиссияи имтиҳонӣ, ташкили Коллегияи тахассусӣ ба ҳайси раиси Ассотсиатсияи судяҳо ва тасдиқи қарори Коллегияи тахассусӣ) дохил мешавад. Барои ба куллӣ беҳтар намудани фаъолияти мақомоти судӣ тавсия дода мешавад, ки ба раиси Суди Олии кишвар диққати худро ба ташкили кори суди худ барои амалисозии адолати судӣ равона намояд.

Тавре ки на Комиссияи ягонаи имтиҳонӣ ва на Коллегияи тахассусии судяҳо наметавонанд мақоми идоракунии судӣ ҳисобида шаванд, мутобиқи таърифҳои мониторинг, Тоҷикистон ба ин меъёр мутобиқат намекунад. Гурӯҳи мониторинг қатъиян тавсия медиҳад, ки фаъолияти Шӯрои адлия барқарор карда шавад, ки метавонад кори Коллегияи тахассусиро ба охир расонад ва мувофиқан номзадҳоро барои таъйин ва вазифаи судяҳо ба Президент ва парлумон пешниҳод намояд. Ин, аз як тараф, мувозинати байни шохаҳои гуногуни ҳокимиятро таъмин мекунад ва аз тарафи дигар иштироки мақомоти сиёсиро дар интихоб ва таъйини судяҳо ба ҳадди ақал кам менамояд. Ғайр аз ин, таҳия ва ба қонун ворид намудани тартиби таъйини судяҳо-таҷрибаомӯзон ба вазифаҳои судӣ ва меъёрҳои возеҳи таъйин ё рад кардани номзадҳо ба вазифаҳои судӣ аз ҷониби Президент ва парлумон муҳим аст.

Меъёри 6.1.3.

Шӯрои судҳо ё дигар мақомоти ҳокимияти судӣ дар аз кор озод кардани судяҳо нақши муҳим доранд ва салоҳдиди (дискретсия) мақомоти сиёсӣ (агар онҳо дар ин раванд иштирок намоянд) маҳдуд аст:

Унсур	Арзёбӣ
Шӯрои судяҳо ё дигар мақоми ҳокимияти судӣ судяҳоро мустақиман аз вазифа озод мекунад. Нақши парлумон ё Президент (агар онҳо умуман иштирок кунанд) бо тасдиқи қарори Шӯро бидуни имконияти рад кардани он маҳдуд аст (100%)	
Ё Шӯрои судяҳо ё мақоми дигари ҳокимияти судӣ дар бораи аз вазифа озод намудани судя пешниҳод омода менамояд, ки он ба парлумон ё Президент пешниҳод карда мешавад, ки метавонад онро танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ бо асосҳои равшани дар қонун пешбинишуда ва дар қарор шарҳдодашуда рад намояд (70%)	x
Ё Шӯрои судяҳо ё дигар мақоми ҳокимияти судӣ ҳамаи пешниҳодҳоро дар бораи аз вазифа озод кардани судяҳо баррасӣ намуда, ба мақоми дахлдори қабулкунандаи қарор тавсияи асосдор пешниҳод менамояд (50%).	

Эзоҳ: Кишвар ба яке аз унсурҳои алтернативии A-C мувофиқат мекунад, агар тартиби мувофиқ барои ҳамаи судяҳо татбиқ карда шавад. Агар нисбат ба категорияҳои гуногуни судяҳо тартиби гуногун татбиқ карда шавад, холҳои кишвар аз рӯи унсури дорои холҳои пасттарин муайян карда мешаванд.

Бо дарназардошти он ки дар Тоҷикистон ягон мақоми судие вуҷуд надорад, ки ба таърифҳои мониторинг ҷавобгӯ бошад, ин меъёр риояшуда ҳисобида намешавад. Таҳлили баъдӣ ба арзёбии умумии номувофиқатӣ таъсир намерасонад.

Моддаи 18-и Қонун “Дар бораи судҳо” масъалаи бозхонд ва озод намудани судяро танзим мекунад. Судяҳои Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ аз ҷониби Маҷлиси миллии Маҷлиси Олӣ бо пешниҳоди Президент бозхонд ва аз вазифа озод карда мешаванд. Судяҳои боқимонда мумкин аст бо пешниҳоди Раиси Суди Олии иқтисодӣ аз ҷониби Президент озод карда шаванд.

Таҳлили асосҳои ин имконият медиҳад, ки онҳо ба таври зерин тасниф карда шаванд: 1) бо ташаббуси худи судя; 2) аз рӯи вазъи саломатӣ; 3) бо ташаббуси шахсони дигар.

Қобили зикр аст, ки асосҳои зерини бозхонд ва озод намудани судя метавонанд ба кафолати мустақилияти судяҳо хавфҳо эҷод кунанд:

вайрон кардани тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба танзими анъана ва ҷашну маросим дар Ҷумҳурии Тоҷикистон;

пешниҳоди маълумоти бардурӯғ дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкии худ;

азнавташкилкунии сохтори суд(ҳо) ё кам кардани шумораи судяҳо;

вайрон кардани муқаррароти қонун ҳангоми баррасии парванда ё содир намудани кирдоре, ки шаъну шарафи судяро паст мезанад;

вайрон кардани қонунгузории меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон;

ошкор намудани номувофиқ будани судя ба вазифаи ишғолкарда.

Ҳар кадоме аз асосҳои баёншуда сазовори таҳлили алоҳида мебошанд, бинобар ин, парлумони Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд онҳоро ба низом дароварда, бо кафолатҳои истиқлолияти судӣ, ки қонун пешбинӣ кардааст, мутобиқ созад, инчунин тартиби муносиби татбиқи онҳоро пешбинӣ намояд.

Меъёри 6.1.4.

Судяҳо интихоб карда мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Бар асоси тартиботи озмун, яъне ҳангоми нашри ҷойҳои кории холӣ аз тариқи онлайн, ҳар номзади ҷавобгӯ ба талаботҳо метавонад барои иштирок дар озмун ариза пешниҳод намояд	X
B.	Мувофиқи сифатҳои шахсӣ (таҷриба, малакаҳо, поктинатӣ).	X

Расонаҳои расмӣ, инчунин Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ дар бораи озмун барои ишғоли вазифаи судя-таҷрибаомӯз эълонҳо нашр мекунанд. Раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ на дертар аз панҷ рӯз пеш аз оғози имтиҳонҳо рӯйхати номзадҳоро барои супоридани имтиҳон тасдиқ мекунанд, ки он ҳамчунин дар сомонаҳои ин судҳо якҷо бо санаи баргузории имтиҳонҳо нашр карда мешавад.
Мутобиқи моддаи 12-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳо” шахсе, ки синни на камтар аз 25 сол дошта, танҳо шаҳрвандии Тоҷикистонро дорад, таҳсилоти олии ҳуқуқӣ, на камтар аз 3 сол собиқаи касбӣ дошта бошад, забони давлатиро озодона донад, хизмати ҳарбии ҳатмии мӯҳлатнокро адо карда бошад (ба истиснои занон ва мардоне, ки билети ҳарбӣ доранд), ба вазифаи судя таъйин карда мешавад.

© СҲИР 2024

Номзад ба вазифаи судяи суди ҳарбӣ бояд ҳамчунин ба талаботҳои Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи ӯҳдадории умумии ҳарбӣ ва хизмати ҳарбӣ” ҷавобгӯ бошад. Барои судяҳои Суди Олӣ, Суди Олии иқтисодӣ, судҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо ва шаҳри Душанбе меъёрҳои алоҳида муқаррар карда шудаанд. Номзад бояд на камтар аз 30 сол дошта бошад ва дорои таҷрибаи кории на кам аз 5 сол ҳамчун судя бошад. Ҳар номзаде, ки ба ин талаботҳо ҷавобгӯ аст, метавонад барои озмун ариза пешниҳод намояд.

Ҳамин тавр, интихоби ибтидоии номзадҳо ба вазифаи судяҳо-таҷрибаомӯзон бар асоси тартиби озмун сурат мегирад. Ишғоли минбаъдаи вазифаҳои судя пас аз ба охир расидани мӯҳлати 10 соли фаъолият дар вазифаи судя ва дар мансаби минбаъдаи судя маънои ивазкунӣ аз тариқи озмунро надорад (меъёри 6.1.1), бинобар ин меъёри пешбининамудаи унсури A риоя намешавад.

Мутобиқи моддаи 107-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳо” номзадҳо ба вазифаи судя ва судя-таҷрибаомӯз аз имтиҳони тахассусии Комиссияи ягонаи имтиҳонӣ мегузаранд. Ба имтиҳон номзадҳое роҳ дода мешаванд, ки ҳуҷҷатҳои онҳо ба талаботҳои қонун ва Низомнома дар бораи комиссияи имтиҳонӣ мувофиқ мебошанд. Раванди имтиҳон барои ишғоли вазифаи судя-таҷрибаомӯз аз тариқи мониторҳо дар ҳамон як бино намоиш дода мешавад ва намояндагони ВАО низ метавонанд дар он ширкат намоянд. Пас аз бомуваффақият супоридани имтиҳони хаттӣ (диктант), номзадҳо аз соҳаҳои гуногуни ҳуқуқ имтиҳони шифоҳӣ месупоранд, ки натиҷаҳои он ҳамчунин дар сомонаи Суди Олӣ нашр карда мешаванд.

Минбаъд номзадҳо барои баррасӣ ба Коллегияи тахассусии судяҳо пешниҳод карда мешаванд, ки он бо ҳар номзад бо дарназардошти натиҷаи имтиҳонҳои хаттӣ ва шифоҳӣ, маълумоти шахсӣ ва тавсияномаҳо мусоҳиба мегузаронад. Ҳамин тавр, метавон гуфт, ки таҷриба ва малакаҳои номзадҳо дар марҳилаҳои аввали озмун арзёбӣ карда мешаванд, аммо иттилоот дар бораи чанд ҷойҳои кории холӣ, ки номзадҳо барои ишғоли онҳо ариза пешниҳод намудаанд, кадом судҳо ва ғайра вуҷуд надорад. Фарз кардан мумкин аст, ки шуъбаҳои кадрҳои Суди Олӣ ва Судии Олии иқтисодӣ медонанд, ки дар куҷо ҷойҳои кории холӣ вуҷуд дорад, вале чунин маълумот барои иштироккунандагони интихоб дастрас нест.

Ғайр аз ин, дар қонун ба таври муфассал муқаррар карда нашудааст, ки поктинатии номзадҳо чӣ гуна тафтиш карда мешавад. Мутобиқи моддаи 14, банди 3-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” судя ӯҳдадор аст маҳдудиятҳоеро риоя намояд, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи муқовимат ба коррупсия" пешбинӣ гардидаанд. Судя ҳангоми таъйин (интихоб) шудан ба вазифа ва ҳангоми адои вазифа ӯҳдадор аст ҳар сол бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон эъломияҳо дар бораи даромад ва вазъи молумулкии худ пешниҳод намояд. Тафтиши эъломияҳо танҳо аз ҷониби мақомоти андоз амалӣ карда мешавад. Дар ҳолати шубҳа дар бораи эътимоднокии маълумот, Коллегияи тахассусӣ метавонад тафтишро дархост кунад, аммо дар амал чунин собиқаҳо вуҷуд надоштанд.

Дар амал Коллегия тафтиш мекунад, ки номзадҳо муқарароти қонунгузориро риоя мекунанд, доғи судӣ надоранд ва андози пардохтнашуда надоранд. Дар сурати мавҷуд будани шикоятҳо дар бораи ҳуқуқвайронкунии номзад ё судяи амалкунанда, барои тафтиши чунин далелҳо комиссия ташкил карда мешавад. Коллегия қарорҳои комиссияро дар назар мегирад, вале меъёрҳои қонунгузорие, ки ин равандро танзим мекунанд, вуҷуд надоранд.

Қарорҳои Коллегияи тахассусӣ нашр карда намешаванд ва дақиқ муайян кардан ғайриимкон аст, ки Коллегия ҳангоми интихоби номзадҳои беҳтарин аз кадом меъёрҳо истифода мекунад. Набудани талаботҳои дақиқи қонунгузорӣ оид ба санҷиши шаффофияти номзадҳо ба вазифаи судя барои ба таври объективӣ гузаронидани раванди интихоб иҷозат намедиҳад, ки ба талаботҳои унсури B мутобиқат намекунад.

Қарорҳо дар бораи таъйини судяҳо аз ҷониби Президент ва парлумон ҳамчунин объективӣ буданро бар асоси ваколатҳои дискретсионии онҳо ва набудани асосдоркунии қарорҳо кафолат намедиҳад. Мушкилот ҳамчунин дар марҳилаҳои баъдии фаъолияти судя вуҷуд доранд, зеро қонунгузорӣ асос ва мӯҳлати тасдиқи судяҳо-таҷрибаомӯзонро ба вазифаи судя муайян накардааст, тавре ки дар байни судяҳои амалкунанда пешниҳоди номзадҳо ба вазифаҳои холӣ вуҷуд надорад. Чунин қарорҳо комилан ба раисони судҳо вобаста ҳастанд, яъне иерархӣ мебошанд.

© СҲИР 2024

Меъёри 6.1.5.

Судяҳо ба мансабҳои баланд таъйин карда мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Бар асоси тартиботи озмун, яъне ҳангоми нашри ҷойҳои кории холӣ аз тариқи онлайн, ҳар номзади мувофиқ метавонад барои иштирок дар озмун ариза пешниҳод намояд	X
B.	Мувофиқи сифатҳои шахсӣ (таҷриба, малакаҳо, поктинатӣ).	X

Тавре ки дар меъёри 6.1.4 зикр карда шудааст, озмун ҷиҳати қабули ҳуҷҷатҳо барои вазифаи судя-таҷрибаомӯз эълон карда мешавад, аммо барои ишғол намудани вазифаҳои баланд озмун гузаронида намешавад.

Қонун имконияти мустақилона дархост кардани судя дар бораи гузаштан ба вазифаи болоиро пешбинӣ накардааст. Ин раванд мумкин аст танҳо бо пешниҳоди Раиси Суди Олӣ оғоз карда шавад, ки ӯ ба Коллегияи тахассусии судяҳо барои гузаронидани аттестатсияи тахассусии судяҳо ҷиҳати додани хулоса дар бораи мувофиқ будан ба интихоб ва таъйин шудан ба вазифа пешниҳод ирсол менамояд.

Дар қонунгузорӣ меъёрҳои равшану возеҳи пешниҳоди судя барои ба вазифаи болоӣ гузаштан пешбинӣ нашудааст. Мутобиқи маълумоти намояндагони ҳокимияти судӣ, дар амал таҷрибаи корӣ дар назар гирифта шуда, интихоби пешакии номзадҳо бар асоси маводҳои фаъолияти судии онҳо (масалан, шумораи қарорҳои мавриди баҳс қарор нагирифта) сурат мегирад. Бо вуҷуди ин, дар намунаҳои қарорҳои Коллегияи тахассусӣ, ки дар ҷавобҳо ба саволнома оварда шудаанд, танҳо собиқаи корӣ дар мақомоти ҳокимияти судиро зикр мекунанд. Аз ин рӯ, ба хулосае омадан ғайриимкон аст, ки интихоби номзад ба мансаби олӣ аз рӯи сифатҳои шахсии (таҷриба, малакаҳо, поктинатии) судя сурат мегирад, на бо дарназардошти дигар мулоҳизаҳо, ба монанди афзалиятҳои сиёсӣ ё шахсӣ, хешутаборбозӣ ва ғайра.

Ҳамин тавр, ҳар ду унсури ин меъёр дар ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон риоя карда нашудаанд.

Нишондиҳандаи 6.2. Таъйини раисони суд, сарфароз намудани судяҳо бо мукофотҳо ва буҷети мақомоти судӣ ба мустақилияти судҳо таъсири манфӣ намерасонад

Муқаддима

Раисони судҳои шаҳру ноҳияҳо аз ҷониби Президент бо пешниҳоди Раиси Суди Олӣ таъйин карда мешаванд. Раис, муовини Раиси Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ аз ҷониби Маҷлиси миллии Маҷлиси Олӣ аз номзадҳое, ки Президент пешниҳод кардааст, интихоб карда мешаванд.

Андозаи маблағгузорӣ барои таъмини фаъолияти мақомоти ҳокимияти судӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон бо пешниҳоди Раиси Суди Олӣ ва Раиси Суди Олии иқтисодӣ тасдиқ карда мешавад. Дар Тоҷикистон музди меҳнати судя аз маоши мансабӣ, иловапулиҳо барои дараҷаи тахассусӣ ва собиқаи корӣ иборат аст. Мутобиқи моддаи 129-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон" музди меҳнати раисон ва судяҳои судҳо, инчунин тамоми иловапулиҳоро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар менамояд.

© СҲИР 20

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Тоҷикистон барои нишон додани он маводҳои кофӣ пешниҳод накардааст, ки раванди таъйини раисони судҳо дар соли 2023 ба меъёрҳои объективӣ, ба монанди таҷриба, малакаҳо ва поктинатии номзадҳо асос ёфтааст. Дар қонунгузорӣ қоидаҳои мушаххасе муайян карда нашудаанд, ки Раиси Суди Олӣ ҳангоми қабули қарор оид ба таъйини судя ба вазифаи раиси суд ба онҳо така менамояд. Сарфи назар аз он ки Раиси Суди Олӣ аттестатсияи номзади эҳтимолиро оғоз мекунад ва Коллегияи тахассусӣ онро мегузаронад, дар қонун талаботҳои тахассусӣ ба номзадҳо ба чунин вазифа (таҷрибаи корӣ дар суд, калонӣ аз рӯи синну сол ва ғайра) пешбинӣ карда нашудаанд. Ин маънои онро дорад, ки чунин қарор ба салоҳдиди Раиси Суди Олӣ гузошта шуда, метавонад субъективӣ бошад. Чунин ваколатҳои Раиси Суди Олӣ хос нестанд, онҳо аз доираи амалисозии адолати судӣ берун буда, хусусияти соф маъмурӣ доранд.

Дар масъалаи мустақилияти маблағгузории мақомоти судӣ пешравии назаррас мушоҳида карда мешавад. Намояндагони ҳокимияти судӣ дар муҳокимаҳо ва қабул кардани қарорҳо оид ба маблағгузорӣ иштирок мекунанд. Маблағгузории буҷетӣ, ки ба мақомоти судӣ дар соли 2023 ҷудо карда шудааст, бештар аз 98 фоизи маблағи дархостшударо ташкил дод. Пардохтҳо ба судяҳо ба меъёрҳои объективӣ асос ёфтаанд ва дар байни ҳамаи судяҳо баробар тақсим карда мешаванд, ки ин риояи талаботи мониторингро таъмин мекунад. Бо вуҷуди ин, андозаи мукофот (аз ҷумла музди меҳнат ва иловапулиҳо) дар қонун муқаррар карда нашудааст ва ба салоҳдиди Президент боқӣ мемонад.

Меъёри 6.2.1.

Раисони судҳо интихоб ё таъйин карда мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Судяҳои суди дахлдор ё Шӯрои судяҳо ё дигар мақомоти идоракунии судӣ	X
B.	Бар асоси таҳлили сифатҳои шахсии номзадҳо (таҷриба, малакаҳо, поктинатӣ)	X
C.	Бар асоси тартиботи озмун	X

Раисони судҳои шаҳру ноҳияҳоро Президент бо пешниҳоди Раиси Суди Олӣ таъйин мекунад[10]. Раис, муовини Раиси Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодиро Маҷлиси миллии Маҷлиси Олӣ аз рӯйхати номзадҳое интихоб мекунанд, ки Президент пешниҳод кардааст[11]. Тавре ки судяҳо ба сифати судяи суди дахлдор ё мақомоти худидоракунии судӣ интихоб намешаванд, Тоҷикистон ба **унсури А** мувофиқат намекунад.

Қонунгузорӣ муайян намекунад, ки Раиси Суди Олӣ ҳангоми қабул кардани қарор оид ба пешбарии судя ба вазифаи раиси суд ба кадом қоидаҳо така менамояд. Ин қарор **99** ба салоҳдиди шахсии Раиси Суди Олӣ мебошад ва бешубҳа субъективӣ аст.

Моддаи 81-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон”.

Моддаҳои 56 ва 69-и Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Ба ҳамин монанд, маълум нест, ки Президент бо кадом асос таъйини номзад ё пешниҳоди номзад ба интихоботро аз ҷониби парлумон рад карда метавонад. Ин масъаларо қонунҳо ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ танзим намекунанд. Илова бар ин, дар қонунгузорӣ ва Низомномаи Маҷлиси миллии Маҷлиси Олӣ пешбинӣ карда нашудааст, ки чӣ гуна парлумон номзадҳоро ба нақши раиси Суди конститутсионӣ ва судҳои олӣ баррасӣ менамояд.

Тартиби мазкур аз иштироки назарраси шахсиятҳои сиёсӣ/мақомот ба корҳои комилан дохилии низоми судӣ шаҳодат медиҳад ва ба дарки сатҳи мустақилияти ҳокимияти судӣ таъсири манфӣ мерасонад.

Мутобиқи маълумоти намояндагони ҳокимияти судӣ ва парлумон, на ҳамаи номзадҳои пешниҳодшуда ҳатман ба парлумон интихоб карда мешаванд. Агар номзад бештар аз нисфи овозҳоро нагирад, номзадии ӯ ҷонибдорӣ карда намешавад. Ҳолатҳое буданд, ки баррасии номзадӣ ба сабаби ворид шудани ариза ба судя ба таваққуф гузошта шудааст. Тавре ки намояндагони ҳокмияти судӣ тасдиқ менамоянд, ин гуна мавридҳо кам мушоҳида мешаванд, зеро танҳо номзадҳои хуб санҷидашуда парлумонро намояндагӣ мекунанд. Бо вуҷуди ин, меъёрҳои дақиқ барои муайян кардани номзадҳои беҳтарин вуҷуд надоранд.

Тоҷикистон маводҳоеро пешниҳод накардааст, ки дар амал интихоботи раисони судҳоро дар соли 2023 мувофиқи сифатҳои шахсии номзадҳо (таҷриба, малакаҳо, поктинатӣ) исбот намоянд. Дар ҷавобҳо ба саволномаҳо танҳо зикр карда мешавад, ки дар баробари дигар ҳолатҳо ҳангоми баррасии номзад ба вазифаи раиси суд ҳамчунин *“ҳолатҳои дигар, аз ҷумла аз ҷониби судя риоя намудани талаботҳои дар моддаи 14-и Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи судҳо” пешбинишуда”* муҳокима карда мешаванд.

Мутобиқи моддаи 14-и Қонуни мазкур, судя бояд Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистонро риоя намояд, дониш ва таҷрибаи худро барои иҷрои вазифаҳое, ки ба зиммаи ӯ гузошта шудаанд, истифода кунад, ваколатҳояшро бо маҳорати касбӣ иҷро намояд ва сазовори номи судя бошад. Дар баробари ин, дар қонунгузорӣ таърифи он вуҷуд надорад, ки кадом амалҳои судя сазовори номи судя намебошанд ё ғайрикасбӣ ҳисоб карда мешаванд. Чунин асосҳо мумкин аст ба таври субъективӣ маънидод карда шаванд ва боиси хориҷ кардани номзадҳои сазовор шаванд.

Бо дарназардошти нақши дискретсионии мақомоти сиёсӣ дар таъйини раисони судҳо ва набудани меъёрҳо ва тартиботи арзёбии сифатҳои шахсии номзадҳо, Тоҷикистон ба **унсури В** мутобиқат намекунад.

Меъёрҳои дар қонун муқарраршуда дар бораи таъйини раисони судҳои ҳамаи зинаҳо метавонанд худидоракуниро дар низоми судӣ тақвият диҳад (масалан, интихоб кардани шахсе, ки дар суд собиқаи кории тӯлонитар дорад ё аз тарафи судяҳо интихоб кардани ҳамкори худ ба вазифаи раис).

Дар мавриди **унсури С**, тавре ки аллакай зикр карда шуд, тартиботи озмун танҳо барои таъйини аввал татбиқ карда мешавад ва бо интихоб ба вазифаи судя-таҷрибаомӯз маҳдуд мебошанд. Раисони судҳо бидуни гузаронидани озмун ба вазифа таъйин карда мешаванд, ки ба унсури С мувофиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 6.2.2.

Маблағгузории буҷетӣ, ки ба мақомоти ҳокимияти судӣ ҷудо карда шудааст:

Унсур	Арзёбӣ
A. На камтар аз 90 фоизи маблағеро ташкил додааст, ки мақомоти ҳокимияти судӣ дархост кардаанд ё агар маблағгузорӣ камтар аз 90%-и маблағи дархостшударо ташкил диҳад, аз тарафи мақомоти ҳокимияти судӣ кофӣ ҳисоб карда мешавад	✓
Имконияти иштироки намояндагони мақомоти ҳокимияти судиро ҳангоми баррасии буҷеди суд дар парлумон ё кумитаи парлумонӣ, ки барои буҷет масъул аст, пешбинӣ намудааст	✓

Андозаи маблағгузорӣ барои таъмини фаъолияти мақомоти ҳокимияти судӣ мутаносибан бо пешниҳоди Раиси Суди Олӣ ва Раиси Суди Олии иқтисодӣ аз ҷониби Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад[12]. Бар асоси маълумоти дар ҷавобҳо ба саволнома пешниҳодшуда, ҳаҷми умумии хароҷоти Буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2023 барои маблағгузории соҳаи мудофиа, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, тартиботи ҳуқуқӣ ва судҳо 2944846 ҳазор сомониро (~250 миллион евро) ташкил додааст. Бо вуҷуди ин, маълумот дар бораи он ки чӣ қадар маблағ танҳо ба мақомоти ҳокимияти судӣ ҷудо шудааст, махфӣ мебошад.

Унсури A тафтиш мекунад, ки оё маблағгузории буҷетие, ки дар соли гузашта ба мақомоти ҳокимияти судӣ ҷудо карда шудааст, на камтар аз 90% маблағеро ташкил медиҳад, ки мақомоти ҳокимияти судӣ расман аз ҳукумат ё парлумон дархост кардаанд. Мутобиқи маълумоти намояндагони ҳокимияти судӣ, дар соли 2023 дархости буҷетии мақомоти судӣ ба 98,1% қонеъ карда шудааст.

Ҳамчунин, дар тӯли боздиди мониторингӣ намояндагони ҳокимияти судӣ ва парлумон тасдиқ карданд, ки буҷети алоҳида барои судҳо вуҷуд дорад ва нақшаи буҷет барои мақомоти судӣ дар ҷараёни банақшагирии буҷет бо Вазорати молия баррасӣ карда мешавад. Палатаи поёнии парлумон бо пешниҳод ҳукумат нақшаи буҷетро тасдиқ мекунад ва намояндагони ҳокимияти судӣ дар муҳокимаи маблағгузорӣ ва қабул кардани қарорҳо оид ба маблағгузорӣ иштирок мекунанд.

Бар асоси гуфтаҳои боло, низоми маблағгузории судҳо дар Тоҷикистон ба ҳар ду унсури ин меъёр мувофиқат мекунад.

---

12 Моддаи 128-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон”.

Меъёри 6.2.3.

Андозаи мукофот барои судяҳо:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Дар қонун муқаррар карда шудааст	X
B.	Ҳар гуна пардохтҳои дискретсиониро истисно мекунад	✓

Дар Тоҷикистон музди меҳнати судя аз маоши вазифавӣ, иловапулиҳо барои дараҷаи тахассусӣ ва собиқаи корӣ иборат аст. Мутобиқи моддаи 129-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” маоши вазифавии раисон ва судяҳои судҳо ва ҳамаи иловапулиҳо аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешаванд. Маоши раисони судҳо нисбат ба дигар судяҳо зиёдтар аст. Ба судяҳои судҳои ҳарбӣ барои гирифтани рутбаҳои ҳарбӣ ё дараҷаи тахассусӣ иловапулӣ пардохт карда мешавад.

Андоза ва тартиби пардохти иловапулӣ барои дараҷаи тахассусӣ ва собиқаи кориро низ Президент муайян мекунад. Дараҷаи тахассусӣ пас аз арзёбии фаъолияти судя бо пешниҳоди Коллегияи тахассусӣ аз ҷониби Президент таъйин карда мешавад. 6 дараҷа вуҷуд доранд ва барои таъйин кардани дараҷаи 5 (пасттарин), судя бояд ҳадди ақал 6 моҳ кор кунад. Судяҳои Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ, новобаста аз мӯҳлати фаъолияти онҳо метавонанд дараҷаи якум ва олиро гиранд.

Раванд ва мӯҳлати додани дараҷаҳои тахассусӣ бо Низомномаи алоҳида танзим карда мешавад. Маҳрум кардан аз дараҷаи тахассусӣ дар Низомнома пешбинӣ нашудааст. Бо вуҷуди ин, ин дар Кодекси ҷиноятӣ пешбинӣ шудааст, вале дар амал чунин ҳолатҳо вуҷуд надоштанд.

Бо дарназардошти он ки пардохтҳои дар боло зикршуда бар асоси меъёрҳои объективӣ муайян карда мешаванд ва ба ҳама судяҳои дахлдор татбиқ мешаванд, онҳо дискретсионӣ нестанд ва ба талаботи **унсури B** мувофиқат мекунанд. Бо вуҷуди ин, ба сабаби он ки андозаи мукофот (меъёри музди меҳнат ва ҳамаи иловапулиҳо) дар қонун муқаррар карда нашуда, ба баррасии Президент пешниҳод карда шудааст – **унсури A** риоя карда намешавад.

Ҳамчунин, дар тӯли боздид масъалаи пардохт ба судҳои бознишаста баррасӣ карда шуд. Ин пардохт тақрибан 60% маоши судяро ташкил медиҳад, аммо дар ҳоли ҳозир ҳамагӣ 10 судяи бознишаста боқӣ мондаанд. Қариб ҳамаи судяҳо пас аз расидан ба синни нафақа аз вазифа озод карда мешаванд ва пардохти нафақаи суғуртавӣ мегиранд, ки камтар аз 50% маоши онҳоро ташкил медиҳад. Ин интихоб ба он далел аст, ки судяҳои бознишаста ба ҷуз аз кори илмӣ наметавонанд ба дигар фаъолиятҳои касбӣ машғул шаванд, аз ин рӯ, онҳо бо дарназардошти маошҳои бисёр кам ба нигоҳ доштани имконияти кор кандан афзалият медиҳанд.

Мутобиқи стандартҳои байналмилалӣ[13] мӯҳлати ваколати судяҳо, мустақилият, амнияти онҳо, мукофоти мувофиқ, шароити хизмат, нафақа ва синну соли баромадан ба нафақа бояд дар қонун кафолат дода шаванд (СММ, 1985[6]).

13 Принсипҳои асосии СММ оид ба мустақилияти ҳокимияти судӣ. Конгресси СММ оид ба пешгирии ҷиноятқорӣ ва муносибат бо ҷинояткорон, ки аз 26 август то 6 сентябри соли 1985 дар Милан баргузор гардид ва бо Қатъномаи 40/32-и Ассамблеяи Генералии СММ аз 29 ноябри соли 1985 тасдиқ карда шудааст.

© СҲИР 2024

Дар Тоҷикистон мавҷуд набудани танзими қонунгузории мӯҳлати дар вазифа қарор доштани судя, сатҳи мукофот барои судяҳо бо дарназардошти кори онҳо дар судҳои марҳилаи якум ва марҳилаи дуюм, инчунин дар судҳои олӣ эҳтимол ҳуқуқшиносони миллиро аз интихоби мансаби судӣ бозмедорад ва судяҳои судҳои поёниро барои пешравӣ дар хизмат водор намекунад. Шаффофият дар ин соҳа метавонад сатҳи дарки мустақилиятро аз ҷониби судяҳо тақвият дода, шумораи бештари ҳуқуқшиносони касбиро барои кор дар судҳо ҷалб менамояд.

Нишондиҳандаи 6.3. Мақом, ҳайат, ваколат ва фаъолияти Шӯрои судяҳо мустақилият ва поктинатии судяҳоро кафолат медиҳад

Муқаддима

Пас аз Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 9 июни соли 2016, ки боиси барҳам додани Шӯрои адлияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ворид намудани тағйироту иловаҳо ба Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” гардид, ваколатҳое, ки қаблан ба Шӯрои адлия тааллуқ доштанд, ба Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ дода шуданд. Сабаби ин тасмим тағйирот ба Конститутсия буданд, ки пас аз раъйпурсӣ қабул карда шудаанд. Бо вуҷуди ин, ҳокимияти судӣ тасдиқ менамояд, ки ҳадафи асосӣ коҳиш додани таъсири ҳокимияти иҷроия ба низоми судӣ буд.

Барои такмил додани раванди интихоб ва таъйини судяҳои боихтисос, инчунин таъмини мустақилияти онҳо, Коллегияи тахассусии судяҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ташкил карда шуд. Ин мақом ҳамчунин барои гузаронидани аттестатсияи тахассусии судяҳо ва баррасии масъалаҳои ҷавобгарии интизомӣ масъул аст.

Дар доираи марҳилаи сеюми мониторинги Нақшаи амалҳои Истамбул нақши мақомоти иҷроия дар кори Шӯрои адлия баррасӣ карда шуд. Барои ислоҳоти он тавсияҳо пешниҳод карда шудаанд, вале на барои пурра барҳам додани он.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Иваз кардани Шӯрои адлия ба Коллегияи тахассусӣ иқдоми мусбат набуд, зеро Коллегия он ваколатҳо ва дараҷаи мустақилиятеро надорад, ки Шӯро дошт. Илова бар ин, Коллегияи тахассусӣ ба дараҷаи бештар аз Раиси Суди Олӣ ё Раиси Суди Олии иқтисодӣ вобаста аст, ки пешниҳодҳо ва ташаббусҳои онҳо аксари вақтҳо барои қабули қарорҳои он асос мешаванд. Қонунгузорӣ ҳамчунин иҷро намудани қарорҳои Коллегияро ба истисноi парвандаҳои интизомӣ ӯҳдадор намекунад.

Гузашта аз ин, Коллегияи тахассусӣ дар робита ба масъалаҳои кадрӣ ваколати маҳдуд дорад. Аз ин рӯ, масъалаҳои ташкилӣ ва роҳбарӣ аз ҷониби Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ амалӣ карда мешавад. Таъминоти моддию техникии кори Коллегияи тахассусии судяҳо ҳамчунин бар дӯши ин ду суд аст.

Гурӯҳи мониторинг пас аз таҳлили ҳамаи мақомоте, ки ба ҳар навъе ба масъалаҳои идоракунии судяҳо машғул мебошанд, ба хулосае омад, ки дар Тоҷикистон мақоми идоракунии судӣ мутобиқи меъёрҳои мониторинг вуҷуд надорад ва кишвар ба ҳамаи меъёрҳои ин нишондиҳанда мутобиқат намекунад.

Бо дарназардошти ин, Котиботи ШЗК ба ҳукумати Тоҷикистон тавсия медиҳад, ки ислоҳоти куллии мақомоти идоракунии судиро барои таъмини истиқлолияти молиявӣ ва институтсионалии он анҷом диҳад. Ба ин кам кардани таъсири раисони судҳои олӣ ва ҳокимияти иҷроия дар ин мақомот, инчунин таъмини гуногунии ҳайати онҳо тавассути дохил намудани намояндагони созмонҳои ҷомеаи шаҳрвандӣ ва дигар ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ дохил мешавад. Чунин чораҳо ҳамчунин ба кам шудани сарбории раисони судҳои олӣ кӯмак намуда, ба онҳо имконият медиҳанд, ки диққати худро ба фаъолияти судӣ равона намоянд.

Меъёри 6.3.1.

	Арзёбӣ
Шӯрои судяҳо ва дигар мақомоти идоракунии судӣ ташкил карда шуда, бар асоси Конститутсия ва (ё) қонуне фаъолият мекунанд, ки ваколатҳои онҳоро муайян мекунад	X

Мутобиқи методологияи мониторинг, муқаррар карда шудааст, ки Шӯрои судҳо ё мақоми шабеҳ мутобиқи Конститутсия ё қонун бояд ташкил карда шавад. Он бояд аз шохаҳои иҷроия ва қонунгузор, инчунин Раиси Суди Олӣ ва маъмурияти судӣ аз ҷиҳати институтсионалӣ мустақил бошад. Ваколатҳои ин мақом бояд дар қонун ба таври дақиқ муайян карда шаванд ва он бояд буҷети худро идора кунад. Агар дар кишвар чанд чунин мақом мавҷуд бошанд, меъёрҳо ба ҳамаи онҳо татбиқ карда мешаванд.

Дар Тоҷикистон масъалаҳои идоракунии судӣ ба зиммаи Конфронси судяҳо, Ассотсиатсияи судяҳо ва Коллегияи тахассусӣ гузошта шудааст. Бо вуҷуди ин, таҳлили ҳайат ва фаъолияти ин мақомот нишон медиҳад, ки онҳо мутобиқи фаҳмиши мониторинги мазкур ба меъёрҳое комилан мувофиқат намекунанд, ки барои муайян кардани онҳо ҳамчун мақомоти идоракунии судӣ зарур мебошад.

Конфронси судяҳо ҷаласаи судяҳои сатҳҳои гуногун мебошад. Он аз ҷониби раиси Ассотсиатсияи судяҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон на камтар аз як маротиба дар як сол, инчунин аз рӯи зарурат даъват карда мешавад, масалан, барои интихоби аъзои нави Коллегияи тахассусӣ. Бо дарназардошти он ки Конфронси судяҳо мақоми доимӣ нест, онро дар доираи ин мониторинг ҳамчун мақоми идоракунии судӣ дар назар гирифтан мумкин нест.

Ассотсиатсияи судяҳо созмони ғайриҳукуматӣ – иттиҳодияи ҷамъиятии судяҳои амалкунанда ва бознишаста мебошад, ки бояд ҳаққи аъзогӣ супоранд. Тавре ки Ассотсиатсия мақоми ҳокимияти давлатӣ намебошад, онро наметавон ҳамчун мақоми идоракунии судӣ барои мақсадҳои мониторинг баррасӣ кард.

Ташкил намудани Коллегияи тахассусии судяҳо дар Тоҷикистон ба интихоби номзадҳои арзанда ба вазифаи судя, таъмини мустақилияти онҳо ва гузаронидани аттестатсияи тахассусӣ нигаронида шудааст. Он ҳамчунин ҳуқуқи судяҳоро ҳимоя мекунад ва аз мақомотиҳои давлатӣ пешниҳод намудани ҷавобҳоро талаб менамояд. Мӯҳлати ваколати Коллегияи тахассусӣ муқаррар карда нашудааст. Судяҳо дар Коллегия дар баробари вазифаҳои судяҳо кор мекунанд ва аъзогии онҳо пас аз ба охир расидани мӯҳлати ваколати судя ба охир мерасад. Дар ин ҳолатҳо барои пур кардани ҷои кории холии пайдошуда, раиси Ассотсиатсия Конфронси судяҳоро даъват мекунад. Коллегия мустақилона амал мекунад, вале бо Раиси Суди Олӣ ё Раиси Суди Олии иқтисодӣ робитаи наздик дорад ва аз рӯи пешниҳод ё ташаббуси онҳо қарор қабул мекунад, ки ин онро аз ҷиҳати институтсионалӣ аз раисони судҳо вобаста месозад – ин ба таърифи мақоми худидоракунӣ барои мақсадҳои мониторинг мухолиф аст. Таъмини ташкилӣ ва моддию техникии фаъолияти Коллегияи тахассусии судяҳо ба зиммаи Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ вогузор карда шудааст. Инн маънои онро дорад, ки Коллегияи тахассусии судяҳо буҷети худро надорад, тавре ки таъриф талаб менамояд.

Ҳарчанд фаъолияти Конфронси судяҳо, Ассотсиатсияи судяҳо ва Коллегияи тахассусиро қонуни конститутсионӣ танзим мекунад, масъалаи таъсири раисони судҳои олӣ ба ин мақомоти ҷиддӣ боқӣ мемонад. Илова бар ин, Президент ба кори Коллегияи тахассусӣ таъсири ҳалкунанда дорад, тавре ки аллакай дар дигар меъёрҳо тавсиф карда шудааст.

Бо дарназардошти ин, дар Тоҷикистон мақоми идоракунии судӣ мутобиқи фаҳмиши меъёрҳои мониторинг вуҷуд надорад ва кишвар ба ҳамаи меъёрҳои ин нишондиҳанда мутобиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 6.3.2.

Ба ҳайати Шӯрои судяҳо ва дигар мақомоти ҳокимияти судӣ на камтар аз нисфи судяҳо дохил мешаванд, ки:

Унсур	Арзёбӣ
Аз ҷониби дигар судяҳо интихоб карда мешаванд	X
Ҳамаи сатҳҳои низоми судиро намояндагӣ мекунанд	X

Тавре ки дар Тоҷикистон мақоми идоракунии судӣ мутобиқи фаҳмиши меъёрҳои мониторинг вуҷуд надорад, кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад. Таҳлили баъдӣ ба арзёбии умумии номувофиқатӣ таъсир намерасонад.

Коллегияи тахассусии судяҳо, ки аз раис, муовини раис ва 11 аъзо иборат аст, танҳо судяҳо – намояндагони судҳои вилоятӣ ва иқтисодиро ба таври мутаносиб дар бар мегирад. Ба ҳайати Коллегия дохил мешаванд:

ду судя аз Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

ду судя аз Суди Олии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

як судя аз судҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон;

ду судя аз судҳои вилояти Хатлон (як нафари онҳо судяи суди иқтисодии вилоят);

ду судя аз судҳои вилояти Суғд (як нафари онҳо судяи суди иқтисодии вилоят);

ду судя аз судҳои шаҳри Душанбе (як нафари онҳо судяи суди гарнизони ҳарбӣ мебошад);

ду судя аз судҳои шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ.

Аъзоёни Коллегия дар Конфронси судяҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз ҷониби Ассотсиатсияи судяҳо даъват ва гузаронида мешавад, интихоб карда мешаванд. Барои гузаронидашуда ҳисоб намудани Конфронс зарур аст, ки дар он на камтар аз се ду ҳиссаи судяҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирок намоянд. Судяе, ки бештар аз нисфи овозҳои судяҳои дар овоздиҳи иштирокдоштаро гирифтааст, узви Коллегияи тахассусии судяҳо ҳисобида мешавад. Президиуми Ассотсиатсияи судяҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон бо қарори худ ҳайати Коллегияи тахассусии судяҳоро бар асоси протоколи пешниҳоднамудаи Конфронси судяҳо ба расмият медарорад. Ҷаласаи якуми Коллегияи тахассусии судяҳоро раиси Ассотсиатсияи судяҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон даъват менамояд, ки дар он раис ва муовини раиси Коллегия бо аксарияти овозҳо аз ҳисоби аъзоёни он бо овоздиҳии кушод ё пинҳонӣ интихоб карда мешаванд. Ҳарчанд дар амал овоздиҳӣ маъмулан ба таври кушод сурат мегирад, овоздиҳии пинҳонӣ метавонад ба коҳиши фишор болои судяҳо мусоидат кунад.Мутобиқи Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” аъзоёни Коллегия ба мӯҳлати ваколати судяҳо интихоб карда мешаванд. Дар сурати зарурат, Конфронси судяҳо барои интихоби аъзоёни нави ҳайати Коллегия ҷамъ меоянд. Дар қонунгузории мазкур меъёрҳои дақиқи интихоби аъзоёни Коллегия ва тартиби танзимкунандаи қатъи ваколатҳои онҳо муайян карда нашудааст. Таҳлили санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ ва муколамаҳо бо намояндагони ҳокимияти судӣ вуҷуд надоштани тартиботи возеҳи муайян намудани рӯйхати номзадҳо ба узвияти Коллегияи тахассусии судяҳоро собит намуд. Ғайр аз ин, гурӯҳи мониторинг дар бораи ҷаласаи Конфронси судяҳо гузориш ва ҳуҷҷате ба даст наовардааст, ки тартиби гузарондани онро танзим мекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 6.3.3.

	Арзёбӣ
Ба ҳайати Шӯрои судяҳо ва дигар мақомоти идоракунии судӣ на камтар аз 1/3 аъзоён на аз байни судяҳое дохил мешаванд, ки дар Шӯро ҳуқуқи овоздиҳӣ доранд ва ҷомеаи шаҳрвандӣ ё дигар ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлаиро намояндагӣ мекунанд (мисол, намояндагони доираҳои илмӣ, профессорҳои ҳуқуқшиносӣ, адвокатҳо, ҳомиёни ҳуқуқ, намояндагони созмонҳои ғайридавлатӣ).	X

Тавре ки дар Тоҷикистон мақоми идоракунии судӣ мутобиқи фаҳмиши меъёрҳои мониторинг вуҷуд надорад, кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад. Таҳлили баъдӣ ба арзёбии умумии номувофиқатӣ таъсир намерасонад.

Ба ҳайати Коллегияи тахассусӣ танҳо судяҳое дохил мешаванд, ки ба ин меъёр ҷавобгӯ намебошад, агар Коллегия мутобиқи мониторинг ҳамчун мақоми идоракунии судӣ ҳисобида шавад.

Меъёри 6.3.4.

Қарорҳои Шӯрои судҳо ва дигар мақомоти ҳокимияти судӣ:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Дар шабакаи интернет нашр карда мешаванд	X
B.	Шарҳи сабабҳои қабул кардани қарори мушаххасро дар бар мегирад	X

Тавре ки дар Тоҷикистон мақоми идоракунии судӣ мутобиқи фаҳмиши меъёрҳои мониторинг вуҷуд надорад, кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад. Таҳлили баъдӣ ба арзёбии умумии номувофиқатӣ таъсир намерасонад.

На судяҳо ва на аҳли ҷомеа ба Низомнома, қарорҳо ва хулосаҳои Коллегияи тахассусӣ дастрасӣ надоранд. Яъне, ҳуҷҷатҳои танзимкунандаи фаъолияти мақомоти судӣ нашр карда намешаванд, ки ин ба талаботҳои унсури А мухолифат мекунанд.

Мутобиқи моддаи 118-и Қонуни конститутсионӣ ҷаласаи Коллегияи тахассусии судяҳо ошкоро гузаронида мешавад. Дар доираи чунин маҷлис раисони судҳои дахлдор мумкин аст даъват карда шаванд. Баррасии масъалаҳо аз маърузаи раис ё аъзои Коллегия оғоз меёбад, ки маводҳои пешниҳодшударо пешакӣ омӯхтааст. Пас аз он, маърӯзаҳои шахсони даъватшуда шунида шуда, ҳуҷҷатҳои зарурӣ аз назар гузаронда мешаванд. Мувофиқи моддаи 121 хулоса ё қарори Коллегия бо аксарияти овози аъзоёни дар маҷлис ҳузурдошта қабул карда мешавад. Онҳо дар шакли хаттӣ таҳия карда шуда, тафсилоти зарурӣ, аз ҷумла сана ва макони қабул намудани қарор, инчунин сабабҳои қабул кардани қарорро дар бар мегиранд.

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 6.4. Судяҳо тавассути тартиби обективии қабули қарорҳо ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд

Муқаддима

Мутобиқи моддаи 123-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” судя дар ҳолатҳои зерин ба ҷавобгарии интизомӣ кашида мешавад:

> барои дағалона вайрон намудани қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳангоми баррасии парвандаҳои маданӣ, оилавӣ, иқтисодӣ, ҷиноятӣ, ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ ва дархосту пешниҳодҳо;
>
> барои риоя накардани қоидаҳои тартиботи дохилии меҳнатӣ;
>
> барои кирдоре, ки обрӯи ҳокимияти судӣ ва шаъну эътибори судяро паст мезанад;
>
> барои риоя накардани талаботи Кодекси одоби судяи Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Бар асоси моддаи 124-и Қонуни мазкур марҳилаҳои парвандаи интизомӣ санҷиши маълумот оид ба кирдори интизомии судя, оғоз намудани парвандаи интизомӣ ва баррасӣ кардани парвандаи интизомиро дар бар мегиранд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Тартиби ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани судяҳо дар Тоҷикистон қонун ба таври муфассал муқаррар карда шудааст, ки риояи кафолатҳои мурофиавӣ ва шаффофиятро таъмин менамояд. Баррасии шикоятҳо дар бораи ҳуқуқвайронкуниҳои интизомии судяҳо аз қабули қарор аз рӯи чунин парвандаҳо алоҳида гузаронида мешавад. Илова бар ин, дар қонун кафолатҳои асосии мурофиавии мурофиаи одилона барои судяҳо дар мурофиаҳои интизомӣ пешбинӣ карда шудаанд. Бо вуҷуди ин, ҳуқуқ ба ҳимоя барои судяе, ки дар содир намудани кирдори интизомӣ гумонбар мешавад, қонун кафолат намедиҳад.

Барои пешгирии номуайянии ҳуқуқӣ ва арзёбиҳои субъективӣ, қонунгузорӣ бояд дар бораи асосҳои возеҳи ҷавобгарии интизомӣ дақиқ карда шавад. Масалан, ба таври васеъ баён кардани асосҳои рафтори ношоиста, ки шаъну эътибори ҳокмияти судиро паст мезанад, барои тафсири субъективӣ ҷой мегузорад, ки ба мустақилияти судяҳо таҳдид мекунад.

Ҳамчунин, масъалаи қонунӣ будани ба ҷавобгарӣ кашидани судяҳо барои вайрон кардани тартиботи дохилии меҳнатӣ саволҳоро ба миён мегузорад, зеро қонунгузории меҳнат ба судяҳо татбиқ карда намешавад ва онҳо мутобиқи қонуни конститутсионӣ мақоми махсус доранд. Илова бар ин, мавҷудияти ҷазои ҷиноятӣ барои қабули қарори ғайриодилона ҳамчунин метавонад мустақилияти судяҳоро халалдор созад ва бояд аз Кодекси ҷиноятӣ хориҷ карда шавад.

© СҲИР 2024

Меъёри 6.4.1.

Қонун пешбинӣ мекунад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Асосҳои возеҳ оид ба ҷавобгарии интизомӣ барои судяҳо, ки чунин асосҳо, ба монанди “вайронкунии савганд”, “нодуруст иҷро намудани ӯҳдадориҳо” ё “аз даст додани боварӣ”-ро дар бар намегиранд, агар қонунгузорӣ онҳоро бо асосҳои бештар мушаххас ба таври муфассал муқаррар накунад	X
B. Ҳамаи марҳилаҳои асосии тартиби ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани судяҳо	✓

Моддаи 123-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани судяро дар як қатор ҳолатҳо, аз ҷумла ҳангоми дағалона вайрон кардани қонунгузорӣ ҳангоми баррасии парвандаҳо, вайрон кардани тартиботи дохилии меҳнатӣ ва риоя накардани талаботҳои Кодекси одоби судяро пешбинӣ менамояд.

Бо вуҷуди ин, дар ин модда ҳамчунин ба ҷавобгарӣ кашидани судя барои кирдоре пешбинӣ карда шудааст, ки шаъну эътибори ҳокимияти судиро паст мезанад. ИН асоси аз ҳад зиёд васеъ ва норавшан аст. Дар қонун меъёрҳои мушаххаси таснифи унсурҳои ин гуна кирдорҳо вуҷуд надорад ва ин корро ба ихтиёри мақомоти қабулкунандаи қарор вогузор кардааст.

Ба таври мушаххас муайян накардани кирдорҳое, ки шаъну эътибори ҳокимияти судиро паст мезанад, метавонад ба он оварда расонад, ки судяҳо бар асоси арзёбиҳои субъективии аъзоёни Коллегия ба ҷавобгарӣ кашида шаванд. Ин метавонад ба мустақилият ва обрӯи онҳо халал расонад.

Ба ҷавобгарӣ кашидани судя барои вайрон кардани тартиботи дохилии меҳнатӣ низ мушкил аст. Бо дарназардошти он ки судяҳо субъектҳои муносибатҳои меҳнатӣ нестанд ва бар асоси қонуни конститутсионӣ мақоми махсуси судяро доранд, чунин асос барои ҷавобгарии интизомӣ ба мақоми махсуси онҳо мухолиф буда, ба мустақилияти функсионалӣ таҳдид мекунад.

Ҳамин тавр, ин муқаррарот бояд аз қонун хориҷ карда шуда, ҳамчунин дар қонун мушаххас карда шавад, ки кадом амалҳо ё беамалии судя мумкин аст ҳамчун кирдоре баррасӣ карда шаванд, ки шаъну эътибори ҳокимияти судиро паст мезанад. Тоҷикистон ба **унсури А** мувофиқат намекунад.

Моддаи 124-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” марҳилаҳои асосии парвандаи интизомиро шурӯъ аз тафтиши маълумот дар бораи кирдори интизомии судя то баррасии парванда ва қабул кардани қарор танзим мекунад.

Мутобиқи моддаи 125-и ҳамин Қонун, ҳуқуқи оғоз намудани парвандаи интизомӣ танҳо ба раисони судҳои зинаҳои гуногун дода мешавад, ба истиснои судҳои зинаи поёнӣ (судҳои ноҳиявӣ ва шаҳрӣ). Бояд гуфт, ки тартиби ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани роҳбарони мақомоти судӣ – раисони Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодӣ дар сатҳи қонунгузорӣ танзим карда нашудааст. Таҷрибаи дигар кишварҳо нишон медиҳад, ки чунин масъалаҳоро бояд мақоми идоракунии судӣ ҳал кунад, ки дар ҳоли ҳозир дар Тоҷикистон вуҷуд надорад.

Раисони судҳо тафтиши пешакии маълумотро дар бораи кирдори интизомии судя мегузаронанд, яъне маълумотро дар бораи асосҳои ба ҷавобгарӣ кашидани судя тафтиш мекунанд. Онҳо ҳамчунин метавонанд аз судя шарҳи хаттиро талаб кунанд. Илова бар ин, мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон

© СҲИР 2024

“Дар бораи мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ”, шаҳрвандон ё ҳар шахсе, ки аз рафтори номатлуби судя (рузноманигорон, шахсони мансабдор, иштироккунандагони мурофиаи судӣ) огоҳ аст, ҳуқуқ доранд бо шикояти интизомӣ мурочиат кунанд. Дар чунин ҳолатҳо, тавре намояндагони Точикистон тавзеҳ медиҳанд, тафтиши далелҳо аз рӯи шикоят нисбат ба судя аз чониби Раёсати мақомоти судии суди дахлдор анчом дода шуда, баъдан натичаи тафтиш ба раиси суди дахлдор пешниҳод карда мешавад.

Агар аз рӯи натичаи тафтиш, далелҳои дар шикоят нишондодашуда тасдиқ нашаванд, раиси суд мувофиқи Қонун “Дар бораи мурочиатҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ” дар бораи шикоят ба шахси мурочиаткунанда дар бораи рад кардани оғози парвандаи интизомӣ чавоби хаттӣ мефиристад.

Дар сурати тасдиқ шудани далелҳо, раис дар бораи оғоз намудани парвандаи интизомӣ қарор қабул мекунад, ки дар он асосҳои оғоз намудани парвандаи интизомӣ нишон дода шуда, парванда барои баррасӣ ба Коллегияи тахассусии судяҳо фиристода мешавад. Пеш аз ин, судяе, ки нисбат ба ӯ парванда оғоз карда шудааст, бояд бо маводҳои он шинос шавад. Ӯ ҳуқуқ дорад тавзеҳоти иловагӣ пешниҳод намояд ё гузаронидани тафтиши иловагиро талаб кунад.

Қонун “Дар бораи судҳо” (моддаҳои 126 ва 127) мӯҳлати баррасии парвандаи интизомӣ ва татбиқи чазои интизомиро муайян намуда, қабули қарорҳо аз рӯи парванда, аз чумла чазои эҳтимолии интизомӣ ва қатъи парвандаро танзим менамояд.

Коллегияи тахассусии судяҳо дар бораи татбиқи чазои интизомӣ, қатъи он ё фиристодани маводҳо ба мақомот ё шахсони мансабдоре, ки ҳуқуқ доранд дар бораи озод кардан ё бозхонд кардани судя пешниҳодҳо пешкаш кунанд ё ба Прокурори генералии Ҷумҳурии Точикистон барои ҳалли масъала оид ба оғоз намудани парвандаи чиноятӣ ё парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ қарор қабул мекунад. Дар ин ҳолат баррасии парвандаи интизомӣ боздошта мешавад.

Ҷазоҳои интизомие, ки Коллегияи тахассусӣ метавонад татбиқ кунад, огоҳӣ ё танбеҳро дар бар мегиранд ва татбиқи онҳо аз хусусияти ҳуқуқвайронкунӣ ва оқибатҳои он вобаста аст. Қобили зикр аст, ки озод кардан ё бозхонд кардани судя ҳамчун намуди алоҳидаи чазои интизомӣ дар қонун пешбинӣ карда нашудааст. Коллегияи тахассусӣ метавонад танҳо ин равандро оғоз кунад. Ҳамин тавр, Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Товикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Точикистон марҳилаҳои асосии мурофиаи интизомиро нисбат ба судяҳо танзим менамояд, ки ба **унсури В** мувофиқат мекунад.

Қайд кардан зарур аст, ки баҳисобгирии парвандаҳои интизомӣ пеш бурда мешавад, аммо дар бораи ин гуна парвандаҳо маълумоти муфассали оморӣ тартиб дода намешавад. Дар соли 2023 Коллегияи тахассусӣ 7 парвандаи чавобгарии интизомии судяҳоро баррасӣ кардааст.

Меъёри 6.4.2.

	Арзёбӣ
Тафтиши шикоят дар бораи ҳуқуқвайронкунии интизомии судяҳо аз қабул кардани қарор дар ин гуна парвандаҳо алоҳида сурат мегирад.	✓

Қабули шикоятҳо аз шаҳрвандон, тафтиши пешакии далелҳо ҳамчунин аз чониби Раёсати мақомоти судии судҳои дахлдор анчом дода мешавад. Дар чунин ҳолатҳо маводҳои санчиш ба раиси суд фиристода мешавад, то ки дар бораи оғози парвандаи интизомӣ қарор қабул кунад. Раисони судҳо тафтиши пешакии маълумотро дар бораи ҳуқуқвайронкунии интизомии судя анчом дода, далелҳоро ҳамчун асос барои ба чавобгарӣ кашидани ӯ арзёбӣ мекунанд ва маводҳоро ба Коллегияи тахассусии судяҳо ҳамчун парвандаи интизомии аллакай оғошуда барои баррасӣ ва қабул кардани қарор дар бораи ба чавобгарии интизомӣ кашидан ё қатъ кардани парванда ирсол мекунанд.

Ҳамин тавр, тафтиши шикоятҳо нисбат ба судяҳо ва оғоз намудани парвандаҳои интизомӣ нисбат ба судяҳо дар амал ба зиммаи раисони судҳо вогузор шуда, Коллегияи тахассусӣ оид ба кирдори ғайриқонунии судяҳо қарор қабул мекунад. Бо дарназардошти гуфтаҳои боло Тоҷикистон ба ин меъёр мувофиқат мекунад.

Меъёри 6.4.3.

	Арзёбӣ
Кафолатҳои мурофиавии мурофиаи одилона барои судяҳо дар мурофиаи интизомӣ, яъне ҳуқуқи шунида шудан ва пешниҳод кардани далелҳо, ҳуқуқ ба ҳимоя, ҳуқуқи шикоят ба суд пешбинӣ карда шудаанд ва чунин кафолатҳо мумкин аст дар амал татбиқ карда шаванд	X

Бар асоси моддаи 126-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” муҳокимаи парвандаи интизомӣ дар маҷлиси Коллегияи тахассусӣ бо иштироки судяе, ки ба ҷавобгарии интизомӣ кашида мешавад ва дигар шахсони манфиатдор сурат мегирад. Коллегияи тахассусӣ ҳуқуқ дорад парвандаи интизомиро ҳангоми ҳозир нашудани шахсони зикргардида баррасӣ намояд, агар сабабҳои ҳозир нашудани онҳоро узрнок эътироф накунад. Судяе, ки ба ҷавобгарии интизомӣ кашида мешавад ва дигар шахсони манфиатдор ҳуқуқ доранд ба таври хаттӣ ҳоҳиш намоянд, ки парванда бе иштироки онҳо баррасӣ гардад ва нусҳаи қарор ё хулоса ба онҳо ирсол карда шавад.

Судя ҳуқуқ дорад тавзеҳоти иловагӣ пешниҳод намояд ё гузаронидани тафтиши иловагиро хоҳиш кунад. Тавре ки қонун марҳилаи аввали баррасии мустақилонаи шикоятҳои воридшударо пурра танзим накардааст ва ин аз ҷониби шахсони аз ҷониби қонун ваколатдорнашуда (кормандони суд) анҷом дода мешавад ва қонун ба судя ҳуқуқи доштани намоянда дар мурофиаи интизомиро кафолат намедиҳад, зеро қонун ба судя ҳуқуқи доштани намояндаи худро дар парвандаи интизомӣ ҳамчун унсури ҳуқуқ барои ҳимоя намедиҳад, Тоҷикистон ба талаботҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Мутобиқи моддаи 121-и Қонун “Дар бораи судҳо” нусхаи тасдиқгардидаи қарор ё хулосаи эълоншудаи Коллегияи тахассусии судяҳо ба шахсони манфиатдор супорида мешаванд ва нисбат ба қарор ва хулосаи Коллегияи тахассусии судяҳо ба Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мӯҳлати даҳ рӯз аз лаҳзаи супоридани онҳо шикоят овардан мумкин аст. Дар амал аз болои қарори Коллегияи тахассусии судяҳо як ҳолати шикоят кардан мушоҳида карда шудааст ва он бомуваффақият сурат гирифтааст.

© СҲИР 2024

Меъёри 6.4.4.

	Арзёбӣ
Барои қарорҳои суд (аз ҷумла барои қарори ноодилона ё хатои суд) ҷазои ҷиноятӣ ё маъмурӣ пешбинӣ нашудааст ё ин гуна муҷозот (санксия) дар амал истифода бурда намешавад	X

Моддаи 349-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои баровардани ҳукм, қарор ё санадҳои дигари судии ғайриқонунӣ ҷавобгарӣ пешбинӣ менамояд. Барои ин ё ҷарима ё маҳрум сохтан аз озодӣ ба мӯҳлати то ду сол пешбинӣ карда шудааст. Агар ҳукм ба маҳрум сохтан аз озодӣ, қалбакӣ кардани далелҳо дахл дошта бошад ё оқибатҳои вазнин дошта бошад, суд метавонад ба мӯҳлати дарозтар аз озодӣ маҳрум карда, ҳуқуқи ишғоли мансабҳои муайян ё машғул шудан бо фаъолияти муайянро маҳдуд намояд.

Дар тӯли муҳокимаҳо судяҳо шарҳ доданд, ки агар ҳангоми баррасии парванда аз ҷониби суди марҳилаи болоӣ хатои судӣ ошкор карда шавад, қарор ғайриқонунӣ дониста намешавад. Барои ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани судя мутобиқи ҳамин модда тафтишот бояд нияти ӯро исбот кунад. Дар соли 2023 судяи суди шаҳрӣ дар тақалуби ҳуҷҷатҳои судӣ дар парвандаи шаҳрвандӣ гунаҳкор дониста шуда, мутобиқи ин модда ба ҷавобгарӣ кашида шуд. Мутобқи назари гурӯҳи мониторинг, мавҷудияти ин намуди ҷавобгарӣ дар кодекси ҷиноятӣ аз замони гузаштаи сотсиалистӣ мерос мондааст. Ҷазо барои қарори ноодилона метавонад боиси суиистифода ва суиқасд ба мустақилияти ҳокимияти судӣ гардад, махсусан бо дарназардошти он ки бекор кардани дахлнопазирии судя ба таври автоматӣ боиси барканории муваққатии ӯ то анҷоми тафтишот мешавад. “Қонун дар бораи судҳо” дахлнопазирии вазифавии судяҳоро кафолат медиҳад, ки ин маънои онро дорад, ки судя бидуни розигии мақоме, ки ӯро таъйин ё интихоб кардааст, ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида намешавад.

Ҳабси судя танҳо бо розигии Прокурори генералӣ ва пас аз иҷозати Суди Олӣ имконпазир аст. Ҳамзамон тартиби гирифтани чунин розигӣ дар ҳар ду ҳолат маълум нест. Мутобиқи моддаи 17-1 Қонуни “Дар бораи судҳо” Коллегияи тахассусӣ бездоштани ваколатҳои судяро дар сурати гирифтани розигӣ барои ҷалби ӯ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ бо тартиби муқарраршуда то бартараф шудани асосҳо пешбинӣ карда шудааст. Ҳанӯз маълум нест, ки ба судя пардохти ҳармоҳаи мукофот (пурра ё қисман) нигоҳ дошта мешавад ё ба муддати чанд вақт. Гурӯҳи мониторинг ба таври қатъӣ тавсия медиҳад, то ба он диққат дода шавад, ки таркиби ҷиноятҳои дигар, ба монанди ришвасitонӣ ё қалбакисозии ҳуҷҷатҳо дар назар гирифта шавад, ки аз рӯи онҳо амали судяҳо мумкин аст ҳангоми гумонбар шудан ба содир намудани ҷиноятҳои хизматӣ муайян карда шавад, бидуни истифода аз меъёри моддаи 349-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Тавре ки дар Тоҷикистон ҷавобгарии ҷиноятӣ барои қарорҳои судӣ (барои баровардани ҳукми ғайриқонунӣ, қарор ё дигар санадҳои судии ғайриқонунӣ) пешбинӣ шудааст ва дар соли 2023 судя барои ин ба ҷавобгарӣ кашида шуд. Аз ин рӯ, кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Муҳокимаҳо оид ба татбиқи чораҳои зиддикоррупсионӣ дар Тоҷикистон, ҷомеаи шаҳрвандӣ низоми судиро як ҷузъи низоми васеи мақомоти давлатӣ ҳисоб менамояд, ки дар баробари мақомоти прокуратура ва дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба хешу таборбозӣ дучор мешавад. Бо эътироф намудани пешравии нисбӣ дар таъйини судяҳо дар муқоиса бо мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, тавре ки дар судҳо раванди ҳадди ақал интихоби судҳо-таҷрибаомӯзон бар асоси озмун вуҷуд дорад, нигарониҳо дар бораи раванди интихоби ношаффоф ва ғайрирақобатӣ боқӣ мемонанд.

© СҲИР 2024

Ин аксари вақтҳо боиси пешбарии шахсоне мешавад, бо элитаи ҳукмрон алоқаманд аст. Ин таъйинкуниҳо, ки ҳамчун квази-сулолавӣ ҳисобида мешаванд, ба мустақилияти ҳокимияти судӣ халал мерасонанд, ки бо набудани ивазнопазирии судяҳо шадидтар мешаванд. Бо вуҷуди изҳори назарҳо дар бораи Шӯрои адлияи собиқ, ки бо мақомоти дигар, ба монанди Коллегияи тахассусӣ, Ассотсиатсияи судяҳо, Конфронси судяҳо иваз карда шудааст, низоми феълӣ низ боэътимод намебошад.

Ҳарчанд судяҳо нисбат ба кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, аз ҷумла прокурорҳо, маоши нисбатан баландтар мегиранд, маоши онҳо барои бартарафсозии самарабахши хавфҳои коррупсия нокофӣ боқӣ мемонад.

Созмонҳои ғайридавлатӣ ҳамчунин тамоюли нигаронкунандаро дар баъзе соҳаҳо, ба монанди парвандаҳои вобаста ба андоз таъкид мекунанд, ки қарорҳои судҳо ба манфиати мақомоти давлатӣ мебошанд.

Мутобиқи маълумоти созмонҳои ғайридавлатӣ, афзалиятҳои ислоҳоти судӣ беҳбуди шаффофияти раванди таъйини судяҳо ва таъмини дастрасии аҳолӣ ба санадҳо ва қарорҳои судиро дар бар мегирад. Илова бар ин, барои коҳиш додани хавфҳои коррупсионӣ бояд тақсимоти автоматии тасодуфии парвандаҳо дар байни судяҳо ҷорӣ карда шавад.

© СҲИР 2024

7_Мустақилияти мақомоти прокуратура

Тартиби таъйин намудани прокурори генералӣ дар Тоҷикистон ба сабаби мавҷуд набудани тартиби озмун ва мақоми мустақил барои арзёбии номзадҳо ба андозаи кофӣ шаффоф нест. Ҳарчанд қонун асосҳои пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардани прокурори генералиро пешбинӣ кардааст. Ба тартиби мазкур шохаҳои иҷроия ва қонунгузори ҳокимият таъсир мерасонанд, зеро қарорҳо дар бораи таъйин ва аз вазифа озод кардани прокурори генералиро Президент бо розигии парлумон бидуни эълон кардани сабабҳои чунин қарорҳо қабул мекунад. Ба кор қабул кардани прокурорҳо ва пешравии баъдии онҳо дар мансаб берун аз тартиботи озмун амалӣ карда мешавад, ки барои салоҳияти васеъ дар қабул кардани қарор имконият медиҳад. Дар бораи амалҳое номуайянӣ вуҷуд дорад, ки метавонанд боиси ҷазои интизомӣ шаванд. Маблағгузории давлатии мақомоти прокуратура кофӣ ба ҳисоб меравад, вале сатҳи мукофотдиҳӣ ба прокурорҳо ба ҳифзи иловагӣ ниёз дорад. Дар кишвар мақоми худидоракунии прокурорҳо вуҷуд надорад, ки ин ба равандҳои кадрӣ ва тартиботи арзёбии самарабахшии кори прокурорҳо таъсири манфӣ мерасонад. Ташкил намудани Шӯрои прокурорҳо, ки аз прокурори генералӣ ва ҳокимияти иҷроия мустақил хоҳад буд, барои таъмини мустақилияти прокурорҳои алоҳида ва дар маҷмӯъ прокуратура муҳим мебошад.

© СҲИР 2024

Графики 7.1. Сатҳи самарабахшӣ дар соҳаи мустақилияти мақомоти прокуратура – паст

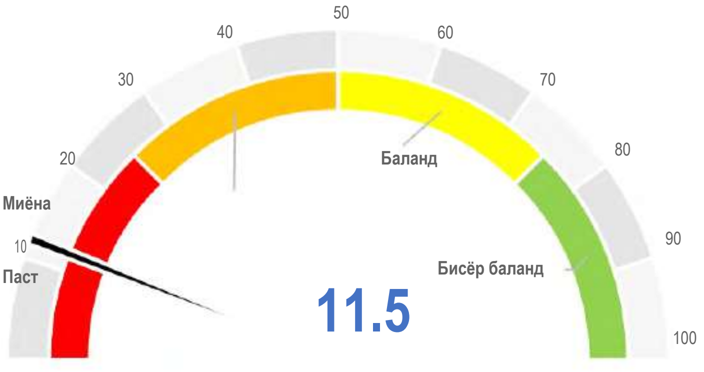

Графики 7.2. Сатҳи самарабахшӣ дар соҳаи мустақилияти мақомоти прокуратура аз рӯи нишондиҳандаҳо

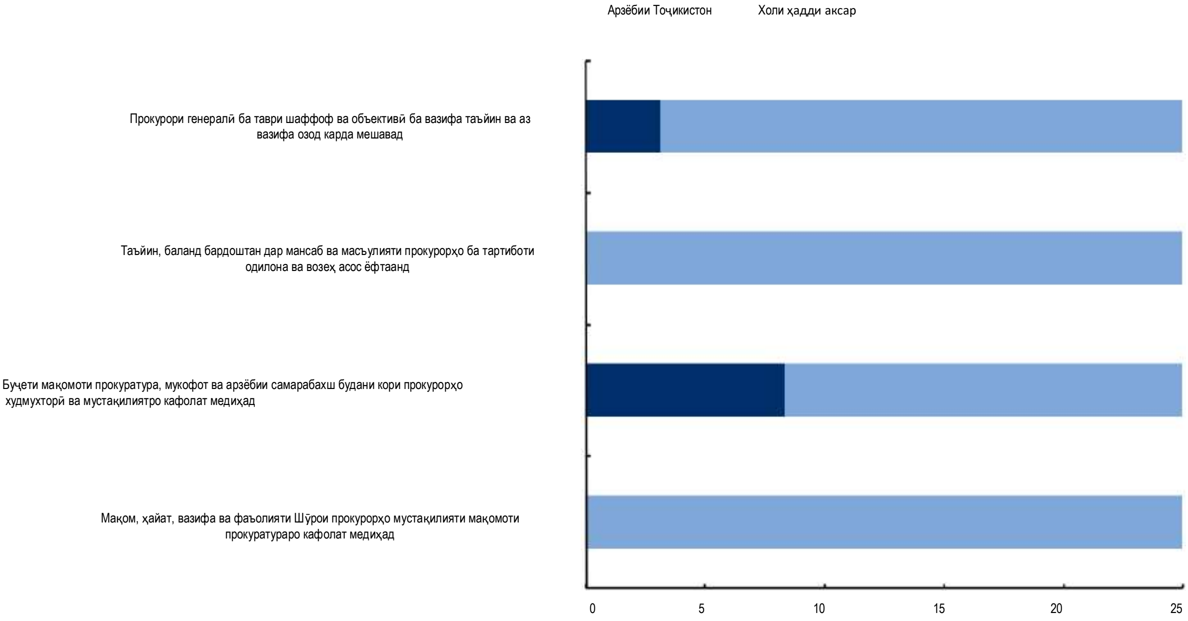

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 7.1. Прокурори генералӣ ба таври шаффоф ва объективӣ ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешавад

Муқаддима

Фаъолият, ваколатҳо ва сохтори мақомоти прокуратураро Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Қонуни конститутсионӣ "Дар бораи мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон", ки дар санаи 25 июли соли 2005 қабул карда шудааст, танзим мекунанд.

Прокурори генералӣ тамоми низоми мақомоти прокуратураро роҳбарӣ мекунад ва ба Маҷлиси миллӣ (парлумон) ва Президент ҳисобот медиҳад.

Прокуратураи Тоҷикистон дар низоми ҳифзи ҳуқуқи кишвар мавқеи асосиро ишғол намуда, дорои ваколатҳои бисёр васеъ, аз ҷумла тафтишоти пешакии ҷиноятҳо ва дастгирии айбдоркунии давлатӣ дар судҳо, назорат аз болои фаъолияти дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва мақомоти давлатӣ мебошад. Ҳамчунин, мутобиқи Конститутсия ва Қонуни конститутсионӣ Прокурори генералӣ ва прокурорҳои тобеи ӯ аз болои амалисозии дақиқ ва яксони қонунҳо аз ҷониби субъектҳои бахши ғайридавлатӣ назорат мекунанд, яъне вазифаҳои назорати умумиро доранд. Ҳарчанд дар моддаи 23-и Қонуни конститутсионӣ дахолати прокурорҳо ба фаъолияти соҳибкорӣ манъ карда шудааст, прокурорҳо ҳуқуқ доранд, ки санҷишҳоро оғоз кунанд, ки ин хавфи назарраси коррупсияро ба вуҷуд меорад.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Раванди таъйини Прокурори генералӣ дар Тоҷикистон ба андозаи кофӣ шаффоф нест, зеро барои интихоб ва таъйини ӯ тартиби озмун вуҷуд надорад. Дар қонунгузории кишвар мавҷудияти мақоми мустақиле пешбинӣ нашудааст, ки сифатҳои касбӣ ва поктинатии номзадҳоро ба мақоми Прокурори генералӣ арзёбӣ кунад ва баҳои худро пешниҳод намояд. Тартиби пеш аз мӯҳлат озод кардан аз вазифаи Прокурори генералӣ низ шаффофияти комил надорад. Қарор дар бораи пеш аз мӯҳлат озод кардан аз ҷониби Президент бо розигии парлумон қабул карда мешавад, вале ин гуна қарорҳо нашр ва сабабҳо нишон дода намешаванд. Гузашта аз ин, мавҷудияти асосҳои ба таври васеъ таҳияшуда барои аз вазифа озод кардани Прокурори генералӣ, ба монанди вайрон кардани анъана ва расму оин ё вайрон кардани қонуни меҳнат, метавонад ба хавфи фишор ба Прокурори генералӣ мусоидат кунад. Ин вазъият зарурати ислоҳот дар масъалаҳои кадрӣ, ки ба Прокурори генералӣ дахл дорад, аз ҷумла ҷорӣ намудани меъёрҳои шаффоф ва возеҳи интихоб ва озодкунӣ аз вазифа, инчунин таъсиси як муассисаи мустақили арзёбии номзадҳо ба мақоми Прокурори генералиро нишон медиҳад. Ин чораҳо ба баланд бардоштани мустақилияти мақомоти прокуратура, таъмини объективӣ будан ва адолат дар раванди таъйин ва аз вазифа озод кардани Прокурори генералӣ мусоидат мекунанд.

© СҲИР 2024

Меъёри 7.1.1.

Мақоми идоркунии прокуратура ё комиссияе, ки аз коршиносони ғайрисиёсӣ (масалан, намояндагони созмонҳои ғайридавлатӣ, намояндагони доираҳои илмӣ, профессорҳои ҳуқуқшиносӣ, адвакатҳо, ҳомиёни ҳуқуқ) иборат аст, ки мансабдорони давлатӣ нестанд ва баягон мақоми давлатӣ ё мақомоти худидоракунии маҳаллӣ тобеъ намебошанд, сифатҳои касбӣ ва поктинатии ҳамаи номзадҳоро ба вазифаи Прокурори генералӣ баррасӣ намуда, ба мақоми таъйинкунанда баҳои худро пешниҳод мекунад:

Унсур	Арзёбӣ
Ин гуна тартиб дар қонунгузорӣ пешбинӣ карда шудааст	X
Ин гуна тартиб дар амал татбиқ карда мешавад	Вуҷуд надорад

Дар Тоҷикистон тартиби озумун барои интихоб ва таъйини Прокурори генералӣ вуҷуд надорад. Қонунгузории кишвар мавҷудияти мақоми мустақили идоракунии прокуратура, ба монанди Шӯрои прокурорҳо ё комиссияи мустақилеро пешбинӣ намекунад, ки сифатҳои касбӣ ва поктинатии номзадҳоро ба вазифаи Прокурори генералӣ арзёбӣ карда, баҳои худро ба мақоми қарорқабулкунанда пешниҳод намояд.

Мутобиқи моддаи 14-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон” (минбаъд – Қонун “Дар бораи прокуратура”) Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо ризоияти Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон (палатаи болоии парлумон) ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешавад. Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мӯҳлати 5 сол таъйин мешавад. Пас аз таъйини Прокурори генералӣ ба ин мақом фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тавассути телевизионҳои давлатӣ эълон карда шуда, дар бораи ин таъйинот дар ВАО инъикос карда мешавад.

Барои қонеъ кардани ин меъёр, мақоми мустақил ё комиссияи коршиносӣ бояд сифатҳои касбӣ ва поктинатии ҳамаи номзадҳо ба вазифаи Прокурори генералиро баррасӣ намуда, ба мақоми қарорқабулкунанда баҳои худро пешниҳод намояд. Тавре ки чунин мақом ё комиссия дар кишвар вуҷуд надорад ва Прокурори генералӣ ба ин вазифа бидуни интихоб аз тариқи озмун аз ҷониби Президент бо розигии парлумон таъйин карда мешавад, **унсури А** риоя карда нашудааст. Гурӯҳи мониторинг қатъиян тавсия медиҳад, ки тартиби таъйини Прокурори генералӣ бознигарӣ карда шуда, интихоби номзадҳо аз ҷониби мақоми мустақил бар асоси арзёбии объективии сифатҳои касбӣ ва поктинатии онҳо ҷорӣ карда шавад, то ки таъсири мақомоти сиёсӣ ба раванди интихоби Прокурори генералӣ то ҳадди ақал кам карда шавад.

Прокурори генералии феълӣ бо фармони Президенти Тоҷикистон дар моҳи январи соли 2020 таъйин карда шудааст, аз ин рӯ, **унсури В-**и ин меъёр дар ин давраи мониторинг ғайри қобили қабул дониста мешавад.

© СҲИР 2024

Меъёри 7.1.2.

Тартиби пеш аз мӯҳлат озод кардани Прокурори генералӣ равшан, шаффоф ва объективӣ мебошад:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Асосҳои аз кор озод кардан дар қонун муайян карда шудаанд	✓
B.	Асосҳои аз кор озод кардан равшану возеҳ ҳастанд ва чунин асосҳо ба монанди “вайрон кардани савганд”, “иҷрои нодурусти ӯҳдадориҳо”, “аз даст додани боварӣ”-ро дар бар намегиранд, агар қонунгузорӣ онҳоро ба асосҳои бештар мушаххас ба таври муфассал шарҳ надиҳад	X
C.	Қонун марҳилаҳои асосии тартиботро танзим мекунад	X
D.	Қонун нашр кардани маълумотро дар бораи натиҷаҳои марҳилаҳои гуногуни раванд (агар чанд марҳила вуҷуд дошта бошанд) дар Интернет талаб мекунад	X

Масъалаи аз вазифа озод намудани Прокурори генералиро Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон” танзим мекунад. Мутобиқи моддаи 14-и Қонуни мазкур, Прокурори генералӣ аз ҷониби Президенти Тоҷикистон бо розигии Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз вазифа озод карда мешавад.

Дар моддаи 16-и Қонун “Дар бораи мақомоти прокуратура” як қатор асосҳо барои пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардани прокурорҳо пешбинӣ карда шудаанд, ки ба Прокурори генералӣ низ татбиқ карда мешаванд ва ин ба талаботҳои **унсури А** мувофиқат мекунад.

Қобили зикр аст, ки озодкунӣ аз вазифа аз рӯи натиҷаҳои аттестатсия нисбат ба Прокурори генералӣ татбиқ карда намешавад, зеро Прокурори генералӣ аз аттестатсия намегузарад. Бо вуҷуди ин, истиснои мазкур дар ягон санади меъёрии ҳуқуқӣ ё қонунгузорӣ ба таври равшану возеҳ зикр карда нашудааст.

Прокурори генералӣ мумкин аст бо асосҳои зерин аз вазифа озод карда шавад: бо хоҳиши худ; бо сабаби ба истеъфо ё нафақа баромадан; ба сабаби интихоб шудан ба мақоми касбии интихоботӣ; дар сурати содир намудани ҷиноятe, ки бо ҳукми эътибори қонунӣ пайдокардаи суд муқаррар карда шудааст; қатъи шаҳрвандии Ҷумҳурии Тоҷикистон, соҳиб шудан ба шаҳрвандии давлати дигар ё тарки доимии Ҷумҳурии Тоҷикистон; ба сабаби ба кори дигар гузаштан ё иҷро карда натавонистани вазифа бинобар вазъи саломатӣ; барои вайрон кардани тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи муқовимат ба коррупсия ва танзими анъана ва ҷашну маросим; бо дигар асосҳое, ки қонунгузории меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ кардааст.

Аз ин асосҳо ҳадди ақал дутои онҳо ба таври бисёр васеъ ифода ёфтаанд ва бояд дар қонунгузорӣ мушаххас карда шаванд. Ин ба мавридҳои зерин дахл дорад:

> вайрон кардани тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи муқовимат ба коррупсия ва танзими анъана ва ҷашну маросим.

Қонун “Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросим” аз 8 июни соли 2007, №272 масъалаҳои маиширо танзим менамояд, ки як навъ кодекси одоб мебошад. Бо вуҷуди ин, меъёрҳои он барои тафсир боз ҳастанд ва маълум нест, ки чӣ касе ҳуқуқвайронкуниҳоро сабт, ошкор ва ба қайд мегирад, инчунин аз рӯи онҳо кӣ тафтишот мебарад ва хулоса мебарорад. Дар тӯли боздиди мониторингӣ намояндагони мақомоти прокуратура шарҳ доданд, ки риояи Қонун “Дар бораи танзими анъана ва ҷашну маросим” аз ҷониби Кумитаи дин, танзими анъана ва ҷашну маросимҳо тафтиш карда мешавад.

© СҲИР 2024

Дар айни замон назорати умумӣ аз ҷониби мақомоти прокуратура анҷом дода мешавад. Бо вуҷуди ин, тартиби мазкур дар қонун ба таври равшану возеҳ баён карда нашудааст. Дар амал, ба гуфтаи намояндагони прокуратура, барои вайрон кардани муқаррароти қонуни мазкур ягон ҳолати аз кор озод кардан вуҷуд надошт;

бо дигар асосҳое, ки қонунгузории меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбини кардааст.

Вақте гурӯҳи мониторинг кӯшиш намуд, то муайян намояд, ки ин мафҳум чӣ маъно дорад, кишвар ҷавоб дод, ки он дигар муқаррарот ва талаботҳои қонунгузории меҳнатиро дар бар мегирад, ки дар Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи мақомоти прокуратура” инъикос наёфтаанд. Чунин асос ба талаботҳои мониторинг мутобиқат намекунад, зеро дар қонун бояд ҳамаи амалҳо ва беамалие ба таври равшану возеҳ муайян карда шаванд, ки боиси аз вазифа озод кардан мешаванд.

Асосҳои зикргардида барои аз вазифа озод кардани Прокурори генералӣ аз ҳад зиёд васеъ мебошанд ва салоҳияти бемаҳдуди мақоми қабулкунандаи ин қарорро таъмин мекунанд. Бо дарназардошти ин, **унсури B** иҷро нашудааст.

Мутобиқи методологияи мониторинг, унсури C талаб мекунад, ки қонун марҳилаҳои асосии тартиби пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардани Прокурори генералиро танзим кунад. Ин марҳилаҳо, масалан, кӣ метавонад ин равандро оғоз кунад, кӣ қарор қабул мекунад, қабул кардани қарор чӣ гуна ташкил карда шудааст ва ҳуқуқ ба мурофиаи одилонаро дар бар мегирад.

Илова ба моддаи 14-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи мақомоти прокуратура”, ки Прокурори генералиро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон бо розигии Маҷлиси миллии Маҷлиси Олӣ аз вазифа озод мекунад, қонун марҳилаҳои асосии тартиби озод кардан аз вазифаро танзим намекунад. Барои мисол, дар бораи ҳуқуқи муовинони Прокурори генералӣ барои пешниҳоди дархост ҷиҳати пеш аз мӯҳлат озод кардани Прокурори генералӣ ба Президент муқаррароти мушаххас вуҷуд надорад.

Ҳамин тавр, қонун марҳилаҳои асосии тартиби пеш аз мӯҳлат қатъ кардани ваколатҳои Прокурори генералиро дақиқ муайян накардааст. Бо вуҷуди ин, метавон хулоса баровард, ки ин тартиб ҳадди ақал марҳилаҳои зеринро дар бар мегирад: 1) пешниҳоди Президент ба парлумон; 2) баррасии пешниҳод аз ҷониби парлумон бо қарор дар бораи додан ё рад кардани розигӣ барои озодкунӣ аз вазифа; қабули фармон аз ҷониби Президент дар бораи пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардани Прокурори генералӣ.

Қонун интишори ҳатмии фармони Президент дар бораи аз вазифа озод кардани Прокурори генералӣ ва қарори парлумон дар бораи ризоият ё рад кардани озодкунӣ аз вазифаро талаб намекунад. Моддаи 53-и Қонуни конститутсионӣ интишори танҳо марҳилаи охиринро талаб мекунад.

Ҳамин тавр, **Унсурҳои C ва D** иҷро карда нашудаанд.

Ҳамчунин, бояд гуфт, ки ҳамаи фармонҳои Президент аз лаҳзаи имзо шуданашон эътибор пайдо мекунанд ва парлумон дар ҷаласаҳои кушод қарорҳо қабул мекунад, агар дар қонун ё санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад. Мутобиқи моддаи 24-и Регламенти парлумон, мумкин аст бо пешниҳоди Президент, раиси Маҷлиси миллӣ, кумитаҳо ва комиссияҳо ҷаласаҳои пӯшида баргузор карда шаванд. Қарор дар бораи гузаронидани чунин ҷаласаҳо бо аксарияти овозҳои шумораи умумии аъзоёни Маҷлиси миллӣ қабул карда мешавад. Агар фармонҳои Президент аз лаҳзаи имзо шуданашон эътибор пайдо кунанд ва интишори онҳо ҳатмӣ нест ва парлумон метавонад ин масъаларо дар ҷаласаҳои пӯшида баррасӣ намояд, ҷомеа наметавонад дар бораи баррасии масъалаи аз кор озод намудани Прокурори генералӣ маълумот ба даст орад, ки ба шаффофияти чунин қарори муҳими кадрӣ монеъ мешавад.

© СҲИР 2024

Меъёри 7.1.3.

Ҳолатҳои аз кор озод намудани Прокурори генералӣ берун аз тартиби зикршуда, ки дар меъёри 1.2. тавсиф карда шудааст, вуҷуд надоранд	Арзёбӣ Вуҷуд надорад

Ин меъёр ба далели мавҷуд набудани ҳолатҳои пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардани Прокурори генералӣ дар соли 2023 дар ин давраи мониторинг қобили татбиқ намебошад.

Нишондиҳандаи 7.2. Таъйин, баланд бардоштан дар мансаб ва масъулияти прокурорҳо ба тартиботи одилона ва возеҳ асос ёфтаанд

Муқаддима

Дар Тоҷикистон қабул ба кор дар мақомоти прокуратура танҳо аз тариқи тартиботи дохилӣ сурат мегирад, зеро Қонун “Дар бораи мақомоти прокуратура” тартиби озмунро на барои қабул ба кор дар мақомоти прокуратура ва на барои пешрафт дар мансаб пешбинӣ накардааст. Шаҳрвандони Тоҷикистон, ки факултетҳои ҳуқуқшиносии донишгоҳҳои давлатиро хатм кардаанд, бар асоси қарори комиссияи давлатии тақсими хатмкунандагон ба вазифаҳо дар мақомоти прокуратура таъйин карда мешаванд.

Дар Тоҷикистон масъулияти интизомии кормандони мақомоти прокуратура на бо қонун, балки санадҳои зерқонунӣ танзим карда мешавад. Тартиби татбиқи чораҳои интизомӣ ва аз кор озод кардани кормандони мақомоти прокуратураро Низомнома дар бораи ҳавасмандкунӣ ва ҷавобгарии интизомии кормандони мақомоти прокуратура муайян мекунад, ки аз ҷониби Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад. Асосҳои ҷавобгарии интизомӣ риоя накардани ӯҳдадориҳои хизматӣ ва содир намудани кирдорҳои пасткунандаи шаъну шараф мебошад. Прокурорҳо ҳамчунин мутобиқи Кодекси меҳнат ба ҷавобгарии интизомӣ кашида мешаванд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар Тоҷикистон тартиботи кушоди озмун барои қабул ба кор дар мақомоти прокуратура вуҷуд надорад, ки боиси набудани шаффофият ва объективӣ будан дар раванди қабули кормандон мешавад. Барои бартараф намудани ин мушкилот меъёрҳои равшану возеҳи интихоб бояд таҳия карда шаванд, ки метавонанд гузаронидани озмунҳои шаффоф ва объективиро таъмин намоянд. Дар мавриди пешравӣ дар мансаби кормандони мақомоти прокуратура, ки дар он қарорҳо дар бораи ба вазифаҳои баланд таъйин кардан асосан аз рӯи синну сол ва собиқаи корӣ қабул карда мешаванд, ки ҳамеша сифатҳои касбии онҳоро ифода мекунад, бояд ҳамин тавр бошад. Набудани меъёрҳои объективӣ барои арзёбии номзадҳо бисёр чизро ба ихтиёри иерархияи прокуратура мегузорад, ки метавонад боиси ноадолатӣ дар раванди интихоб шавад.

Ҳарчанд тартиби ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани прокурорҳо ба таври муфассал танзим карда шуда бошад ҳам, асосҳои ҷазои интизомӣ ва худи чораҳои интизомӣ дар санади зерқонунӣ зикр карда шудаанд. Ғайр аз ин, номуайянӣ дар мавриди он вуҷуд дорад, ки кадом амалҳо мумкин аст ҳамчун вайронкунии ӯҳдадориҳои хизматӣ ё кирдори пасткунандаи шаъну шараф ҳисобида шаванд. Ин раванди қабули қарорҳои интизомиро душвор мегардонад ва метавонад ба набудани адолат дар тартиботи интизомӣ оварда расонад.

© СҲИР 2024

Меъёри 7.2.1.

Ҳамаи прокурорҳо (ба истиснои муовинони Прокурори генералӣ) бар асоси тартиботи озмун ва мувофиқи хизмати шоистаашон интихоб карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Ҳамаи ҷойҳои кории холӣ дар шабакаи Интернет эълон карда мешаванд	X
B. Ҳар номзаде, ки ба талаботҳо ҷавобгӯ мебошад, метавонад барои иштирок дар озмун ариза пешниҳод намояд	X
C. Прокурорҳо мувофиқи хизмати шоистаашон (таҷриба, малакаҳо, поктинатӣ) интихоб карда мешаванд	X

Мувофиқи талаботҳои меъёр, ҳамаи ҷойҳои кории холӣ (ба истиснои вазифаҳои муовини Прокурори генералӣ) бояд дар шабакаи Интернет эълон карда шаванд ва ба ҳамаи номзадҳои ба талаботҳо ҷавобгӯ бояд имконияти пешниҳоди ариза дода шавад. Тартиботи дахлдор бояд дар қонунгузорӣ пешбинӣ карда шуда, дар амал татбиқ карда шаванд.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон интихоб ба вазифаи прокурор аз тариқи озмун пешбинӣ нашудааст. Прокурорҳо бо фармони Прокурори генералӣ ба вазифа таъйин карда мешаванд. Дар сомонаи Прокуратураи генералӣ омадааст, ки тартиби ба кор қабул шудан ба мақомоти прокуратура бо фармони Прокурори генералӣ муайян карда мешавад[14]. Дар вақти гузаронидани мониторинг дар соли 2023 дар Тоҷикистон қабул ба кор дар мақомоти прокуратура ва интихоб ба вазифаҳо танҳо аз тариқи тартиботи дохилӣ бидуни эълон намудани ҷойҳои кории холӣ сурат гирифт. Шаҳрвандони Тоҷикистон, ки таҳсилотро дар факултетҳои ҳуқуқшиносии муассисаҳои олии давлатӣ хатм кардаанд, бар асоси қарори комиссияи тахсилоти давлатӣ дар бораи фиристодани хатмкунандаи муайян ба мақомоти прокуратура қабул карда мешаванд. Прокуратураи генералӣ бо Донишгоҳи давлатии миллӣ, Донишгоҳи давлатии ҳуқуқ, бизнес ва сиёсати Тоҷикистон ва Донишгоҳи славянии Русияву Тоҷикистон созишномаҳои дахлдор оид ба ҳамкорӣ барои омода намудани мутахассисони ҷавон ва кадрҳо дар бахши ҳуқуқшиносӣ имзо намудааст. Фаъолияти Комиссияи давлатии тақсимот бар асоси Низомномае, ки бо қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад, сурат мегирад.

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло, метавон хулоса баровард, ки тартиби кушоди озмун барои қабул ба кор дар мақомоти прокуратура вуҷуд надорад ва аз ин рӯ Тоҷикистон ба талаботҳои **унсурҳои A** ва **B** мутобиқат намекунад.

Бо вуҷуди ин, дар моддаи 53-и Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи мақомоти прокуратура” рӯйхати талаботҳои пешниҳодшаванда ба шахсоне, ки ба хизмат ба мақомоти прокуратура қабул карда мешаванд, оварда шудааст. Барои қабул шудан ба хизмат дар мақомоти прокуратура номзад бояд ба як қатор меъёрҳо ҷавобгӯ бошад, аз ҷумла доштани шаҳрвандии Тоҷикистон, синни то 35-сола, мавҷуд будани таҳсилоти олии ҳуқуқӣ, адои хизмати ҳатмии ҳарбӣ (ба истисноӣ занон ва баъзе категорияҳои мардон), қобилият барои иҷрои ӯҳдадориҳо аз рӯи вазъи саломатӣ.

14 Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қоидаҳои қабул ба кор, https://www.prokuratura.tj/ru/frames/rules-of-employment.html.

© СҲИР 2024

Таъйин намудани шахсоне ба вазифаи прокурор манъ аст, ки барои содир кардани ҷиноят маҳкум карда шудаанд, ба истисноі шахсони сафедкардашуда.

Ҳамчунин, дар қонун зикр карда шудааст, ки номзадҳо ба вазифаи прокурор бояд сифатҳои зарурии касбӣ ва ахлоқӣ дошта бошанд. Бо вуҷуди ин, дар қонун мушаххас карда нашудааст, ки ин сифатҳо чӣ маъно доранд. Мавҷуд набудани меъёрҳои дақиқи арзёбии таҷриба, малакаҳо ва сифатҳои ахлоқии номзадҳо ҳангоми ба кор қабул кардан ба мақомоти прокуратура метавонад боиси худсарӣ дар интихоби кормандон шавад.

Мутобиқи иттилооти намояндагони мақомоти прокуратура, дар амал санҷиши таҷриба, малакаҳо ва поктинатии номзадҳо дар як марҳила пас аз имтиҳонҳо дар муассисаҳои таълимӣ сурат мегирад. Арзёбии номзадҳо бар асоси баҳодиҳии саволномаҳо, натиҷаҳои диктант ва мусоҳибаҳо гузаронида мешавад, ки дар он номзадҳо ба саволҳои дорои хусусияти назариявӣ ва шахсӣ ҷавоб медиҳанд. Ҳамчунин, ҳангоми қабул шудан ба кор, номзадҳо бояд эъломия дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкиро пешниҳод кунанд, ки ба унсури "поктинатӣ" дахл дорад. Мақомоти андоз ва ҳифзи ҳуқуқ метавонанд ин маълумотро тафтиш кунанд.

Бо вуҷуди ин, Тоҷикистон намунаҳои қарорҳо дар бораи таъйини прокурорҳоро бо асосдоркунии он бо такя ба ҳифзи махфият пешниҳод накардааст, ки чаро номзади муайян интихоб карда шудааст, дар ҳоле ки заминаи меъёрие нишон дода нашудааст, ки махфияти ин маълумотро муқаррар мекунад. Аз ин рӯ, арзёбӣ кардан имконнопазир аст, ки қарорҳо барои муайян кардани номзади ғолиб чӣ гуна қабул карда шуданд ва оё сифатҳои шахсӣ дар назар гирифта шудаанд ё не.

Тавре ки мавҷудияти тартиботи озмун тасдиқ карда нашудааст, кишвар ба **унсури C** мувофиқат намекунад.

Барои таъмин намудани интихоби бештар объективӣ ва шаффофи кадрҳо ба мақомоти прокуратура бояд меъёрҳои равшану возеҳи интихоб таҳия карда шаванд, ки метавонанд барои гузаронидани озмуни сохторбандишуда, ошкор ва шаффоф истифода шаванд.

Меъёри 7.2.2.

Ҳамаи прокурорҳо (ба истисноі муовинони Прокурори генералӣ) бар асоси тартиби озмун ва шоистагӣ барои пешрафт дар мансаб пешбарӣ карда мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Маълумот дар бораи ҳамаи ҷойҳои кории холӣ дар байни ҳамаи шахсоне паҳн карда мешавад, ки метавонанд барои ишғоли ин вазифа ариза пешниҳод намоянд	X
B.	Ҳар номзаде, ки ба талаботҳо ҷавобгӯ аст, метавонад барои иштирок дар озмун ариза пешниҳод намояд	X
C.	Пешравии онҳо дар мансаб мутобиқи хизмати шоиста (таҷриба, малакаҳо, поктинатӣ) сурат мегирад	X

Дар Қонун "Дар бораи мақомоти прокуратура" тартиби озмун барои пешравӣ дар мансаб пешбинӣ нашудааст. Дар соли 2023 маълумот дар бораи ҷойҳои кории холӣ дар мақомоти прокуратура ошкор карда нашудааст. Бо вуҷуди ин, бо фармони Прокурори генералӣ чанд прокурори шаҳру ноҳияҳои кишвар таъйин карда шуданд. Тавре ки дар сомонаи прокуратура ва ё ба тариқи дигар ҷойҳои кории холӣ эълон карда нашудаанд, довталабони эҳтимолӣ барои пешниҳоди ариза ҷиҳати иштирок ба озмун имконият надоштанд. Ҳамин тавр, тартиби озмун барои пешравӣ дар мансаби прокурорҳо вуҷуд надорад. Чунин қарорҳо ба салоҳдиди роҳбари мақомоти прокуратура дар сатҳи дахлдор мебошанд, ки ин ба талаботҳои **унсурҳои A ва B** мухолиф мебошад.

© СҲИР 2024

Интихоб ба вазифаҳои роҳбарикунандаи мақомоти прокуратура шумораи маҳдуди меъёрҳо, ба монанди синну сол ва собиқаи кориро дар бар мегирад. Моддаи 53-и Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи мақомоти прокуратура” талаботҳоро муқаррар менамояд, аз ҷумла маҳдудияти синну солӣ (барои прокурори вилоят – на камтар аз 30 сол, барои прокурори ноҳия – 28 сол) ва собиқаи корӣ (барои прокурори вилоят – 10 сол дар мақомоти прокуратура, ки 3 соли он ба вазифаҳои роҳбарикунандаи мақомоти прокуратура ё дар вазифаҳои мақомоти болоии қонунгузор ё мақомоти иҷроияи марказии ҳокимияти давлатӣ, барои прокурори ноҳия – 5 сол) барои таъйин шудан ба вазифаи прокурорҳои ноҳияҳо ва шаҳрҳо, инчунин ба вазифаҳои болоӣ. Ҳарчанд ин меъёрҳо муҳим мебошанд, онҳо на ҳамаи ҷанбаҳои заруриро барои бомуваффақият иҷро кардани ӯҳдадориҳо дар вазифаҳои роҳбарикунанда фаро мегиранд.

Илова бар ин, мутобиқи моддаи 53, довталабон ба вазифаҳои прокурор ва кормандони прокуратура бояд эъломия дар бораи даромадҳо ва вазъи молумулкии худро пешниҳод кунанд, ки ин санҷиши муайяни поктинатиро дар назар дорад. Дар қонунгузорӣ унсури “малакаҳо” ба таври возеҳ зикр карда нашудааст, ҳарчанд метавон тахмин кард, ки доштани таҷрибаи корӣ доштани малакаҳои дахлдори касбиро дар назар дорад. Бо вуҷуди ин, онро метавон мавриди баҳс қарор дод, зеро танҳо доштани таҷрибаи корӣ на ҳамеша сатҳи баланди касбиятро кафолат медиҳад. Ғайр аз ин, агар чанд номзад таҷрибаи кории монанд дошта бошанд, маълум нест, чӣ гуна муайян карда мешавад, ки кадоме аз онҳо барои ишғол намудани вазифа мувофиқтар аст. Тоҷикистон ба талаботҳои **унсури С** мутобиқат намекунад.

Меъёри 7.2.3.

Асосҳо ва тартиботи равшани ба ҷавобгарии интизомӣ кашидан ва аз вазифа озод кардани прокурорҳо пешбинӣ карда шудаанд:

Унсур	Арзёбӣ
А. Қонун асосҳо барои ҷавобгарии интизомӣ ва аз кор озод кардани прокурорҳоро муқаррар мекунад	X
B. Асосҳо барои ба ҷавобгарии интизомӣ кашидан ва аз кор озод кардан равшану возеҳ мебошанд ва чунин асосҳоеро ба монанди “вайрон кардани савганд”, “иҷрои нодурусти ӯҳдадориҳо”, “аз даст додани боварӣ” дарбар намегиранд, агар қонунгузорӣ онҳоро ба асосҳои бештар мушаххас ба таври муфассал баён накунад	X
C. Қонун марҳилаҳои асосии тартиботи интизомиро танзим менамояд	X

Дар Тоҷикистон масъулияти интизомии прокурорҳоро на қонун, балки санади зерқонунӣ муайян мекунад, ки шаффофият ва мустақилияти ин равандро халалдор мекунад. Бар асоси моддаи 55-и Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи мақомоти прокуратура” тартиби татбиқи ҷавобгарии интизомӣ ва ҳатто аз кор озод кардани кормандони мақомоти прокуратура бо Низомнома дар бораи ҳавасмандгардонӣ ва масъулияти интизомии кормандони мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад, ки аз тарафи Президенти Тоҷикистон тасдиқ карда мешавад. Ин равандро зери таъсири сиёсӣ қарор дода, метавонад ба мустақилияти корпуси прокуратура таҳдид кунад.

Бояд зикр намуд, ки прокурор мутобиқи Кодекси меҳнат ҳамчунин ба ҷавобгарии интизомӣ кашида мешавад. Мутобиқи моддаи 63-и Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷазои интизомӣ нисбат ба кормандон танҳо бо фармони корфармо таъйин карда мешавад.

© СҲИР 2024

Бо дарназардошти он ки асосҳои ҷавобгарии интизомӣ ва аз кор озод кардани прокурорҳо на бо қонун, балки бар асоси санади зерқонунӣ танзим карда мешаванд, кишвар ба унсури А мувофиқат намекунад.

Низомнома дар бораи ҳавасмандгардонӣ ва масъулияти интизомии кормандони мақомоти прокуратура ду асосро барои татбиқи масъулияти интизомӣ нисбат ба кормандони мақомоти прокуратура нишон медиҳад: иҷро накардани ӯҳдадориҳои хизматӣ ва содир намудани кирдори пасткунандаи шаъну шараф.

Ҳар дуи ин асос аз ҳад зиёд васеъ мебошанд ва дар қабул кардани қарор ихтиёрии бемаҳдудро иҷозат медиҳанд. Дар Низомномаи мазкур ин асосҳо ба таври муфассал баён карда нашудаанд, ки хавфи истифодаи худсаронаи чораҳои интизомиро ба вуҷуд меорад. Ҳамчунин, кишвар намунаҳои ба ҷавобгарии интизомӣ кашидани прокурорҳоро пешниҳод накардааст. Аз ин рӯ, арзёбӣ намудан ғайриимкон аст, ки кадом амалҳои прокурорҳо мумкин аст ҳамчун иҷро накардани ӯҳдадориҳои хизматӣ ё содир намудани кирдори пасткунандаи шаъну шараф муайян карда шаванд. Аз ин рӯ, **унсури В** риоянашуда ҳисобида мешавад.

Низомнома дар бораи ҳавасмандгардонӣ ва масъулияти интизомии кормандони мақомоти прокуратура тартиботи вобаста ба масъулияти интизомиро ба таври муфассал танзим мекунад. Дар ин ҳуҷҷат ба таври возеҳ муайян карда шудааст, ки чӣ касе ҳуқуқи оғоз кардани тартиботи интизомиро дорад, кадом чораҳои интизомӣ мумкин аст андешида шаванд, мӯҳлатҳои тафтишот, мақомоте, ки барои гузаронидани тафтишот масъул мебошанд ва кӣ қарори ниҳоиро қабул мекунад. Илова бар ин, Низомнома нақш ва ҳуқуқҳои прокурорҳоро дар ҷараёни тартиботи интизомӣ муайян мекунад.

Ҷазои интизомӣ танҳо дар сурате татбиқ карда мешавад, ки усулҳои дигари тарбия натиҷа надода бошанд ё ба сабаби вазнинии ҳуқуқвайронкунӣ дигар чораҳо истифода намешаванд. Прокурори генералии кишвар ва дигар прокурорҳои роҳбарикунанда барои муайян намудани он ҳуқуқ доранд, ки вобаста ба вазнинии ҳуқуқвайронкунӣ кадом чораҳои интизомӣ андешида шаванд.

Прокуроре, ки дар бораи таъйини ҷазои интизомӣ қарор қабул мекунад, ӯҳдадор аст тафтиши шахсии ҳодисаро гузаронад ва аз шахсе, ки ҳуқуқвайронкуниро содир кардааст, баёноти хаттӣ гирад. Ҳангоми зарурат санҷиши хизматӣ мумкин аст аз ҷониби Раёсати кадрҳои Прокуратураи генералӣ ташкил карда шавад. Қарор дар бораи таъйини ҷазои интизомӣ бо фармони Раёсати кадрҳои назди Прокуратураи генералӣ ба расмият даровардa шуда, корманди прокуратура ҳуқуқ дорад ба прокурори болоӣ ё ба суд муроҷиат намояд.

Ҷазои интизомии дар Низомнома пешбинишуда огоҳӣ, танбеҳ, танбеҳи сахт, паст кардани рутба, паст кардан дар вазифа, хориҷ кардан аз “Тахтаи фахрӣ”, маҳрум кардан аз нишони сарисинагӣ, инчунин аз кор озод кардан ё озод кардан аз кор бо маҳрум намудан аз рутба иборат аст. Аз кор озод кардани корманди мақомоти прокуратура (бо маҳрум кардан ё бидуни маҳрум кардан аз рутба) танҳо бо қарори Прокурори генералӣ сурат мегирад. Ҷазои интизомӣ бояд дар давоми як моҳи баъди ошкор шудани кирдори номатлуб, вале на дертар аз шаш моҳи содир шудани он таъйин карда шавад. Прокурори генералӣ ҳуқуқ дорад ҷазоро аз нав дида барояд, вазнин ё сабук кунад ва қарори худро дар ин замина шарҳ диҳад.

Масъалаи дигар ба масъулияти интизомии Прокурори генералӣ ва муовинони ӯ дахл дорад, ки аз ҷониби Президент бо розигии парлумон баррасӣ карда мешавад.

Сарфи назар аз танзими муфассали масъулияти интизомӣ дар Низомнома, мақоми он ҳамчун санади зерқонунӣ ба талаботҳои **унсури С** мувофиқат намекунад.

Меъёри 7.2.4.

	Арзёбӣ
Гузаронидани тафтишоти интизомӣ нисбат ба прокурорҳо барои ҳуқуқвайронкуниҳои эҳтимолӣ ва қабул кардани қарорҳо аз рӯи ин парвандаҳо ба ваколатҳои субъектҳои гуногун дахл доранд.	x

Мутобиқи Низомнома дар бораи ҳавасмандгардонӣ ва масъулияти интизомии кормандони мақомоти прокуратура, Прокурори генералӣ, Сарпрокурори ҳарбии ҷумҳурӣ, прокурорҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва прокурори нақлиёт ҳуқуқ дорад ҷазои интизомиро татбиқ намояд.

Прокурорҳои ноҳияҳо, шаҳрҳо ва дигар прокурорҳои ба онҳо баробаркардашуда, роҳбарони муассисаҳои таълимии прокуратура чунин ҳуқуқ надоранд ва ба прокурори мақомоти болоӣ дар бораи ҷазо додани прокурорҳои поёнӣ пешниҳод ирсол менамоянд.

Прокуроре, ки масъалаи таъйини ҷазои интизомиро баррасӣ мекунад, ӯҳдадор аст кирдори содиршударо фаҳмад. Дар сурати зарурат, Раёсати кадрҳои Прокуратураи генералӣ санҷиши хизматиро мегузаронад.

Санҷиши хизматӣ бар асоси дастури Прокурори генералӣ гузаронида шуда, қарори ниҳоиро низ худи ӯ қабул мекунад. Дар низом кумита ё мақоми мустақили интизомӣ вуҷуд надорад, ки тафтиш гузаронад ва ё қарор қабул намояд. Саволе ҳамчунин боз боқӣ мемонад, ки дар кадом ҳолатҳо санҷиши хизматӣ таъйин карда мешавад ва дар кадом ҳолат ин марҳила ҳатмӣ нест. Бар асоси ин, Тоҷикистон ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

Нишондиҳандаи 7.3. Буҷети мақомоти прокуратура, мукофот ва арзёбии самарабахш будани кори прокурорҳо худмухторӣ ва мустақилиятро кафолат медиҳад

Муқаддима

Мутобиқи моддаи 30-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи молияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон” Вазорати молияи Ҷумҳурии Тоҷикистон лоиҳаи буҷети давлатиро тартиб медиҳад, ки якҷоя бо мақомоти дахлдор таҳия гардида, бо тартиби муқарраргардида ба Ҳукумати кишвар пешниҳод карда мешавад. Намояндагони мақомоти прокуратура дар раванди таҳияи буҷет иштирок мекунанд.

Музди меҳнати прокурорҳо дар Тоҷикистон аз чанд ҷузъ иборат аст: маоши вазифавӣ, иловапулиҳо барои рутбаи тахассусӣ (дараҷавӣ) ва собиқаи хизмат иборат аст. Маоши вазифавӣ, андоза ва тартиби додани иловапулиҳои кормандони мақомоти прокуратураро барои рутбаҳои тахассусӣ (дараҷавӣ) ва собиқаи хизмат Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

Дар моддаҳои 56 ва 57-и Қонун “Дар бораи мақомоти прокуратура” пешбинӣ шудааст, ки кормандони мақомоти прокуратура дар Тоҷикистон кафолатҳои иҷтимоӣ доранд, ки кӯмакпулии яквақта ҳангоми ба нафақа баромадан, имтиёзҳои манзилию коммуналӣ ва дигар кафолатҳои иҷтимоиро дар бар мегиранд.

Дар тӯли даври қаблии мониторинг зикр карда шуд, ки пас аз ба охир расидани мӯҳлати конститутсионии фаъолияти прокурор санҷиши кори ӯ гузаронида мешавад.

© СҲИР 2024

Ин санҷиш аз ҷониби гурӯҳи корӣ мувофиқи талаботҳои Низомнома ва Дастурамал “Дар бораи гузаронидани санҷишҳо прокуратураҳои поёнӣ” анҷом дода мешавад. Гурӯҳи корӣ самарабахшии кори прокурорро арзёбӣ намуда, фаъолияти ӯро ғайриқаноатбахш эътироф мекунад, агар прокурор риояи интизоми меҳнатиро таъмин накарда бошад ё самарабахшии назорати прокурориро нишон надода бошад. Дар ҳолатҳои истисноӣ, ҳангоми ошкор шудани ҳуқуқвайронкуниҳои ҷиддӣ ё дар сурати зарурат, новобаста аз мӯҳлати муқарраршуда, санҷиш мумкин аст аз ҷониби Прокурори генералӣ ҳар вақт оғоз карда шавад (СҲИР, 2006[4]).

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар Тоҷикистон намояндагони мақомоти прокуратура дар раванди банақшагирии буҷет ба таври фаъол иштирок намудаанд. Дархости буҷети онҳо қариб пурра қонеъ карда шуд. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки кишвар маблағгузории кофии мақомоти прокуратура таъмин кардааст, то ки онҳо тавонанд вазифаҳои худро мустақилона иҷро намоянд. Бо вуҷуди ин, дар мавриди шаффофият ва одилона будани низоми мукофотдиҳии прокурорҳо як қатор ҷанбаҳои муҳим вуҷуд доранд. Музди меҳнати прокурорҳо дар қонун муқаррар карда нашуда, балки бо низомномаи алоҳидаи тасдиқнамудаи Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон танзим карда мешавад. Ин низомнома тартиби таъйини пардохт ва мукофотҳои иловагиро ба таври равшан ва муфассал тавсиф намекунад ва ҳамчунин кафолат намедиҳад, ки музди меҳнат кам карда намешавад. Чунин низоми мукофотдиҳӣ барои мустақилияти прокурорҳо хавфҳои зиёд ба вуҷуд меорад, зеро пардохтҳо мумкин аст барои ҳавасмандгардонии беасос ва ё баръакс ҷазо додани прокурорҳо истифода шаванд.

Сарфи назар аз он ки дар назди Прокуратураи генералӣ раёсати алоҳидае вуҷуд дорад, ки иҷрои ӯҳдадориҳои вазифавии прокурорҳоро назорат мекунад, вале маълум нест, ки фаъолияти прокурорҳо аз рӯи кадом меъёрҳо арзёбӣ карда мешавад ва аттестатсияи онҳо чӣ гуна сурат мегирад. Ин хавфҳои субъективӣ будани арзёбӣ ва суиистифодаи эҳтимолиро ба вуҷуд меорад, зеро он ба прокурорҳое, ки аттестатсия мегузаронанд, дар баровардани хулосаҳои ниҳоӣ салоҳияти (дискретсияи) аз ҳад зиёд медиҳад.

Меъёри 7.3.1.

Маблағгузории буҷетӣ, ки ба мақомоти прокуратура ҷудо карда шудааст:

Унсур	Арзёбӣ
Камтар аз ба 90 фоизи маблағи дархостнамудаи прокуратураро ташкил додааст ё агар маблағгузорӣ камтар аз 90% маблағи дархостшударо ташкил дода бошад ва аз ҷониби прокуратура кофӣ ҳисобида шавад	✓
Иштироки намояндагони прокуратураро ҳангоми баррасии буҷети он дар парлумон ё кумитаи парлумонии масъул барои таҳияи буҷет дар бар гирифтааст, агар чунин иштирокро прокуратура талаб карда бошад	✓

Мутобиқи моддаи 6-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи буҷети давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои соли 2023” ҳаҷми маблағгузории соҳаи мудофиа, мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, прокуратура ва суд муайян карда шудааст, ки дар маҷмӯъ 2534382 ҳазор сомониро (тақрибан 231 миллион доллари ИМА) ташкил додааст. Барои муқоиса, дар соли 2022 ин маблағ 1951394 сомониро ташкил додааст, ки афзоиши маблағгузориро тақрибан 53 миллион доллари ИМА нишон медиҳад.

Дар вохӯриҳо бо намояндагони мақомоти прокуратура маълум шуд, ки маблағгузорие, ки прокуратура дар соли 2023 ба даст овардааст, 95 фоизи маблағи дархостшударо ташкил медиҳад. Мақомоти прокуратура ҳамчунин изҳор доштанд, ки ин маблағро барои иҷрои вазифаҳои худ кофӣ меҳисобанд.

© СҲИР 2024

Мутобиқи меъёр, агар маблағгузории воқеии ҷудошуда ба мақомоти прокуратура дар охири сол (2023) на камтар аз 90 фоизи маблағи дархостшударо ташкил дода бошад, пас кишвар ба талаботҳо ҷавобгӯ мебошад. Ҳамин тавр, **унсури А** дар Тоҷикистон дар соли 2023 риоя шудааст.

Прокуратура дар раванди таҳияи буҷет бар асоси моддаи 25-и Қонун "Дар бораи мақомоти прокуратура" иштирок мекунад. Ҳар мақоми прокуратура бо дарназардошти ниёзҳои худ ва асосдоркунии онҳо смета тартиб медиҳад ва сипас ин сметаҳо барои таҳияи буҷет бо дарназардошти пешниҳодҳои мақомоти прокуратура ба Вазорати молия пешниҳод карда мешаванд.

Мутобиқи моддаи 30-и Қонуни мазкур Вазорати молия лоиҳаи буҷети давлатӣ ва лоиҳаи фондҳои мақсадноки давлатиро тартиб дода, бо тартиби муқарраршуда ба ҳукумати кишвар пешниҳод менамояд. Муовини Прокурори генералӣ дар ҷаласаҳои комиссияи дахлдори назди Вазорати молия иштирок мекунад. Дар парлумон манфиатҳои гирандагони буҷет, аз ҷумла прокуратура аз ҷониби Вазорати молия намояндагӣ карда мешаванд.

Тавре ки прокуратура дар муҳокимаи маблағгузории худ дар соли 2023 иштирок намудааст, кишвар ба **унсури В** мувофиқат мекунад.

Меъёри 7.3.2.

Дар қонун кафолатҳое пешбинӣ карда шудаанд, сатҳи мукофотдиҳӣ ба прокурорҳоро ҳифз намуда, сатҳи дискретсияро маҳдуд мекунанд:

Унсур	Арзёбӣ
А. Қонун кафолатҳо барои ҳифзи сатҳи мукофотдиҳӣ ба прокурорҳоро пешбинӣ мекунад (70%); Ё Андозаи мукофотдиҳӣ дар қонун муқаррар карда шудааст (100%);	x
В. Агар пардохтҳои иловагии ихтиёрӣ вуҷуд дошта бошанд, онҳо бар асоси меъёрҳои дақиқ таъйин карда мешаванд	x

Моддаи 56-и Қонуни конститутсионӣ "Дар бораи мақомоти прокуратура" муқаррар кардааст, ки музди меҳнати кормандони мақомоти прокуратура аз маоши вазифавӣ, иловапулиҳо барои рутбаи тахассусӣ (дараҷавӣ) ва собиқаи хизмат иборат аст. Маоши вазифавӣ, андоза ва тартиби ҳисоб кардани иловапулиҳо барои рутбаи тахассусӣ (дараҷавӣ) ва собиқаи хизмат мутобиқи Низомнома дар бораи ҳавасмандгардонӣ ва масъулияти интизомии прокурорҳо, муфаттишон ва дигар кормандони мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки рутбаҳои дараҷавӣ доранд, муайян карда мешавад, ки бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз соли 2006 тасдиқ карда шудааст.

Кишвар дар бораи андозаи музди меҳнати прокурорҳо бо истинод ба махфияти маълумот бидуни зикри заминаи меъёрие, ки чунин махфиятро муайян мекунад, иттилоот пешниҳод накардааст.

Метавон хулоса баровард, ки Тоҷикистон бо сабабҳои зерин ба **унсури А** мувофиқат намекунад:

- сатҳи мукофотдиҳӣ ба прокурорҳо на бо қонун, балки бо фармони Президент танзим карда мешавад;

Дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи молияи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон" ё дигар қонун алоқаманд кардани музди меҳнати прокурорҳоро ба стандартҳои муайяни иҷтимоӣ ё манъи кам кардани музди меҳнати онҳо ё дигар кафолатҳо пешбинӣ карда нашудааст, сатҳи музди мукофотдиҳӣ ба прокурорҳоро ҳифз менамоянд.

© СҲИР 2024

Дар ҷавобҳо ба саволнома кишвар зикр намудааст, ки мутобиқи Низомномаи дар боло зикршуда кормандони мақомоти прокуратура барои софдилона иҷро намудани вазифаҳои хизматӣ бо фармони Прокурори генералӣ бо мукофотҳои пулӣ сарфароз гардонида мешаванд.

Дар низомнома нишон дода шудааст, ки кормандони мақомоти прокуратураи дорои рутбаҳои дараҷавӣ барои иҷрои намунавии ӯҳдадориҳои вазифавӣ, ташаббускорӣ ва самарабахшии фаъолият, инчунин дигар фарқиятҳо дар хизмат, ки ба пурзӯр намудани назорати прокурорӣ, ошкор ва пешгирии ҷиноятҳо ва таҳкими тартибот мусоидат мекунанд, ҳавасманд ва бо мукофот сарфароз гардонида мешаванд. Ба чораҳои ҳавасмандкунӣ ва мукофотҳо миннатдорӣ, мукофоти пулӣ, тӯҳфа ва ғайра дохил мешаванд.

Дар низомнома таърифҳои чунин мафҳумҳо, ба монанди иҷрои намунавии вазифаҳои хизматӣ ё фарқият дар хизмат пешбинӣ нашудааст. Ҳамчунин, зикр карда нашудааст, ки кӣ ва чӣ тавр ин меъёрҳоро арзёбӣ мекунад ва рӯйхати номзадҳоро барои мукофотдиҳӣ таҳия менамояд.

Тавре ки дар низомнома тартибот ва тафсилоти дақиқи асосҳои ҳавасмандгардонии кормандони мақомоти прокуратура оварда нашудааст, метавон хулоса баровард, ки меъёрҳои муқаррарнамудаи ҳамин низомнома ба дискретсияи васеъ дар татбиқи онҳо имконият медиҳанд. Ҳамин тавр, низоми ҳавасмандгардонии кормандони мақомоти прокуратура дар Тоҷикистон ба **унсури В** мувофиқат намекунад.

Меъёри 7.3.3.

Арзёбии самарабахшии кори прокурорҳо гузаронида мешавад:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Аз ҷониби мақомоти прокуратура (70%)	
B.	Аз ҷониби Шӯрои прокурорҳо ё мақоми дигари идоракунии прокуратура (100%)	X

Бо дарназардошти он ки дар давраи арзёбишаванда дар Тоҷикистон мутобиқи таърифҳои мониторинг Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақоми шабеҳи идоракунии прокуратура вуҷуд надошт, **унсури В**-и ин меъёр барои кишвар қобили татбиқ намебошад, бояд мутобиқати кишвар ба унсури А таҳлил карда шавад.

Намояндагони мақомоти прокуратура итминон доданд, ки дар назди Прокуратураи генералӣ раёсати алоҳида вуҷуд дорад, ки иҷрои ӯҳдадориҳои вазифавии прокурорҳоро назорат мекунад. Мутобиқи моддаи 54-и Қонуни конститутсионӣ “Дар бораи мақомоти прокуратура” кормандони мақомоти прокуратура бо тартиби муайяннамудаи Прокурори генералӣ бояд аз аттестатсия гузаранд.

Аттестатсия бо Низомномаи “Дар бораи аттестатсияи кормандони мақомоти прокуратура” танзим карда мешавад, ки бо фармони Прокурори генералӣ аз 15 марти соли 2016 тасдиқ карда шудааст. Аммо кишвар ин ҳуҷҷатро пешниҳод накардааст.

Мутобиқи методологияи мониторинг мақоми прокуратура бояд маълумотро дар бораи самарабахшии кори прокурорҳои алоҳида таҳлил ва арзёбӣ намояд ва вобаста ба низом рейтинг тартиб диҳад, баҳо гузорад ва дар бораи самарабахшии кори онҳо хулоса барорад.

Пешниҳод нашудани ҳуҷҷат дар бораи тартиби аттестатсия муайян кардани мутобиқати кишварро ба меъёр душвор месозад, зеро муайян кардан имконнопазир аст, ки оё ин вазифаҳо ба раёсате вогузор карда шудаанд, ки ба назорати иҷрои ӯҳдадориҳои прокурорҳо машғул мебошад ё не. Аз ин рӯ, **унсури А** риоя карда нашудааст.

© СҲИР 2024

Нишондиҳандаи 7.4. Мақом, ҳайат, вазифа ва фаъолияти Шӯрои прокурорҳо мустақилияти мақомоти прокуратураро кафолат медиҳад

Муқаддима

Моддаи 18-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи мақомоти прокуратура” Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар кардааст, ки Прокурори генералӣ ҳайати мушовараи Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистонро ташкил намуда, дар ҷаласаҳои он раисӣ мекунад. Илова бар ин, мутобиқи моддаи 22-юми қонуни мазкур ҳайатҳои мушовараи назди Прокурори генералӣ, Сарпрокурори ҳарбӣ, инчунин прокурорҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва прокуратураи нақлиёт ташкил карда мешаванд. Ҳайатҳои мушовара мақомоти машваратӣ буда, ба ҳайати онҳо муовини якум ва муовинони прокурори дахлдор, инчунин дигар кормандони мақомоти прокуратура дохил мешаванд. Тартиби кори ҳайатҳои мушовара ва мақоми аъзоёни онҳоро прокурори дахлдор муқаррар намуда, сохтори иерархии дохилии онҳоро муайян менамояд.

Дар ҷаласаҳои ҳайатҳои мушовара доираи васеи масъалаҳои вобаста ба фаъолияти мақомоти прокуратура, аз ҷумла масъалаҳои кадрӣ, шунидани ҳисоботи прокурорҳо, баёноти роҳбарони мақомоти давлатӣ ва ғайридавлатӣ ва шахсони мансабдор оид ба вайрон кардани қонун баррасӣ карда мешаванд. Ҳамин тавр, ҳайатҳои мушовара дар таъмини назорати дохилӣ ва назорати риояи қонунҳо нақши муҳим доранд.

Қарорҳои ҳайатҳои мушовара бо аксарияти овози аъзоёни онҳо қабул карда мешаванд ва бо фармони прокурори дахлдор иҷро карда мешаванд. Дар сурати ба вуҷуд омадани ихтилофи назар дар байни прокурор ва аъзоёни ҳайатҳои мушовара, қабул намудани қарори ниҳоӣ бар дӯши прокурор аст, ки дар ин ҳолат нақши ҳалкунандаи ӯро дар қабул кардани қарорҳо таъкид мекунад.

Мутобиқи таърифҳои мониторинг мақоми идоракунии прокуратура Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақоми монанд ҳисобида мешавад, ки мутобиқи Конститутсия ё қонун ташкил карда шуда, расман ба Прокурори генерали тобеъ намебошад. Ба чунин мақомот набояд Прокурори генералӣ ё муовинони ӯ роҳбарӣ кунад ва онҳо набояд аъзоёни онро таъйин ё озод кунанд, қарорҳои онро тасдиқ кунанд ё дар қабул кардани қарорҳо нақши ҳалкунанда дошта бошанд, инчунин ваколатҳои назорат аз болои фаъолияти онро надошта бошанд.

Бо дарназардошти он ки ҳайатҳои мушовара аз прокурорҳои аз тарафи Прокурори генералӣ таъйиншуда ва дигар прокурорҳои роҳбарикунанда иборат мебошанд, ки дар қабул кардани қарорҳо нақши халкунанда мебозанд, ин мақомоти ҳайати мушовара мутобиқи таърифи мониторинг мақомоти идоракунии прокуратура эътироф карда намешаванд. Ҳамин тавр, дар давраи мониторинг (соли 2023) дар Тоҷикистон мақоми идоракунии прокуратура вуҷуд надошт.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Тавре ки мутобиқи таърифи мониторинг дар соли 2023 мақоми идоракунии прокуратура вуҷуд надошт, Тоҷикистон ба ҳамаи меъёрҳои ин нишондиҳанда мутобиқат намекунад.

Ташкил намудани Шӯрои прокурорҳо қадами зарурӣ барои ноил шудан ба мустақилияти прокурорҳо мебошад. Гурӯҳи мониторинг ба таври қатъӣ тавсия медиҳад, ки дар Тоҷикистон сохтори мувофиқ ташкил карда шавад, ки дар он нақш ва салоҳдиди (дискретсияи) Прокурори генералӣ дар таъйини прокурорҳои зинаи поёнӣ бо мақсади кам кардани хавфи таъсир ё фишори номатлуб ба қабул кардани қарорҳои прокуратура маҳдуд карда шавад. Чунин мақом бояд манфиатҳои прокурорҳоро ҳифз намояд, инчунин мумкин аст ба он вазифаҳои баргузор намудани арзёбии самарабахшии фаъолияти прокурорҳо ва тафтиши парвандаҳои интизомии нисбат ба прокурорҳо вогузор карда шавад. Ин чораҳо барои баланд бардоштани эътимод ба мақомоти прокуратура, таҳкими мустақилияти институтсионалии мақомоти прокуратура ва таъмини иҷрои одилона ва объективии вазифаҳои прокуратура мусоидат мекунанд.

© СҲИР 2024

Меъёри 7.4.1.

	Арзёбӣ
Шӯрои прокурорҳо ва дигар мақомоти идоракунии прокуратура бар асоси Конститутсия ва (ё) қонуне амал мекунанд, ки ваколатҳои онҳоро муайян мекунад	X

Дар давраи гузаронидани арзёбӣ дар кишвар мутобиқи таърифҳои мониторинг мақомоти идоракунии прокуратура вуҷуд надоштанд, аз ин рӯ кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 7.4.2.

Аксарияти аъзоёни Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақомоти идоракунии прокуратураро прокурорҳо ташкил медиҳанд, ки:

Унсур	Арзёбӣ
Аз ҷониби ҳамкорон интихоб карда мешаванд	X
Ҳамаи сатҳҳои низоми прокуратураро намояндагӣ мекунанд	

Дар давраи гузаронидани арзёбӣ дар кишвар мутобиқи таърифҳои мониторинг мақомоти идоракунии прокуратура вуҷуд надоштанд, бинобар ин кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 7.4.3.

	Арзёбӣ
Ба ҳайати Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақомоти идоракунии прокуратура на камтар аз 1/3 шахсоне дохил мешаванд, ки кормандони мақомоти прокуратура нестанд, ҳуқуқи овоздиҳӣ доранд ва ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатиро намояндагӣ мекунанд (мисол, намояндагони созмонҳои ғайридавлатӣ, намояндагони доираҳои илмӣ, профессорҳои ҳуқуқшиносӣ, адвокатҳо ва ҳомиёни ҳуқуқ)	X

Дар давраи гузаронидани арзёбӣ дар кишвар мутобиқи таърифҳои мониторинг мақомоти идоракунии прокуратура вуҷуд надоштанд, бинобар ин кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 7.4.4.

Қарорҳои Шӯрои прокурорҳо ва дигар мақомоти идоракунии прокуратура:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Дар Интернет нашр карда мешаванд	X
B.	Шарҳи сабабҳои қабул кардании қарори муайянро дар бар мегирад	X

Дар давраи гузаронидани арзёбӣ дар кишвар мутобиқи таърифҳои мониторинг мақомоти идоракунии прокуратура вуҷуд надоштанд, бинобар ин кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 7.4.5.

Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақомоти идоракунии прокуратура дар таъйини прокурорҳо нақши муҳим доранд:

Унсур	Арзёбӣ
Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақоми идоракунии прокуратура мустақиман прокурорҳоро таъйин мекунад. Нақши Прокурори генералӣ (агар дар ин раванд иштирок намояд) бо тасдиқи қарори Шӯро бидуни имконияти рад кардани он маҳдуд аст (100%);	X
Ё Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақоми идоракунии прокуратура оид ба таъйини прокурор пешниҳодро таҳия намуда, ба Прокурори генералӣ пешниҳод менамояд, ки онро метавонад танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ бо асосҳои равшани дар қарор шарҳдодашуда рад намояд (70%)	
Ё Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақоми идоракунии прокуратура ҳамаи номзадҳоро ба вазифаи прокурор баррасӣ намуда, тавсияи асосдорро ба мақоми дахлдор ё шахси қарорқабулкунанда пешниҳод менамояд (50%)	

Эзоҳ: Кишвар ба яке аз унсурҳои алтернативии A-C мувофиқат мекунад, агар тартиби мувофиқ барои ҳамаи прокурорҳо татбиқ карда шавад. Агар нисбат ба категорияҳои гуногуни прокурорҳо тартиби гуногун татбиқ карда шавад, холҳои кишвар аз рӯи унсури дорои холҳои пасттарин муайян карда мешаванд.

Дар давраи гузаронидани арзёбӣ дар кишвар мутобиқи таърифҳои мониторинг мақомоти идоракунии прокуратура вуҷуд надоштанд, бинобар ин кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 7.4.6.

Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақомоти идоракунии прокуратура дар масъалаҳои интизоми прокурорҳо нақши муҳим доранд:

Унсур	Арзёбӣ
А. Шӯрои прокурорҳо ё мақоми дигари идоракунии прокуратура мустақиман чораҳои интизомиро татбиқ мекунанд ё чораҳои интизомиро нисбат ба субъекти дахлдори қабулкунандаи қарор пешниҳод менамоянд, ки мумкин аст танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ бо асосҳои равшану возеҳ ва шарҳ додани онҳо дар қарорҳо рад карда шаванд	X
Агар Прокурори генералӣ узви Шӯрои прокурорҳо ё дигар мақомоти идоракунии Прокуратура бошад, ки ба парвандаҳои интизомӣ машғул мебошанд, ӯ дар қабул кардани қарорҳо оид ба масъалаҳои интизомии прокурорҳои алоҳида иштирок намекунад	X

Дар давраи гузаронидани арзёбӣ дар кишвар мутобиқи таърифҳои мониторинг мақомоти идоракунии прокуратура вуҷуд надоштанд, бинобар ин кишвар ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Мутобиқи назари намояндагони созмонҳои ғайридавлатӣ, мақомоти прокуратура дар Тоҷикистон аз набуди тартиботи рақобатпазир ва шаффоф дар интихоб ва таъйини кормандон бо мушкилот дучор мешаванд, ки прокуратураро ба мақоми "пӯшида" табдил медиҳад, ки барои аксарияти аҳолӣ дастнорас аст. Аксари вақтҳо интихоби номзадҳо ба вазифаи прокурорҳо ва пешравии онҳо дар мансаб аз алоқаҳои хешутаборӣ вобаста аст ва прокуратура аз шохаҳои иҷроияи ҳокимияти давлатӣ сахт вобаста мебошад. Бо вуҷуди ин, мутобиқи ҷомеаи шаҳрвандӣ, кормандони мақомоти прокуратура, аз ҷумла Прокурори генералии феълӣ дар муқоиса бо дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, ки шумораи кофии мутахассисони боихтисос надоранд, бо сатҳи баланди касбӣ фарқ мекунанд.

Сатҳи эътимоди аҳолӣ ба прокуратура баланд аст, вале ҷомеаи шаҳрвандӣ бар ин назар аст, ки маоши ками прокурорҳо ба мустақилияти онҳо хавфҳо эҷод мекунад. Илова бар ин, ҷомеаи шаҳрвандӣ таъкид мекунад, ки прокуратура асосан ба мубориза бо зуҳуроти хурди коррупсионӣ таваҷҷӯҳ зоҳир мекунад, дар ҳоле ки парванда оид ба коррупсияи сатҳи баланд аксари вақтҳо нодида гирифта мешавад ва беҷазо мемонад. Ин равиши интихоб самарабахшии талошҳои зиддикоррупсиониро коҳиш медиҳад.

8 Муассисаҳои махсусгардонидашудаи зиддикоррупсионӣ

Қонунгузории Тоҷикистон ба тағйироту иловаҳо ниёз дорад, то ки салоҳиятҳо барои тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ дар байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ва Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия ба таври дақиқ муайян карда шаванд. Дар амал, Агентӣ, сарфи назар аз мақоми он, барои тафтиши коррупсия масъулияти асосиро бар дӯш надорад. Илова бар ин, тахассуси прокурорҳо оид ба таъқиби ҷиноятии ҷиноятҳои коррупсионӣ вуҷуд надорад. Дар Тоҷикистон бояд дар мақомоти тафтишотӣ ва прокуратура тахассуси дақиқи институтсионалӣ ва функсионалӣ бо воҳидҳои алоҳидае ҷорӣ карда шавад, ки пеш аз ҳама ба тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ машғул шаванд. Ҳамчунин, дар Тоҷикистон ягон мақом ё шуъбаи махсус вуҷуд надорад, ки танҳо ба ошкор кардан ва идоракунии дороиҳои ғайриқонунии дар натиҷаи амалҳои коррупсионӣ бадастомада машғул бошад. Гурӯҳи мониторинг ба ҳукумат тавсия медиҳад, ки тақсимоти ваколатҳоро барои боз ҳам ба таври бештар самарабахш муайян кардан, пайгирӣ намудан ва баргардонидани даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастомада, аз ҷумла даромадҳои коррупсионӣ баррасӣ намояд.

© СҲИР 2024

Графики 8.1. Сатҳи самарабахшии муассисаҳои махсуси зиддикоррупсионӣ – паст

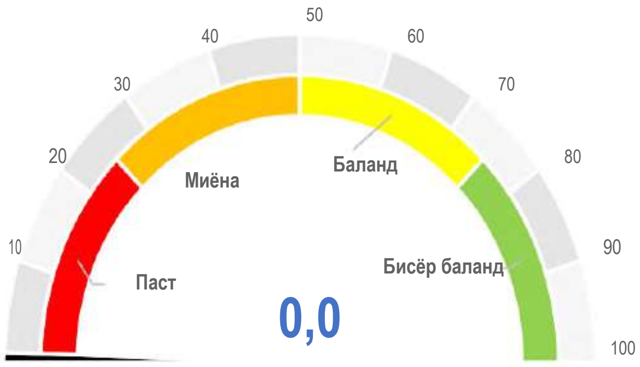

Графики 8.2. Сатҳи самарабахшӣ дар муассисаҳои махсуси зиддикоррупсионӣ аз рӯи нишондиҳандаҳо

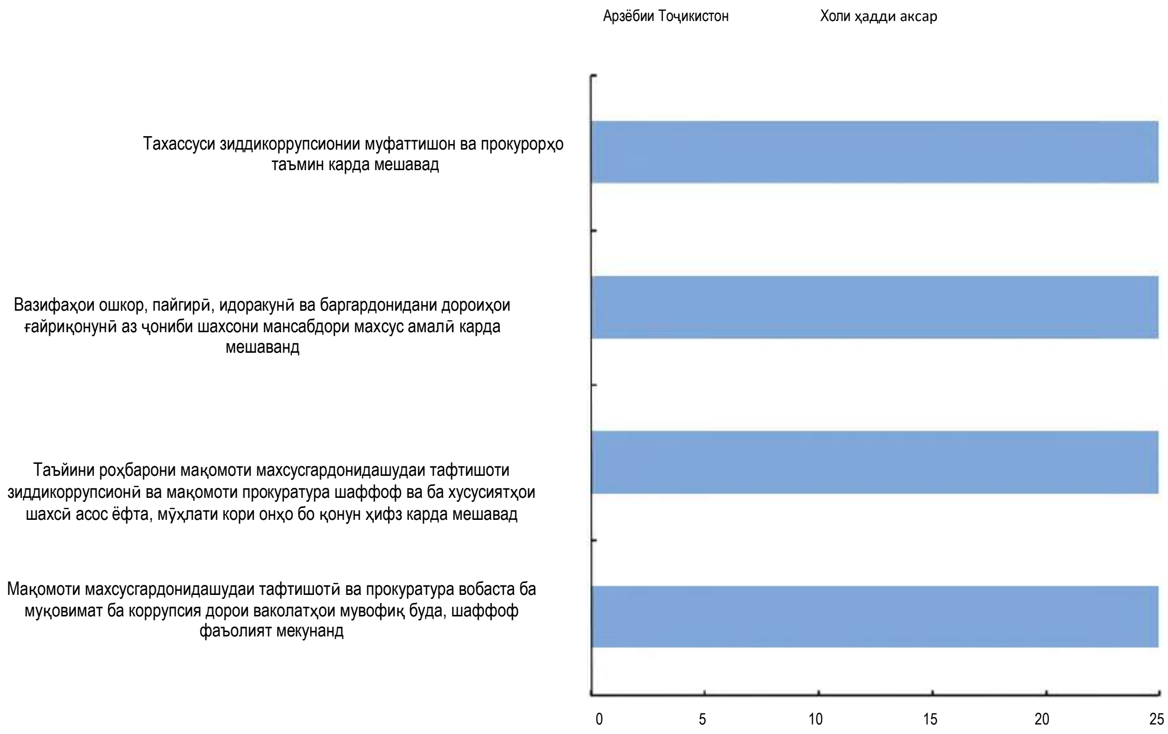

Нишондиҳандаи 8.1. Тахассуси зиддикоррупсионии муфаттишон ва прокурорҳо таъмин карда мешавад

Муқаддима

Мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия” аз 20 марти соли 2008 ва қисми 7, моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ, агар кирдорҳо дорои хусусияти коррупсионӣ бошанд, тафтишоти пешакӣ аз ҷониби муфаттишони Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия гузаронида мешавад.

Бо вуҷуди ин, дар моддаи 8-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” аз 7 августи соли 2020 муайян карда шудааст, ки субъектҳои асосие, ки бевосита дар муқовимат ба коррупсия ваколат доранд, мақомоти зерин мебошанд: Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия, Прокуратураи генералӣ, Вазорати корҳои дохилӣ, Вазорати мудофиа, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Гвардияи миллӣ, Хадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Ин мақомот барои ошкор ва тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ ваколат доранд ва тафтишотро мақомоте пеш мебарад, ки аввал ин ҷиноятро ошкор кардааст.

Дар мавриди тахассуси прокурорҳо Раёсати назорати иҷрои қонунҳо дар мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамаи парвандаҳоеро назорат ва роҳбарӣ мекунад, ки дастгоҳи марказии Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи тафтиш менамояд. Бо вуҷуди ин, дар низоми мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаи прокурори махсус ваколатдор оид ба дастгирии айбдоркунии давлатӣ дар суд вобаста ба парвандаҳои ҷиноятҳои коррупсионӣ вуҷуд надорад. Айбдоркунии давлатиро дар суд прокурорҳо оид ба назорати ҷиноятии судӣ дастгирӣ мекунанд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Ҳарчанд Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия ҳамчун мақоми асосӣ барои тафтишоти парвандаҳои коррупсионӣ дониста мешавад, дар Тоҷикистон чанд мақом ваколатҳои дахлдор доранд ва дар амал парвандаҳои коррупсиониро тафтиш мекунанд. Тавре ки меъёрҳои мушаххасе вуҷуд надоранд, ки тобеияти кори Агентиро нисбат ба ҷиноятҳои коррупсионӣ муайян мекунанд, муайян кардан имконнопазир аст, ки маҳз Агентӣ масъулияти асосии тафтиши ҷиноятҳои коррупсиониро бар дӯш дорад. Меъёрҳое, ки ҷиноятҳои коррупсиониро муайян мекунанд, ҳамчунин печида ва норавшан мебошанд, ки он муайян кардани тобеияти парвандаҳоро душвор мегардонад. Дар Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ пешбинӣ шудааст, ки дар ҳолати ба вуҷуд омадани ихтилоф дар тобеият, прокурор муайян мекунад, ки тафтишотро кадом мақом анҷом медиҳад. Таҷриба нишон медиҳад, ки қисми зиёди парвандаҳои вобаста ба гирифтани ришва ва додани ришва аз ҷониби мақомоти прокуратура тафтиш карда мешавад, ки дар он ҳам дар тафтиши парвандаҳои коррупсионӣ ва ҳам дар марҳилаи пешниҳоди онҳо ба суд тахассуси дохилӣ вуҷуд надорад. Қонунгузорӣ бояд тағйир дода шавад, то ки ваколатҳо дар байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба таври бештар дақиқ тақсим карда шаванд. Ба агентӣ ва прокуратура зарур аст, ки барои тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ тахассуси дақиқи дохилиро ҷорӣ намояд.

© СҲИР 2024

Меъёри 8.1.1.

Тафтишоти ҷиноятҳои коррупсионӣ мутобиқи қонунгузорӣ ба зиммаи мақомот, воҳидҳо ё гурӯҳи муфаттишон вогузор карда шудааст, ки дар соҳаи мубориза бо коррупсия тахассус доранд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Муфаттишони дорои ваколатҳои дақиқ ва масъулияти тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ ҳамчун ҳадафи асосии фаъолияти онҳо вуҷуд доранд (70%); Ё	X
B. Мақом ё шуъбаи муфаттишон ваколатҳои дақиқ ва масъулияти тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ ҳамчун ҳадафи асосии фаъолияти он вуҷуд дорад (100%)	

Эзоҳ: Ҳадафи асосии фаъолият маънои онро дорад, ки муфаттишони тахассусӣ, мақом ё шуъба пеш аз ҳама ба тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ машғул мебошанд, ҳарчанд онҳо метавонанд дигар ҷиноятҳои ба коррупсия алоқамандро тафтиш кунанд, аз ҷумла ҷиноятҳое, ки аз рӯи хусусияти худ ба коррупсия наздик мебошанд (масалан, истифодаи ғайриқонунии маблағҳои буҷети давлатӣ) ё якҷо бо ҷиноятҳои коррупсионӣ тафтиш карда мешаванд (масалан, қалбакисозии ҳуҷҷатҳои расмӣ, қаллобӣ, иштирок дар гурӯҳи муташаккили ҷиноятӣ).

Мутобиқи муқаррароти моддаи 8-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” аз 7 августи соли 2020 субъектҳои асосии муқовимат ба коррупсия мавридҳои зеринро дар бар мегиранд: субъектҳои асосие, ки бевосита дар муқовимат ба коррупсия ваколат доранд, мақомоти зерин мебошанд: Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия, Прокуратураи генералӣ, Вазорати корҳои дохилӣ, Вазорати мудофиа, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Гвардияи миллӣ, Хадамоти гумруки назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон. Мутобиқи моддаи 9-и ҳамин қонун, ҳамаи мақомоти номбаршуда барои ошкор кардани ҷиноятҳои коррупсионӣ ваколат доранд.

Дар мавриди ихтилоф дар тобеият, прокурор муайян мекунад, ки тафтишро кадом мақом мегузаронад, ки ин масъаларо моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ танзим мекунад. Агар мақомоти прокуратура, корҳои дохилӣ, амнияти миллӣ ё мақомоти назорати маводи нашъаовар ҳангоми фаъолияти худ ҷиноятҳои коррупсиониро ошкор кунанд, прокурор ҳуқуқ дорад гурӯҳҳои оперативӣ-тафтишотӣ ташкил намояд ва тафтиши пешакиро ба зиммаи мақомоте гузорад, ки ин ҳуқуқвайронкунихоро ошкор кардаанд.

Намояндагони Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия зимни бздиди мониторингӣ шарҳу тавзеҳ доданд, ки салоҳияти алтернативии тафтишотӣ барои таъмини тафтишоти объективии парвандаҳои коррупсионӣ пешбинӣ шудааст. Бо вуҷуди ин, мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия” аз 20 марти соли 2008 ва қисми 7, моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ, агар кирдорҳо дорои хусусияти коррупсионӣ дошта бошанд, тафтишоти пешакии чунин кирдорро муфаттишони Агентӣ мегузаронанд. Илова бар ин, бо қарори Прокурори генералӣ ошкор ва тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ маҳз ба зиммаи Агентӣ вогузор карда шудааст.

Бо вуҷуди ин, мутобиқи қисми 6, моддаи 161-м Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, тафтиши пешакии баъзе ҷиноятҳои коррупсионӣ, ба монанди ришвагирии фаъол ва ғайрифаъол аз ҷониби муфаттишони мақомоти амнияти миллӣ гузаронида мешавад, ба шарте, ки онҳо бо тафтиши дигар парвандаҳои ҷиноятие, ки дар тобеияти тафтишии ин мақомот мебошанд, алоқаманд бошанд. Илова бар ин, маълумоти оморӣ тасдиқ намекунад, ки бахши асосии парвандаҳои коррупсионӣ аз ҷониби Агентӣ тафтиш карда мешавад. Масалан, дар соли 2023 танҳо нисфи парвандаҳои ришваситонии фаъол ва ғайрифаъол ба суд аз ҷониби Агентӣ ирсол карда шудаанд, ки истифодаи фаъолаи ваколатҳои тафтишотиро аз ҷониби мақомоти дигар дар ошкор ва тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ тасдиқ мекунад.

© СҲИР 2024

Гурӯҳи мониторинг бар ин назар аст, ки ин вазъият ба сабаби он аст, ки тартиби муайян кардани тобеият, ки дар моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ муайян карда шудааст, хеле печида аст. Дар бештари қисмҳои ин модда салоҳияти Агентӣ ё ба он вобаста аст, ки ҷиноят бояд хусусияти коррупсионӣ дошта бошад ва ё ба ҳолатҳои дигар (масалан, содир намудани кирдор бо истифода аз мақоми хизматӣ, ҳузур дар гурӯҳи субъекти ҷинояти коррупсионӣ ва ғ.)

Масалан, дар кисми якуми моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ муқаррар карда шудааст, ки тафтиши ҷиноятҳои дар моддаҳои 314-317, 322, 323-и Кодекси ҷиноятӣ пешбинишуда, агар ин кирдорҳо хусусияти коррупсионӣ надошта бошанд, ба тобеияти прокуратура дахл доранд. Бо вуҷуди ин, шубҳаовар аст, ки чӣ гуна кирдорҳои дар моддаҳои 314 (“Суиистифода аз ваколатҳои мансабӣ”) ва 323 (“Сохтакории хизматӣ”) зикршуда мумкин аст хусусияти коррупсионӣ надошта бошанд, бо дарназардошти он ки манфиатҳои ғаразнок ё дигар манфиатҳои шахсӣ ҷузъи таркибии ин ҷиноятҳо мебошанд. Мутобиқи қисми 7, моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ тафтиши пешакии парвандаҳои қонунигардонии (расмикунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда (моддаи 262-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон) аз ҷониби мақоми махсуси муқовимат ба коррупсия гузаронида мешавад, агар ин кирдор “аз ҷониби роҳбари корхона, муассиса ва ташкилоти дигар қатъи назар аз шакли моликият содир шуда бошад”. Ҳанӯз рӯшан нест, ки дар ҳолатҳои дигар кадом мақом тафтишот мебарад. Коршиносони мониторинг мавҷудияти ихтилофоти зикршударо дар гузориш дар доираи даври қаблии мониторинг таъкид карданд.

Ҳамчунин, сарфи назар аз он ки ҳадафи асосии фаъолияти Агентӣ тафтиши парвандаҳои коррупсионӣ мебошад, мутобиқи қисми 8, моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ доираи салоҳияти он хеле васеътар аст. Ба ғайр аз ҷиноятҳои коррупсионӣ, кормандони Агентӣ ҳуқуқ доранд, ки ҷиноятҳое ба монанди қаллобӣ бо истифода аз мақоми хизматӣ, сохтакорӣ, ба таври ғайриқонунӣ додани қитъаи замин, ташкили ғайриқонунии шахси ҳуқуқӣ, қочоқ ва саркашӣ аз пардохти андозро тафтиш кунанд. Дар соли 2023 аз ҷониби Агентӣ 842 парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шудаанд, ки аз онҳо 676 парванда ба ҷиноятҳои коррупсионӣ дахл доштанд, вале қисми зиёди онҳоро ҳолатҳои қаллобӣ бо истифода аз мақоми хизматӣ ташкил медиҳанд, ки ба таърифи ҷиноятҳои коррупсионӣ дар Тоҷикистон дохил мешаванд.

Дар сохтори дастгоҳи марказии Агентӣ раёсатҳои зерин барои пешбурди таҳқиқ ва тафтишоти пешакӣ ваколатдор карда шудаанд: Раёсати тафтишотӣ, Раёсати мубориза бо ҷиноятҳо ба муқобили ҳокимияти давлатӣ, адолати судӣ ва хизматчиёни ҳарбӣ, Раёсати мубориза бо ҷиноятҳо ба муқобили моликият, фаъолияти иқтисодӣ ва сармоягузорӣ, Раёсати мубориза бо ҷиноятҳо дар соҳаи андоз ва фаъолияти соҳибкорӣ ва Раёсати мубориза бо ҷиноятҳо дар соҳаи нақлиёт ва гумрук. Ваколатҳои ҳамаи раёсатҳои тафтишотӣ яксон мебошанд. Қаблан тахассуси муфаттишон барои тафтиши ҷиноятҳои алоҳида, аз ҷумла коррупсия вуҷуд дошт, вале дар ҳоли ҳозир тақсимоти умумии парвандаҳо, аз ҷумла ҷиноятҳо дар соҳаи андоз ва ҷиноятҳои иқтисодӣ пешбинӣ шудааст.

Бо дарназардошти гуфтаҳои боло, дар Тоҷикистон чанд мақом ба тафтиши парвандаҳои коррупсионӣ машғул мебошанд. Ба хулосае омадан имконнопазир аст, ки масъулияти асосии тафтишоти ҷиноятҳои коррупсионӣ ба зиммаи Агентӣ гузошта мешавад. Мутобиқи методологияи арзёбӣ, агар дар тафтиши парвандаҳои коррупсионӣ чанд мақом иштирок намоянд, он гоҳ мақоме арзёбӣ карда мешавад, ки коррупсияро дар сатҳи баланд тафтиш мекунад. Бо вуҷуди ин, чунин тақсимоти ваколатҳо на дар қонунгузорӣ ва на дар амал пешбинӣ карда нашудааст. Моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ муқаррар кардааст, ки тафтиши пешакии парвандаҳои коррупсионӣ нисбат ба судяҳо, прокурорҳо, муфаттишон ва кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ аз ҷониби муфаттишони мақоми махсуси муқовимат ба коррупсия, яъне Агентӣ анҷом дода мешавад. Дар мавридҳои дигар тафтиши ҷиноятҳои содиркардаи шахсони номбурдаро мақомоти корхои дохилӣ мегузаронанд. Ғайр аз ин, қоидаҳое вуҷуд надоранд, ки тобеияти Агентиро дар парвандаҳои ҷиноятҳои коррупсионие муайян мекунанд, ки аз ҷониби дигар шахсоне содир карда шудаанд, ки мутобиқи методологияи мониторинг мансабдори воломақом ҳисобида мешаванд.

© СҲИР 2024

Ҳамчунин, дар сохтори Агентӣ воҳиди сохторӣ ё гурӯҳи муфаттишон вуҷуд надорад, ки мутобиқи таърифи мониторинг ҳадафи асосии фаъолияти онҳо тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ бошад. Ҳамин тавр, тақсими ваколатҳои тафтишотӣ дар байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқи Тоҷикистон ба ҳеҷ кадоме аз унсурҳои ин меъёр мувофиқат намекунад.

Сарфи назар аз он ки Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия ҳамчун мақоми асосӣ дар тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ эътироф карда мешавад, бояд ба қонунгузории мурофиавии ҷиноятии Тоҷикистон барои равшантар ҷудо кардани мафҳуми ҷиноятҳои коррупсионӣ, инчунин муайян намудани тобеияти чунин ҷиноятҳо тағйирот ворид карда шаванд. Дар сохтори Агентӣ бояд тахассуси муфаттишон, ки махсусан ба ошкор ва тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ диққат медиҳанд, ҷорӣ карда шавад ё воҳиди сохтории дахлдор ташкил карда шавад.

Меъёри 8.1.2.

Юрисдиксияи мақоми муқовимат ба коррупсия, воҳид ё гурӯҳи муфаттишон, ки дар меъёри 1.1 зикр карда шудаанд, аз ҷониби қонун ҳифз ва дар амал риоя карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Қонунгузорӣ иҷозат намедиҳад, ки парвандаҳои коррупсионӣ аз мақоми махсуси зиддикоррупсионӣ, шуъба, муфаттиш гирифта шаванд ё онро танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ бо асосҳои дақиқ иҷозат медиҳад, ки дар қонунгузорӣ муқаррар карда шудаанд	X
B. Ҳолатҳо интиқоли парвандаҳои зикршуда берун аз асосҳои дар қонунгузорӣ муқарраршуда вуҷуд надоштанд	X

Тоҷикистон ба ин меъёр мутобиқат намекунад, зеро Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия дар доираи мониторинг наметавонад ҳамчун мақоми махсуси муқовимат ба коррупсия эътироф карда шавад. Таҳлили баъдӣ бо дарназардошти ин хулосаи умумӣ дар бораи номувофиқатӣ гузаронида шуда, арзёбии эҳтимолиро баррасӣ мекунад, агар монеаҳо ҷиҳати эътирофи мавҷудияти мақом, шуъба ё кормандӣ дорои тахассус барои тафтиши парвандаҳои коррупсионӣ бартараф карда шаванд.

Дар ҷавобҳо ба саволнома кишвар зикр намудааст, ки интиқол додани парвандаҳои коррупсионӣ аз муфаттиш, шуъба ё мақоми махсуси зиддикоррупсионӣ ба муфаттишон, шуъбаҳо ё мақомоти дигар иҷозат дода намешавад. Бо вуҷуди ин, мутобиқи моддаи 168-и Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон прокурор ҳуқуқ дорад парвандаро аз як муфаттиш ба дигар муфаттиш ё аз як мақоми тафтишотӣ ба дигар мақоми тафтишотӣ бо ҳатман нишон додани асосҳо мутобиқи тартиби муқаррарнамудаи моддаи 161-и ҳамин Кодекс диҳад.

Бо вуҷуди ин, мутобиқи қисми 12, моддаи 161-и Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи прокурор барои талаб намудани парвандаи ҷиноятӣ аз мақоми таҳқиқ ва тафтиш нисбат ба парвандаҳои ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта татбиқ намегардад. Агар дар тӯли фаъолияти мақомоти прокуратура, корҳои дохилӣ, амнияти миллӣ ё мақомоти назорати маводи нашъаовар ҷиноятҳои дорои хусусияти коррупсионӣ ошкор карда шаванд, прокурор ҳуқуқ дорад барои тафтиши онҳо гурӯҳҳои оперативӣ-тафтишотӣ ташкил диҳад ва гузаронида тафтиши пешакиро ба зиммаи он мақомот супорад. Дар ин мавридҳо парванда барои тафтиш ба мақоми ошкоркардаи он дода мешавад.

Намояндагони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ зимни муҳокима қайд карданд, ки наметавонанд парвандаро аз Агентӣ бигиранд, вале Агентӣ метавонад бо ирсол намудани дархост ба прокурор парвандаро аз дигар мақомоти тафтишотӣ талаб намояд.

Мутобиқи маълумоти ба гурӯҳи мониторинг пешниҳодшуда, дар соли 2023 ягон ҳолати интиқол додани парвандаҳои коррупсионӣ аз Агентӣ ба мақомоти дигар барои гузаронидани тафтишоти баъдӣ ба қайд гирифта нашудааст. Бо вуҷуди ин, таҷрибаи муқарраршуда вуҷуд дорад, ки як қисми парвандаҳо, яъне 43 фоизи парвандаҳо мутобиқи моддаҳои 319 (Гирифтани пора) ва 320 (Додани пора)-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ба тобеияти Агентӣ тааллуқ доранд, дар ҳақиқат бо ташаббуси мақомоти прокуратура тафтиш карда мешаванд.

Зимни сафар ба кишвар ба гурӯҳи мониторинг шарҳҳои иловагӣ пешниҳод карда шуданд, ки мутобиқи онҳо дар ин котегория дар марҳилаи тафтишоти пешакӣ гурӯҳи тафтишотӣ ташкил карда мешавад, ки ба ҳайати он як ё чанд корманди Агентӣ дохил мешаванд. Аммо дар ин маврид прокуратура иҷро намудани вазифаи мақоми тафтишоти пешакиро идома медиҳад.

Мутобиқи назари коршиносони гурӯҳи мониторинг, ин вазъият ба талаботҳои меъёр мутобиқат намекунад ва юрисдиксияи мақоми зиддикоррупсиониро наметавон муҳофизатшуда ҳисоб кард.

Меъёри 8.1.3.

Таъқиби ҷиноятии ҷиноятҳои коррупсионӣ аз ҷониби мақом, шуъба ё гурӯҳи махсуси прокурорҳо анҷом дода мешавад, ки барои муқовимат ба коррупсия тахассус доранд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Мақом, шуъба ё гурӯҳи прокурорҳо бо ваколатҳои ба таври дақиқ муқарраршуда барои назорат ё роҳбарӣ кардани тафтиши парвандаҳои коррупсионӣ ҳамчун ҳадафи асосии фаъолияти онҳо вуҷуд дорад	X
B.	Мақом, шуъба ё гурӯҳи прокурорҳо бо ваколатҳои ба таври дақиқ муқарраршуда барои пешниҳоди парвандаҳои коррупсионӣ ба суд ҳамчун ҳадафи асосии фаъолияти онҳо вуҷуд дорад	X

Эзоҳ: Рӯйхати барои муайян кардани мафҳуми “ҳадафи асосии фаъолият” ҳамчун дар эзоҳи меъёри 1.1 истифода мешавад.

Раёсати назорати иҷрои қонунҳо дар мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон назорат ва роҳбарии ҳамаи парвандаҳоеро анҷом медиҳад, ки аз ҷониби дастгоҳи марказии Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия тафтиш карда мешаванд. Ҳамин тавр, ваколати ин Раёсати Прокуратураи генералӣ ваколати Агентиро инъикос мекунад.

Ваколатҳои Раёсати назорати иҷрои қонунҳо дар мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия бо Низомнома танзим карда мешавад, ки матни он ба гурӯҳи мониторинг пешниҳод карда нашудааст. Мувофиқи иттилооте, ки дар тӯли боздид аз кишвар ба даст оварда шудааст, салоҳияти ин раёсат бисёр васеъ аст. Раёсат барои назорати риояи қонунҳо аз ҷониби ҳам Агентӣ ва ҳам Палатаи ҳисоб, инчунин назорати умумӣ дар соҳаи фаъолияти ин мақомот ваколатдор аст.

© СҲИР 2024

Дар сатҳи минтақавӣ роҳбарии мурофиавии тафтиши парвандаҳо аз ҷониби Агентӣ аз тарафи шуъбаҳои прокуратураҳои вилоятҳо ва ноҳияҳо оид ба назорат иҷрои қонунҳо дар мақомоти назорати давлатии молияви ва муқовимат ба коррупсия анҷом дода мешавад.

Дар Раёсати Прокуратураи генералӣ ихтисоси дохилӣ барои прокурорҳо вуҷуд надорад. Бинобар ин, ин раёсат аз рӯи қонун ваколатдор аст, ки тафтишоти парвандаҳои коррупсиониро назорат ё роҳбарӣ кунад. Бо вуҷуди ин, ба хулосае омадан имконнопазир аст, ки ин фаъолияти асосии онҳо мебошад. Аз ин рӯ, Тоҷикистон ба талаботҳои **унсури А** мувофиқат намекунад.

Дар низоми мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон вазифаи прокурори махсус ваколатдор барои таъмини айбдоркунии давлатӣ дар суд оид ба парвандаҳои ҷиноятҳои коррупсионӣ мавҷуд нест. Айбдории давлатиро дар суд прокурорҳо оид ба назорати ҷиноятии судӣ дастгирӣ мекунанд. Пешниҳоди парвандаҳои коррупсионӣ ба суд аз ҷониби айбдоркунандаи давлатие анҷом дода мешавад, ки аз ҳайати Раёсати назорати қонунӣ будани санадҳо оид ба парвандаҳои ҷиноятии Прокуратураи генералӣ ё шуъбаҳои дахлдори прокуратураҳои вилоятӣ ва ноҳиявӣ таъйин карда мешавад. Дар раёсати мазкур дар байни прокурорҳо ҳамчунин ихтисос вуҷуд надорад ва ин ба талаботҳои **унсури В** ҷавобгӯ намебошад.

Нишондиҳандаи 8.2. Вазифаҳои ошкор, пайгирӣ, идоракунӣ ва баргардонидани дороиҳои ғайриқонунӣ аз ҷониби шахсони мансабдори махсус амалӣ карда мешаванд

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Набудани тахассуси институтсионалӣ ва функсионалӣ дар ошкор ва идоракунии дороиҳои ғайриқонунӣ, ки дар натиҷаи амалҳои коррупсионӣ ба даст оварда шудаанд, самарабахшии тафтишот ва муқовимат ба коррупсияро ба таври назаррас коҳиш медиҳад. Дар Тоҷикистон мақом ё шуъбаи махсус дар сохторҳои ҳифзи ҳуқуқ вуҷуд надорад, ки танҳо ба ин вазифаҳо машғул шавад.

Набудани чунин ихтисос ба таҷриба таъсири манфӣ мерасонад. Сарфи назар аз ҳолатҳои маълуми мусодираи дороиҳои коррупсионӣ, таҷрибаи татбиқи ҳуқуқ дар ин самт суст инкишоф меёбад. Илова бар ин, дар соли 2023 вазифаи идораи дороиҳои ҳабсшуда ва мусодирашуда дар парвандаҳои ҷиноятии коррупсионӣ амалан иҷро нашудааст. Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ин ваколатҳо ба он вогузор карда шудаанд, ягон дороиро ба даст наовардааст, ки дар доираи парвандаҳои коррупсионӣ ҳабс ё мусодира карда шудааст.

Гурӯҳи мониторинг ба ҳукумат тавсия медиҳад, ки тақсимоти ваколатҳоро дар байни мақомоти ҳифзи ҳуқуқ барои боз ҳам самарабахштар ошкор, пайгирӣ кардан ва баргардонидани даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастомада, аз ҷумла даромадҳо аз коррупсия баррасӣ кунад.

Меъёри 8.2.1.

	Арзёбӣ
Мақом, шуъба ё гурӯҳи махсуси шахсони мансабдор, ки ба муайян, пайгирӣ ва баргардонидани даромадҳои бо роҳи ҷиноят, аз ҷумла аз коррупсия бадастомада машғул мебошанд (мутахассисон оид ба баргардонидани дороиҳо), дар амал фаъолият мекунад	x

Эзоҳ ба меъёрҳои 2.1. ва 2.2.: Ҳеҷ гуна талаботе вуҷуд надорад, ки мақом, шуъба ё гурӯҳи махсуси шахсони мансабдор танҳо бо даромадҳои аз ҷиноятҳои коррупсионӣ ба даст овардашуда машғул бошанд. Агар онҳо бо намудҳои гуногуни дороиҳои бо роҳи ҷиноят бадастомада, аз ҷумла даромад аз ҷиноятҳои коррупсионӣ машғул шаванд, меъёрҳои 2.1. ва 2.2. ба шарте риоя карда мешаванд, ки мақом, шуъба ё гурӯҳи махсуси шахсони мансабдор танҳо ба иҷрои вазифаҳои дар меъёрҳои 2.1. ва 2.2. тавсифшуда машғул мебошанд ва дигар вазифаҳоро иҷро намекунанд.

Дар Тоҷикистон ошкор кардани дороиҳои ғайриқонунӣ дар парвандаҳои ҷиноятӣ, аз ҷумла, парвандаҳои коррупсионӣ бар асоси Дастурамал “Дар бораи гузаронидани тафтишоти молумулкӣ (молиявӣ)”сурат мегирад, ки бо фармони Прокурори генералӣ аз 20 апрели соли 2021 тасдиқ карда шудааст. Мутобиқи Дастурамали мазкур вазифаҳои ошкор, пайгирӣ, идора ва баргардонидани дороиҳои ғайриқонунӣ дар парвандаҳои ҷиноятӣ ба зиммаи мақомоти прокуратура, корҳои дохилӣ, амнияти миллӣ, назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия, назорати маводи нашъаовар ва гумрук гузошта шудааст. Ба ибораи дигар, ин вазифаҳо аз ҷониби муфаттише иҷро карда мешаванд, ки тафтиши ҷинояти асосиро роҳбарӣ мекунад.

Мутобиқи банди 8-и Дастурамали мазкур вазифаи баргардонидани даромадҳо аз ҷиноятҳо, аз ҷумла коррупсия ба зиммаи Хадамоти иҷрои назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ гузошта шудааст.

Барои мақсадҳои ин меъёр “мақоми махсус, шуъба ё гурӯҳи махсуси шахсони мансабдор” мақом, шуъба дар агентӣ ё кормандони махсусро дар назар дорад, ки танҳо ба вазифа(ҳо)-и мушаххас машғул мебошанд ва дигар ӯҳдадориҳоро иҷро намекунанд. Бо дарназардошти он ки дар Тоҷикистон ошкор ва пайгирии даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ ба дӯши мақомоти ҳифзи ҳуқуқ вогузор карда шудааст, ки салоҳияти тафтиши парвандаҳои коррупсиониро доранд, дар ин ҳолат сухан дар бораи тахассус намеравад. Бинобар ин, ин меъёр риоя карда нашудааст.

Меъёри 8.2.2.

	Арзёбӣ
Мақом, шуъба ё гурӯҳи махсуси шахсони мансабдор, ки ба идоракунии дороиҳои ҳабсшуда ва мусодирашуда дар парвандаҳои ҷиноятӣ, аз ҷумла дар парвандаҳои коррупсионӣ машғул мебошанд, дар амал фаъолият мекунад	x

Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад молу мулки ба фоидаи давлат мусодирашуда, инчунин амволе, ки мақомоти судӣ ва андоз ба ҳабс гирифтаанд, ихтиёрдорӣ намояд, баҳогузорӣ кунад ва фурӯшад. Ин дар Низомномаи Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудааст. Дар баробари ин, тартиби интиқол додани амволи дар доираи тафтишоти пешакӣ ҳабсшуда ба мақоми махсуси ваколатдор вуҷуд надорад.

© СҲИР 2024

Илова бар ин, ба ин Кумита дигар вазифаҳо вогузор карда шудаанд, аз ҷумла: дархост ва гирифтани маълумоти зарурӣ аз сармоягузорон, мақомоти давлатӣ ва дигар созмонҳо; қабул кардани қарор дар бораи хусусигардонии объектҳои моликияти ҷумҳурӣ; тасдиқ намудани санадҳои меъёрию ҳуқуқие, ки идоракунии моликияти давлатӣ, барҳам додан ва муфлисшавии корхонаҳоро ба танзим медароранд; ҳамоҳангсозии чораҳо оид ба дастгирии сармоягузории мустақими хориҷӣ ва дигар вазифаҳое, ки ба идоракунии дороиҳои дар парвандаҳои коррупсионӣ мусодирашуда алоқаманд нестанд.

Бо дарназардошти он ки Кумита ба ғайр аз идоракунии дороиҳо ӯҳдадориҳои дигаре дорад, барои мутобиқат ба талаботҳои ин меъёр, вазифаҳои идоракунии дороиҳо бояд ба воҳиди махсус ё гурӯҳи шахсони мансабдор вогузор карда шаванд. Бо вуҷуди ин, дар сохтори Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон чунин ихтисос пешбинӣ нашудааст, ки ба стандарти пешбининамудаи ин меъёр мувофиқат намекунад.

Ғайр аз ин, дар соли 2023 дар ихтиёри Кумитаи давлатии сармоягузорӣ ва идораи амволи давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон дороиҳои ҳабсшуда ё мусодирашуда дар парвандаҳои коррупсионӣ вуҷуд надоштанд.

Нишондиҳандаи 8.3. Таъйини роҳбарони мақомоти махсусгардонидашудаи тафтишоти зиддикоррупсионӣ ва мақомоти прокуратура шаффоф ва бо дарназардошти хусусиятҳои шахсӣ мавҷуда буда, мӯҳлати кори онҳо бо қонун ҳифз карда мешавад

Муқаддима

Мутобиқи моддаи 12-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия” директори Агентиро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод мекунад. Мутобиқи Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон” роҳбарони раёсатҳо аз ҷониби Прокурори генералӣ ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешаванд.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мақоми тафтишотии пурра махсусгардонидашуда барои тафтишоти ҷиноятҳои коррупсионӣ намебошад, тавре ки дар методологияи мониторинг (меъёри 8.1.1) талаб карда мешавад. Бо дарназардошти ин, инчунин бо мақсади гузаронидани арзёбии эҳтимолӣ, агар монеаҳо барои эътирофи мавҷудияти мақоми махсусгардонидашудаи тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишони тахассусии оид ба тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ бартараф карда шаванд, таҳлили баъдӣ гузаронида мешавад.

Дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиботи дақиқи интихоб, пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардани директори Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия ва роҳбари Раёсати назорати иҷрои қонунҳо дар мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Прокуратураи генералӣ муайян карда нашудаанд. Илова бар ин, ҳатто талаботҳои умумӣ барои таъйин ба вазифа дар ин мақомоти ҳифзи ҳуқуқ нашри ҷойҳои кории холӣ дар Интернет ё нашри натиҷаҳои интихоб аз тариқи озмун ё озод кардан аз вазифаро пешбинӣ нашудааст. Дар мавриди таъйини прокурорҳо ба вазифаҳои роҳбарони раёсатҳои Прокуратураи генералӣ тартиби озмунӣ комилан вуҷуд надорад ва ин қарорҳо дар ихтиёри Прокурори генералӣ қарор доранд. Дар давраи арзёбӣ ҳолати аз кор озод кардан ва ба вазифаҳои зикршуда таъйин шудан ба қайд гирифта нашудааст.

Гурӯҳи мониторинг аз ҳукумати Тоҷикистон даъват менамояд, ки ҳангоми таъйин ва аз вазифа озод кардани директори Агентӣ ва роҳбарони раёсатҳои Прокурори генералӣ равандҳои кадриро такмил дода, ин тартиботро аз тариқи озмун ва ба таври шаффоф, инчунин бар асоси меъёрҳои дақиқу объективӣ баргузор намояд.

Меъёри 8.3.1.

Роҳбари мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишон, ки ба тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ тахассус доранд, дар амал мутобиқи тартиби зерин интихоб карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Қонунгузорӣ марҳилаҳои асосии раванди интихобро танзим мекунад	X
B. Иттилоот дар бораи натиҷаҳои марҳилаҳои асосии интихоб дар Интернет нашр карда мешавад	X
C. Ҷойҳои кории холӣ дар Интернет нашр карда мешаванд	X
D. Талабот барои нашри ҷойҳои кории холӣ дар Интернет дар қонунгузорӣ пешбинӣ карда шудааст	X
E. Ҳамаи номзадҳое, ки ба талабот мувофиқ мебошанд, барои пешниҳоди ариза ҷиҳати иштирок дар озмун имконият доштанд	X
F. Интихоб ба арзёбии сифатҳои шахсии номзадҳо (таҷриба, малакаҳо, поквиҷдонӣ) асос ёфтааст ва ҳамчунин мутобиқи муқаррароти пешбинӣ қонунгузорӣ сурат мегирад	X

Эзоҳ: Агар дар давраи арзёбӣ интихоби роҳбари мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишон гузаронида нашуда бошад, он гоҳ чунин ҳисобида мешавад, ки меъёр қобили татбиқ намебошад. Агар тартиби интихоб дар вақти мониторинг анҷом наёфта бошад, он дар давраи мониторинг пас аз анҷоми он арзёбӣ карда мешавад ва то он вақт чунин ҳисобида мешавад, ки меъёр қобили татбиқ намебошад.

Дар доираи арзёбии меъёрҳои 8.3.1–8.3.3, бояд қайд кард, ки Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мақоми комилан махсуси тафтишотӣ оид ба тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ намебошад, тавре ки он дар методологияи мониторинг талаб карда мешавад. Мутаносибан, Тоҷикистон ба ин меъёрҳо мутобиқат намекунад. Бо дарназардошти ин, инчунин бо мақсади арзёбии эҳтимолӣ, агар монеаҳо барои эътирофи мавҷудияти мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишони тахассуси оид ба тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ бартараф карда шаванд, таҳлили баъдӣ гузаронида мешавад.

Мутобиқи моддаи 12-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия” директори Агентиро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод мекунад. Тартиби таъйин кардан ба вазифа ҳамчунин бо Низомномаи хизмат дар воҳидҳои ҳифзи ҳуқуқи Агентӣ, ки бо фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 майи соли 2008 тасдиқ карда шудааст, танзим карда мешавад.

Бо вуҷуди ин, дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби мушаххаси интихоби роҳбари Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия пешбинӣ нашудааст. Низомномаи дар бораи хизмат танҳо ҷанбаҳои умумии ҷойгир кардани вазифаҳои холӣ дар Агентӣ, аз ҷумла вазифаи директорро танзим мекунад. Таъйин ба вазифаи холӣ бар асоси озмун ё дар сурати зарурат бо роҳи аз дигар вазорату муассисаҳо фиристодани кормандони ботаҷрибаи дорои сифатҳои баланди касбӣ бар асоси қарори ҳайати мушовараи Агентӣ сурат мегирад.

© СҲИР 2024

Ҳамин тавр, қонунгузорӣ талаботҳоеро дар бар намегирад, ки ба стандартҳои пешбининамудаи **унсурҳои А ва D**-и ин меъёр мувофиқат мекунанд ва ба гурӯҳи мониторинг маводҳое пешниҳод карда нашудаанд, ки тавассути онҳо арзёбии тартиби интихоб ва таъйини директори Агентӣ дар доираи **унсурҳои B, C, E ва F** имконпазир бошад.

Меъёри 8.3.2.

Тартиби пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод намудани роҳбари мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишоне, ки дар тафтишоти коррупсия тахассус доранд, равшану возеҳ, шаффоф ва объективӣ мебошад:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Асосҳои аз кор озод кардан дар қонун муайян карда шудаанд.	X
	Асосҳои аз кор озод кардан равшану возеҳ мебошанд ва асосҳоеро ба монанди “вайрон кардани савганд”, “иҷрои нодурусти ӯҳдадориҳо” ё “аз даст додани боварӣ”-ро дар бар намегиранд, агар қонунгузорӣ онҳоро ба асосҳои мушаххас ба таври муфассал баён накунад	X
C.	Қонун марҳилаҳои асосии тартиботро танзим мекунад	X
D.	Қонун талаб мекунад, ки маълумот дар бораи натиҷаҳои марҳилаҳои гуногуни тартибот (агар чанд тартибот вуҷуд дошта бошанд) дар шабакаи Интернет нашр карда шаванд	X

Мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон директори Агентии назорати давлатии молиявӣ ва муборизa бо коррупсияро Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз вазифа озод мекунад. Бо вуҷуди ин, дар Қонун “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия” тартиби махсус ва асосҳои дақиқ барои аз вазифа озод кардани директори Агентӣ пешбинӣ карда нашудаанд.

Дар қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон барои пеш аз мӯҳлат қатъ намудани хизмати кормандони Агентӣ, аз ҷумла роҳбарони воҳидҳои мақомоти махсуси муқовимат ба коррупсия асосҳои умумӣ вуҷуд доранд. Бо вуҷуди ин, тартиби пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардан ба таври муфассал баён карда нашудааст. Дар баробари ин, чунин асосҳо барои аз вазифа озод кардан, ба монанди “бар асоси натиҷаҳои аттестатсия” ё “мунтазам ва дағалона вайрон кардани интизоми хизматӣ” дар қонун дар бораи Агентӣ ба таври муфассал зикр карда нашудаанд.

Аз ин рӯ, **унсурҳои А, В ва С-и ин меъёр риоя карда нашудаанд.**

Ғайр аз ин, дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон талабот барои нашри натиҷаҳои марҳилаҳои гуногуни тартиби пеш аз мӯҳлат аз вазифа озод кардани роҳбарони воҳидҳои мақомоти махсуси муқовимат ба коррупсия вуҷуд надоранд ва ин ба талаботҳои **унсури D**-и ин меъёр мувофиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 8.3.3.

	Арзёбӣ
Ҳолатҳои аз кор озод кардани роҳбари мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳҳои муфаттишон берун аз тартиби дар меъёри 3.2 тавсифшуда вуҷуд надорад	X

Эзоҳ: Агар дар давраи мониторинг роҳбари мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишон аз вазифа озод карда нашуда бошад, он гоҳ чунин ҳисобида мешавад, ки меъёр қобили татбиқ намебошад. Агар тартиби аз кор озод кардан дар вақти мониторинг анҷом наёфта бошад, он дар давраи мониторинг пас аз анҷоми он арзёбӣ карда мешавад ва то он вақт чунин ҳисобида мешавад, ки меъёр қобили татбиқ намебошад.

Директори қаблии Агентӣ ба сабаби ба кор гузаштан ба мақоми дигар аз вазифа озод карда шуд. Директори феълии Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон бар асоси Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 23 январи соли 2017 ба ин вазифа таъйин карда шуд.

Бо дарназардошти набудани мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишон ин меъёр **риоя карда нашудааст.**

Меъёри 8.3.4.

Роҳбари мақоми махсуси муқовимат ба коррупсия ё воҳиди мақомоти прокуратура бо тартиби зерин интихоб карда мешавад:

Унсур	Арзёбӣ
A. Қонунгузорӣ марҳилаҳои асосии раванди интихобро танзим мекунад	X
B. Маълумот дар бораи натиҷаҳои марҳилаҳои асосии интихоб дар шабакаи Интернет нашр карда мешавад	X
C. Ҷойҳои кории холӣ дар шабакаи Интернет нашр карда мешаванд	X
D. Талабот барои дар шабакаи Интернет нашр кардани ҷойҳои кории холӣ дар қонунгузорӣ пешбинӣ карда шудааст	X
E. Ҳамаи номзадҳое, ки ба талаботҳо ҷавобгӯ мебошанд, имконият доштанд барои иштирок дар озмун ариза пешниҳод намоед	X
F. Интихоб ба арзёбии сифатҳои шахсии номзадҳо (таҷриба, малакаҳо, поктинатӣ) асос ёфтааст	X

Эзоҳ: Агар дар давраи арзёбӣ интихоби роҳбари мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишон гузаронида нашуда бошад, он гоҳ чунин ҳисобида мешавад, ки меъёр қобили татбиқ намебошад. Агар тартиби интихоб дар вақти мониторинг анҷом наёфта бошад, он дар давраи мониторинг пас аз анҷоми он арзёбӣ карда мешавад ва то он вақт чунин ҳисобида мешавад, ки меъёр қобили татбиқ намебошад.

Бояд зикр кард, ки Раёсати назорати иҷрои қонунҳо дар мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Прокуратураи генералии Тоҷикистон комилан воҳиди тахассусӣ барои таъқиби ҷиноятӣ оид ба ҷиноятҳои коррупсионӣ намебошад, тавре ки ин дар методологияи мониторинг талаб карда мешавад. Мутаносибан, Тоҷикистон ба ин меъёр мутобиқат намекунад. Бо дарназардошти ин, инчунин бо мақсади арзёбии эҳтимолӣ, агар монеаҳо барои эътирофи мавҷудияти воҳиди махсуси прокуратура оид ба таъқиби ҷиноятҳои коррупсионӣ бартараф карда шаванд, таҳлили баъдӣ гузаронида мешавад.

Дар қонунгузорӣ тартиби озмун барои пешравӣ дар мансаб пешбинӣ нашудааст ва раванди таъйини роҳбарони раёсатҳои Прокуратураи генералӣ ба таври муфассал шарҳ дода нашудааст.

© СҲИР 2024

Мутобиқи Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи мақомоти прокуратураи Ҷумҳурии Тоҷикистон” роҳбарони раёсатҳо аз ҷониби Прокурори генералӣ бидуни тартиботи дақиқ муқарраршуда ба вазифа таъйин ва аз вазифа озод карда мешаванд, ки ин иҷрои **унсури A**-и меъёрро имконнопазир мегардонад. Бо вуҷуди ин, намояндагони Прокурори генералӣ дар тӯли боздиди мониторингӣ қайд карданд, ки интихоб ба вазифаҳои роҳбарони раёсатҳо аз ҷониби Раёсати кадрҳои Прокуратураи генералӣ сурат мегирад, ки ба Прокурори генералӣ на камтар аз се номзадро ба ин вазифаҳо пешниҳод мекунад.

Талабот барои нашр намудани ҷойҳои холии корӣ ба вазифае дар мақомоти прокуратура, аз ҷумла роҳбари Раёсати назорати иҷрои қонунҳо дар мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия дар қонунгузорӣ муқаррар карда нашудааст. Дар соли 2023 маълумот дар бораи ҷойҳои кории холӣ ё натиҷаҳои интихоб ва таъйин дар мақомоти прокуратура дар шабакаи Интернет нашр нашудааст. Ин ба имконияти номзадҳои эҳтимолӣ ҷиҳати шинос шудан бо раванд ва пешниҳод намудани ариза барои иштирок дар озмун монеъ шудааст. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба талаботҳои **унсурҳои B-D**-и меъёр мувофиқат намекунад.

Интихоб ба вазифаҳои роҳбарикунанда дар мақомоти прокуратура бо меъёрҳои муайян, ба монанди маҳдудияти синну сол ва собиқаи корӣ, ки дар моддаи 53- Қонуни конститутсионб “Дар бораи мақомоти прокуратура” муқаррар карда шудаанд, маҳдуд мешавад. Бо вуҷуди ин, меъёрҳои мазкур на ҳамаи ҷанбаҳои заруриро барои бомуваффақият иҷро кардани ӯҳдадориҳо дар вазифаҳои роҳбарикунанда фаро мегиранд. Масалан, дар қонунгузорӣ талабот ба малакаҳои касбӣ ва қобилиятҳои номзадҳо зикр карда нашудааст. Ин метавонад ба вазъияте оварда расонад, ки ҷанд номзади дорои таҷрибаи кории монанд аз рӯи тахассуси касбии онҳо арзёбӣ карда намешаванд. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба **унсури F**-и ин меъёр мувофиқат намекунад. Бо вуҷуди ин, намояндагони прокуратура қайд карданд, ки ҳангоми таъйини роҳбари феълии Раёсати назорати иҷрои қонунҳо дар мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Прокуратураи генералӣ таҷрибаи ӯ дар соҳаи муқовимат ба коррупсия дар назар гирифта шудааст.

Нишондиҳанда 8.4. Мақомоти махсусгардонидашудаи тафтишотӣ ва прокуратура вобаста ба муқовимат ба коррупсия дорои ваколатҳои мувофиқ буда, шаффоф фаъолият мекунанд

Муқаддима

Мутобиқи моддаи 18-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон” аз 20 марти соли 2008, №374 мақоми махсуси тафтишотӣ оид ба мубориза бо коррупсия вазифадор аст чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯиро бо мақсади пешгирӣ ва ошкор намудани ҷиноятҳои коррупсионӣ, ҷиноятҳои иқтисодии дорои хусусияти коррупсионӣ ва ҷиноятҳои вобаста ба андоз гузаронад.

Мақомоти махсуси тафтишотии зиддикоррупсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дастрасӣ ба маълумоти андоз, гумрук, бонк ва дигар маълумот мувофиқи моддаи 19-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия Ҷумҳурии Тоҷикистон” ва банди 3-и Низомнома “Дар бораи Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон”, ки бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 10 январи соли 2007 тасдиқ карда шудааст, ваколат дорад.

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон мақоми тафтишотии комилан махсусгардонидашудаи тафтишоти ҷиноятҳои коррупсионӣ намебошад, тавре ки ин дар методологияи мониторинг талаб карда мешавад. Мутаносибан, Тоҷикистон ба ин нишондиҳанда мутобиқат намекунад. Таҳлили баъдӣ танҳо бо мақсади пешниҳоди арзёбии имконпазир, агар монеаҳо барои эътирофи мавҷудияти мақоми махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишони тахассусии тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ бартараф карда шаванд, гузаронида мешавад.

Қонунгузории Тоҷикистон имкониятеро пешбинӣ намудааст, ки мутобиқи он Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия аз мақомоти дахлдор маълумоти бонкӣ, маълумоти вобаста ба андоз ва гумрукро талаб менамояд. Агентӣ ҳамчунин дорои ваколати гузаронидани назорати пинҳонӣ, бурдоштани алоқа ва гузаронидани амалиёти махфӣ мебошад. Бо вуҷуди ин, дар амал ягон мисоли амалиёти махфӣ аз ҷониби кормандони Агентӣ вуҷуд надошт. Маълумоти омории муфассал дар бораи кори муфаттишони махсуси зиддикоррупсионӣ ва прокурорҳо дар шабакаи Интернет нашр нашудааст. Ин дастрасии аҳолиро ба маълумот дар бораи фаъолияти ин ниҳодҳо маҳдуд мекунад. Гурӯҳи мониторинг аз ҳукумати Тоҷикистон даъват кардааст, ки бо нашри маълумоти оморӣ ва иттилооти муфассал дар шабакаи Интернет шаффофияти фаъолияти мақомоти мубориза бо коррупсияро беҳтар кунад. Ин имконият медиҳад, то аҳолӣ самарабахшии чораҳоеро пурратар арзёбӣ намоянд, ки дар доираи муқовимат ба коррупсия андешида мешаванд.

Меъёри 8.4.1.

Мақоми махсуси тафтишотӣ , шуъба ё гурӯҳи муфаттишон, ки дар тафтиши коррупсия тахассус доранд, мувофиқи қонунгузорӣ ва дар амал дорои мавридҳои зерин мебошанд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Ваколатҳо барои гузаронидани назорати махфӣ, бурдоштани алоқа ва гузаронидани амалиёти махфӣ	X
B. Ҳуқуқи дастрасӣ ба маълумоти андоз, гумрук ва бонкӣ – ба таври мустақим ё бо қарори суд	X

Эзоҳ: Ваколатҳои гузаронидани мушоҳидаи махфӣ, бурдоштани алоқаҳо ва гузаронидани амалиёти махфӣ мумкин аст аз ҷониби мақомоти махсуси тафтишотӣ, шуъба ё гурӯҳи муфаттишон ба таври мустақим ё тавассути (бо кӯмаки) дигар мақомот амалӣ карда шаванд.

Мутобиқи қонунгузории амалкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия дорои ваколат барои гузаронидани назорати пинҳонӣ ва бурдоштани алоқаҳо мебошад. Агентӣ метавонад фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯиро бо ҷалби ҳадамоти оперативии он мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ” (аз 25 марти соли 2011) амалӣ намояд.

Моддаи 12-и Қонун “Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ” ҳифзи маълумотро дар бораи мақомоте пешбинӣ менамояд, ки фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯиро амалӣ менамоянд. Дар робита ба ин, ҳуҷҷатҳои идоравии мақомоте, ки фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯиро анҷом медиҳанд, сирри давлатиро ташкил медиҳанд ва махфӣ нигоҳ дошта мешаванд. Мисолҳои истифодаи ин усулҳо дар тафтишот ба коршиносон пешниҳод карда шуданд. Бо вуҷуди ин, ҳукумат мисоли мушаххасеро дар бораи амалиёти пинҳонӣ пешниҳод накардааст. Ин маънои онро дорад, ки ҳарчанд ваколатҳои қонунгузорӣ барои гузаронидани чунин амалиёт вуҷуд доранд, истифодаи воқеии онҳо дар амал мумкин аст маҳдуд бошад ва ин **ба унсури A**-и меъёри мазкур мувофиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Кормандони Агентӣ ба махзанҳои иттилооти бонкӣ, гумрукӣ ва андоз дастрасии мустақим надоранд. Бо вуҷуди ин, қонунгузорӣ имконияти талаб кардани чунин маълумотро аз мақомоти дахлдор пешбинӣ менамояд. Барои дастрасӣ ба маълумоти бонкӣ қарори суд лозим аст. Агентӣ метавонад маълумоти дорои сирри андоз, гумрук ё бонкиро ҳамчунин тавассути мақоми ваколатдор – Департаменти мониторинги молиявии Бонки миллии Тоҷикистон мутобиқи Дастурамали махсус[15] ба даст орад. Департаменти мониторинги молиявии Бонки миллии Тоҷикистон ба махзани иттилооти Кумитаи андоз ва Хадамоти гумрук, инчунин ба махзани иттилооти дигар мақомоти давлатӣ дастрасии мустақим дорад. Дар тӯли мониторинг дар бораи мушкили дарёфти ин маълумот дар кишвар иттилоот пайдо карда нашуд. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба талаботҳои **унсури В**-и меъёр мувофиқат мекунад.

Меъёри 8.4.2

Маълумоти муфассали омории вобаста ба фаъолияти муфаттишони махсуси зиддикоррупсионӣ ва прокурорҳо дар як сол на камтар аз як маротиба дар Интернет нашр карда мешавад, аз ҷумла:

Унсур	Арзёбӣ
А. Шумораи парвандаҳои ҷиноятии бақайдгирифташуда/ парвандаҳои боз оид ба ҷиноятҳои коррупсионӣ	X
В. Шумораи шахсоне, ки парвандаҳои онҳо ба суд фиристода шудаанд, аз рӯи сатҳ ва намуди шахсони мансабдор	X
С. Шумораи тафтишоти қатъшуда бо нишон додани сабабҳои қатъ кардани тафтишот	X

Эзоҳ: Асос барои қатъ кардани тафтишот маънои асоси ҳуқуқӣ, ба монанди гузаштани мӯҳлати даъво барои кашидан ба ҷавобгарӣ, мавҷуд набудани таркиби ҷиноят ва ғайраро дар назар дорад, вале на тафсилоти мазмуни парвандаҳо.

Маълумоти оморӣ дар бораи кори Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо Коррупсия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон дар Интернет нашр намешавад, дар ҳоле ки Раёсати назорати иҷрои қонунӣ будан дар мақомоти назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсияи Прокуратураи генералӣ ба шуъбаи омор маълумоти оморӣ пешниҳод мекунад. Дар сомонаи расмии Прокуратураи генералӣ дар бораи намудҳои ҷиноят ва чораҳои андешидашуда маълумоти умумӣ нашр карда мешавад, вале маълумоти муфассали оморӣ ҷойгир карда намешавад. Ҳамин тавр, талаботҳои унсурҳои ин меъёр риоя карда нашудаанд.

Илова бар ин, дар як сол ду маротиба аз ҷониби Прокуратураи генералӣ нишасти матбуотӣ гузаронида мешавад, ки дар он маълумоти умумӣ дар бораи вазъи кунунии муқовимат ба коррупсия эълон карда мешавад. Пахши матбуотӣ дар бораи ин мавзӯъ ҳамчунин ба расонаҳо пешниҳод карда мешавад.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Назари ҷомеа дар бораи фаъолияти Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия дар Тоҷикистон дар муқоиса ба дигар мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар маҷмӯъ бештар мусбат аст, вале эродҳо ва мушкилоти муайяне вуҷуд доранд, ки намояндагони созмонҳои ғайридавлатӣ ба онҳо диққат медиҳанд.

[15] “Дастурамал оид ба ташкили ҳамкорӣ дар бораи табодули маълумот байни Департаменти мониторинги молиявии назди БМТ ва мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар самти МКД/МТ/МПСҚО” аз моҳи феврали соли 2018.

© СҲИР 2024

Созмонҳои ғайридавлатӣ аз он изҳори нигаронӣ мекунанд, ки ваколатҳои Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия истисноӣ намебошад ва парвандаҳои коррупсионӣ дар бештари мавридҳо аз ҷониби мақомоти дигар тафтиш карда мешаванд ва ё парвандаҳои муҳиме, ки дар онҳо мансабдорони баландпояи давлатӣ ҷалб шудаанд, тафтиш нашуда мемонанд. Ҳамчунин, то қабул кардани қарорҳои ниҳоӣ аҳолӣ ба маълумот дар бораи асосҳои ба вазифа таъйин кардан ё аз вазифа озод кардани роҳбарони Агентӣ ё раёсати дахлдори Прокуратураи генералӣ дастрасӣ надорад. Ин фаҳмиши равандҳои кадриро дар Агентӣ ва Прокуратураи генералӣ душвор намуда, ба назорати ҷамъиятии чунин қарорҳои муҳими кадрӣ монеъ мешавад.

Ғайр аз ин, қарори Суди Олии Тоҷикистон дар соли 2017 нисбат ба собиқ муовини директори Агентӣ, ки барои гирифтани пора гунаҳкор дониста шуда, ба маҳрум сохтан аз озодӣ маҳкум карда шудааст, эътимодро ба фаъолияти Агентӣ паст кард. Ин ҳолат аҳамияти хос пайдо намуда, ҷиддӣ будани мушкилоти коррупсияро дар низоми мақомоти ҳифзи ҳуқуқ таъкид кард, ки пеш аз ҳама барои ҳалли ин мушкилот ташкил карда шудаанд.

Коршиносон қайд мекунанд, ки аҳолӣ дар дастрасӣ ба маълумот дар бораи фаъолияти муфаттишони махсуси мубориза бо коррупсия ва прокуратура мушкил дорад. Ин метавонад назорат аз болои фаъолияти мақомоти зиддикоррупсиониро душвор намуда, сатҳи эътимодро ба ин мақомот коҳиш диҳад.

Ҳамин тавр, ҳарчанд фаъолияти Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия муҳим ва мусбат арзёбӣ карда мешавад, мушкилоти вуҷуддошта равона намудани диққат ва такмилдиҳиро барои баланд бардоштани сатҳи самарабахшӣ ва шаффофияти кори мақомоти муқовимат ба коррупсия тақозо мекунанд.

© СҲИР 2024

9 Ба ҷавобгарӣ кашидан барои ҷиноятҳои коррупсионӣ

Дар Тоҷикистон ҳанӯз дар қонунгузории ҷиноятӣ вобаста ба ҷиноятҳои коррупсионӣ камбудиҳои назаррас вуҷуд доранд, ки омилҳои боздоранда аз коррупсияро ба сабаби набудани ҷавобгарии ҷиноятӣ ва мутаносибан татбиқи муҷозот (санксия) барои баъзе ҷиноятҳои дорои хусусияти коррупсионӣ суст мекунад. Сарфи назар аз мавҷудияти таҷрибаи мусодираи асбобҳо ва даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ, набудани татбиқи баъзе намудҳои мусодира низ самарабахшии талошҳои зиддикоррупсионии давлатро бо коррупсия зери шубҳа мегузорад. Ғайр аз ин, ҳанӯз масъулияти шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ ҷорӣ карда нашудааст, ки ин имконияти давлатро дар муқовимат ба коррупсия дар бахши корпоративӣ маҳдуд месозад. Шумораи ками тафтишоти парвандаҳои коррупсионӣ дар сатҳи баланд эътимоди ҷомеаро ба фаъолияти зиддикоррупсионии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ коҳиш медиҳад. Гурӯҳи мониторинг ба таври қатъӣ тавсия медиҳад, ки раванди ҷамъоварӣ ва интишори омори вобаста ба татбиқи ҳуқуқ беҳтар карда шавад, тартиботи мусодира ва такмили қонунгузории ҷиноятӣ бо мақсади таъмин намудани тафтишоти самарабахши парвандаҳои коррупсионӣ ва таҳлили таҷрибаи татбиқи ҳуқуқ дар бахши коррупсия такмил дода шавад.

© СҲИР 2024

Графики 9.1. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши ба ҷавобгарӣ кашидан барои ҷиноятҳои коррупсионӣ – миёна

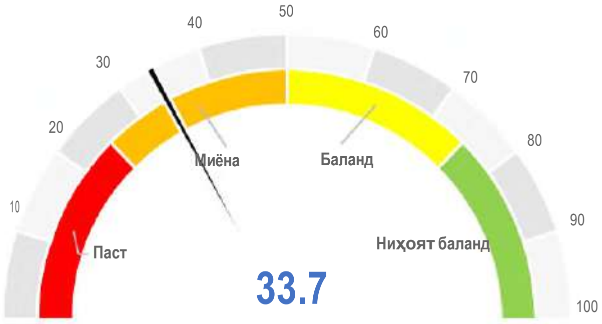

Графики 9.2. Сатҳи самарабахшӣ дар бахши ба ҷавобгарӣ кашидан барои ҷиноятҳои коррупсионӣ аз рӯи нишондиҳандаҳо

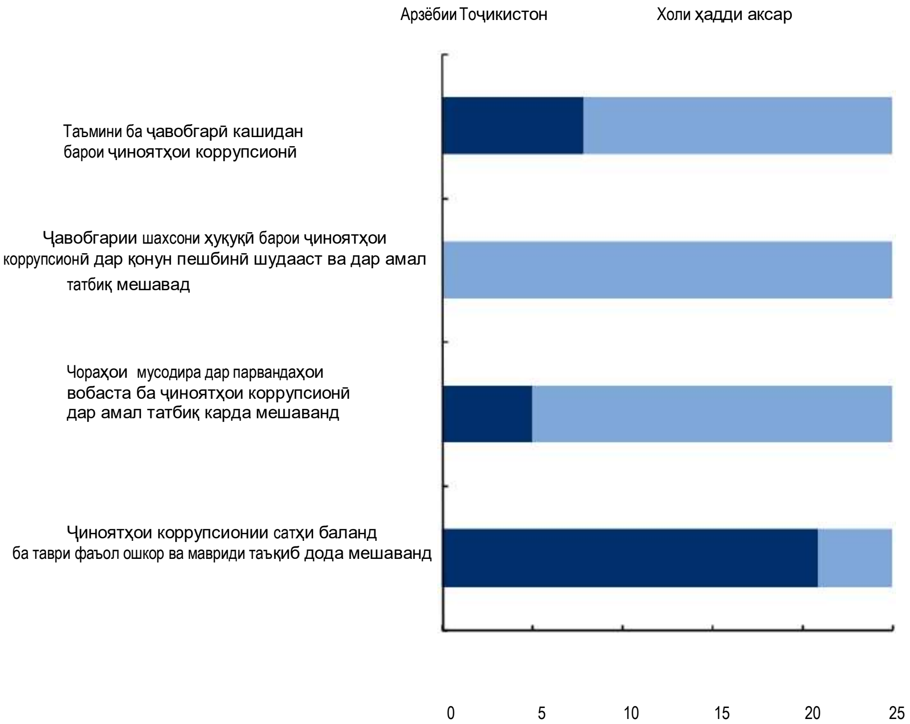

Нишондиҳанда 9.1. Таъмини ба ҷавобгарӣ кашидан барои ҷиноятҳои коррупсионӣ

© СҲИР 2024

Муқаддима

Дар даври қаблии мониторинг таҳлили қонунгузории ҷиноятӣ вобаста ба ҷиноятҳои коррупсионӣ гузаронида шуд. Дар гузориши мониторинг тавсияҳо вобаста ба гузаронидани таҳлили муқоисавии Кодекси ҷиноятӣ, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи муқовимат ба коррупсия", "Дар бораи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ" ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади ҳамоҳангсозии қонунгузории ҷиноятӣ ва маъмурии кишвар вобаста ба муқовимат ба коррупсия дарҷ гардидааст. Инчунин дар гузориш ба зарурати ворид намудани квалификатсияи (банду басти) "дархост", "талаб" ва "қабули пешниҳоди/ваъда"-и пора ба қонунгузории ҷиноятӣ ҳамчун унсурҳои мустақили ҷиноят ворид карда шудааст (СҲИР, 2006[4]).

Арзёбии мувофиқат ба нишондиҳанда

Дар қонунгузории ҷиноятии Тоҷикистон як қатор камбудиҳои назаррас боқӣ мондаанд. Ҷавобгарӣ барои ғанигардонии ғайриқонунӣ, ҷавобгарии шахсони ҳуқуқӣ барои коррупсия, ҷиноят ҳисобидани (криминализатсияи) талаби пора ё қабули пешниҳоди/ваъдаи пора, гирифтани пора бо истифода аз фоидаи ғайримоддӣ ё бартариятҳои ғайрипулии ғайриқонунӣ ё савдои таъсирррасонӣ дар қонун пешбинӣ нашудааст. Ҳамин тавр, ҳеҷ гуна омилҳои самарабахш барои пешгирии амалҳои коррупсионӣ вуҷуд надоранд. Ҳарчанд таҷрибаи татбиқи қонун дар мавриди тафтиши ришвадиҳии фаъол ва ғайрифаъол дар бахшҳои давлатӣ ва хусусӣ нишон дода шуда бошад ҳам, набудани таҷрибаи тафтиши парвандаҳои порадиҳӣ ва пулшӯӣ дар мавриди шахсони мансабдори хориҷӣ талошҳои муқовимат ба коррупсияро барбод медиҳад. Ғайр аз ин, зарур аст, ки дар Кодекси ҷиноятӣ дар муқобили суиистифода аз сабабҳои махсуси озод кардан аз ҷавобгарӣ барои ҷиноятҳои ришвадиҳии фаъол кафолатҳои дақиқ пешбинӣ карда шаванд. Низоми вуҷуддоштаи ҷамъоварии омори татбиқи қонун вобаста ба ҷиноятҳои коррупсионӣ хеле батафсил аст, аммо ин маълумот бояд пурра ва мунтазам интишор карда шавад, то натиҷаҳои кори мақомоти ваколатдор вобаста ба тафтиши парвандаҳои коррупсионӣ ба таври самарабахш таҳлил карда шаванд. Коршиносони мониторинг мехоҳанд таваҷҷӯҳи Тоҷикистонро ба мушкилоти ҷамъоварӣ, ҳамоҳанг кардан ва дурустии маълумоти оморӣ ҷалб кунанд, зеро дар ҳар марҳилаи мониторинг коршиносон ба номуносибӣ дар маълумоти пешниҳодшуда дучор мешуданд, ки баъзан онҳо назаррас буданд.

Меъёри 9.1.1.

Санксияҳо маъмулан барои ҷиноятҳои зерин таъйин карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Ришвадиҳии фаъол дар бахши давлатӣ	✓
B. Ришвадиҳии ғайрифаъол дар бахши давлатӣ	✓
C. Ришвадиҳии фаъол ва ғайрифаъол дар бахши хусусӣ	✓
D. Пешниҳод ё ваъдаи пора, дархости пора ё қабули пешниҳод /ваъдаи пораи	X
E. Ришвадиҳӣ бо истифода аз бартарииии ғайрипулӣ ғайриқонунии	X
F. Савдои таъсиррасонӣ	X

Эзоҳ: Дар ин ва меъёрҳои минбаъдаи ин соҳаи арзёбӣ, ки ба ҷавобгарӣ кашидан дахл доранд, ҳукмҳо ё қарорҳои судҳои марҳилаи якумро ба инобат мегиранд.

Барои гирифтани баҳои мусбати ҳар унсури алоҳида, кишвар бояд нишон диҳад, ки дар давоми соли гузашта ҳадди ақал се ҳолати татбиқи ҷазо барои ҳар ҷинояти коррупсионӣ, ки дар ин меъёр фаро гирифта шудаанд, мавҷуд аст. Мутобиқи маълумоти пешниҳодкардаи Тоҷикистон, дар соли 2023 44 ҳукм барои ришвадиҳии ғайрифаъол (моддаи 319-и Кодекси ҷиноятии ҶТ, гирифтани пора) ва 12 ҳукм барои ришвадиҳии фаъол (моддаи 320-и Кодекси ҷиноятии ҶТ, додани пора) бароварда шудааст.

© СҲИР 2024

Пас аз чанд муддате ба гурӯҳи мониторинг омори нав пешниҳод карда шуд, ки мутобиқи он шумораи маҳкумшудагон барои ришвадиҳии ғайрифаъол 50 нафарро ташкил медиҳад. Бо вуҷуди ин кишвар дар ҷавобҳои худ дар саволнома се мисоли додани пораро ба шахси мансабдори давлатӣ овардааст. Ду парвандаи мазкур ба додани пора (мутаносибан 900 доллари ИМА ва 10 000 сомонӣ (~878 евро)) ба корманди Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия барои қабули қарор дар бораи рад кардани оғози парвандаи ҷиноятӣ марбут аст. Дар ҳарду ҳолат порадиҳандагон бар асоси моддаи 320-и Кодекси ҷиноятии ҶТ гунаҳкор дониста шуда, ҷазо дар намуди ҷарима таъйин карда шудааст.

Инчунин, се парвандае, ки барои гирифтани пора тавсиф шудааст, ҳамчун ришвадиҳии ғайрифаъол тасниф карда шуданд. Суд муовини раиси ноҳияро гунаҳкор донист, ки ҳамчун раиси комиссияи ноҳия оид ба ҷудо кардани қитъаҳои замин барои эҳтиёҷоти кишоварзӣ 33 ҳазор сомонӣ (~ 2898 евро) ҷиҳати мусоидат ба ҷудо кардани бештар аз 100 гектар замин барои эҳтиёҷоти кишоварзӣ талаб кардааст ва гирифтааст. Дар парвандаи дигар муовини раиси ноҳия ва ҳамзамон раиси комиссияи қонунигардонии амвол ва дигар ашёи қиматбаҳо ба маблағи 4000 сомонӣ (~ 351 евро) барои мусоидат ба қонунигардонии нуқтаи савдо пора талаб кардааст ва гирифтааст. Мисоли як парвандаи хеле пурсарусадо низ оварда шуд, ки дар он раиси суди ноҳия барои гирифтани пора ба маблағи 20 000 доллари ИМА барои таъйини ҷазои сабуктар дар намуди ҷарима аз шахсони алоҳида аз озодӣ маҳрум шуда буд. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба талаботи **Унсурҳои А ва B** мувофиқат мекунад.

Қобили зикр аст, ки ҳангоми пешниҳоди намунаҳои ҳукм барои ришвадиҳии фаъол ва ғайрифаъол ҳам дар бахши давлатӣ ва ҳам дар бахши хусусӣ ба гурӯҳи мониторинг қарорҳои суд пешниҳод карда шуд, ки дар бештари мавридҳо ба сифати чораи ҷазо танҳо ҷарима аз 54 400 то 85 000 сомонӣ (мутаносибан аз ~ 4600 то ~ 7200 евро) татбиқ карда шуда буд.

Мутобиқи маълумоти бадастомада аз ҷараёни ташрифи гурӯҳи мониторинг ба кишвар, дар соли 2023 ду парвандаи ҷиноятӣ вобаста ба ришвадиҳии тиҷоратӣ бо асосҳои сафеднакунанда (нереабилитирующим основаниям) (моддаи 279-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ришвадиҳии ғайрифаъол дар бахши хусусӣ) баррасӣ ва қатъ карда шудааст. Дертар намояндагони Ҷумҳурии Тоҷикистон мисоли дигар пешниҳод карданд, ки дар он раиси созмони ҷамъиятӣ вобаста ба мусоидат барои мудофиаи шаҳр барои ришвадиҳии тиҷоратӣ маҳкум карда шудааст, ки ин аз риоя шудани **унсури C** гувоҳӣ медиҳад.

Дар Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррароте пешбинӣ нашудааст, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои талаб кардани пора ё қабули пешниҳоди/ваъдаи пора, гирифтани пора бо истифода аз бартариҳои ғайримоддӣ ё ғайрипулӣ ва савдои таъсиррасонӣ пешбинӣ мекунад. Мутаносибан, агар ин ҷиноятҳо криминализатсия нашуда бошанд, пас ин татбиқи ҳуқуқии онҳоро ғайриимкон месозад, ки риояи **унсурҳои D-F**-ро истисно мекунад. Мутобиқи изҳороте, ки дар ҷавобҳои саволнома дарҷ шудаанд, дар ҳолати тамаъҷӯии пора бидуни додани мустақими пора, шахс метавонад ба сӯиқасд ба порагирӣ айбдор карда шавад. Бо вуҷуди ин, дар амал дар давраи мониторинг (2023) ҳукмҳои дорои чунин квалификатсия (банду баст) вуҷуд надоранд.

© СҲИР 2024

Меъёри 9.1.2.

	Арзёбӣ
Маъмулан санксияҳо барои ғанигардонии ғайриқонунии ҷиноятӣ ё ҳамчун мусодираи ғайриҷиноятии сарвати беасоси (дороии беасоси) мансабдорони давлатӣ таъйин карда мешавад	x

Дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгарии ҷиноятӣ барои ғанигардонии ғайриқонунӣ пешбинӣ нашуда, инчунин механизми мусодираи ғайриҷиноятии дороиҳои беасос пешбинӣ нашудааст. Аз ин рӯ, **меъёри мазкурро риоя кардан мумкин нест.**

Гурӯҳи мониторинг қатъиян тавсия медиҳад, ки барои қасдан содир намудани ғанигардонии ғайриқонунӣ чораҳои зарурии қонунӣ андешида шаванд, яъне ба таври назаррас зиёд шудани дороиҳои шахси мансабдори давлатӣ, ки аз даромади қонунии ӯ зиёд аст, ки онро оқилона асоснок карда наметавонад.

Меъёри 9.1.3.

	Арзёбӣ
Ҳадди ақал як парванда дар истеҳсолоти ҷиноятӣ барои ришвадиҳӣ ба шахсони мансабдори хориҷӣ оғоз шудааст	x

Моддаҳои 319-321 КҶ ҶТ шахсони мансабдори давлатҳои хориҷӣ ва созмонҳои байналмилалиро ба субъектҳои ҷиноят дохил мекунад. Дар эзоҳҳои 3 ва 4 моддаи 319 КҶ ҶТ инчунин нишон дода шудааст, ки зери мафҳуми шахси мансабдори давлати хориҷӣ дар моддаҳои 319-321 Кодекси ҷиноятӣ ҳар шахсеро дар назар дорад, ки дар мақомоти қонунгузор, иҷроия, маъмурӣ ё судӣ ягон мансабро ишғол (таъйин ё интихоб шудааст) менамояд, инчунин ҳар шахси дигаре, ки ягон вазифаи давлатиро барои ин мақомоти давлати хориҷӣ иҷро менамояд. Шахси мансабдори созмони байналмилалӣ корманди созмони байналмилалӣ ё шахси дигаре мебошад, ки аз номи ин созмон барои амал кардан ваколатдор аст.

Ҳамин тавр, барои додани пора, қасди додани пора ба шахсони мансабдори хориҷӣ ва гирифтани пора аз тарафи онҳо ҷавобгарии ҷиноятӣ пешбинӣ шудааст. Аммо дар соли 2023 парвандаҳои ҷиноятӣ вобаста ба ришвадиҳӣ ба мансабдорони хориҷӣ оғоз карда нашудаанд, ки ба ин меъёр мутобиқат намекунад.

© СХИР 2024

Меъёри 9.1.4.

Маъмулан санксияҳо барои ҷиноятҳои зерин таъйин карда мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
А. Пулшӯӣ бо коррупсия дар бахши давлатӣ ба сифати ҷинояти эҳтимолии предикатӣ	X
В. Пулшӯӣ новобаста аз ҷинояти предикатӣ буданаш ҷазо дода мешавад	X

Ҳарчанд дар моддаи 262-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон қонунигардонии (расмикунонии) даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда ҷиноят ҳисобида шудааст, вале дар давраи гузаронидани мониторинг чунин мисолҳо вуҷуд надоранд. Зеро се мисоли маҳкумкунӣ барои қонунигардонии даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда пешниҳод карда нашудаанд, ки дар онҳо истинод ба коррупсия дар бахши давлатӣ ҳамчун ҷинояти предикатӣ вуҷуд дошта бошад ва ҳамчунин се мисоли маҳкумкунии алоҳида барои барои қонунигардонии даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастоварда бидуни ҳукми ҷинояти предикатӣ, ки қаблан содир шуда буд, вуҷуд надоштанд. Ҳар ду унсури ин меъёр риоя карда нашудаанд.

Меъёри 9.1.5.

	Арзёбӣ
Шахсони мансабдори давлатӣ, ки дар содир намудани ҷиноятҳои коррупсионӣ айбдор дониста шудаанд, дар ҳамаи ҳолатҳо аз вазифа озод карда мешаванд	✓

Мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон шахсони мансабдори давлатӣ, ки дар қасдан содир намудани ҷиноятҳо, аз ҷумла ҳар гуна ҷиноятҳои коррупсионӣ айбдор дониста шудаанд, дар ҳамаи ҳолатҳо аз вазифа озод карда мешаванд, ҳатто агар дар ҳукми айбдоркунӣ манъи ишғоли вазифаи давлатӣ пешбинӣ нашуда бошад. Мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи хизмати давлатӣ" (банди 6, қисми 1, моддаи 23) шахс аз вазифаи ишғолнамудааш дар робита ба эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукми айбдоркунии суд озод карда мешавад.

Илова бар ин, мутобиқи моддаи 22-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи муқовимат ба коррупсия" аз 7 августи соли 2020, шахс наметавонад ба мансабҳои давлатӣ ё мансабҳои ба онҳо баробаркардашуда таъин ё интихоб шавад, агар бараи ҷиноятҳои аз беэҳтиётӣ содиркарда доғи судӣ дошта бошад ва агар барои содир кардани ҷиноятҳои қасдона маҳкум шуда бошад ё барои содир намудани ҷинояти вазнин ва махсусан вазнин дар робита ба гузаштани мӯҳлати даъво аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод шуда бошад.

Мутобиқи маълумоти пешниҳоднамудаи ҳамоҳангсози миллӣ, дар соли 2023 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамагӣ 893 мансабдори давлатӣ дар содир намудани ҷиноятҳои коррупсионӣ айбдор дониста шудаанд. Ба ин шумора шахсоне дохил мешаванд, ки барои қаллобӣ бо истифода аз мақоми хизматӣ маҳкум карда шудаанд. Ин аз доираи ҷиноятҳое берун мебароянд, ки дар ин методологияи мониторинг дар назар гирифта шудаанд. Бо вуҷуди ин, ҳамаи 893 шахси мансабдори давлатӣ пас аз ҳукми айбдоркунӣ аз вазифа озод карда шуданд.

Барои мақсадҳои ин меъёр чунин ҳисобида мешавад, ки кишвар ба меъёр мутобиқат мекунад, агар қонунгузорӣ талаботҳои дахлдорро пешбинӣ намояд ва дар амал ҳолатҳои маълуми риоя накардани онҳо мавҷуд набошад. Бо дарназардошти он ки дар Тоҷикистон таҷрибаи умумии аз кор озод кардани шахсони мансабдори маҳкумшуда вуҷуд дорад, сарфи назар аз он ки оё ин гуна аз кор озод кардан бахше аз ҷазои ҷиноятие мебошад, ки суд татбиқ кардааст ё не, ин меъёр риоя карда шудааст.

Меъёри 9.1.6.

Кафолатҳо бар зидди суиистифода аз асосҳои махсус ҷиҳати озод кардан аз ҷавобкарӣ барои ҷиноятҳои ришвагирии фаъол ё суиистифода аз нуфуз вуҷуд доранд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Ҳар гуна озодкунии махсус аз ҷавобгарӣ барои ҷиноятҳои ришвагирии фаъол ё суиистифода аз нуфуз бо дарназардошти вазъияти парванда татбиқ карда мешавад (яъне ба таври автоматӣ татбиқ карда намешавад)	✓
Озодкунии махсус ба шарте татбиқ карда мешавад, ки ихтиёран хабар додан дар муддати кӯтоҳи вақт эътибор дорад ва то мустақилона хабардор шудани мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар бораи ҷиноят	X
C. Озодкунии махсус иҷозат дода намешавад, агар пора бо ташаббуси порадиҳанда дода мешавад	X
D. Озодкунии махсус ҳамкории фаъол бо тафтишот ё айбдоркунии давлатиро талаб мекунад	X
E. Озодкунии махсус дар мавриди ришвадиҳӣ ба шахсони мансабдори давлатии хориҷӣ имконнопазир аст	X
F. Озодкунии махсус аз ҷониби суд татбиқ карда мешавад ё назорати судӣ аз болои татбиқи он аз тарафи прокурор вуҷуд дорад	✓

Эзоҳ: Ин кафолатҳо мумкин аст дар қонунгузорӣ ё дастурамалҳои расмӣ пешбинӣ карда шаванд, ки дар амал риоя карда мешаванд.

Дар Тоҷикистон суиистифода аз нуфуз ҷиноят ҳисобида нашудааст. Дар мавриди додани пора бошад, мутобиқи эзоҳи моддаи 320-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, шахсе, ки пора додааст, аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод карда мешавад, агар аз ҷониби шахси мансабдор тамаъҷӯии

пора сурат гирифта бошад ё шахси порадода дар бораи он ихтиёран ба мақомоте хабар диҳад, ки ба оғози парвандаи ҷиноятӣ ҳуқуқ дорад.

Ҳамин тавр, матн ду асоси мустақилро дар бар мегирад, ки иҷрои онҳо боиси озод шудан аз ҷавобгарии ҷиноятӣ мутобиқи асосҳои сафедкунанда мегардад. Шахс мумкин аст аз ҷавобгарӣ озод карда шавад, агар ӯ ихтиёран дар бораи пора додан ба шахси мансабдор хабар диҳад. Илова бар ин, шахс мумкин аст аз ҷавобгарӣ озод карда шавад, агар ӯ далели тамаъҷӯиро пас аз муайян кардани далели додани пора аз ҷониби мақомоти тафтишотӣ исбот кунад.

Муқаррароти ин меъёр дар марҳилаи тафтиши пешакӣ бар асоси қарори асосдори муфаттиш ё прокурор татбиқ карда мешавад (моддаи 168-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ). Ҳангоми омӯзиши парванда прокурор ҳуқуқ дорад қарор дар бораи катъи пешбурди парвандаро нисбат ба аризадиҳанда бекор намояд. Дар амал, масалан, дар парвандаи ҷиноятӣ оид ба гирифтани пора, ки дар он қарори муфаттиш дар бораи қатъ кардани парванда нисбат ба шоҳид (порадиҳанда) мавҷуд аст, прокурор барои тафтиши ин далелҳо ҳафт рӯз мӯҳлат дорад. Агар прокурор чунин мешуморад, ки қарор натиҷаи эътирофи ихтиёрӣ нест ва парвандаро мақомот ошкор кардаанд, пас чунин парванда бо айбнома барои пора додан ба суд фиристода мешавад. Бар асоси ин, метавонем чунин ҳисобид, ки ин тартиб автоматӣ нест ва ин ба **унсури A** мувофиқат мекунад. Ғайр аз ин, суд метавонад қарори катъ намудани парвандаи ҷиноятиро ба сабаби ихтиёран эътироф кардан бекор кунад, ки ин ба **унсури F** мувофиқат мекунад.

Намояндагони мақомот тасдиқ менамоянд, ки озодкунии махсус танҳо дар сурате татбиқ карда мешавад, ки парванда дар лаҳзаи гирифтани хабар оғоз нашуда бошад, зеро ин маҳз ҳамин аст, ки қонунгузор ҳангоми таҳияи эзоҳ ба моддаи 320 дар назар доштааст. Илова бар ин, дар моддаи 27-и қарори пленуми Суди Олӣ аз соли 2021 нишон медиҳад, ки агар додани пора ё ришвадиҳии тиҷоратӣ ба мақомот маълум шуда бошад, хабардиҳии баъдӣ дар бораи он ихтиёрӣ ҳисобида намешавад ва озодкунии махсус дар чунин ҳолатҳо татбиқ карда намешавад. Бо вуҷуди ин, дар қонун мӯҳлати ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ хабар додан дар бораи додани пора ба шахси мансабдор муқаррар карда нашудааст, ки ин ба талаботҳои **унсури B** мувофиқат намекунад.

Ҳамчунин, агар пора додан дар ибтидо бо ташаббуси порадиҳанда сурат гирифта бошад, вале баъдан порадиҳанда ба мақомоти ҳифзи ҳуқуқ муроҷиат карда бошад, пас ӯ аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод карда мешавад. Яъне қонун озодкунии махсусро иҷозат медиҳад, агар пора бо ташаббуси порадиҳанда сурат гирад, ки ин ба талаботҳои **унсури C-** и ин меъёр мухолиф мебошад.

Ғайр аз ин, дар қонун муқарраროти мустақиме вуҷуд надорад, ки зарурати ҳамкорӣ бо тафтишотро нишон медиҳад ва ҳамчунин озод карданро аз ҷавобгарӣ дар ҳолатҳои порадиҳӣ ба шахсони мансабдори хориҷӣ манъ мекунад. Аз ин бармеояд, ки **унсурҳои D ва E** риоя карда нашудаанд.

Намояндагони мақомот тасдиқ менамоянд, ки барои муқаррар кардани ӯҳдадорӣ ҷиҳати ҳамкорӣ бо мақомоти тафтишотӣ зарурат вуҷуд надорад, зеро шахс ҳангоми хабар додан дар бораи ҷиноят аризаро имзо менамояд, ки гувоҳӣ бардурӯғ намебошад ва дар акси ҳол мумкин аст барои дидаю дониста бардурӯғ хабар додан ба ҷавобгарӣ кашида шавад (моддаи 346-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон). Дар ин ариза ҳамчунин гуфта мешавад, ки шахс барои ҳамкорӣ бо мақоми тафтишотӣ розӣ аст. Бо вуҷуди ин, агар шахс аз ин кор даст кашад, вазъияти рад кардан дар назар гирифта мешавад.

Қобили зикр аст, ки меъёрҳои вобаста ба озод кардан аз ҷавобгарӣ барои дигар ҷиноятҳои коррупсионӣ умумӣ мебошанд. Чунин озодкунӣ дар робита ба пушаймонӣ аз кирдор имконпазир аст, ки дар моддаи 72-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудааст (ва бо ин меъёри мониторинг дар бар гирифта нашудааст). Мутобиқи ин модда, шахсе, ки бори аввал ҷинояти начандон вазнин ва ё дараҷаи миёна содир кардааст, агар пас аз содир намудани ҷиноят ихтиёрӣ омада, ба гуноҳи худ иқрор шавад ё ба ошкор намудани ҷиноят фаъолона мусоидат кунад ё зарари расонидаашро талофӣ намояд ё ин ки ба тариқи дигар зиёни расонидаашро рафъ кунад, мумкин аст аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод карда шавад. Дар ин ҳолат шахс аз ҷавобгарӣ бо асосҳои сафедкунанда озод карда мешавад. Ин муқаррарот дар амал бисёр кам истифода мешавад.

Муфаттиш дар бораи оғоз накардани парвандаи ҷиноятӣ бар асоси моддаи 72-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё дар ҳамин асос қатъ кардани як қисми парвандаи ҷиноятӣ қарор қабул мекунад. Прокурор қарори мазкурро бо тафтиш намудани мувофиқатии маводҳо ба меъёрҳои ҷиноятӣ ва ҷиноятӣ-мурофиавӣ ҳамоҳанг менамояд. Моддаи 28-и Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ ҷанбаҳои мурофиавии ин масъаларо танзим мекунад.

Меъёри 9.1.7.

Ягон парвандаи ҷиноятӣ оид ба ҷинояти коррупсионӣ, ки аз ҷониби шахси мансабдори давлатӣ содир карда шудааст, ба сабаби мавридҳои зерин қатъ карда нашудааст:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Ба охир расидани мӯҳлати даъво	✓
B.	Ба охир расидани мӯҳлати тафтиш ё таъқиби ҷиноятӣ	✓

Мутобики моддаи 75-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон шахс аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод карда мешавад, агар аз рӯзи содир намудани ҷиноят мӯҳлати зерин гузашта бошанд:

а) ду сол пас аз содир намудани ҷинояти начандон вазнин;

б) шаш сол пас аз содир намудани ҷинояти дараҷаи миёна;

в) даҳ сол пас аз содир намудани ҷинояти вазнин;

© СҲИР 2024

г) понздаҳ сол пас аз содир намудани ҷинояти махсусан вазнин, ба истиснои ҳолатҳои вобаста ба ҷиноятҳое, ки барои онҳо ҷазои қатл пешбинӣ шудааст.

Мӯҳлати даъво аз рӯзи содир шудани ҷиноят то рӯзи эътибори қонуни пайдо кардани ҳукм ҳисоб карда мешавад. Агар шахс аз тафтишот ё мурофиа саркашӣ кунад, мӯҳлати даъво боздошта мешавад. Дар ин маврид мӯҳлати даъво аз лаҳзаи боздошт ё ҳозир шудани шахс бо иқрор намудани гуноҳ барқарор карда мешавад.

Бо дарназардошти он ки ҷиноятҳои коррупсионӣ бештар ба ҷиноятҳои дараҷаи миёна, вазнин ё махсусан вазнин тасниф карда мешаванд, мутобиқи назари коршиносони мониторинг, ин мӯҳлатҳо барои тафтиши ҷиноятҳои коррупсионӣ кофӣ мебошанд. Намояндагони мақомоти тафтишотӣ ва прокуратура ҳамчунин тасдиқ карданд, ки мӯҳлатҳои даъвои вуҷуддошта барои тафтиши самарабахши парвандаҳои коррупсионӣ монеъ намешавад.

Дар мавриди мӯҳлати тафтишоти пешакӣ бошад, мутобиқи моддаи 164-и Кодекси мурофиавии ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон мӯҳлати умумӣ ду моҳро ташкил медиҳад. Ин мӯҳлат мумкин аст аз ҷониби прокурори ноҳия, шаҳр ва прокурорҳои ба онҳо баробаркардашуда то шаш моҳ тамдид карда шавад. Сарпрокурори ҳарбӣ, прокурори Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва прокурори нақлиёти Тоҷикистон метавонанд мӯҳлатро то як сол тамдид кунанд. Мӯҳлати тафтишоти пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ дар шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ аз ҷониби муовини Прокурори генералӣ тамдид карда мешавад. Тамдиди баъдии мӯҳлати тафтишоти пешакиро худи Прокурори генералӣ анҷом медиҳад.

Дар мавриди парвандаҳои мураккаби дорои ҳолатҳои (эпизод) бисёр, ҳолатҳои алоҳида мумкин аст ҷудо карда шуда, ба суд фиристода шаванд ва барои тафтиши ҳолатҳои боқимонда мӯҳлат аз нав ҳисоб карда мешавад. Ҳамин тавр, барои тафтиши парванда амалан ҳеҷ гуна мӯҳлати маҳдуд вуҷуд надорад. Бояд зикр кард, ки ин кори мақомоти тафтишотиро бисёр осон мекунад, вале ҳамчунин метавонад хавфи беасос кашол додани тафтиши парвандаҳо ва ирсоли онҳоро ба суд ба вуҷуд орад.

Мутобиқи маълумоте, ки дар ҷавобҳо ба саволнома пешниҳод карда шудааст, дар соли 2023 дар Тоҷикистон ҳолати қатъ намудани парвандаи ҷиноятӣ ба сабаби ба охир расидани мӯҳлати даъво барои тафтишот ё таъқиби ҷиноятии ҳуқуқвайронкунии коррупсионӣ, ки аз ҷониби шахси мансабдори давлатӣ содир карда шудааст, ба қайд гирифта нашудааст. Ҳамин тавр, Тоҷикистон ба ҳар ду унсури ин меъёр мувофиқат мекунад.

Меъёри 9.1.8.

Маълумоти омории мақомоти ҳифзи ҳуқуқ дар бораи ҷиноятҳои коррупсионӣ бо гурӯҳбандӣ аз рӯи намуди ҷиноятҳо ҳар сол дар шабакаи Интернет нашр карда мешавад, аз ҷумла маълумот дар бораи:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Шумораи парвандаҳои оғозшуда	X
B.	Шумораи парвандаҳои ба суд фиристодашуда	X
C.	Шумораи парвандаҳое, ки бо баровардани ҳукми айбдоркунӣ ба охир раисдаанд (шумораи шахсони маҳкумшуда)	X
D.	Намудҳои ҷазоҳои татбиқшуда	X
E.	Ҷораҳои татбиқшудаи мусодира	X
F.	Намудҳо ва сатҳҳои шахсони мансабдоре, ки нисбат ба онҳо муҷозот (санксия) татбиқ карда шудааст.	X

Сарфи назар аз ҷамъоварӣ ва таҳлили мутамаркази маълумоти оморӣ дар бораи татбиқи ҳуқуқ оид ба ҷиноятҳои коррупсионӣ (ниг. меъёри оянда), чунин маълумоти оморӣ нашр карда намешавад. Баъзе маълумотҳо дар нишастҳои матбуотии Прокурори генералӣ дар як сол ду маротиба эълон карда мешаванд. Тафтиш кардани он имконнопазир аст, ки маҳз кадом маълумот баён карда мешавад. Аз ин рӯ, талаботҳои ин меъёр риоя карда нашудаанд. Қобили зикр аст, ки намояндагони ҷомеа ба мушкили дастрасӣ ба маълумот дар бораи тафтишоти ҷиноятҳои коррупсионӣ ишора мекунанд. Илова бар ин, гурӯҳи мониторинг мехоҳад таваҷҷӯҳро ба номувофиқатиҳо ва нодурустиҳои ошкоршуда дар баъзе маълумоти омориии пешниҳоднамудаи мақомот оид ба масъалаҳои иҷрои ҳуқуқ ва мусодира ҷалб намояд. Дар баъзе мавридҳо, маълумот аз сифр то шумораи зиёди парвандаҳо фарқ кардаанд. Маълумоти пешниҳодшуда дар марҳилаҳои мухталифи ҷамъоварии иттилоот аз ҷониби гурӯҳи мониторинг гуногун буд. Ин барои фарз намудани он имконият медиҳад, ки мушкилот ҳам дар ҷамъоварии маълумоти оморӣ аз тарафи мақомоти гуногуни ҳифзи ҳуқуқ ва ҳам таҳия ва интиқоли онҳо дар байни идораҳо вуҷуд доранд.

Меъёри 9.1.9.

	Арзёбӣ
Маълумоти оморӣ дар бораи татбиқи ҳуқуқ дар бораи ҷиноятҳои коррупсионӣ дар сатҳи марказӣ ҷамъоварӣ карда мешавад	X

Ташкил ва фаъолияти системаи ҷамъоварии маълумоти оморӣ дар бораи иҷрои ҳуқуқ оид ба ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ дар сатҳи марказӣ бо меъёрҳои Тартиби баҳисобгирии ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25 октябри соли 2022 тасдиқ карда шудааст, танзим карда мешавад. Мутобиқи Тартиби мазкур субъектҳои бақайдгирии ҷиноятҳо ва ҳуқуқвайронкунии маъмурии дорои хусусияти коррупсионӣ Агентии назорати давлатии молиявӣ ва мубориза бо коррупсия, Вазорати корҳои дохилӣ, Вазорати мудофиа, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, Гвардияи миллӣ, Хадамоти гумрук, судҳо ва дигар мақомоти ваколатдор барои ошкор намудани ҷиноятҳои коррупсионӣ, инчунин Прокуратураи генералӣ мебошанд. Мутобиқи моддаи 9-и Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия” (аз 7 августи соли 2020), таҳлил ва арзёбии маълумоти оморӣ оид ба вазъи мубориза бо коррупсия дар кишвар аз ҷониби Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон анҷом дода мешавад.

© СҲИР 2024

Ҳамин тавр, ҷамъоварии маълумоти оморӣ дар бораи татбиқи ҳуқуқ оид ба парвандаҳои коррупсионӣ аз ҷониби ҳар субъекти муқовимат ба коррупсия сурат мегирад. Маълумоти ҷамъовардашуда барои коркард ва таҳлили баъдӣ ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон фиристода шуда, сипас ба Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ирсол карда мешавад.

Мутаносибан, дар Тоҷикистон ҷамъоварӣ ва таҳлили мутамаркази маълумоти оморӣ оид ба ҷиноятҳои коррупсионӣ вуҷуд дорад. Бо вуҷуди ин, барои риоя наудани ин меъёр, маълумоти оморӣ дар бораи татбиқи ҳуқуқ, ки дар сатҳи марказӣ ҷамъоварӣ карда мешавад, ҳадди ақал бояд маълумоти дар унсурҳои A-F-и меъёри 9.1.8 зикршударо дар бар гирад.

Мутобиқи Тартиби баҳисобгирии ҳуқуқвайронкуниҳои ба коррупсия алоқаманд, ҳисоботи оморӣ маълумоти зеринро дар бар мегирад:

- ҳолати назорати прокурории иҷро ва риояи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи муқовимат ба коррупсия”;
- маълумот дар бораи баррасии аризаҳо, ошкор ва бақайдгирии ҷиноятҳои дорои хусусияти коррупсионӣ;
- маълумот дар бораи натиҷаҳои пешбурди парвандаҳо ва натиҷаҳои баррасии судии парвандаҳои ҷиноятҳои коррупсионӣ;
- маълумот дар бораи ҷиноятҳои коррупсионӣ дар соҳаҳои алоҳида ва соҳаҳои фаъолият;
- маълумот дар бораи шахсоне, ки ҷиноятҳои дорои хусусияти коррупсионӣ содир кардаанд ва маълумот дар бораи шахсоне, ки барои содир намудани ин ҷиноятҳо маҳкум карда шудаанд.

Бо вуҷуди ин, ягон далеле пешниҳод нашудааст, ки ин маълумот гурӯҳбандӣ аз рӯи намуд ва сатҳи шахсони мансабдоре, ки нисбат ба онҳо муҷозот (санксия) татбиқ карда шудааст, инчунин маълумот дар бораи чораҳои андешидаи барои мусодираро дар бар мегирад. Бо дарназардошти камбудиҳо дар ҷамъоварии маълумот дар бораи навъҳои шахсони мансабдоре, ки барои ҷиноятҳои коррупсионӣ маҳкум карда шудаанд ва чораҳои мусодира, аз рӯи ин нишондиҳанда баровардани хулосаи мусбат имконнопазир аст.

Нишондиҳандаи 9.2. Ҷавобгарии шахсони ҳуқуқӣ барои ҷиноятҳои коррупсионӣ дар қонун пешбинӣ шудааст ва дар амал татбиқ мегардад

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Дар давраҳои қаблии мониторинг, ба Тоҷикистон тавсия дода шуда буд, ки масъулияти самарабахши шахсони ҳуқуқиро барои ҷиноятҳои коррупсионӣ бо муҷозоти мутаносиби ҷиноятҳои содиршуда муқаррар намояд (СҲИР, 2006[4]). Аз замони даври қаблии мониторинг мақомоти Тоҷикистон барои таҳлили ин масъала ва муайян кардани шакли бештар муносиби ҷавобгарии шахсони ҳуқуқӣ барои ҷиноятҳои коррупсионӣ чорае наандешидаанд. Муқаррар кардани низоми автономии масъулияти шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ қобилияти Тоҷикистонро дар муқовимат ба коррупсия дар сохторҳои корпоративӣ ба таври назаррас афзоиш медиҳад. Илова бар ин, ин низом муайян кардани маблағҳои ба таври ғайриқонунӣ бадастовардашуда ва мусодираи баъдии даромадҳои коррупсиониро соддатар мекунад. Ин равиши ҳамаҷониба поктинатии умумии бахши корпоративиро тақвият медиҳад.

Меъёри 9.2.1.

	Арзёбӣ
Масъулияти шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ дар қонун муқаррар карда шудааст	X

Дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон имконияти ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани шахсони ҳуқуқӣ пешбинӣ нашудааст. Илова бар ин, шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ ба ҷавобгарии маъмурӣ кашида намешаванд, зеро онҳо субъекти чунин ҳуқуқвайронкуниҳо намебошанд. Ба ҷои ин, шахсони мансабдор ва шахсоне, ки дар шахсони ҳуқуқӣ масъулияти моддӣ доранд, мумкин аст барои чунин ҷиноятҳо ба ҷавобгарӣ кашида шаванд.

Дар гузоришҳои қаблии мониторинг қайд карда шудааст, ки бояд низоми самарабахши ҷавобгарии шахсони ҳуқуқӣ барои коррупсия бо муҷозоти дахлдор ҷорӣ карда шавад. Бо вуҷуди ин, дар Тоҷикистон барои таҳлили ин мушкилот ва муайян кардани усулҳои оптималии ҷорӣ намудани ҷавобгарии шахсони ҳуқуқӣ барои коррупсия чорае андешида нашудааст.

Гурӯҳи мониторинг қатъиян тавсия медиҳад, ки дар ин самт чораҳои самарабахши қонунгузорӣ таҳия карда шуда, ба татбиқи онҳо шуруъ карда шавад, зеро масъулияти шахсони ҳуқуқӣ барои ҷиноятҳои коррупсионӣ дар муқаррароти ҳатмии ҳуҷҷатҳои байналмилалӣ оид ба муқовимат ба коррупсия, аз ҷумла Конвенсияи СММ оид ба муқовимат ба коррупсия (соли 2003, Моддаи 26) пешбинӣ шудааст, ки Тоҷикистон онро имзо кардааст.

Тавре ки дар соли 2023 дар Тоҷикистон масъулияти шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ вуҷуд надошт, кишвар ба ин меъёр ва дигар меъёрҳои ин нишондиҳанда мутобиқат намекунад.

Меъёри 9.2.2.

	Арзёбӣ
Масъулияти шахсони ҳуқуқӣ барои ҳуқуқвайронкуниҳои коррупсионӣ автономӣ мебошад, яъне бо ҳолатҳое маҳдуд намебошад, ки шахси воқеӣ, ки ҷиноят содир кардааст, муайян карда шуда, ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шудааст ё маҳкум карда шудааст	X

Ҷавобгарии ҷиноятии шахсони ҳуқуқӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ нашудааст, бинобар ин Тоҷикистон ба талаботҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

© СҲИР 2024

Меъёри 9.2.3.

	Арзёбӣ
Қонун муҷозоти пулии мутаносиб ва боздорандаро барои ҳуқуқвайронкуниҳои корпоративӣ муқаррар мекунад, аз ҷумла бо дарназардошти маблағи фоидаи ғайриқонунӣ, ки ба сифати пора дода шудааст ё маблағи гирифташуда аз даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастомада	X

Ҷавобгарии ҷиноятии шахсони ҳуқуқӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ нашудааст, бинобар ин Тоҷикистон ба талаботҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 9.2.4.

	Арзёбӣ
Қонун нисбат ба шахсони ҳуқуқӣ татбиқ намудани муҷозоти (чораи) ғайрипулиро пешбинӣ мекунад (масалан, хориҷ кардан аз иштирок дар хариди давлатӣ ё бозхондани иҷозатномаҳо)	X

Ҷавобгарии ҷиноятии шахсони ҳуқуқӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ нашудааст, бинобар ин Тоҷикистон ба талаботҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 9.2.5.

	Арзёбӣ
Қонунгузорӣ ё дастурамалҳои расмӣ барои ҳифзи эҳтиёткории муносиб (комплеанс) барои озод кардани шахсони ҳуқуқӣ аз масъулият, сабук кардан ё ба таъхир андохтани муҷозот (санксия) имконият медиҳанд	X

Ҷавобгарии ҷиноятии шахсони ҳуқуқӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ нашудааст, бинобар ин Тоҷикистон ба талаботҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Меъёри 9.2.6.

Маъмулан нисбат ба шахсони ҳуқуқӣ барои ҷиноятҳои коррупсионӣ муҷозотҳои (чораҳои) зерин татбиқ карда мешаванд:

	Унсур	Арзёбӣ
A.	Муҷозотҳои пулӣ	X
B.	Мусодираи даромадҳои коррупсионӣ	X
C.	Муҷозотҳои ғайрипулӣ (масалан, манъи фаъолияти муайян)	X

Ҷавобгарии ҷиноятии шахсони ҳуқуқӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ нашудааст, бинобар ин Тоҷикистон ба талаботҳои ин меъёр мутобиқат намекунад.

Нишондиҳандаи 9.3. Чораҳои мусодира дар парвандаҳои вобаста ба ҷиноятҳои коррупсионӣ дар амал татбиқ карда мешаванд

Муқаддима

Бо дарназардошти қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки мусодираи ҷиноятӣ ҳамчун муҷозот (санксия) боқӣ мемонад, мусодира асосан вазифаи ҷазодиҳиро иҷро мекунад. Мусодираи воситаҳо ва даромадҳо аз ҷиноят танҳо бар асоси ҳукми айбдоркунандаи суд имконпазир аст. Моддаи 57-и Кодекси ҷиноятии Тоҷикистон рӯйхати ҷиноятҳоеро муайян кардааст, ки барои онҳо мусодира мумкин аст ҳамчун чораи иловагии ҷазо таъйин карда шавад ва ин рӯйхат ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнинро дар бар мегирад.

Илова бар ин, дар банди 7, моддаи 262-и Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки қонунигардонии даромадҳоро танзим менамояд, пешбинӣ мекунад, ки маблағҳо, коғазҳои қиматнок ва дигар амволе, ки бо роҳи ҷиноят ба даст оварда шудаанд, инчунин фоида ва дигар манфиатҳои аз ин даромадҳо гирифташуда, мусодира карда мешаванд.

Дар гузориши қаблии мониторинг ба он таваҷҷӯҳ зоҳир карда шуда буд, ки мусодира дар парвандаҳои коррупсионӣ хеле кам истифода мешавад, ки ин боиси шубҳаи коршиносон ба самарабахшии ин механизм шудааст, ки бояд яке аз воситаҳои асосии пешгирӣ аз коррупсия бошад. Дар гузориш тавсия дода шуда буд, ки таҳлили сабабҳои мавҷуд набудани таҷрибаи татбиқи мусодира гузаронида шуда, масъалаи ислоҳоти низоми мусодира бо роҳи эътироф намудани мусодира ҳамчун чораи маҷбурӣ, хориҷ кардани он аз рӯйхати ҷазоҳо ва ҷорӣ намудани мусодираи васеъ баррасӣ карда шавад (СҲИР, 2006[4]).

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Илова ба мусодираи воситаҳои ҷиноятҳои коррупсионӣ ва даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ, таҷрибаи татбиқ намудани дигар намудҳои мусодира, инчунин баргардонидани даромадҳои коррупсионӣ аз хориҷи кишвар вуҷуд надорад. Ин мумкин аст ҳамчун омиле арзёбӣ карда шавад, ки талошҳои муқовимат ба коррупсияро ба таври назаррас суст мекунад. Гурӯҳи мониторинг қатъиян тавсия медиҳад, ки ба мусодираи ҳам ашёҳои ҷиноятҳои коррупсионӣ ва ҳам даромадҳо аз онҳо бо истифода аз мусодираи ниҳоӣ, на танҳо мусодира ҳангоми тафтишот, балки ҳамчун воситаи асосии баланд бардоштани самарабахшии чораҳои зиддикоррупсионӣ дар кишвар афзалият дода мешавад. Ҳамчунин, ҷамъоварии маълумоти оморӣ дар бораи истифода ва татбиқи воқеии чораҳои мусодира барои таҳлили бештар самарабахши таъсири онҳо ҷорӣ карда шавад.

Меъёри 9.3.1.

Мусодира маъмулан нисбат ба мавридҳои зерин татбиқ карда мешавад:

Унсур	Арзёбӣ
Воситаҳои содир намудани ҷиноятҳои коррупсионӣ	✓
Даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ	✓

Зимни боздиди мониторингӣ судяҳо хабар доданд, ки дар соли 2023 қарорҳо дар бораи мусодира содир карда нашудаанд, зеро пулҳои оперативӣ ё пули порадиҳанда, ки ихтиёран дар бораи пора хабар додааст, ҳамчун воситаи ҷиноятҳои коррупсионӣ истифода шудаанд ва ин маблағҳо ба ӯ баргардонида шудаанд.

© СҲИР 2024

Баъдтар Тоҷикистон се мисоли мусодираи ашёҳои пораро ҳамчун олоти ҷиноят дар парвандаҳои вобаста ба додани пора (моддаи 320) пешниҳод намуд, аз ҷониби коршиносони мониторинг дар назар гирифта шуданд. Ҳамин тавр, кишвар ба талаботҳои **унсури А**-и ин меъёр мувофиқат мекунад.

Дар робита ба мусодираи даромадҳои ҷиноятҳои коррупсионӣ бошад, Тоҷикистон мисоли се қарореро пешниҳод кард, ки дар онҳо суд дар парвандаҳои порадиҳии ғайрифаъол мутобиқи моддаи 319 мусодираи пурра ё як қисми пораро муқаррар кардааст. Ин барои хулоса баровардан дар бораи он имконият медиҳад, ки кишвар ба талаботҳои **унсури B** мувофиқат мекунад.

Меъёри 9.3.2.

	Арзёбӣ
Қарорҳо дар бораи мусодира ҳадди ақал дар 50 фоизи парвандаҳои ҷиноятҳои коррупсионӣ пурра иҷро карда мешаванд	X

Бо дарназардошти набудани маълумоти оморӣ дар бораи мусодираи воқеӣ, ин меъёр дар Тоҷикистон иҷро карда нашудааст.

Меъёри 9.3.3.

Намудҳои зерини чораҳои мусодира ҳадди ақал як маротиба дар парвандаҳои коррупсионӣ татбиқ карда шудаанд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Мусодираи даромадҳои ҳосилшуда (ғайримустақим) аз коррупсия	X
B. Мусодираи олоти содир намудани ҷиноятҳои коррупсионӣ ва даромадҳо аз онҳо, ба шахсони сеюми хабардиҳанда дода шудаанд	X
Мусодираи амволе, ки арзиши он ба арзиши воситаҳо ва даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ мувофиқат мекунад (мусодира барои асоси арзиш)	X
D. Мусодираи даромадҳои омехта аз ҷиноятҳои коррупсионӣ ва фоида аз онҳо	X

Бо назардошти набудани маълумоти оморӣ оид ба истифодаи чораҳои мусодира, ки дар ин меъёр пешбинӣ карда шудаанд, Тоҷикистон ба **унсурҳои A-D** мувофиқат намекунад.

Меъёри 9.3.4.

Намудҳои зерини чораҳои мусодира ҳадди ақал як маротиба дар парвандаҳои коррупсионӣ татбиқ карда шудаанд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Мусодираи олот ва даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ бидуни баровардани ҳукми айбдоркунӣ	X
B. Мусодираи васеъ дар парвандаҳои ҷиноятӣ	X

Дар соли 2023 ягон қарор дар бораи мусодираи олот ё даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ бидуни содир намудани ҳукми айбдоркунӣ бароварда нашудааст. Ҳамин тавр, ин меъёр дар Тоҷикистон иҷро карда нашудааст. Бо вуҷуди ин, дар солҳои қаблӣ, мутобиқи тасдиқи намояндагони Тоҷикистон, ҳангоми содир шудани қарори муфаттиш дар бораи афв, таҷрибаи мусодираи олот ё даромадҳо аз ҷиноятҳои коррупсионӣ вуҷуд дошт.

© СҲИР 2024

Меъёри 9.3.5.

Барои баргардонидани даромадҳои коррупсионӣ чораҳо андешида мешаванд:

Унсур	Арзёбӣ
A. Баргардонидани даромадҳои коррупсионӣ аз хориҷи кишвар ҳадди ақал як маротиба сурат гирифтааст	x
B. Дархостҳо дар бораи мусодираи даромадҳои коррупсионӣ, ҳамчун қоида, ба хориҷа фиристода мешаванд	x

Дар соли 2023 ягон ҳолати баргардонидани даромадҳои коррупсионӣ аз хориҷи кишвар, инчунин дархост оид ба мусодираи даромадҳои коррупсионӣ аз хориҷи кишвар вуҷуд надошт. Намояндагони мақомот тасдиқ карданд, ки чунин таҷриба дар солҳои қаблӣ умуман вуҷуд надошт. Тоҷикистон ба талаботҳои **унсурҳои А ва В**-и ин меъёр мутобиқат намекунад.

Нишондиҳандаи 9.4. Ҷиноятҳои коррупсионии сатҳи баланд ба таври фаъол ошкор ва мавриди таъқиб қарор дода мешаванд

Арзёбии мутобиқат ба нишондиҳанда

Бо вуҷуди мувофиқати расмӣ ба баъзе меъёрҳо, вазъи воқеии тафтишот ва таъқиби ҷиноятҳои коррупсионӣ дар сатҳи баланд дар Тоҷикистон шубҳаҳои ҷиддиро дар бораи самарабахшии чораҳои мубориза бо коррупсия ба вуҷуд меорад. Илова бар ин, маълумоти оморӣ оид ба ҷиноятҳои коррупсионии сатҳи баланд ба таври алоҳида ҷамъоварӣ карда намешавад, ки муайян кардани ҳолатҳои маҳрум сохтан аз озодӣ ба сифати ҷазо ва таҳлили баъдии онро душвор менамояд, ки оё шахсони маҳкумшуда ҷазои пурраро адо кардаанд ё не. Гурӯҳи мониторинг қатъият тавсия медиҳад, ки ҷамъоварӣ ва дастрасии маълумоти оморӣ оид ба татбиқи ҳуқуқ такмил дода шуда, ҳимояи шахсоне тақвият дода шавад, ки дар бораи ҷиноятҳои коррупсионӣ хабар медиҳанд. Ҳамчунин, тартиби бекор кардани дахлнопазирии вакилони парлумон ва судяҳо такмил дода шавад. Ин ба тафтишоти бештар самарабахши парвандаҳои пурсарусадо мусоидат хоҳад кард, ки вакилони парлумон ва судяҳо мумкин аст дар онҳо ҷалб карда шаванд.

Меъёри 9.4.1.

	Арзёбӣ
Ҳадди ақал 50% ҷазоҳо барои ҷиноятҳои сатҳи баланди коррупсионӣ бидуни шартан маҳрум кардан аз озодӣ ё дигар намуди озодкуниро пешбинӣ намудаанд.	✓

Эзоҳ: Танҳо таркибҳои муайяншудаи ҷиноятҳои коррупсионӣ дар назар гирифта мешаванд, ки барои онҳо маҳрум сохтан аз озодӣ ҳамчун ҷазо пешбинӣ шудааст.

Барои мутобиқат ба ин меъёр, кишвар бояд маълумоти омориеро пешниҳод кунад, ки аз ҳамаи муҷозотҳои (ҷазоҳои) ҷиноятии татбиқшуда барои коррупсия дар сатҳи баланд дар парвандаҳои ришвасистонӣ бо ҳолати вазнинкунанда, ки бо маҳрум сохтан аз озодӣ ҷазо дода мешавад, дар тӯли соли қаблӣ на камтар аз 50% муҷозотҳо (санксия) маҳрум сохтан аз озодиро бидуни ягон намуди имконпазири озод намудан аз адои мӯҳлати маҳрум сохтан аз озодӣ пешбинӣ намудаанд.

© СҲИР 2024

Дар ҷавобҳо ба саволнома нишон дода шудааст, ки дар соли 2023 танҳо як ҳукм барои ҷинояти коррупсионии сатҳи баланд баровaрда шудааст ва дар он ҷазо дар шакли маҳрум сохтан аз озодӣ пешбинӣ шудааст. Бо вуҷуди ин, бо дарназардошти мисолҳои қарорҳои мушаххаси судӣ ва маълумоти омории дар дигар меъёрҳо овардашуда, метавон фарз кард, ки шумораи шахсони маҳкумшуда мумкин аст бештар бошад. Тавре ки маълумоти оморӣ дар бораи ҷиноятҳои коррупсионии сатҳи баланд ба таври алоҳида ҷамъоварӣ карда намешавад, гурӯҳи мониторинг ҳангоми сафар ба кишвар натавонистааст муайян кунад, ки дар чанд маврид маҳрум сохтан аз озодӣ ҳамчун ҷазо истифода шудааст ва дар чанд фоизи ҳолатҳо ҷинояткорон аз адои ҷазо озод карда шудаанд.

Бо вуҷуди ин, дар Тоҷикистон дертар маълумоти оморӣ дар бораи ҳукмҳо дар парвандаҳои порадиҳии ғайрифаъол бо ҳолатҳои вазнинкунандаро (моддаи 319, қисмҳои 3 ва 4) пешниҳод намуд, ки барои онҳо ҷазо дар шакли маҳрум сохтан аз озодӣ пешбинӣ карда шудааст. Маълумот ҳамчунин дар бораи шумори шахсони маҳкумшуда барои порадиҳии фаъол пешниҳод карда шуд, вале онҳо аз рӯи намуди мансабдорони маҳкумшуда ҷудо карда нашудаанд ва муайян кардан мумкин набуд, ки кадом парвандаҳо ҳолатҳои вазнинкунанда доранд, зеро дар моддаи 320 танҳо барои ҳолатҳои порадиҳии фаъол ба шахсони мансабдори хориҷӣ маҳрумсозии ҳатмӣ аз озодӣ пешбинӣ шудааст.

Бо вуҷуди ин, гурӯҳи мониторинг 11 қарори судро дар парвандаҳое мавриди таҳлил қарор додааст, ки мутобиқи тасдиқи намояндагони Ҷумҳурии Тоҷикистон, метавонанд ба категорияи коррупсия дар сатҳи баланд дохил шаванд. Пас аз таҳлили дақиқ танҳо дутои ин парвандаҳо ҳамчун ҷиноятҳои коррупсионии сатҳи баланд муайян карда шуданд.

Мисоли ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани раиси суди ноҳия барои гирифтани пора бо ҳолати вазнинкунанда дар шакли ҷинояти аз ҷониби гурӯҳи муташаккил содиршуда (моддаи 319, қисми 4, банди б, Кодекси ҷиноятии ҶТ) пешниҳод карда шуд. Маблағи пора 20000 доллари ИМА-ро ташкил додааст ва мутобиқи муҳокимаҳо дар тӯли боздиди мониторингӣ, ин калонтарин пора ба суд дар таърихи Тоҷикистон мебошад. Суди Олӣ нисбат ба судя ҷазо дар шакли маҳрум сохтан аз озодӣ таъйин кард.

Ҳамчунин, нусхаи қарори суд дар бораи ҳукми прокурор оид ба 19 сол маҳрум сохтан аз озодӣ, аз ҷумла барои гирифтани пора (моддаи 319, қисми 4) ба маблағи 20 ҳазор доллари ИМА пешниҳод карда шудааст.

Ҳамин тавр, бар асоси маълумоти пешниҳодшуда ва бо дарназардошти танҳо таркибҳои муайяншудаи ҷиноятҳои коррупсионӣ, ки барои онҳо маҳрум сохтан аз озодӣ ҳамчун ҷазо пешбинӣ шудааст, ин меъёрро иҷрошуда ҳисоб кардан мумкин аст.

Мисолҳои дигар, ки пешниҳод карда шудаанд, ё ба ҳукмҳои баровардашуда на дар соли 2023 дахл доранд ва ё кирдорҳои дар онҳо содиршуда аз ҷониби суд ҳамчун қаллобӣ дониста шудаанд, ки аз рӯи методология ба таърифи ҷиноятҳои коррупсионӣ дохил намешавад, бо вуҷуди он ки ҳукмҳо ба раиси шаҳр ва роҳбари яке аз мақомоти марказии иҷроия дахл доштанд.

© СҲИР 2024

Меъёри 9.4.2.

Дахлнопазирии шахсони мансабдори воломақом аз тафтишот ё таъқиби ҷиноятӣ барои ҷиноятҳои коррупсионӣ:

Унсур		Арзёбӣ
A. Бе таъхири зиёдатӣ бекор карда мешавад		✓
B. Бар асоси меъёрҳои равшану возеҳ бекор карда шуд		X
C.	Бо истифода аз тартиботе бекор карда мешавад, дар қонунгузорӣ ба таври муфассал танзим карда шудаанд	✓
D.	Ба тафтишот ва таъқиби ҷиноятҳои коррупсионӣ ба тарзи дигар монеъ намешавад	X

Судяҳо дар Тоҷикистон мутобиқи моддаи 10 Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи судҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон” аз 17 июли соли 2014 аз дахлнопазирӣ бархурдор мебошанд. Парвандаҳои ҷиноятӣ ва парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ нисбат ба судя танҳо аз ҷониби Прокурори генерали оғоз карда мешаванд. Бо вуҷуди ин, оғоз кардани тафтишоти пешаки ва оғоз намудани парвандаи ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ мутобиқи қонунгузории умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад.

Қонуни мазкур ба ҷавобгарии ҷиноятӣ ё маъмурӣ кашидан, ба ҳабс ё ҳабси хонагӣ гирифтани судяҳои Суди Олӣ ва Суди Олии иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистонро бе розигии Маҷлиси миллии Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ мекунад. Ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан, ба ҳабс ё ҳабси хонагӣ гирифтани судяҳои дигар судҳо танҳо бо розигии Президент имконпазир аст. Чораҳои маҷбурии мурофиавӣ нисбат ба судя мумкин аст бо дархости прокурор ё муфаттиш бо розигии Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва иҷозати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ карда шаванд.

Пас аз оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ бо мақсади ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан ва ба ҳабс гирифтан, прокурор дар бораи додани иҷозати дахлдор ба Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дархост мефиристад. Ин тартиб дар қонун ба таври муфассал танзим карда шудааст.

Дар тӯли 3 соли охир (солҳои 2021-2023) дар Тоҷикистон 9 судя ба сабаби содир кардани ҷиноятҳои коррупсионӣ аз дахлнопазирӣ маҳрум карда шуданд. Бояд зикр кард, ки дар мисоли пешниҳодшуда дар бораи ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани раиси суди ноҳия барои гирифтани пора дар ҳаҷми 20 000 доллари ИМА нишонаи таъхири беасос ва монеъ шудан ба тафтишот вуҷуд надорад. Судя дар рӯзи дигар пас аз оғози парвандаи ҷиноятӣ боздошт карда шуда, ба Президент дархост ҷиҳати иҷозат дардан барои ба ҳабс гирифтан ирсол карда шуд. Ин дархост пас аз се рӯз тасдиқ карда шуд.

Дар мавриди дахлнопазирии парлумонӣ бошад, вакилони парлумони Тоҷикистон ҳамчунин аз дахлнопазирӣ бархурдор мебошанд. Мутобиқи моддаи 34-и Қонуни конститутсионии Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи вазъи ҳуқуқии узви Маҷлиси миллӣ ва вакили Маҷлиси намояндагони Маҷлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон” аз 6 августи соли 2001 онҳоро дастгир кардан, ҳабс кардан, кофтуков кардан мумкин нест, ба истисноии ҳолатҳои боздошт дар ҷои ҷиноят. Гӯш кардани гуфтугӯҳои телефонии онҳо ва кофтукови шахсии онҳо танҳо бо дархости Прокурори генералӣ ва иҷозати суди дахлдор мумкин аст.

© СҲИР 2024

Моддаи 35-и Қонуни мазкур тартиби гирифтани розигӣ барои ба ҷавобгарӣ кашидани вакили парлумонро муқаррар кардааст. Масъалаи аз дахлнопазирӣ маҳрум кардани вакили парлумонро Маҷлиси миллӣ ва Маҷлиси намояндагон бо пешниҳоди Прокурори генералӣ ҳал мекунанд. Барои баррасии пешниҳод мумкин аст комиссияи тафтишотӣ ташкил карда шавад. Қарор дар ҷаласаи Маҷлиси дахлдор қабул гардида, дар тӯли се рӯз ба Прокурори генералӣ хабар дода мешавад. Вакили парлумон ҳуқуқ дорад дар баррасии масъала иштирок намояд.

Рад кардани яке аз палатаҳои парлумон барои маҳрум намудани вакил аз дахлнопазирӣ, асос барои қатъ намудани парванда барои ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан ё ҷазои маъмурӣ мебошад. Хам комиссияи тафтишотӣ ва ҳам палатаи дахлдори парлумон метавонанд бекор кардани дахлдопазириро бо такя ба далелҳои нокофӣ рад кунанд. Бо вуҷуди ин, барои шарҳ додани меъёрҳое маводҳо пешниҳод карда нашудаанд, ки бар асоси кадом меъёрҳо қарор дар бораи кофӣ будани далелҳо қабул карда мешавад. Аз ин рӯ, унсури B иҷро карда нашудааст.

Ҳамчунин, бояд қайд кард, ки кафолатҳои дахлнопазирӣ метавонанд ба тафтишот дар марҳилаҳои аввал, махсусан дар парвандаҳои ба даст овардани фоидаи ғайриқонунӣ монеъ шаванд. Марҳилаи якум ва махфии ҷамъоварии далелҳо дар тафтишоти чунин парвандаҳо муҳим аст. Мавҷудияти манъи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-техникӣ нисбат ба вакили парлумон ба кори муфаттиш монеъ шуда, барои нигоҳ доштани сирри тафтишот мушкил эҷод мекунад. Дар қонун масъалаи бекор кардани дахлнопазирӣ то оғози парвандаи ҷиноятӣ танзим карда нашудааст.

Дар тӯли панҷ соли охир дар Тоҷикистон ягон ҳолати бекор кардани дахлнопазирии вакилони парлумон ба мушоҳида нарасидааст, ки ин арзёбии татбиқи амалии ин механизмро аз аз ҷониби мақомоти тафтишотӣ ва прокуратура душвор месозад.

Аз ягона мисоле, ки дар бораи бекор кардани дахлнопазирии судя оварда шудааст, метавон хулоса баровард, ки дахлнопазирӣ бетаъхир бекор карда мешавад ва ин ба **унсури** A мувофиқат мекунад. Бо вуҷуди ин, бо дарназардошти он ки қонун меъёрҳои дақиқро барои бекор кардани дахлнопазирии ҳам судяҳо ва ҳам вакилони парлумон муқаррар накардааст, унсури B иҷронашуда ҳисобида мешавад. Қонунгузорӣ тартиби бекор кардани дахлнопазирии судяҳо ва вакилони парлумонро ба таври муфассал танзим мекунад, бинобар ин, **унсури C** иҷрошуда ҳисобида мешавад. Набудани меъёрҳои ба таври равшану возеҳ пешбинишуда, ки анҷоми чораҳои зарурии оперативиро аз ҷониби мақомоти тафтишотӣ то оғози парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба вакилони парлумон кафолат медиҳанд, арзёбии мусбатро дар доираи **унсури D** имконнопазир менамоянд.

© СҲИР 2024

Меъёри 9.4.3.

	Арзёбӣ
Ягон муроҷиати оммавӣ оид ба коррупсия дар сатҳи баланд баррасинашуда ё тафтишнашуда боқӣ намондааст (50%) ё қарорҳо дар бораи оғоз накардан ё қатъ кардани тафтишот қабул ва ба ҷомеа шарҳ дода шудаанд (50%)	✓

Эзоҳи 1: Гурӯҳи мониторинг ба ҳукумат рӯйхати айбдоркуниҳоеро пешниҳод мекунад, ки он муайян кардааст (агар вуҷуд дошта бошад), агар ин айбдоркуниҳо дар тӯли соли тақвимии пеш аз соли мониторинг сурат гирифта бошанд. Ҳукумат ба гурӯҳи мониторинг маълумотро дар бораи баррасии ибтидоӣ ва тафтиши ҳар чунин парванда, аз ҷумла шарҳи сабабҳои қабули қарор дар бораи қатъ ё рад кардани тафтишот пешниҳод мекунад. Ҳукумат ҳамчунин истинодҳоро барои нашри маълумот дар бораи натиҷаҳои чунин баррасӣ ё тафтишот дар ҳар парванда пешниҳод мекунад. Ин нашрия бояд пеш аз пешниҳоди ҷавобҳои кишвар ба саволномаи мониторинг анҷом дода шавад. Нашрия метавонад маълумотеро истисно намояд, ки ба тафтиши парвандаҳои дигар зарар мерасонад.

Эзоҳи 2: Муроҷиатҳои оммавӣ маънои айбдоркуниҳоеро дорад, ки дар дастраси ҷамъиятӣ қарор доранд ва аз ҷониби ВАО-и бонуфузи миллӣ ё байналмилалӣ паҳн карда шудаанд ё манбаи онҳо созмони бонуфузи миллӣ ё байналмилалӣ мебошад. Айбдоркунӣ бояд далелҳои воқеӣ дошта бошад, ки мумкин аст тафтиш карда шаванд, ба шахсони алоҳида ва ҳуқуқвайронкуниҳои эҳтимолӣ дахл дошта бошанд. Гурӯҳи мониторинг дар бораи он қарор қабул мекунад, ки ВАО ё созмон бар асоси шарҳҳои ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ ва давлатӣ, бо дарназардошти омилҳое ба монанди давомнокии фаъолият, зуд-зуд иқтибос шудан аз ҷониби дигар ҷонибҳои манфиатдор ё ВАО, мунтазам аз тариқи онлайн нашр кардани маълумот дар бораи фаъолияти созмон дар соҳаи муқовимат ба коррупсия ва ғайра бонуфуз ҳисобида мешавад ё не.

Дар соли 2023 дар Тоҷикистон ягон ҳолати айбдоркунии оммавӣ ба коррупсия дар сатҳи баланд вуҷуд надошт, ки мавриди баррасӣ ва тафтишот қарор нагирифта бошад ва ё мақомот қарори худро дар мавриди оғоз накардани тафтишот ба мардум шарҳ надода бошанд. Бар асоси ин, кишвар ба таври расмӣ ба ин меъёр мувофиқат мекунад. Бо вуҷуди ин, дар тӯли боздиди мониторингӣ коршиносон дар бораи мавҷуд набудани муроҷиатҳои оммавӣ дар бораи коррупсия дар сатҳи баланд ба далели хатар барои рӯзноманигорон ва созмонҳои ҷамъиятӣ иттилоот ба даст наовардаанд. Аз ҷумла, дар бораи ба ҷавобгарӣ кашидани 7 рӯзноманигор (баъзе аз онҳо барои тӯҳмат) иттилоот пешниҳод карда шудааст ва ба нашрияҳои онҳо ҷаримаҳои назаррас гузошта шудаанд. Илова бар ин, аз соли 2022 то замони гузаронидани мониторинг фаъолияти бештар аз 700 созмони ҷамъиятӣ маҷбуран қатъ карда шудааст. Гурӯҳи мониторинг ҳамчунин ба парвандаи пурсарусадое таваҷҷӯҳ зоҳир, ки дар соли 2022 (OCCRP, 2022[7]) аз ҷониби расонаи хориҷӣ дар бораи вазири собиқи кишоварзӣ ошкор карда шудааст, ки дар суратҳисобҳои бонки Швейтсария Credit Suisse бештар аз 9,6 миллион доллари ИМА дошт.

Доштани чунин маблағ, ки ба сатҳи даромади ӯ комилан мувофиқат намекунад, дар байни рӯзноманигорон саволҳои зиёдеро ба вуҷуд овард. Ҳарчанд сарватмандшавии ғайриқонунӣ дар Тоҷикистон ҷиноят намебошад, вале дар Кодекси ҷиноятӣ моддаҳои дигаре низ ҳастанд, ки мутобиқи онҳо мумкин аст тафтишот оғоз карда шавад, махсусан бо дарназардошти он ки қонун доштани суратҳисобҳои бонкии хориҷиро барои мансабдорони давлатии Тоҷикистон манъ мекунад. Бо вуҷуди ин, аз рӯи ин парванда ҳеҷ гуна тафтишот на ба далели доштани суратҳисоб ва на аз рӯи санҷиши пайдоиши маблағҳо дар ин суратҳисоб гузаронида нашудааст. Тавре ки чунин муроҷиат берун аз доираи вақти ин арзёбии мониторингӣ анҷом дода шудааст, он ба мутобиқати кишвар таъсир намерасонад.

Арзёбии ҷонибҳои манфиатдори ғайридавлатӣ

Ҷомеаи шаҳрвандӣ бар ин назар аст, ки тафтишот ва таъқиби ҷиноятҳои коррупсионӣ дар Тоҷикистон ба таври интихобӣ сурат мегирад. Таваҷҷуҳ ба тафтиши ҷиноятҳои хурди коррупсионӣ дода мешавад, дар ҳоле, ки ба парвандаҳои калони коррупсионии мансабдорони баландпоя беэътиноӣ зоҳир мекунанд. Ин парвандаҳо ба далели рупуш кардани ҳамдигар дар байни мансабдорон хеле кам ошкор ва ба суд намерасанд, ки дар марҳилаи аввал ошкор ва оғоз кардани парвандаҳои ҷиноятиро пешгирӣ мекунад. Илова бар ин, ҷомеаи шаҳрвандӣ амалан наметавонад дар бораи ҷанҷолҳои коррупсионӣ гузориш диҳад. Ба журналистон ва ташкилотҳои ҷамъиятӣ фишор меоранд. Инчунин, дастрасии мардум ба омори мақомоти ҳифзи ҳуқуқ оид ба парвандаҳои коррупсионӣ, тафтишоти мушаххас ва ҳукмҳо қариб пурра маҳдуд аст.

Инчунин барои муфаттишон ва прокурорҳо омӯзиши иловагии махсусгардонидашуда зарур аст. Мушкилоти дигар рақобати баланд ва такрори анҷоми ваколатҳо байни мақомоти тафтишотӣ ва прокуратура мебошад.

© СҲИР 2024

Истинодҳо

OCCRP (2022), *Powerful Regional Head in Tajikistan Held 8.5 Million in Swiss Account*, https://www.occrp.org/ru/suisse-secrets/powerful-regional-head-in-tajikistan-held-85-million-in-swiss-account. [7]

ООН (1985), *Основные принципы независимости судебных органов принятые седьмым Конгрессом ООН по предупреждению преступности и обращению с правонарушителями*. [6]

ОЭСР (2022), *Методика Оценивания, 5-й раунд мониторинга, Стамбульский план действий по борьбе с коррупцией*, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/networks/acn/assessment-framework-RUS.pdf. [1]

ОЭСР (2022), *Методические рекомендации, 5-й раунд мониторинга, Стамбульский план действий по борьбе с коррупцией*, https://www.oecd.org/content/dam/oecd/en/networks/acn/monitoring-guide-RUS.pdf. [2]

ОЭСР (2020), *Реформы в сфере борьбы с коррупцией в странах восточной европы и центральной азии, Достижения И Проблемы, 2016-2019 Гг*, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/b0fd4582-ru. [3]

ОЭСР (2018), *Четвертый раунд мониторинга Стамбульского плана действий по борьбе с коррупцией. Таджикистан. Промежуточный доклад.* [5]

ОЭСР (2006), *Антикоррупционные реформы в Таджикистане: 1-й раунд мониторинга в рамках Стамбульского плана действий по борьбе с коррупцией*, OECD Publishing, Paris, https://doi.org/10.1787/4b7fd530-ru. [4]

© СҲИР